

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Gün Zileli Çanlar



İletişim Yayınları 2294 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 383

ISBN-13: 978-975-05-1917-8

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

EDİTÖR Levent Cantek

KAPAK Deniz Karagül

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Aybars Yanık

BASKI ve CİLT Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Ücretsiz PDF Kırıp Arşivi - <https://ranney.org>

GÜN ZİLELİ

Çanlar



iletişim

Ücretsiz PDF Kitap Afsivi - <https://rantey.org>

GÜN ZİLELİ (d. 24 Ekim 1946, Ankara) 1970 yılında, DTCF'nin Felsefe Bölümü'nün 2. sınıfından ayrıldı. 1960'lı yıllarda, *Yordam*, *Soyut* gibi edebiyat dergilerinde öyküleri yayımlandı; ayrıca, *Emekçi*, *Aydınlık*, *Proleter Devrimci Aydınlık* dergilerinde görev aldı ve yazdı. TIP, FKF ve Dev-Genç örgütlerinde çalıştı; son ikisinin yönetici organlarında bulundu. 1964 yılının Ağustos ayındaki ilk anti-emperyalist gösterilerde gözaltına alındı. 1966 yılındaki anti-emperyalist gösterilerden dolayı kısa süre hapis yattı. 1968 ve daha sonrasındaki öğrenci hareketlerinde yer aldı, 1969 yılında kısa süre hapis yattı. 1971-1974 yılları arasında, üç yılı aşkın, Mamak Cezaevi'nde tutuklu kaldı; TÖS, Dev-Genç ve TIKP davalarından yargılandı. 1970'li yıllarda *Aydınlık*, *Halkın Sesi*, *Bora*, *Türkiye Gerçeği* dergilerinde, daha çok teorik ve siyasi nitelikte makaleler yazdı ve TIKP'in yöneticiliğini yaptı. 1975 yılında, Adana'da, İncirlik Üssü'ne karşı yapılan yürüyüşte tutuklandı ve kısa süre hapis yattı. 12 Eylül'den sonra, TIKP davası dolayısıyla arandı ve on yıl kaçak yaşadı. Bu yıllarda, daha çok Mehmet Gündüz takma adıyla teorik yazılar yazdı; *Ufuklar*, *Saçak* ve *Sosyalist Birlik* dergilerinin çıkartılmasına ön ayak oldu, *Yapıt* ve *Somut* dergilerinde yazdı. 1990 yılının başında yurtdışına çıkıp İngiltere'de siyasi mülteci olarak yaşamaya başladı. Bu yıllarda, roman yazdı ve İngilizceden Türkçeye kitap çevirdi. *Amargi*, *Sosyalizmin Sorunları*, *Yeni Zamanlar*, *Birlikim*, *Apolitika*, *Ateş Hırsızı*, *Uç*, *İmlasız*, *Bireylikler*, *Kitap-lık*, *Virgül*, *Köxüz*, *Öteki İsviçre*, *Açık Gazete*, *Özgür Üniversite*, *Haber Cumhuriyeti*, *Devrimci Demokrat* gibi dergi ve internet sitelerinde ağırlıklı olarak kitap eleştirisi yazıları yayımlandı. 2009 yılında Türkiye'ye döndü. İstanbul Özgür Üniversite'de, "Devrimi Yeniden Düşünmek" ve "Komintern ile TKP" konulu seminerler verdi. Yazı ve röportajları, *Aşk ve Devrim* (www.gunzileli.com) adlı bireysel sitesinde de yayımlanmaktadır. Şu anda Yayın Kolektifi bünyesinde çalışmaktadır.

Kitapları: *Bürokrasi ve Sosyalist Demokrasi* (Mehmet Gündüz adıyla, 1990, Koral); *Anarşizm Bir Devrim Çağrısıdır* (Mine Ege ve Hasan Bakü ile birlikte, 1995, Kaos); *Türkiye... Sosyal Patlamaya Doğru* (İlhan Tekin'le birlikte, 1995, Kaos); *Deniz Orada* (1995, Sel); *Bahar ve Tipi* (1997, Telos); *Yarılma* (2000, Ozan); 2002, İletişim); *Havariler* (2002, İletişim); *Sapak* (2003, İletişim); *Ev* (2004, İletişim); *Ulusalçılık* (2007, Özgür Üniversite); *Komün* (2007, Yaba); *Stalinizm* (2010, Özgür Üniversite); *Stalin Yargılanıyor* (Oyun, 2010, Kibele); *Devrimi Yeniden Düşünmek-I* (Fikret Başkaya ile birlikte, 2010, Özgür Üniversite); *Rejimler, Partiler, Kişiler ve "Uluslar"* (2010, Kibele); *Arnavutköy (1954-1964)* (2010, Heyamola); *Sığınmacılar* (2011, İletişim); *Benim Kahraman Köpeklerim* (2012, Özyürek Yayınevi); *Yüreğe Yağan Kar* (öyküler, 2012, Yaba); *Dünyanın Her Yeri Sahne-Erkan Yücel Anısı* (Şule Ayaz'la birlikte, 2012, Kibele-Yayın Kolektifi); *Muhafazakâr Liberalizm* (2014, İmge); *Haziran Günleri-Gezi Nottarı* (2014, Büyüldüğ); *Mevsimler* (2014, İletişim).

Çeviriler: Abel Paz, *Halk Silahlanınca* (1996, Kaos, 2. baskı, 2011, Kaos-Yayın Kolektifi); Eugenia Ginzburg, *Anafora Doğru* (1996, Pencere); Gilles Dauvé-François Martin, *Komünist Hareketin Güneş Tutulması ve Yeniden Ortaya Çıkışı* (Bora Sarayova adıyla, 1999, Sel); Eugenia Ginzburg, *Anaforun İçinde* (2000, Pencere); Herman Gorter, *Yoldaş Lenin'e Açık Mektup* (Kemal Orcan'la birlikte, 2001, Günizi); Paul Avrich, *Kronstadt 1921* (2006, Versus); E.H. Carr, *Bakunin* (2006, Versus); Jan Valtin, *Karanlığın Ötesinde* (2009, Kibele); Michael Seidman, *İşçiler Çalışmaya Karşı* (Emine Özkaya ile birlikte, 2010, Boğaziçi Üniversitesi); Margarete Buber-Neumann, *İki Diktatörlük Altında - Stalin ve Hitler'in Mahkumu* (2012, İmge); Erica Wallach, *Gece Yarısında Aydınlık* (2013, Ayrıntı); Robert Conquest, *Kirov Cinayeti ve Stalin* (2015, h2o); John Steinbeck, *Bitmeyen Kavga* (2016, Sel) .

Ergüder Yoldaş'ın anısına...

“Aslında zaman durur, bir gölet gibi birikir.”
Dorina Harangus, *Kalbin Yüzde Yirmi Beşi*

İÇİNDEKİLER

Déjà vu	13
Sohbetler	35
Pera	43
Boğa	77
Ortaköy	83
Pilgrim	95
Paris	101
Toplantı	109
Karşılaşmalar	125
Tanışma	135
Pazarlık	147
Akşam	159
Tryle	171
Gece	179
İspanya	183
Gölgeler	205
Yollarda	213

<i>Izdırıp</i>	219
<i>Cehennem...</i>	229
<i>Vukuat</i>	233
<i>Lubyanka</i>	239
<i>Çanlar</i>	247

1917-2017

*Nasıl ki Dünya, kendi çevresinde bir günde,
Güneş'in çevresinde bir yılda dönüyorsa,
devrim de dünyanın çevresinde bir asırda
döner.*

Déjà vu

O korkunç Yejev'lu yıllarda, on yedi ay boyunca, Leningrad hapishaneleri kapısında kuyruğa girdim. Bir gün, kuyruktakilerden biri, beni tanır gibi oldu. Bunun üzerine, arkamda, sırasını bekleyen dudakları morarmış bir kadın, adımını ömründe duymamış bir kadın, (hepimizin alışık olduğu-muz) uyuşukluktan sıyrılıp kulağıma eğildi ve sordu (orda, yalnızca fısıldayarak konuşulurdu):

– Peki, bunu anlatabilir misiniz?

Yanıtladım:

– Evet.

Bunun üzerine o eski günlerdeki yüzünden bir gülümseme gelip geçti.

– Anna Ahmatova, 1 Nisan 1957

Ben bu ânı daha önce yaşamıştım. Tamı tamına böyleydi. Yaşlı adam elinde kovaya benzer bir şeyle dışarı çıktı. Arkasından genç bir kadın çıkacak. Sonra birlikte bahçe kapısına doğru yürüyecekler. Evet, işte, aynen dediğim gibi oldu. Yaşlı adam genç kadına dönüp bakmadan, kendi kendine konuşmuş gibi, “Olga, Nadya’yla birlikte samanları oradan kaldırın, ambara taşıyın. Kaç kere söyledim o Ni-

kolai'a samanları girişe bırakma diye..." diyecek. Dedi, evet aynen böyle dedi. Sonra köyün kilisesinin çanı çalmaya başlayacak. İşte çanlar çalmaya başladı. Ben bu ânı yaşamıştım. Belki birkaç gün, belki de seneler evvel. Zamanını bilemiyorum. Burası neresi? Onu da bilemiyorum. Hangi zamanda-yız? İsmim ne? Bilmiyorum. Belki bilmek de istemiyorum. En azından şu anda. Birazdan her şeyi hatırlayacağımı çok iyi biliyorum.

Geçip gittiler önümden. Beni görmediler. Belki de gördüler ama aldırış etmediler. Onların peşi sıra ben de yürüdüm bahçenin çıkışına. Gıcırdayan tahta kapıyı açtım. Önümde uzanan kırlara doğru baktım. Çan sesi durdu. Neredeyim?

Gözlerimin önünde dalgalanan kır manzarasıyla sarhoş oldum âdeta. Büyülenmiş gibi orada öylece kalakaldım. Yeşile bürünmüş tepeler önümde bir halı gibi uzanıp gidiyordu. Sonsuzcasına. Çiçek kokan bir bahar esintisi sırtımı okşuyordu. Orada saatlerce kalabilirdim. Ama birden hatırladım. Geri dönmem icap ediyordu. Beni bekliyorlardı. O zaman kendimin dışına çıktım ve kız çocuğunu yukarıdan takip etmeye başladım.

Aşağıdaki patika yolda koşuyor. Sekiz-dokuz yaşlarında olmalı. Saçları iki tarafından örülmüş. O bendim. İsmi Yelena, yani ismim Yelena. Yelena Obolenskaya.

Babamın ismi Dimitriy Aleksandr Obolenskiy. Annemin ki de Anna Aleksandrovna Polovtzoza. Babamın ikinci izdivacıymış bu. İlk izdivacına dair hiçbir şey konuşulmazdı. İlk zevcesi nasıl bir kadındı, bilmiyorum. Ama çocukları olmamış. Anne tarafımda Alman kanı varmış. Galiba anneanne si Volga Almanlarındandı. Annem Almanları sever, Rusları küçümserdi. Büyük Harp sırasında sesini kesip oturdu tabii. Çünkü Ruslarda müthiş bir Alman husumeti vardı harp sebebiyle.

Üç kardeşiz. Benden büyük iki erkek kardeşim var. Büyük

ağabeyimin adı Aleksandr, benden iki yaş büyük olan küçük ağabeyimin adı Andrei. 1909 doğumluyum. Dokuz yaşındayım. Babam da annem de aristokrat ailelerden geliyor. Babamın Minsk'te büyük bir malikânesi vardı. Fakat biz üç aylık yaz mevsimi dışında Peterburg'da yaşıyoruz. Vassilyevskiyostrov'da büyük bir evimiz var. Yani vardı. Artık ikisi de yok. Ekim İhtilali'nden altı ay kadar sonra Bolşevik işçiler Peterburg'daki evimize el koydu. Yirmi odanın her birine bir işçi ailesi yerleştirildi. Annem kalan birkaç parça eşyayı almak için beni de götürdüğünde gördüm evimizin ne hale geldiğini. Yanımızda bir hamal da vardı. Hamal getirmesinin sebebi birkaç parça eşya değildi. Evi aceleyle terk ederken babamın duvardaki portresini alamamıştık. Hamal onu taşıyacaktı. Ressam Viktor Mikhayloviç Vasnetsov'un yaptığı çok değerli bir tabloydu bu. Eve girdik. Babam öylesine titiz bir insandı ki, evde herhangi bir eşyanın üstünde tek bir toza bile tahammül edemezdi. Her tarafı pırıl pırıl görmek isterdi. O güzelim acem halılarının bir kısmı kaldırılmış, kaldırılmayanlar da yağ ve çamur lekeleriyle tanınmaz hale gelmişti kısa zaman zarfında. Üst kata çıkan merdivenlerdeki tabloların bir kısmı yerlerinden çıkarılmış, geride yalnızca çerçevelerinin izi kalmıştı. Duvarda kalan bir resim ise yer yer parçalanmıştı. Eve yerleşenlerden biri kadehini fırlatmış olmalı ki, üstünde içki lekeleri vardı. Babamın bu manzaraları görmediğine dua ettim içimden. Yüreğimiz ağzımızda üst kata çıkıp büyük salona girdik. Babamın tablosunun asılı olduğu salona. Ama heyhat! Tablonun yerinde yeller esiyordu. Sadece duvardaki izi vardı. Annem neredeyse düşüp bayılacaktı. Evden mesul komiser annemin bağırıp çağırması üzerine yanımıza geldi ve kayıp tablodan dolayı özür dileyeceğine anneme çıkıştı. "Öyle bırakılır mı madam?" diye azarladı onu asık bir suratla. "Bana kayıtlı olarak bıraksaydınız, geldiğinizde teslim ederdim size." Annem ağ-

lamaklı bir yüzle bir şeyler mırıldandı. Tablonun ve tamamı müsadere edilmiş diğer eşyaların kaybolması veya daha doğrusu çalınması yüzünden adamdan bir özür dilemediği kalmıştı. Elimi sıkı sıkı tuttu. Çekip gittik oradan. Bir daha da uzağından bile geçmedik.

Evden çıktıktan sonra, muvakkat olarak zengin bir akrabamızın yanına taşınmıştık. *Knyagina*¹ Tatyana Obolenskaya habamın kuzeniymiş. Oraya taşınana kadar *Knyagina* Tatyana'yı hiç tanımadım. Koca, üç katlı bir evi vardı ve bu evde, hizmetkârları saymazsak, on kadar av köpeğiyle yaşıyordu. Orta yaşlardaki, hemen hemen hiç konuşmayan, asık yüzlü bu kadının zevci bundan üç sene evvel dağ başında avlanırken ciğ düşmesi neticesi ölmüş. Hiç evladı yok. Veya şöyle bir duyduğum kadarıyla, bir çocukları varmış ama nerede olduğu bilinmiyormuş. Bir keresinde annem ağzından kaçırdı. “Bolşeviklere katıldı o,” dedi de babam onu susturdu, kaş göz işareti yaparak. Biz iştelim istemedi zannedersem. Sağda solda konuşuruz diye korktu belki de. Zaten bizi ikide bir tembihlerlerdi evin haricinde bir şey konuşmayın diye. Üç haftadır *Knyagina* Tatyana'nın evinde kalıyoruz. Ona “Madam” diye hitap ediyorum çünkü bunu o istedi bizden. “Teyze”, “Abla” gibi hitaplardan hoşlanmazmış, bunu banal bulurmuş. Fakat aklımın ermediği bir nokta var, bizi zengin veya aristokrat olduğumuz için evimizden kovan Bolşevikler ona neden dokunmadılar. Oğlu Bolşeviklere katılmış olduğu için mi acaba?

İki odaya yerleşmiştik. Ağabeylerim bir odada, annem, babam ve ben bir başka odada. Bu hiç alışık olduğum bir şey değil. Evimizdeyken en üst katın tamamı bana aitti. Bu sıkışıklık yüreğimi burkuyor. Aslında yüreğimi burkan bu da değil. Yeni bir seyahate hazırlanıyoruz. Bir Minsk lafı doluşup duruyor. Minsk'teki çiftliğimize mi gidiyoruz? Hayır,

1 Rusya'da prenses karşılığı bir unvan.

keşke öyle olsaydı. Babamın arabasına atlar giderdik. Peterburg'daki az sayıda otomobil sahiplerinden biri de bizdik. Babam çok iyi otomobil kullanırdı. Tabii, komünistler her şeye olduğu gibi ona da el koymuşlardı. İmkânsızdı Minsk'teki çiftliğimize gitmemiz. Çünkü oradaki çiftliğimiz de müsadere edilmiş, Bolşevikler mi, etraftaki köylüler mi ne... Bizim yanımızda konuşmak istemiyorlar böyle şeyleri. Aradan yakaladığım birkaç kelimeden çıkardığım neticeler bunlar. Bir de aramızda yedi yaş fark olan büyük ağabeyim Aleksandr bir şeyler söylüyor da ondan öğreniyorum. Şaşa deriz evde ona kısaca. Arkadaşları da öyle hitap eder. Hemen söyleyeyim, Şaşa on altı yaşında ve bir Bolşevik taraftarı. İnanılır gibi değil ama hakikaten öyle. Eskiden beri her şeye muhalefet eden bir tipti zaten. İki senedir de Bolşevikleri müdafaa ediyor. Evimizin müsadere edilmesi kararını bile destekledi. "O kadar insan evsizlikten sokakta yatarken, küçük bir aile neden yirmi odalı, kocaman, şato gibi bir yere yayılacakmış..." dedi de babamı iyice sinirlendirdi. Araya annem girmese babam neredeyse ona bir tokat atacaktı. Şaşa'nın çukura kaçmış beyaz yanakları kıpkırmızı oldu, üstüne yürüyen babama dik dik baktı, "Hadi vursana" der gibilerden.

Yeni bir seyahate hazırlanıyoruz, evet. Nereye mi? Minsk'e, yine bir başka akrabamızın yanına. Buraya, okul arkadaşım Nadya'yı görmeye gelmiştim, ona veda etmeye. Çünkü bir daha göremeyeceğim. Beni Şaşa getirdi buraya. Ağladım sızladım Nadya'yı görmeden gitmem diye. Sonunda babam Şaşa'dan rica etti. Peterburg'un birkaç mil ilerisinde bir köy burası. Nadya'yı gördüm. Ona, kolları yanlarından sallandığı için çok acıdığım kukla bebeğim Mişka'yı emanet ettim. Mişka'yı yollarda kaybetmek istemiyordum. Dönüyorum artık. Bugün yola çıkacağız. İşte Şaşa ileride, arabanın yanında beni bekliyor.

“Görebildin mi Nadya’yı?”

“Evet,” dedim kısaca. Meyustum. Buraları bir daha göremeyecek olmanın hüznü sarmıştı yüreğimi. Ağabeyimin şen şakrak hali sinirime dokunuyordu. Arabada dönerken ikide bir şakalar yapıp beni güldürmeye gayret ediyordu ama ben de gülecek hal yoktu. Dokunsalar ağlayacaktım.

Ağabeyim, araba Peterburg’un sokaklarında takırtılarla ilerlerken, galiba teselli etmek için bir şeyler anlatıyordu bana: “Lenočka, bak göreceksin oradaki hayatımız daha mesut bir hayat olacak. Senin gerçek hayatla irtibat kurman lazım. Bugüne kadar pamuklara sarılmış bir halde yaşadın. Buna yaşamak denebilirse. Orada mektebe gidersin. Halkın evlatlarıyla arkadaş olursun. O zaman hakiki hayat neymiş görürsün. Sert, belki merhametsiz, fakat aynı zamanda zevkli bir hayat. Soylular neden mesut değildir, biliyor musun? Çünkü halktan kopukturlar. Kendilerine suni bir hayat kurmuşlardır sırça köşklерinde. Cihanın fırtınaları o sırça köşklere vasil olamadığı zaman havasızlıktan solup büzülürler, iyice içlerine kapanırlar. O fırtınalar, bugün olduğu gibi sırça köşklерini sarsmaya başladığı zaman da korkularından ne yapacaklarını bilemezler. Kendilerini zırhlarla muhafaza ettikleri fırtınanın onları yok edeceği korkusuna kapılırlar. Bir bakıma da haklıdırlar. Babamı ele alalım veya annemi. Bu yaştan sonra nasıl intibak edeceklerdir sade, mütevazı bir hayata? Mümkün değil bu. Ama sen, ben, Andrei öyle mi ya... Bizler gençiz. Yeni bir âlemle kucaklaşmamamız için hiçbir sebep yok.”

Şaşa’nın benimle bu kadar uzun konuştuğuna ilk defa şahit oluyordum. Umumiyetle konuşmayan, içine kapanık bir çocuktü. “Ama ya arkadaşlarım...” dedim burnumu çekerek, “Nadya’yı bir daha göremeyeceğim. Bu toprakları bir daha göremeyeceğim. Bu havayı bir daha...”

Kızdı bu sefer. Ekseri kızardı zaten. Kızdığında beyaz yakakları al al olurdu. “Saçmalama... Minsk’te de yeni arkadaş-

ların olacak... Hem Minsk, tabiat olarak buralardan çok daha güzel.”

Böylece, konuşa ağlaşa kaldığımız eve geldik. Eşyalar derlenmişti. Annem telaşla sağa sola koşuyordu. Bizi götürecek araba henüz gelmemişti. Babam taş kesilmiş, elleri arkasında, evin bahçesinde bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordu. Orada olanlarla ve etraftaki insanlarla hiçbir alakası yokmuş gibi bir hali vardı. *Knyagina* Tatyana, hizmetçilere emirler yağıdırıyor, birilerini azarlıyordu. Bu Andrei insanı deli eder. Etrafıyla bu kadar alakasız bir insan görmedim. Keşke ben de onun gibi olsaydım. Sinirleri alınmış biri gibi. Bir iskemleye satranç tahtasını açmış, kendi kendine satranç oynuyordu. Hep böyledir. Dünyaya satranç tahtasından bakar. Daha doğrusu bakmaz. Alakadar olmaz. Biraz sonra kurşuna dizileceksin deseler, bir dakika şu son hamleyi de yapayım, ondan sonra der. Hakikaten böyle. Zerre kadar mübalağa etmiyorum.

Sonunda araba geldi. Eşyalar yüklendi. *Knyagina* Tatyana’yla ve hizmetçilerle vedalaşıp arabaya doluştuk. İki hizmetkâr da bindi arka tarafa. Onlar eşyaları istasyonda indirip Minsk trenine yükleyecekmiş. Bizse iki beygirin çektiği arabayla devam edeceğiz yola. Biz neden trenle gitmiyorduk, bilmiyorum. Babama ve anneme pek sual sorulmaz.

Artık Peterburg’u son görüşümdü bu, biliyorum. Doğduğum, güzel günler geçirdiğim sevgili şehrimin sokaklarına son defa bakıyordum, son kez baktığımı bilerek bakıyordum. Gözümün önünden bildik dükkânlar, ağaçlar, duvarlar kayıp gidiyordu. İşte şurası Krorntki Sokağı, her gün mektebe gittiğimiz, kızakla kaydığımız... “Kızakla Neva’da uçuyor/ Güneş buzlardan geçiyor/ O mavi kızak izlerinden;/ Erir sokakta kirli kar.”² İşte annem ve babamla birlikte pazar

2 Puşkin’in *Yevgeniy Onegin* şiir-romanından bir dördlük. (Çev: Kanşşaubiy Miziev-Ahinet Cevdet, 2016)

ayinlerine gittiğimiz Voskresenia Khristova Kilisesi'nin çanları yine çalıyor. Beynime işliyor o çan sesleri. Şurası ihtiyar Vladimir Amca'nın eskici dükkânı. Annemle giderdik. Annem o toz içindeki heykelciklerden ne anlardı bilmem. Dükkânın ağır, tuhaf bir kokusu vardı. O kokuyu ömrüm boyunca unutmadım. Galiba tüm antikacı dükkânlarında aynı koku vardı. Tarihe gömülmüş, artık yaşamayan eşya kokusu. Seneler sonra Konstantinopol'de, Çukurcuma'nın sokaklarında dolaşırken bir dükkânın önünde aynı kokuyu duyduğumda kendimden geçmiştim. Nostalji hissiyle girmiştim o dükkâna. Orada beni bekleyen sürprizi sonra anlatacağım.

Hepsi geçip gitti ve arabamız bizi bilinmeyen bir atıye doğru sürükledi. Ati mi? Ati diye bir şey var mıydı? O zamanlar ati, istikbal denen şey benim için birkaç aylık kısa bir zaman dilimiydi. Daha ötesini tahayyül bile edemezdim. Dokuz yaşındaki bir kız çocuğunun istikbal tahayyülü ne olabilirdi ki? Hele istikbalden kimsenin emin olmadığı şartlarda. Veya bizim gibi insanlar için bunun endişeyle ve bilinmezlikle aynı manaya geldiği şartlarda. Bugün düşünüyorum da, o vakit annemle babamın yüreği ne kadar karanlıktı kimbilir. Zannederim bir miktar paraları vardı. Ama bu paranın da hiçbir garantisi yoktu. Ruble, fazlasıyla kıyınat kaybetmişti. Hadi diyelim ruble olmasın da, zamanında uyanık davranıp frank veya bir başka memleketin parasına tahvil etmiş olsunlar paralarını, bu paraya her an el konulmayacağını hiçbir garantisi yoktu ki. Mülk desen, Minsk'teki malikâne köylüler tarafından yağmalanmıştı. Başkaca da bir toprak parçası olduğunu zannetmiyorum. Minsk'te yine akraba veya tanıdıklarımızın yanında kalmaya gidiyorduk. Şimdi kendimi annemin babamın yerine koyarak düşünüyorum da hakikaten zor. Bir de üç evladın mesuliyeti var. Hadi erkek kardeşlerim yine büyük sayılırdı. Bense hâlâ çocuktum. Babamın *Knyagina* Tatyanelerin evinin önünde, elleri arkasında bir

aşağı bir yukarı o sıkıntılı yürüyüşünün manasını şimdi daha iyi idrak ediyorum.

İki gece han gibi yerlerde konaklayarak Minsk'e vardık en nihayet. Hanlardan hatırladığım tek şey ağır mum kokusu. Nedense her tarafta mumlar yanıyordu. Belki de enerji tasarrufu vardı. Memleketin birçok yerinde muharebeler devam ediyordu. İhtilale mukavemet eden Beyaz ordular varmış. Kızıl Ordu onlarla muharebe ediyormuş. Bir ara yolda karşımıza bir Kızıl Ordu müfrezesi de çıktı. Hatta arabadan içeriye şöyle bir baktılar. Tuhaf bir görünüşleri vardı. Bir kısmı fabrika işçisine, bazıları Kazaklara benziyordu. Bir kısmı da bahriyeli elbisesi içindeydi. Bahriyelileri at üstünde görmek iyice komik geldi bana. Babama sordum. "Onlar Kronstadt bahriyelisi," dedi. Kronstadt'ı biliyordum. Gitmemiştim ama biliyordum. Peterburg'un hemen ucunda bir adaydı, bir bahriye üssü. "Neden gemiye değil de ata biniyorlar?" diye sordum babama. Ne zamandır ilk defa tebessüm ettiğini gördüm. "Onların binmeyeceği şey yoktur kızım, yerine göre," diye cevapladı beni. Çok belalı insanlarmış bu bahriyeliler. Artık bahriyecilik değil, ihtilalcilik yapıyorlarmış. Bolşevik idare Dahili Harp'te nerede başı sıkışırsa onları oraya sevk edermiş. Çünkü bu gözü kara adamlar ölümü hiçe sayarak düşmanın üstüne yürürlermiş. Babamın söylediğine göre, Minsk'te Bolşevik idaresi yokmuş. Orası Belorusya diye ayrı bir memleketmiş. Bu yüzden oraya gitmemizde fayda varmış. Minsk'e girişte bir Belorus memuru sadece babamın hüviyetine baktı ve geçtik.

Biz Minsk'teyken şehri Almanlar işgal etti. Ama bunu daha sonra anlatmam icap ediyor. Evvela yeni mekânımızı anlatmalıyım. Babamın eski bir hizmetkârının çiftliğiymiş kalacağımız yer. Babam ona epey destek olmuş ve bu çiftliği edinmesinde de yardımcı dokunmuş. Belki de Igor Dayı dediğimiz bu iriyarı, yelken bıyıklı, sevimli adam, babama olan

vefa borcunu ödüyordu bizi çiftliğinde barındırarak. Fakat burada ne kadar kalacaktık, hiç belli değildi.

Bir çiftlik eviydi alt tarafı. Damı yere degecek kadar alçakta, saman benzeri bir şeyden yapılmış. Aslında güzeldi, hoş bir evdi. İçerisi saman kokuyordu. Küçük, derin pencereleri vardı. İçeride gece gündüz kandil yanardı. Bu sefer ailecek bir odaya tıklımiştık. Yaşadığımız mekânın gittikçe daraldığını görmek beni rahatsız ediyordu. Zannederim annemle babam da farkındaydı bunun. Ama Andrei ile Şaşa'nın aldırdığı yoktu şartlara. Eğleniyorlardı sanki. Hayatımızın bu daralan şartları içinde mesuttular. Onlara akıl erdiremiyordum. Bizimle tamamen farklı bir âlem içindeydiler. Şaşa babamın yanında saadetini göstermekten imtina ederdi. Kaşlarını çatar otururdu. Ama babam olmadığı zaman yine o mesut haline bürünürdü. Anneme durmadan Bolşevikleri methederdi. Çünkü annem ona kızmazdı. Hatta söyledikleri karşısında tebessüm eder, ikide bir, "Delisin sen Şaşa," derdi. Oysa deli falan değildi Şaşa. Sadece mesuttu. Yakında Kızıl Ordu'ya katılacağını söyleyip duruyordu bize. Ama ardından da tembih ediyordu: "Babam sakın duymasın." Söylediklerini şaka olarak kabul ediyordum. Hakikat olduğu zamansa hayatın zaten bir şaka olduğunu düşündüm. Her şaka bir hakikatin ifadesidir.

Igor Dayı bizi memnun etmek için elinden geleni yapıyordu. Beni ve Şaşa'yı alıp tarlalara götürüyordu. Tabii ki Andrei, kendi kendine satranç oynamayı bırakmadığından gelmiyordu bizimle. Igor Dayı sanki çok anlarmışız gibi mahsullere, ziraate ait bir sürü teferruat anlatıyordu. Ben hiçbir şey anlamıyordum, dinlemiyordum bile. O konuşurken sadece kendi iç sesimi dinliyordum. İç sesim bana yakında kötü şeyler, daha da kötü şeyler olacağını söylüyordu. Şaşa ise Igor Dayı'nın anlattıklarıyla yakından alakadar oluyordu, ona ziraate ve çiftlik hayatına dair bir sürü sual soruyordu.

Igor Dayı, Şaşa'nın suallerinden memnun bir halde hiç üşenmeden cevaplandırıp duruyordu onu. Arada bir de, Şaşa'nın omzuna vurup, "Sen iyi bir çiftçi olacaksın Şaşa," diyordu, titreyen bıyıklarıyla gülerek.

Babam durmadan bir yerlere gidip geliyordu ama bu endişeli gidiş gelişlerinin sebebini bilemiyordum. Birkaç hafta sonra Almanların Minsk'i işgal ettiğini işitince onun bu gidiş gelişlerinin sebebini anlar gibi oldum. Artık burada da yerimiz yoktu, besbelliydi bu. Evet ama Almanlar bize ne yapardı ki? Anneme soracak olursanız, hatta bu iyi bir şeydi. Almanlar kibar insanlardı, medeniydiler. Babam kızdı anneme. "Kanında Almanlık var diye sana iltimas geçeceklerini zannediyorsun, değil mi?" dedi hor gören bir tarzda. Babamın annemle konuşma tarzında umumiyetle böyle hor gören bir tavır dikkatimi çekerti. "Bir Rus'un zevcesi olduğunu aklından çıkarma. Rus'la izdivaç yapmış bir kadın, kanında Almanlık varsa eğer, Almanlar tarafından daha fazla istiskale maruz kalır." Annem cevap vermemiş, babamın karşısında hep yaptığı gibi omuz silkerek başını önüne eğmişti.

Igor Dayı, kırmızı yanaklarındaki nikbin gülümsemesini bozmadan, "Belki de bu daha iyi olacak," deyip duruyordu ama dikkatli bakıldığı zaman bu gülümsemenin ardında saklanan başka bir yüz ifadesini fark etmemek mümkün değildi. Almanların Polonya'dan köle işçi getirtip çiftlikleri devlet adına çalıştıracakları işitildiği zaman, Igor Dayı'nın gülümsemesinin ardında gizlemeye gayret ettiği korku açığa çıktı. Almanlar Bolşeviklerden de beterdi. Bolşevikler, hiç değilse Igor Dayı gibi orta halli çiftçilere dokunmuyordu. Halbuki Almanlar tüm çiftçileri devlet kölesi haline getiriyordu. Beyazların daha da korkunç bir kuvvet olduğuna dair hikâyeler dolaşıyordu ortalıkta. Beyaz Ordu, Kızıl Ordu'dan ele geçirdiği her yerde, "kızıl"lara hizmet ettikleri şüphesiy-

le, önüne kim gelirse duvarın önüne diziymiş. Yahudilere ise hayatta kalma şansını hiç tanıımıyormuş. Yahudi olmadığımıza şükretmeliydik belki de. Arada sıkışıp kalmıştık. Ne yapacaktık?

Babam nihayet kararını verdi. Minsk'i de terk edecektik. Odesa'dan bir gemiyle, Konstantinopol üzerinden Fransa'ya kaçacaktık. Fransa mı? Hep işitirdim de oranın nasıl bir yer olduğunu bilmezdim. Fakat "Paris" adı kulaklarımda her zaman hoş bir intiba bırakırdı.

Ya Igor Dayı? O ne yapacaktı? Igor Dayı çiftliğini bırakıp kaçıktan yana değildi ama bizim kaçışımızı destekliyordu. O, bu topraklarda doğmuştu, bu topraklarda ölecekti. Ama bizim gibi hangi topraklarda doğduğu belli olmayan köksüzlerin bir başka yerde kök salma şansını reddetmesi doğru olmazdı. Kaçışımıza yardımcı olmak üzere kolları sıvadı. Almanlar şehrin merkezini ele geçirmişti, fakat henüz buralara gelmemişti. Elimizi çabuk tutmamız lazımdı.

Bir sabah erkenden karmakarışık mülteci kabileleriyle birlikte, yanımızda birkaç parça eşyamızla yollara düştük. Büyük bir göçtü. Halk kaçıyordu. Halkın içinde, duyduğumuza göre, kendini gizleyen Beyaz Ordu bakiyeleri, asker kaçakları, kızıl çeteciler, Mahnocu *banditler* de varmış. Kimin kim olduğu, ne olduğu belli değildi. Moloz yığınlarını sürükleyen çamurlu, kirli bir sel korkunç bir gürültüyle akıp gidiyordu.

Arada bir kaçan bu karmakarışık yığına membaı belli olmayan havadisler ulaşıyor ve çekirge sürülerinin tarlaları istila etmesi gibi amansızca yayılıyordu. Yayılan, korkudan başka bir şey değildi. Ama kafiyeledeki bazıları, saklamaya hiç lüzum hissetmeden memnuniyet çılgınlıkları atıyordu. Bunun sebebi, her an, birbiriyle tezat teşkil eden havadisler gelmesiydi. Bir havadise göre, Kızıl Ordu Minsk'i geri almış ve Almanları kovalamıştı. Şimdi de Odesa'ya doğru ilerliyormuş,

hemen arkamızdaymış. Bunu duyan ekseriyet korkuyla fısıldaşıyor, Odesa'ya bir an evvel vasıl olmak için çamurlara bata çıka adımlarını hızlandırıyor. Ne var ki, saç sakalı birbirine karışmış bazı adamlar memnuniyet çığlıklarıyla kutlamalara girişiyorlardı. Bunların, Almanlardan kaçan kızıl partizanlar olduğu söyleniyordu. Sevinenler, aralarında toplanıp kararlar alıyordu. Oylama falan yapıyorlardı. Bazıları silahını açıkça omzuna vuruyor ve "Geri dönelim, yoldaşları karşılayalım," diye bağıriyordu. Aralarında daha ihtiyatlı olanlar "Havadisin doğruluğundan emin olalım," diyordu. Beyaz Ordu bakiyeleri, kafileden ayrılıp mağaralara iltica etmeyi müzakere ediyordu. "Kızıl Ordu'nun eline geçerse halimiz duman," diye konuşuyorlardı. Sonra başka bir havadis geliyordu. Meğer Minsk'e giren Kızıl Ordu değil, Beyaz Ordu'ymuş. Bu sefer Beyaz çeteciler memnuniyet çığlıklarıyla kendilerini açığa vuruyordu. Hatta taşkınlıkla, o zamana kadar sakladıkları silahlarını havaya ateşleyenler oluyordu. Birkaçı, üstlerine sivil elbise geçirdikleri Çarlık ordusu üniformalarını teşhir ediyordu. Bu sefer Kızıl partizanlar aralarında toplanıp kafileden ayrılarak mağaralara iltica edelim mi diye müzakere ediyorlardı. Mahnucu köylü *banditler* her iki havadise de memnun olmuyor, etraflarına karanlık nazarlarla bakıyorlardı. Babamın söylediğine göre, hangi ordu gelirse gelsin, onların kaderi aynıymış: ölüm. Fakat tuhaf olan, bu çetecilerin hepsi de silahlı oldukları ve destekledikleri ordular memleket çapında amansız bir harbe tutuştuğu halde, Odesa'ya doğru akan bu mülteci kafilesinde iki taraf ya da üç taraf arasında hiçbir silahlı arbede çıkmamasıydı. Her şeye rağmen aynı kadere bağlanmış gibiydiler. Hatta aralarında şaka-laştıklarına, birbirlerine kötü nükteler yaptıklarına bile şahit oluyorduk bazen. Sanki mültecilik diye ayrı bir kader vardı ve bu kader insanları, sahip oldukları itikatların veya dahil oldukları partilerin ötesinde birbirine gizlice bağlıyordu.

Bu kader, bedbahtlık, kaçaklık, tifüs ve ölümdü. Ode-sa'ya doğru akan mülteci kalabalıklarının içinde tifüs salgı-nı başlamıştı. Tifüs, küçücük sabilerin, bebeklerin yanı ba-şında soluk alıp veren bir canavar gibiydi, âdeta gözle görü-lür bir canavar. Her gün onlarcasını alıp götürüyordu. On-ların ölümle şeffaflaşmış masum yüzlerini her adım başında görmek mümkündü. Bu, mülteci kafilesinin mutat manza-rasıydı: ölü çocuklar. Göç evvela sabileri vuruyordu. Çün-kü onlar ne kadar masumsalar o kadar da mukavemetsiz ve müdafaasızdılar. Fakat sadece çocuklar da değil. Onların ar-dından ihtiyarlar geliyordu. Normalde hayat yolu en uzun olanlarla en kısa olanların kaderi bu iltica deryasında tuhaf bir şekilde birleşiyordu. Azrail'in tırpanı hasadını evvela gü-neşe yeni uzanan şeffaf yeşil filizlerden ve sarısı artık kahve-rengiye dönüşmüş, olgunluk devresini bile geçmiş, handiy-se çürümekte olan başaklardan derliyordu. Gençler ve orta yaşlılar bu tırpana en mukavim olanlardı, fakat arada bir on-ların da can alan bir hışırtının ardından boynunu büktüğü görülebiliyordu.

Ölülerimizle, acılarımızla, hastalıklarımızla, açlığımızla ve gözyaşlarımızla, ihanet ve faziletlerimizle akıyorduk çamurlu yollarda. Yolda ara sıra karşımıza çıkan köylü kadın-lar merhametle bakıyordu bize. Bazıları elimize kuru ek-mek parçaları veya süt dolu bakraçlar tutuşturuyordu. Hal-kın merhameti ebedidir. Ama ne yazık ki bu merhamet ida-re etmiyor dünyayı...

Bizden evvel bu yollardan geçmiş mülteci kafilelerinin ir-kiltici izlerine adım başı tesadüf ediyorduk. Kaburgaları, haykıran bir hayvanın ağzındaki dişler gibi gökyüzüne doğ-ru açılmış at leşleri, ayaklarındaki çizmeleri yaşamakta olan birinin bu acılı yolda biraz daha yürümesine hizmet etmek üzere alınmış, çamurun içinde neredeyse kaybolmuş ve çü-rümüş insan cesetleri, kırık araba tekerlekleri veya tersine,

tekerlekleri alınmış ve bir hendeğe iteklenmiş arabalar, belli ki artık taşınamayacak kadar ağır gelip terk edilmiş kırık dökük eşya parçaları, kuşları hürriyete salınmış kafesler... Belki de o ana kadar onlardan ayırlamamış sahipleri ölümün yaklaştığını görüp bari siz hür olun, siz yaşayın demişler... Ölümle cebelleşen, göç eden insanlar ağırlıklarını ata ata ilerler, geride bırakamadıkları tek ağırlık bedenleridir. O ağırlıktan vazgeçemezler bir türlü. Her şeye rağmen sürüklerler. Sürüklerler ve en nihayetinde bırakırlar onu da çamurların içinde. Artık yaşamaya takatleri kalmamıştır. İşte birkaç gencin, yolu açmak için kenara sürüklemeye çalıştığı şu ihtiyar kadının yarı yarıya çürümüş cesedi gibi... Bende o günlerden kalan manzaralar bunlar...

Sonunda Odesa'ya geldik. Belki de denize geldik, ılık bir iklime geldik demek daha doğru. Bu şehir, karanlık haletiruhiyemizi bir nebze olsun düzeltmişti. İnsanları dosttu, hamiyetperverdi. Bize istiskalle bakmıyorlardı. İklimi gibi yumuşak, müşfik insanlardı. Şehre girer girmez mülteci kafilemiz dağılıp gitti, atomlarına ayrıldı. Artık kader ortaklığı içindeki akışkan kütle kalmamıştı ortada. Her biri kendi başının çaresine bakmaya çalışan sefil kılıklı, tek tek ya da küçük gruplar halinde dolaşan insanlar arada bir göze çarpıyordu. Herkesin gözü limandaydı. Bu sefil kalabalık kaderlerini değiştirecek gemilere dikmişti gözlerini.

Fakir bir otelin çatı katına ailecek yerleştik. Küçücük, sandık odası gibi bir yerdi. Babam ancak böyle bir yer bulabilmişti. Buna da şükür. Kimi mülteciler sokaklarda ya da doğrudan limanda yatıp kalkıyordu çünkü. Kaderimizin nasıl bir istikamette ilerlediğini gösteriyordu kaldığımız mekânlar. Gittikçe daralarak, daralarak... büyük salonlardan, ferah odalardan, daha küçük, daha izbe odacıklara... Bu sandık odası kaderimizin mühürlendiğini sembolize eder gibiydi. Yığılıp kaldık orada. Babam yiyecek bir şeyler getir-

di. Kurabiye gibi bir şeyler. Acıkmıştık. Hapur hupur yedik. Ertesi sabahı bekleyecektik. Bizi Konstantinopol'e taşıyacağı söylenen *HMS Marlborough* adlı İngiliz *Royal Navy* gemisi ertesi sabah kalkacaktı limandan. Babam yerimizin ayrıldığını söylüyordu, fakat ertesi sabah olanlar, hayallerle hakikatlerin hiçbir zaman bağdaşmadığını gösterecekti.

Ama daha evveli var. O gece büyük ağabeyim Aleksandr'ın suratı iyice asıktı. Bunu, içinde bulunduğumuz şartlara verdim. Nihayet o da anladı ne beter vaziyette olduğumuzu dedim kendi kendime. Fakat fecir vakti vaziyetin hiç de böyle olmadığını anladım. Şafak sökerken annemin feryadıyla uyandık. Annem konuşamıyor, elindeki bir kâğıdı uzatıp "Okuyun okuyun, Şaşa gitmiş," diye bağıyordu. Babam kâğıdı alıp içinden okudu. Yazılanları bizim işitmemizi istememişti belki de. Sonra kâğıdı kızgınlıkla buruşturup yere attı ve kürkünü giyerek dışarı fırladı. Şaşa kaçmıştı. Mektupta Bolşeviklere iltihak edeceği yazılıymış. Evet ama nasıl? Beş parasız? Yollar haydut doluydu. "Öldürür onu çeteciler," diye dövünüp duruyordu annem. Babam, çaresiz geri dönmüştü. Anneme bağırdı. "Hayır Anna," dedi buz gibi bir sesle, "onu çeteciler değil, hayranı olduğu Bolşevikler öldürecek. O bir asilin oğlu. Onu yaşatmayacaklar. Dünyayı toz pembe görüyor, ahmak. Hiçbir şeyin farkında değil."

O moral bozukluğuyla birkaç parça eşyamızı toplayıp sabahın karanlığında rıhtıma indik. Artık Odesa da karanlık bir yer olarak gözüküyordu gözüme. Bir gün evvelki o güzel şehirden eser kalmamıştı. Belki Şaşa'nın kaçışının sebep olduğu haletiruhiye, belki de o fecir karanlığında rıhtıma dolmuş biçare kalabalıktı şehri artık böyle görmeme sebep olan. Dalgalanan kara bir kalabalık vardı rıhtımda. Rıhtımı kordona almış İngiliz askerleri bu kalabalığı zapt etmek için kol kola girmişti. Babam yerimizin ayrıldığını söylemişti ama gördüğümüz manzara hiç de parlak değildi. Nasıl anlatacak-

tık derdimizi kontrol memurlarına? Kim bakacaktı hüviyetlerimize? Babam yine de cesaretini kaybetmedi. Elimden tutup asker kordonuna doğru ilerledi. Titremesine mani olmadığı elinde birtakım kâğıtlar tutuyordu. Herhalde gemiye binmemizi temin edecek evraktı bunlar. Annemle Andrei arkamızdan geliyordu kalabalığı yararak. Derken bir dalgalanma oldu. Kalabalık geriye doğru kaçıştı. İnsanlar yerlerde yuvarlanıyordu. Askerler süngü takmış, kalabalığı geriye sürüyordu. Babam beni sıkı sıkı tuttu. “Sakin korkma,” dedi, “bu kargaşalık kısa süreli bir şey. Biz ilerlememize bakalım.” Hakikaten kısa zamanda ortalık sakinleşir gibi oldu. Birbirine yaslanmış, hatta yapışmış insanların teşkil ettiği sefil bir kütle yeniden asker kordonuna doğru ağır ağır akınmaya başladı. İyice yaklaşmıştık. Kordonun önünde komutana ya da vazifeli memura benzer birileri vardı. Galiba İngilizce konuşuyorlardı aralarında. Ya da başka bir dil. Ama işitebiliyordum artık. Babam insanları itekleyerek ve beni de peşinden sürükleyerek nihayet onların yanına vardı. Vazifeli memura İngilizce bir şeyler söyledi ve kâğıtları gösterdi. Memur evraka bakmadı bile. Ellerini çapraz yaptı ve “Full,” dedi, “completely full.” Bu iki İngilizce kelimeyi ömrüm boyunca unutmadım. “Completely full.” Tamamen dolu! Yani yer yok. Ama bizim yerimiz ayrılmıştı. Para vermiştik. Nasıl olur? Babam evvela İngilizce bir şeyler söyledi. Sonra Rusça bağırmaya başladı. “Başka gemi yok. Kaldık burada,” diye bağırıyordu. Kulaklarımda kalan buydu. Başka gemi yok! Kaldık burada! Memur onu dinlemedi bile. Sırtını döndü. Babam bize ümitsizlikle baktı. Tüm ümitlerimiz nihayete ermişti işte. O bakışı hiç unutmadım. “Affedin beni” der gibi bir bakıştı bu. Geriye kaymış kürk kalpağının altından görünen alnı terlemiş, saçları alnına yapışmıştı. O sırada kordonun diğer tarafında, arkasındaki kalabalık bir kafiyle geminin merdivenlerine yürüyen birilerine seslendi. Bu son ümit miydi?

“Hey Aleksandr!”

Kafilenin önünde yürüyen adam duymamıştı, geminin merdivenlerine ilerlemeye devam etti. Kafilede kadınlar ve çocuklar da vardı. Galiba mühim bir şahıstı. Hani tamamen doluydu gemi? Bu kadar insan nasıl binecekti tamamen doluydu? O birkaç saniyede kafamdan bunların geçtiğini hatırlıyorum. Babam bu sefer, son bir gayret, son bir ümitle ellerini ağzına boru gibi tutup bütün gücüyle bağırdı.

“*Gaspadin* Guçkov!”³

Adam bu sefer duymuş olmalıydı ki durup bizim tarafa baktı. Orta yaşlarda, burundan asma monokl gözlüklü, kırpık sakallı, kibar görünümlü bir adamdı. Bahar olmasına rağmen üstünde uzun bir kürk palto vardı. Oldukça şıktı, ayakkabıları bile boyalıydı. Gözlerim ve beynim onun hakkındaki bütün detaylara o birkaç saniye içinde nüfuz etmişti.

Babamın “*Gaspadin* Guçkov!” diye seslendiği adam birkaç saniye öylece kaldı. Elini kaldırıp babamı selamladı. Sonra da hemen yanı başındaki, sanki ona yapışıkmiş gibi duran adamın kulağına eğilip bizim tarafı işaret ederek bir şeyler söyledi. Adam kordona doğru geldi ve askerlerin omuzlarının üzerinden babamla konuşmaya başladı. Fötr şapkalı, Garphılara benzeyen, ince bıyıklı, gençten biriymi. Babamın ona ne söylediğini anlayamadım heyecandan. Adam geri döndü. Orada beklemekte olan Guçkov’un yanına gitti. Bir şeyler söyledi ona. Herhalde babamın söylediklerini nakletmiş olmalıydı. Bizim için kader âniydi bu. Ya gemiye alınamazdık *Gaspadin* Guçkov’un sayesinde ya da tüm ümitlerimiz sönüp gidecekti. Guçkov, adamı dinledikten sonra babama bakıp iki elini yana doğru açtı. Bitmişti işte, artık bizim için hayat yoktu. Bitmişti. Adama bir şeyler söyledi. Bunun üzerine adam yeniden bizim tarafa geldi ve “*Gaspadin* Guçkov kabul etti. Fakat sadece bir kişi götürebilecek. Ço-

3 “Bay Guçkov!”

cuk varsa daha kolay,” dedi. Çocuk varsa daha kolay? Gö-türmek? Ben çocuk muydum? Daha vaziyeti tam olarak id-rak edemedi babam beni belimden kavradı, ayaklarım yer-den kesildi. Yanağıma bir öpücük kondurup askerlerin om-zunun üzerinden beni adama verdi. Adam aynı şekilde be-ni belimden kavrayıp omzuna attı. Kordondan uzaklaşırken son gördüğüm, annemin ağlayarak bana el salladığıydı. Ge-risini göremedim, çünkü gözyaşlarım camlara şiddetle çar-pan yağmur damlaları gibi görüşümü kapatmıştı.

Küçük bir kamaraya kapatıldım. Topraklarından kaçırı-lan, anne-babasından, yakınlarından kopartılıp hiç bilmedi-ği diyarlara gönderilen zenci bir köleden farksızdım. Hayat bitmişti benim için. Babam beni neden teslim etmişti hiç ta-nımadığım insanlara? Onları bekleyen ölümse, beni neden mahrum bırakmıştı bu ölümden? Yaşayacaktım da ne ola-caktı? Bu yaşamak mıydı? Beni gemiye taşıyan adam birkaç saat sonra kamaraya geldi. Lombozu örten perdeyi açtı. Dı-şarıdan çarpan dalgaları gördüm. Gemi hareket etmişti de-mek. Lombozu gözlerime benzettim. Çarpan dalgalar göz-yaşlarımdı.

İki gün boyunca getirdikleri hiçbir şeyi yemedim. Ran-za gibi bir şeye büzülüp ölmeyi bekledim. Hakikaten ölmeyi bekledim. Gözlerimi yumdum, bir daha açmamayı temenni ederek. Gözlerimi açtığımda karşımda ölüm değil, ben yaş-larda bir kız vardı. Melek miydi yoksa? Belki de ölmüştüm ve şu anda karşımdaki sarı lüle saçlı kız bir melekti. Solgun, ince, ağlamaklı bir yüzü vardı. Melekler de ağlar mı? Belki de benim için ağlamak üzereydi de kendini zor tutuyordu.

“İyi misin?” diye sordu melek.

“Öldüm mü?” diye soruyla mukabele ettim. Meleklerle inanırdım.

“Hayır,” dedi. “Bizimle Konstantinopol’e geliyorsun. Ba-bam seninle arkadaşlık etnemi istedi.”

“Adın ne?” diye sordum hüzünle. O benimkini sorsa söyleyemeyecek kadar halsizdim.

“Vera,” dedi iyice yaklaşıp yüzümü dikkatle inceleyerek. Çok parlak gözleri vardı. “Bir şeyler yesen iyi olur.”

Yüzümü buruşturdum. “Hayır,” dedim, “ölmek istiyorum.” Yeniden karanlık sulara daldım.

Sonraki günler, biraz kendime gelir gibi olduğumda Gaspadin Guçkov’un kızı Vera bana olup biteni anlattı. Biraz canlanmış, içimdeki taş gibi sertlikle yaşamayı bir kader gibi benimsemiştim. Vera ile arkadaş olmuştuk. Bana gemiyi bile gezdirdi. İltica yollarındaki sefalet manzaralarına orada da şahit oldum. Dalgaların zaman zaman vurup ıslattığı alt güvertelerde insanlar yerlerde yatıyordu. Vera’nın anlattığına göre geminin sintinesinde üst üste yığılı çok sayıda hasta varmış. Geminin tek hekimi hastalara yetişemiyormuş. Ölenler geminin bordasından Karadeniz’in karanlık sularına bırakılıyormuş. Ama üst katlarda tamamen farklı bir hayat akıp gidiyordu. Soylular ve imtiyazlılar âlemiydi bu. Bizim de bir zamanlar dahil olduğumuz, sonra da cebren kopartıldığımız o âlem. Onlar da kaçıyor ama bizden farklıydı şartları. Devrilseler de imtiyazlı hayatlarını devam ettirmesini bilmişlerdi. Biz üstesinden gelememiştik bunun. Belki de sebebi, babamın aslında bir soylu değil, bir asil olmasıydı. Kimsenin önünde eğilmeyen, kimseye yalvarmayan asil karakteriydi. Tarih bu küçük detayları hiçbir zaman yazmaz.

Geminin imtiyazlılar bölümünde hayat biraz buruk da olsa eski renkleriyle devam ediyordu. Salonda orkestra müziği ve dans bile vardı. Genç kadınlar ve erkekler vals yapıyordu. İnsan onları seyrederken yaşadığı hakiki dünyadan kopup bir masal diyarına seyahat ediyordu.

Vera beni teselli etmişti bir ölçüde. Konstantinopol’de kısa süre misafir kalacağımı, ailemin beni misafir kaldığım yerden alıp Paris’e götüreceğini anlatıp duruyordu. Babası

söylemiş bunu. *Gaspadin* Guçkov, ciddi, az konuşan, göz-lüklerinin arkasından insanı uzun uzun tetkik eden bir tip-ti. Kızına bile şefkat gösterdiğine bir lahza şahit olmamış-tım. Mamafih bu biraz da zamanın âdetleriyle alakalı bir şey-di. Cemiyetin üst tabakasından insanlar, hususiyetle de soy-lular sevgilerini uluorta göstermekten hazzetmez, böyle şey-leri avama has banal tavırlar olarak görürlerdi. Vera'nın an-lattığına göre, Guçkov meşhur bir devlet adamıydı. Oktob-rist Parti adlı partinin kurucularındandı. Tahttan feragat et-tiğini ifade eden vesikayı Çar Nikolai'dan bizzat alan Alek-sandr Guçkov'du. Şubat İhtilali'nden sonra Muvakkat İhti-lalci Hükümet'te Harbiye Nazırı olmuştu. Daha sonra Sov-yet'in baskısıyla nazırlık vazifesinden istifa etmiş ve Bolşe-vikler iktidara geldikten sonra da memleket haricine kaçma-ya karar vermişti. Vera, babası hakkında bu kadarını biliyor-du ama zaten bu kadarı, Guçkov'un içtimai mevkiini anla-maya kâfiydi.

Gemide Vera'yla oyunlar bile oynadık. Yer değiştirme, en revaçtaki oyunumuzdu. Ben Vera oluyordum, o da Yelena. Hayalimizden uydurduğumuz hayatlarımızı birbirimize an-latıyorduk. Sonra da uydurmalarımızın gerçek hayatlarını-za ne kadar benzediğini konuşup gülüyorduk. Benim uydur-maların daha çok tutuyordu.

Günün birinde *HMS Marlborough*, Boğaz'ın sularıya ku-caklaştı. Büyükdere adlı semtin açıklarında demirledi. Serin ama güzel bir hava vardı. Boğaz'ın çırpınan lacivert sularıya salınan *Royal Navy*'nin üst güvertesinde Vera ile birbirimize sıkı sıkıya sarılmış, uzaktan görünen cami minarelerine ba-kıyorduk. Yeni bir şehir, yeni bir hayat bizi bekliyordu. Yü-zümüzü hafif hafif okşayan iyot kokulu rüzgâr bile bize bu-nu anlatmak için çırpınıyordu.

Sohbetler

Gazeteci Serhat Ocaklı, Sıraselviler’le Beyoğlu arasındaki sokaklardan birinde, beş katlı eski bir apartmanın dördüncü katında tek başına yaşıyordu. Bir yıl önce karısından ayrılmıştı. Kavgalı bu ayrılığın ardından bunalımlı bir dönem başlamıştı onun için. Oysa kırk yılı aşkın zaman önce sevişerek evlenmişlerdi. O zaman aynı sol örgütün saflarında yer alan iki gençtiler. Serhat, hapisten yeni çıkmış ve örgütlerinin haftalık dergisinin yazı kurulunda görev almıştı. Hale o sırada derginin yazılarının daktiloya çekilmesi işinde çalışıyordu. Çalışma alanlarının ortaklığı yakınlaşmalarını sağlamış, kısa süre sonra sevgili olmuş, ilk başlarda resmen evlenmeseler de birlikte yaşamaya başlamışlardı.

Arada uzun bir Avrupa dönemi vardı. Örgütün dergisi 1970’li yılların sonlarına doğru günlük gazete olarak çıkmaya başlayınca, ani bir sıçramayla gazetenin istihbarat şefi olmuştu. Bunda eskiden beri gizli kapaklı işlere içgüdüsel bir yakınlık duymasının ve polisiye roman hastası olmasının rolü de olmuştur muhakkak. 1980 Darbesi’nin karanlık günlerinde, çalıştığı gazetenin kapatılmasının ardından, görev icabı tanı-

diği bazı istihbaratçılardan gazetenin istihbarat servisine karşı büyük bir operasyon hazırlandığı haberini duyunca ödü patlamış, soluğu Hale'yle birlikte yurtdışında almıştı. Uzun yıllar İngiltere'de sığınmacıların avukatlığını yapmış, çaresiz ve mutsuz sığınmacıların sırtından epey para kazanmıştı.

Dört yıl önce, Serhat Ocaklı'nın gazetecilik alanına yeniden dönmesinin koşulları doğdu. İktidar partisinin, kaybettiği ideolojik hegemonyasını yeniden kurmasını sağlayacak, eli kalem tutan elemanlara çok ihtiyacı vardı. Bu amaçla medya işlerini denetleyecek, mali bakımdan büyük desteğe sahip bir grup bile oluşturulmuştu ve şu şansa bakın ki, bu grubun başında, Serhat'ın eski "yoldaşlarından" Sakallı Naci bulunuyordu. Sakallı Naci, bu alanda adım adım yükselmiş ve on yıl içinde, iktidarın kredi olanaklarından yararlanarak büyük patron olmuştu. Böylece, Sakallı Naci, eski "yoldaşı" Serhat'ı, bir yıl önce çıkmaya başlayan Çığır gazetesine transfer etmişti.

Hayat, bir yandan verirken öbür yandan geri alıyordu. Serhat, tam da Çığır gazetesinde iyi bir köşe kaptığı günlerde Hale'den ayrılmıştı. Daha doğrusu Hale ondan ayrılmıştı. "Senin egoizmine kırk yıl tahammül ettim ve artık bitti," demişti günün birinde. "Ömrümü yedin. Hayata umutla bakan genç, güzel bir kızdım. Bana o zamanlar çok değişik görünmüştün. İnsan gerçeği ancak kırk yılda anlayabiliyormuş demek ki."

Gerçekten çok üzücüydü bu sözler Serhat için. İçine kapanmış, günler boyu sokağa bile çıkmamış, sadece yazılarını gazeteye göndermekle yetinmişti. O kadar sevdiği yazı yazma işini bile güçbela yerine getirmişti o günlerde. Hale bir alışkanlıktı onun için artık. Bu alışkanlık sevgisinden bile ağır basıyordu. Hatta belki de zaman içinde sevgisi bir alışkanlıklar yığınınna dönüşmüştü. Bunları düşünmek bile istemiyordu. Fakat yalnızlık dayanılmaz bir şeydi.

Doğru dürüst arkadaşı da yoktu. Eskiler, birkaçı dışında eskide kalmıştı. Eski örgüt tanışıklıkları ideolojik savrulmalarla darmadağın olmuştu. Avrupa'daki ilişkilerini orada bırakmıştı. Yeni arkadaşlıklar kurmak bu yaştan sonra iyice güç geliyordu ona. Bu, çaba isteyen bir şeydi. Gazete çevrelerindeki sözde arkadaşlıkları sahte buluyordu. Herkes birbirinin yüzüne gülüyor, arkadan kuyusunu kazıyordu. Üstelik günümüzün gazetecileri, hatta çoğu köşe yazarı ona göre epey genç sayılırdı. Yaş farkı, zevklerde, düşüncelerde, kültürel anlayışlarda önemli farklılıklara yol açıyordu. Buna bir de uzun yıllar içinde Avrupa'da edinilen alışkanlıklar eklenince, engeller aşılmaz oluyordu.

Komşularıyla da pek bir ilişkisi yoktu. Üçüncü katta bir randevuevi olduğunu duymuş, ilgilenmemişti bile. Ara sıra apartmanın merdivenlerinde tuhaf tiplere, frapan görünüşlü genç kadınlara rastladığı oluyordu. Ruhunun derinliklerinde ahlâkçı kıpırdanmalar ya da tam tersine cinsel kıskırtmalar hissetse de bunları kısa sürede bastırıyordu. Bana ne, diyordu, kim ne işletirse işletsin. Zemin katta tek başına yaşayan ihtiyar bir adam vardı. Münzevinin biriydi. On-on beş kadar kedisiyle, pislik içinde yaşıyordu o izbede. Kimi kimsesi, birkaç kere apartmanın kapısında karşılaştığı, onun gibi pis, yaşlı, topal bir kadından başka geleni gideni de yoktu. O kırk metrekarelik izbesinden burnunu pek nadir çıkaran biriydi. Serhat, mecburen ihtiyarın kapısının önünden geçerken kedi pisliği kokusunu duymamak için her seferinde burnunu tıkamak zorunda kalırdı. Ne yapardı, ne ederdi bu sefil ihtiyar, hiç bilinmezdi. Nasıl geçinirdi örneğin? Buna geçinmek denirse tabii. Emekli falan olabilir miydi? Penceresinin önünden geçerken içerideki kitap yığınının takılırdı gözü ara sıra. Kitaplık yoktu içeride. Kitaplar karmakarışık bir şekilde üst üste yığılmıştı. Bazılarının üzerinde kediler uyuyor olurdu. Başını kaldırıp çevre-

sine bakmayan, yürürken arada bir yere sümüküren, kalan sümüğünü koluyla silen, çarpık bacaklı bir tipti. Saçı sakalı uzayıp birbirine dolanmış, darmadağınık, üstündeki ceketle benzeyen hırpani, yırtık pırtık şey, yağdan, kirden, sümükten pırl pırl parlıyor. Somurtkan, az konuşan, dünyaya küsmüş biri.

Bir gün kendisini ziyarete gelen az sayıdaki dostlarından biri olan Bedri, kapıdan girer girmez, ayağının tozuyla, “Salahattin’le komşuyumusunuz ha?” diye sorunca şaşırıp kalmıştı. “Kim Salahattin?” diye sormuştu, “Öyle bir komşum mu varmış benim?” “Şu giriş katındaki Salahattin’den söz ediyorum,” diye üstelemişti Bedri. “Adını bile bilmem o ihtiyarın,” demişti Serhat bu sefer. “Sandığın kadar ihtiyar değildir o,” diyerek salona girmişti Bedri. “Senden en fazla beş yaş falan büyüktür. Robert Kolej’de bizim bir üst sınıftaydı. Başkan’ın başdanışmanı Halis Serol var ya, onunla aynı sınıftaydılar.” Serhat, şaşkınlıktan küçük dilini yutacaktı neredeyse. Bir şu Halis denen parlak göte bak, bir de şu zavallı, sefil ihtiyara. Ve şu hayatın cilvesine... Her şey bir yana, Başdanışman Halis Serol bu ihtiyardan çok çok genç gösteriyordu. Bedri, “İnan bana,” diye anlatmaya devam etmişti, kendini bir koltuğa atarak. “O zamanlar dal gibi, yakışıklı bir gençti. Sanırım hayata küsüp kendini görünmez kıldıktan sonra böyle çöküp gitti.” “Neden görünmez kıldı ki?” diye sormuştu Serhat. “Bir aşk meselesi diye duydum,” demişti Bedri bacak bacak üstüne atarken. “Peki, aşağıdaki ihtiyarla senin uzun yıllar önce tanıdığın Salahattin’in aynı kişi olduğundan nasıl emin olabiliyorsun?” diye sormuştu. “Nasıl emin olmayayım yahu,” demişti Bedri, “demin apartmanın girişinde karşılaştık, beni o tanıdı. Hatta kucaklaştık.”

Yeni öğrendiği adıyla Salahattin’i iyice merak etmişti. İhtiyarın hayat hikâyesi bir gazeteci olarak merak konusu ol-

muştı onun için. Öte yandan şu “aşk hikâyesi” denen şey de ilgisini çekmişti. Kendisi de bir aşk kırgını değil miydi? Yoksa ihtiyarda kendi geleceğini mi görmüştü? Belki de. Fakat en çok merak ettiği, bu ihtiyarın, Halis Serol’la aynı noktadan başlayan hayatının nasıl olup da bu kadar zıt yerlere savrulabildiği idi.

Bir gün, kendinden beklenmeyecek bir cesaret gösterip adamın kapısını tıkladı. Kapıyı epey geç açmıştı ihtiyar. Kapısının neden çalınmış olduğunu anlamaya çalışan sultanmış gözlerle bakmıştı kapının eşiğinden ve ilk söylediği şu olmuştu:

“Bir sorun mu var?”

Tek başına yaşayan ihtiyarların dışarıya karşı kuşkucu olduklarını bildiğinden biraz da hazırlıklıydı bu ilk tepkiye. “Hayır efendim,” demişti en kibar halini takınmaya çalışarak, “hiçbir sorun yok. Sadece üst komşunuz olarak sizi kahve içmeye davet etmek istemiştin. Arkadaşım Bedri sizin de arkadaşınız oluyormuş. Geçen gün bana geldiğinde söyledi. Biraz sohbet ederdik diye düşündüm. Sizin için de uygunsanız.”

İhtiyar bu davete bir hayli şaşırılmış, ne yapacağını bilememişti. Elindeki kirli bezi nereye koyacağını da. Önce bir adım geri atıp muhtemelen mutfığa bırakmayı düşünmüş, sonra vazgeçip sağ tarafında bir yere fırlatmıştı. Yüzünde beklenmedik, yabanıl bir gülümseme belirmişti o an. Sıvadı-ğı gömlek kollarını aşağı indirirken:

“Müsaadenizle,” demişti. “Beş dakikaya kadar sizde olurum. Kaçınıcı kattı?”

“Dördüncü.”

Aslında dışarıdan görüldüğü kadar mendebur bir ihtiyar değildi. Bir noktadan sonra çenesi bile açılıyor, bir şeyler anlatıp duruyordu. Gerçi pek daldan dala atlayan, izlenmesi zor anlatımlardı bunlar.

Ona gazeteci olduğunu söylediğinde, “Vah vah!” demesi oldukça saygısız bir davranıştı ama sineye çekmişti bunu da. Hele bir de yurtdışında avukatlık yaptığını söylese ne derdi kimbilir? Yoksa “Vah vah!” diyerek gazeteci tutuklamalarına mı gönderme yapmak istemişti? Ondan öğrenmek istediği şeyler vardı, konuyu dallandırıp budaklandırmanın anlamı yoktu. Sonunda lafı döndürüp dolaştırıp uygun bir şekilde Halis Serol’a getirmişti. İhtiyar, sanki belleğini yokluyormuş gibi clini başına götürüp bir süre öylece oturmuş ve sonunda, kısaca; “Evet, tanırım,” demişti, “şimdi başkan mı oldu o?” Dünyadan habersiz ihtiyarlarla belli bir mantık çerçevesinde konuşmaya çalışmak gerçekten zordu.

“Hayır,” demişti. “Başkan’ın başdanışmanı oldu.”

“Vay kerata,” demişti ihtiyar. “Bunun böyle olacağı belliydi. Bir seferinde kopya çekerken beni hocaya şikâyet etmişti.”

“Ne diyorsunuz?”

“Evet. Onunla bir daha hiç konuşmadım.”

O günkü sohbette ağızından başka bir şey alamamıştı. Lafı ne kadar Halis’e getirmeye çalıştıysa, ya duymamış gibi yapmış ya da lafı değiştirmişti. İhtiyarın, her sözünün sonunda, besmele çeker gibi söylediği bir tekerlemesi vardı: “Bourgas Baba daima cümle kapısından çıkar.” “Bourgas Baba” diye andığı kişinin kimin nesi olduğunu uzun süre merak etmiş, fakat sormaya cesaret edememişti. Bu tür adamların sağı solu belli olmazdı. Tutar, cahilliğiyle alay ederdi...

Daha sonraki günlerde de bu tür kahve sohbetleri yapmışlardı, fakat ihtiyar nuh demiş peygamber dememiş, Halis konusuna bir daha girmemekte ayak diremişti. En son sohbetlerindeyse araları sanki biraz açılır gibi olmuştu. Sohbet sırasında, ülkedeki solun durumuna gelmişti laf. “Şu sol adam olmaz ki, hükümete karşı komplolarla ilgili açılan davaların hiçbirine destek vermedi,” demişti. İhtiyar, bezgin, sulan-

miş gözlerle bakmış, “Ne desteği?” diye sormuştu. “Ne desteği olacak,” demişti, “eğer sol, sözde demokrasi falan bahanesiyle ayak bağı olmayıp bu davaların haklılığını vurgulasaydı şimdi iyice büyüüp serpilmiş olurdu.” Kirli sakalları birbirine karışmış ihtiyar, bezgin bakışını hiç değiştirmeden, kendinden beklenmeyecek açıklamalara girişerek, “İyi ki öyle bir şey yapmamış sol,” demişti, “ben de iktidarların açtığı siyasi davalara hiç inanmam. Hangi iktidar olursa olsun. Sağcı solcu fark etmez. Aferin onlara. Demek solda hâlâ iş varmış.” Sonra da, her lafının sonundaki tekerlemeyi tekrarlamıştı: “Bourgaz Baba daima cümle kapısından çıkar.” İyice sinirlenmiş, kendini tutamamış, ihtiyara, “Neden inanmıyormuşsun bu davalara? Suçları apaçık ortada,” demişti. Karşılığında ihtiyarın zırvalamalarını çok iyi hatırlıyordu. Asık suratında belli belirsiz bir gülümseme belirmiş ve aynen şöyle demişti: “Bourgaz Baba daima yenik durumda olan takımı tutar. 1-0 yenik olan iki gol atıp 2-1 galip duruma geçince, bu sefer taraf değiştirip mağlup olanı tutmaya başlar. Sen de düş, seni de desteklesin. Kemal Tahir’in *Kurt Kanunu* romanını okursan ne demek istediğimi anlarsın. Belki de okumuşundur. Okumuşsan da son sayfasına bak yeniden.” O zaman anlamıştı, “Bourgaz Baba”nın bu sefil ihtiyarın kendi kendine taktığı isim olduğunu. Neden böyle bir ad takmıştı kendine acaba?

“Bourgaz Baba”nın söyledikleri kafasına takılmış, bir sahaftan Kemal Tahir’in romanını almış, özellikle son sayfasını tekrar tekrar okumuştı. İzmir Suikasti nedeniyle aranan Abdülkerim, kendilerine fikren katılmasa da kaçmalarına ve saklanmalarına yardımcı olan Emin Bey’in evinin kapısını çalıyordu son çare olarak. Ağabeyine çok düşkün olan kız kardeşi, kapıyı açıp, ağabeyini koruma güdüsüyle, Emin Bey’in evden taşındığını söylüyordu. Biraz sonra kapıya gelenin yardım isteyen, çaresiz biri olduğunu anlayan Emin

Bey, çok sevdiği kız kardeşinin bütün yalvarmalarına rağmen onu bir kenara savurup sokağa fırlıyor ve sokaklarda, “Arkadaaş... Arkadaaş... Emin’i arayan arkadaş!.. Burdayım ben, burdayım!” diye bağıyordu.

Pera

*Çok bitkinsin,
Yavaş yavaş atıyorsun, boğuk
Biliyor musun, bir yerde okudum
Ölümsüzmüş ruhlarımız.*

– Anna Ahmatova, *Kapı Yarı Aralık*, 1911

Odesa'daki İngiliz asker kordonunun üstünden beni babamdan alan o adam vardı şimdi yanımda. Elimden tutmuştu, yürüyorduk. Adam benimle hiç konuşmuyordu. Rusça bilmiyor olabilir miydi? Fakat babamla Rusça konuşmuştu. Tamamen yabancıysa olduğum manzaralara bakarak yürüyordum. Yanımdan çok çeşitli, farklı kılıklarda insanlar geçiyordu. Renk renk. Siyahi, sarışın, beyaz tenli, esmer, bıyıklı, sakallı, türbanlı, şapkalı, fesli, tüylü bereli, üniformalı, çarşafli, çizmeli, botlu, çoğunlukla erkek bir sürü insan. Bu manzaralar beni ne kadar cezbederse etsin, içimdeki hüznü kendimi onlara kaptırmama mani oluyordu. Vera'dan ayrılmam zor olmuştu. Gemideyken tek tesellim böyle iyi bir arkadaş kazanmış olmaktı. Ama kısa sürmüştü. Konstantinopol'e ayak bastığımız an yollarımız ayrılmıştı. Bay Guçkov,

gayet meymus, “Hadi vedalaşın artık. Paris’te yeniden bir araya geleceksiniz,” dediğinde, ikimizin de gözlerinden yaşlar boşanmıştı. Birbirimize sarılmış, dakikalarca ayakta öylece kalmıştık. Sonunda Bay Guçkov, omzuma dokunmuş, “Söz sana,” demişti. “Paris’te buluşacaksınız.”

Guçkov’un adını bilmediğim yaveri beni arnavutkaldırım yollardan, sokaklardan epeyce yürüttükten sonra –Peterburg’u hatırlamıştım yine– bir apartmanın önünde durup bakındı. Elinde bir kâğıt vardı, üstünde adres yazılıydı herhalde. Ben de baktım apartmana. Giriş kapısının üstünde apartmanın ismi yazıyordu, fakat o sıra Latin harflerini bilmediğimden okuyamadım ismini. Latin harfleriyle yazıldığına göre ecnebinlerin oturduğu bir apartman olmalıydı. Daha sonradan öğrendim orada ne yazdığını: Pilgrim Apartmanı.

Gidip apartmanın kapısındaki tokmak benzeri bir şeyi küt küt vurdu. Kapıyı saçı başı dağınık, gençten bir kadın açtı. İşaretlerle anlaşmaya çalıştılar. Yaver, “Madam Tanya”yı sordu. Kadın parmağıyla üst katları işaret etti. İçeri girdik. Birkaç basamak çıktık. Peterburg’dan da aşına olduğum kafesli bir asansöre bindik. Birkaç kat sonra indik. Yaver kapıyı çaldı. Kapının üstündeki kapak açıldı. Yaver, zannederim Fransızca bir şeyler söyledi. Kapak kapandı. Kapı içeriden zincirlenmiş olmalıydı. Açılması biraz uzun sürdü gibi geldi bana. Yeni hayatımı tanımak için sabırsızlanıyordum. Kiminle karşılaşacaktım? Bana nasıl davranacaklardı? İyi birileri miydi tanışacağım insanlar? O anda yeniden Vera’yı özledim. Yeni tanıyacağım hiç kimse Vera’nın yerini tutamazdı, bunu biliyordum, hissediyordum. Kapı açıldı. Karşımızda, saçları pembeye boyalı, şişmanca, orta yaşlarda bir kadın vardı. Yüzüne dikkatle baktım. Şefkatle merhametsizliğin tuhaf bir şekilde birbirine karıştığı bir yüz ifadesine sahipti. İçeri girdik. Burnuma tütüsü kokusu geldi. Sağ tarafta bir kapı açıldı. Genç bir kadın başını uzatıp baktı. Sanki başkaları

da vardı başını uzattığı o odada. Gülüşmeler geldi. Baş içeri çekildi ve odanın kapısı kapandı.

Orta yaşlı, pembe saçlı kadın bana sarıldı. Yanaklarımdan öptü. Kendimi geriye doğru çektim. Kadından ağır bir parfüm kokusu intişar ediyordu. Madam Tanya olmalıydı bu kadın. Yaverle ayaküstü, anlamadığımı lisanda bir şeyler ko-nuştular. Sonunda yaver benim başımı şöyle bir okşadı ve çıkıp gitti. O bile eski hayatımdan bir parçaydı ve artık yoktu. Yabancı bir âlemde yapayalnızdım. Yeni hayatım böyle başladı.

Kalabalık bir evdi. Gireni çıkamı çoktu. Hususiyetle erkekler. Evde kalan kızlar vardı. Bazıları Rus'tu. Rusça konuşmak bana iyi gelmişti. Onlara sığındım âdeta. Ama Madam Tanya buna fazla müsaade etmek istemiyordu. Kızlar bana vaziyeti izah etti. Şayet devamlı Rusça konuşursam Türkçe öğrenemezmişim. Buraya intibak edebilmem için hızla Türkçe öğrenmem icap ediyormuş.

Madam Tanya, sabah kahvaltılarından sonra bana bir saat Türkçe dersi veriyor, sonra da Türk olmasalar bile Türkçe konuşan kızlara emanet ediyordu. Onlarla durmadan Türkçe konuşmam isteniyordu. Rus kızlara da sıkı sıkı tembih etmişti. Tembellik edip benimle Rusça konuşmayacaklardı. Türkçe konuşmaya mecbur edeceklerdi beni. Ama biz Rus kızlarla ne yapıp edip arada yine Rusça konuşmanın yolunu buluyorduk. Kızların söylediğine göre, Madam Tanya, kendini Rus gibi gösteriyormuş ama aslında Ermeni'ymiş. Belki de Rusya Ermeni'siydi.

Odalardan birinde iki Rum kızla kalıyordum. Rus kızları, bilerek benim kaldığım odaya vermemişti Madam Tanya. Rum kızların Türkçesi iyiydi. Zaman içinde onlarla çat pat Türkçe konuşmaya başlamıştım. Konuşmam ilerledikçe de neyin ne olduğunu, kaldığım evin kalabalıklığının, bir kız yurdundan farksız halinin ne manaya geldiğini idrak etmeye

başladım. Burası, kibar insanların ziyaret ettiği, tanınmış bir randevueviydi. Aslında ilk başlarda randevuevinin manasını da pek bilmiyordum. İnsanların birbirine randevu verdiği bir yer zannediyordum. Ama Rum kızlar bana her şeyi açık açık izah ettiler. Hem de gülerек ve eğlenerek. “Randevuevi erkeklerle kadınların birleştiği yerdir,” dediler. Bu birleşmenin manasını da terbiye hudutlarını biraz aşarak, yorğan altında fısıltıyla ve gülüşerek anlattılar. Hele Tasula her şeyi açık saçık anlatmaya bayılırdı. Hatta bir keresinde bana erkeklerle ne yaptıklarını tatbikî olarak bile gösterdi. İşte eve gelen erkeklerle aynı yatağa girip böyle öpüşüyorlardı, onları üzerlerine böyle çekiyorlardı. “Ela ela... Sen erkek ol mesela. Sen erkeksin ya, seni bacaklarının arasına alıyorum. Bak böyle işte... Sagapo... Sagapo... Kiss me kiss me... Jötem...” Bir şeyler anlıyordum ama bunu burada neden topluca yaptıklarını anlamıyordum. Bir gün bunu da sordum Tasula’ya. O çok hoşuma giden Rum şivesiyle, “Ah be maniçamu,” dedi, “daha çok küçüksündür, nasıl anlayazaksin.” Sonra da sağ elinin başparmağı ile işaretparmağını birbirine sürüp, “Parra, parra... Yani papel...” dedi üstüne basarak, “Bu bir hayat yolu vre... Maişet yolu...”

Madam Tanya, beni bu “hayat yolu”ndan itinayla uzak tutuyordu. Bazen eve gelen kibar beylerin –Madam Tanya benim ortalıkta dolaşmamı pek istemezdi ama– bana alıcı gözle baktıklarını fark ediyordum. Tasula’nın söylediğine göre bu eve hariciyeciler, zengin tüccarlar, hatta mebuslar, nazır eskileri gelirmiş. Hepsi de evli barklı adamlarmış ama kaçak aşkın tadı başkaymış. Karılarından alamadıkları tadı onlardan alıyorlarmış. Çünkü onlarda her türlü işve varmış. Artık yavaş yavaş neyin ne olduğunu kavriyordum. Ha, onu diyecektim. Madam Tanya beni titizlikle koruyordu bu adamlardan. Bir keresinde bir adama, “O daha çok küçük,” diye fısıldadığını duymuştum. Bir keresinde de kızlardan birine

benim hakkımda, “O bana emanettir, emanete ihanet edilir? Onu tertemiz teslim etmem gerekoor,” dediğini kapının eşiginden işitmiştim.

Öğleden sonraları, erkeklerin evi ziyarete geleceği saatlere vakit varken, kızlar bazen aralarında eğlence tertiplerdi. Çok hoşuma giderdi bu eğlenceler. Her türlü dans yapılırdı. Tasula çok güzel oryantal yapardı. Zaten pavyondan gelmiş, oralarda oryantal oynamışlığı varmış. Monden danslar da yapılırdı. Marika ustasıydı bu dansların. Çok iyi fokstrot yapardı. Bu eğlencelere bazen yaverin beni ilk getirdiği gün apartmanın kapısında bizi karşılayan kapıcı Meziyet de katılırdı. Bütün kızlar ona Meziyet Abla derdi. Tuhaf bir konuşması vardı. Ne dediği zor anlaşılırdı. Kendisinin Anadolu’nun ücra bir şehri olan Kastamonu’dan olduğunu söylerdi ama kızlar bana bunun uydurma bir malumat olduğunu çıtlatmıştı. Dediklerine göre, Meziyet Abla’nın bilinmeyen, hatta karanlık bir mazisi varmış. Yalnız başına yaşayan bir kadındı. Kimi kimsesi yoktu. Arkadaşı bile... Kızlar onun esasen Gürcü olduğunu söylerdi. Mamafih bu iddianın bir delili yoktu. “Çünkü iyi fal bakıyor. Üstelik ruh da çağırıyor,” derlerdi. Gürcü kadınlar çok iyi fal bakarmış. Eğlencelerin sonunda kızlar Meziyet Abla’ya fal baktırmak için sıraya girerlerdi. Bakla falı da bakardı, kahve falı da. Mamafih bakla falı bakması, onun Çingene olma ihtimalini de akla getiriyordu ama tek bir alametle insanların hakkında karar vermek ne kadar müşküldür. Sonraları anladım ki, bütün bu eğlencelerin en büyük hedefi, nihayetinde Meziyet Abla’ya fal baktırmakmış. Çünkü onu böyle zamanların dışında yakalayıp fal baktırmak epeyce güçtü. Bir keresinde onun, evin ziyaretçisi beyefendilerle ve Madam Tanya’yla salonda ruh çağırdığına da şahit olmuşluğum vardır kapı aralığından.

Seneler akıp gitti ve ben bu evde, bu kapalı hayat içinde –çok nadiren Tasula beni yanına alıp Pera’ya götürür, Atlas

Pasajı'ndan diktireceği elbiseler için düğme falan satın alırdı— çocukluktan genç kızlığa adım attım. Artık Türkçeyi öğrenmiştim. Okuyup yazabiliyor, konuşulanları anlayabiliyor ve konuşabiliyordum. Ama ne Rusya'yı ne de Rusçayı unutmuşum. Ya ailemi? Onlar her an aklımdaydı. Rusya'dan kaçabilmişler miydi? Eğer kaçmışlarsa beni neden aramıyorlardı? Unutmuşlar mıydı? Yoksa öldürülmüşler miydi? Hâlâ yaşıyorlarsa insan küçük bir pusula da mı yollayamazdı? Şaşa ne olmuştu? O da aramıyordu. Geceleri başımı yastığa gömüyor, hüsrân ve hasretle hüngür hüngür ağlıyordum.

Madam Tanya, bir gün yeni yeni tomurcuklanmakta olan memelerimi yokladı ve "Seni revüye verelim," dedi. Revü dediği, kızların dans ettiği bir yermiş. "Garden Bar'ın sahibi Mösyö Artyan dostum olur. Beni kırmaz. Seni oraya aldırırım. Tablacı kız olarak çalışırsın. Biraz para da kazanır, biriktirirsen..." Bunun ne manaya geldiğini bilmiyordum. Orada çalışmaya başladığım zaman öğrendim. Önümde bir tabla, içinde sigara, çikolata, çiçek gibi şeyler, ortalıkta dolaşacağım. Bunlardan ne kadar satarsam bana da biraz harçlık kalacak, bahşiş de alacaktım. Para kazanıp biriktirecek olduğuma memnun olmuşum. Biriktirdiğim parayla belki günün birinde Paris'e gider, ailemi bulur, onlara, "Siz o küçük kızı yad ellerde bıraktınız ve aramadınız ama o büyüdü ve geldi işte," derdim.

Madam Tanya beni yanına katıp Garden Bar denen yere götürdü. Çok heyecanlıydım. Üstüme yeni bir elbise diktirmişti. Aynanın karşısına geçirip sağımı solumu çekiştirmiş, "Şöyle dur, kambur durma," diye tembihleyip durmuştu. "Nasılsınız matmazel?" diye sorduklarında reverans yapıp, "Mersi efendim," diyecekmişim. Karanlık bir yerdi. Bizim evdeki gibi burası da kız doluydu. Ama bunlar mayolu, dansçı kızlardı. Dantelli, kabarık, kısa etekleri vardı mayolarının üstünde. Onlara imrendim. Fakat yaşları benden bü-

yüktü. Yaşım büyük gözüksün diye parmak uçlarımda yürüyor, etrafıma onlar gibi bakmaya gayret ediyordum. Onlar nasıl bakıyorlardı etraflarına? Bilmem ki. Kadınca bir bakış işte. İlah etmesi zor.

Dar ve karanlık odalardan ilerledik, sonunda soyunma odası gibi bir yere girdik. Orada da kızlar vardı. Aynaların karşısında süsleniyor, makyaj yapıyorlardı. Odanın dip tarafında şişman bir adam oturuyordu. Kızlar arada bir gelip onu öpüyor, şakalaşıyorlardı. Mösyö Artyan bu olmalıydı. Şişman gövdesi iskemleye öyle bir yayılmıştı ki boşlukta oturur gibi görünüyordu. Üstünde, o sönük ışıklarda bile kendini belli eden parlak bir gömlek vardı. Gömleğin yakası göbeğine kadar açıktı. O aralıktan, bir kadın göğsünü hatırlatan pembe bir et parçası göze çarpıyordu. Elli yaşlarında gösteren Mösyö Artyan'ın elinde bir yelpaze vardı, onu sallıyordu ikide bir.

Madam Tanya, Mösyö Artyan'a yaklaşp, "Size bahsettiğim hanım kızımız bu Mösyö... Getirdim işte," dedi. Şişman adam yelpazesini sallayarak beni baştan aşağı süzdü. Lütfen tenezzül etmiş gibi bir bakıştı bu. Yakından bakınca gözlerine sürme çektiğini fark ettim.

"Yaşı kaçtır?" diye sordu Madam Tanya'ya, beni hiç muhatap almadan.

"On yedi Mösyö," dedi Madam Tanya ellerini ovuşturarak. İki yaş büyük söylemişti. Kızların karşısındaki mütehakkim havasından eser yoktu o anda. Mösyö Artyan'ın karşısında başka bir Madam Tanya olup çıkmıştı. Onun bu ezik büzük halini görmek beni ürkütmüştü. Mösyö Artyan bu kadar çekinilecek biriydi demek ki. Ama kızların rahat, senli benli havası pek de öyle olmadığı intibai veriyordu bir yandan da. Belki de Madam Tanya, beni işe aldırabilmek için böyle eğilip bükülüyordu.

"Küçükümüş," dedi Mösyö Artyan. "Nasıl olacak, ne yapa-

cağız?” Sürmeli gözleriyle Madam Tanya’yı süzdü, bir yandan da yelpazesini yüzüne doğru sallarken.

“Himmet buyurun efendim,” dedi Madam Tanya aynı ezik büzük haliyle. “İyi terbiye görmüştür. Tablacı olarak başlasa şimdilik...”

Mösyö Artyan, yanına yaklaşp kulağını öpen bir kızı kalçasından itekleyip savuştururken, “Hadeee,” dedi ona. Sonra yeniden Madam Tanya’ya döndü. “Terbiye görmüştür de... Tecrübesi var mıdır?”

Madam Tanya, bana kısaca göz attuktan sonra; “Efendim henüz değil,” dedi, “malumunuz, emaneten bende kalıyor. Ailesi aldıracak onu. Ama tablacı olarak...”

Mösyö Artyan yelpazesini hızla salladı, galiba “kısa kes” anlamında bir işaretti bu. Madam Tanya sustu.

“Biraz makyaj yapması lazım. Topuklu falan da giyecek. O zaman on sekiz-on dokuz gösterir. Bana burada kimse kontrole gelemmez. O değildir dediğim. Müşteriler açısından... Müşteriler tablacı kızları ellemek ister...”

“Efendim...”

Mösyö Artyan yelpazesini yeniden sallayıp susturdu onu. “Yani o şeylere sesini çıkarmaması lazım. Bunu yapabilir mi? Tecrübesi yokmuş, baksana. Filhakika daha ileri gitmezler, merak etme. Söyle ona...”

Beni işaret etmişti. Neden benimle doğrudan konuşmuyordu? Yoksa Türkçe bilmediğimi mi zannediordu? Madam Tanya bana döndü. “Bak matmazel,” dedi, “Mösyö’nün dediklerini işittin. Makyajını, her şeyini yapacaklardır. Müşteriye mukavemet olmayacak, anladın mı... Seni okşamalarında kötü bir şey yoktur. İtiraz etmeyeceksindir.”

Kızardığımı hissediyordum. Gayri ihtiyari, “olur” manasında başımı salladım.

Mösyö Artyan lafı daha fazla uzatmadı. İlerideki bir kıza seslendi. “Anjel, gel buraya...”

Anjel diye çağrılan uzun boylu, kırılacak kadar incecik kız gülümseyerek geldi bize doğru.

“Bu gece bir tecrübe edelim,” dedi Mösyö Artyan, Madam Tanya’ya. Anjel’e döndü. “Bu kızı al. Güzel bir makyaj yap. Topuklu da giydir. Mayosunu da... Üstüne göre bul bir şey. Ufak tefek bir kızın mayosu olur ona. Fausta’nınki olur... Onu tecrübe edin. Al götür...”

Beni Anjel’e doğru iteklermiş gibi elini hoşluğa uzatıp salladı. Anjel, yumuşakça elimden tuttu. Onun peşi sıra yürüdüm çaresiz. Arkamızdan seslendi Mösyö Artyan. “Haa bak-sana...” dedi, “Bir de isim koy. Ne olsun sence?”

Anjel bir an durakladı, sonra, “Stara olsun,” dedi.

Böylece Garden Bar’da çalışmaya başladım. Yüzümde ağır makyajım, üstümde Fausta adlı ufak tefek, esmer kızın mayosu, boynuma asılı tablamlarla erkek müşterilerin arasında dolaşıyor, arada bir elimdeki gazoz açacağına tablanın altına vurarak, ince, zor duyulan bir sesle, “Sigaralarımız var, çikolata...” diye bağırdığımı zannediyordum. En büyük satışı, revüden kızlarla sarmaş dolaş oturan kalın bıyıklı müşterilere yapıyordum. Onlara yapma çiçek satıyordum. Böyle anlarda ne diyeceğimi tembihlemişti bana Anjel: “Bu güzel kıza bir çiçek hediye etmek istemez misiniz, beyefendi?” Kızın yanında bunu reddedecek babayiğit yoktu doğrusu. Alıyorlardı, hem de tablaya çiçeğin üç paralık kıymetinden çok daha fazlasını bırakarak.

En büyük kârım bu çiçek satışlarındandı. Çünkü bırakılan paranın büyük kısmı bana kalıyordu. Sigaradan, çikolatadan kalan pek bir şey yoktu. Sigara başına bir kuruş bile değil. Ama çiçek başına bazen on kuruş bile kaldığı oluyordu. Bir gecede bana kalan para bazen bir lirayı bile bulabiliyordu. Paris param birikiyordu. Kazandığım parayı evvela yastığının içinde saklıyordum. Tasula bana, “Deli-

sin?” dedi bir gün, “Bu evde ne hırsızlar olduğunu biliyor-sun? Bütün paran uçar gider yavrum.” “Ne yapayım?” diye sordum. “Madam Tanya’ya teslim et,” dedi. “Bütün kızla-rın müşterek bankasıdır. Paramızı işletir, kullanır ama bu-nun bize zararı yok ki. Geri isteyince kuruşu kuruşuna ve-rir. Çok dürüst bir bankerdir.” O günden sonra kazandığım paraları Madam Tanya’ya vermeye başladım. Her verişimde kalın, ciltli, sarı yapraklı defterini karıştırır, verdiğim para-yı kaydeder ve “Elan bende şu kadar paran vardır,” diye dö-kümü çıkarırdı.

Daha sonraki zaman zarfında Mösyö Artyan’ı çok az gör-düm. Odasından, daha doğrusu kızların makyaj odasından pek çıkmaz, hatta o görünmeyen sandalyesinden de kalk-mazdı. Benim ise o odada pek işim olmuyordu. Makyajımı orada değil, hemen girişteki müstahdem odasında yapıyor-dum. Orada giyinip soyunuyordum. Temizlikçi kadınların şahsi eşyalarını bıraktığı, önlüklerini giyip çıkardığı, arada bir sigara tütürüp kızlar hakkında günlük müstehcen dedi-kodular yaptıkları bir odaydı bu. Mösyö Artyan’ın dediği gi-bi müşterilerin okşamalarına, hatta bazen köşeye sıkıştırıp enikonu tacizlerine maruz kalıyordum ama benim için ta-hammül edilebilir bir şeydi bu. Çünkü ortalıktaydım. Kim-se çok fazla ileri gidemezdi. Hatta bazı okşamaların hoş-u-ma gittiğini bile itiraf edeyim. Kibar ve yakışıklı bir bey, om-zumdan öpmüş, elini birkaç saniye için kalçamda veya göğ-sümde dolaştırmış, ne kaybım olacaktı ki bundan. Mamafih bazıları çok iğrenç oluyordu. Hususiyetle yaşlı başlı, buram buram alkol ve tütün kokan yağ tulumlarına birkaç saniye için bile tahammül etmekliğim zordu. Diğer kızlar, karan-lık koridorlara iteklenerek köşede bucakta maruz kaldıkları daha ağır tacizlere nasıl tahammül ediyorlardı, bilmiyorum. Böyle vaziyetlere şahit olduğumda veya ağlayarak tacizden şikâyet eden bir kıza rastladığımda, bir an evvel büyüme ar-

zumla küçük bir kız olmanın avantajlarına yaslanmak arasında sıkışıp kalıyordum.

Ne var ki zaman durmak dinlenmek bilmiyordu. Varyete salonundaki tablacılık işinde beş yılım geçmiş, iyice ustalaşmıştım. Artık genç kız taklidi yapan bir çocuk değildim. Zaman zaman revü gösterilerine bile çıktığım oluyordu kızlardan hasta olanların yerine. “Yedek oyuncu” olmama rağmen epeyce bir dans ve sahne tecrübesi edinmiştim.

Bir gün, beni altüst eden mucizevi bir şeyle karşılaştım. Gündüz vakti –akşam altıda olmam gerekiyordu Garden Bar’da– annemle Peterburg’da gezdiğimiz antikacı dükkânlarının hatırasıyla kalbim çarparak Çukurcuma’daki antikacı dükkânlarını gezmeye çıkmıştım. Her dükkâna girip Peterburg antikacılarının o tozlu, tuhaf kokusunu arıyordum. Benzer bir koku vardı bu dükkânlarda da, fakat aynıysa değildi. Girdiğim bir dükkânda birden burnuma o kokunun aynıysa geldi. İşte bulmuştum! Karanlık, antika eşyalarla tıka basa dolu dükkânın dar aralıklarında, bir köpek gibi koklaya koklaya kokunun menşesine doğru ilerledim. Uzunlamasına bir dükkândı. Antikaların yığılı olduğu, üzerinize doğru geldiği dar, karanlık aralıktan yavaş yavaş ilerledim. Altın varaklı aynalar asılıydı duvarlarda ama öndekiler yüzünden onları görmek, onlara yakından bakmak iyice zordu. Daha önlerdeki antika masaların üzerinde melek figürleri olan lambalar, avizeler, abajurlar, fenerler, şamdanlar göze çarpıyordu. Her biri sizi kendi yok olmuş zamanlarına davet eden. Yok olmuş, yokluğa gömülmüş zamanlara. Artık çalışmayan duvar saatleri bu ebediyete doğru uzaklaşmış zamanların dünyada kalmış nihai temsilcileri gibiydi. Üstü mermer sehpa, fildişi sehpa... Heykeller, Çin porselenleri, likör sürahileri, Elizabeth koltuklar, kemanlar, *Serkisof* marka cep saatleri, fincan takımları, eski sandıklar, buhurdanlıklar, kristal sürahiler, enfiye kutuları... Her birine dokuna-

rak, dokunmaya gayret ederek, üzerlerindeki tozu ve kokuyu içime çekmeye çalışarak ilerliyordum. Sanki hepsi de eski evimden, doğduğum evden birer haberciydi. Şu porselen tabaklar mesela. Aynısı bizim evde de vardı. Ya şu Bohemya kristalleri? Şu maun yazıhanenin bir benzeri babamın çalışma odasında da yok muydu? Annemin de bunun gibi bir mücevher kutusu olduğunu...

Dip taraf iyice karanlıktı. Burada ressamaları bilinmeyen veyahut tanınmamış tablolar bulunuyordu. İlk nazarda anlamıştım bunu. Zaten çok kıymetli tabloları açığa koymazlardı. Karanlığa gözlerim biraz daha alışınca tabloları daha yakından tetkik etmeye başladım ve birkaç dakika sonra babamla burun buruna geldim. Hayır! Babamın aslıyla değil, tablosuyla. Bir an rüya gördüğümü zannettim. Peterburg'daki evimizin büyük salonundaydım, gidip perdeleri açmalıyım. Olduğum yerde sallandım. "Kendine gel," diye mırıldandım. "Kendine gel. Çukurcuma'da, bir antikacı dükkânındasın. Vasnetsov'un taklitlerinden biri bu." Tabloya yaklaştım. Elimi gezdirdim üstünde. Yağlıboyanın pürüzlerinde. Birden hatırladım. Çerçevenin altında, sağ köşede babamın adının baş harfleri kazınmış olacaktı: A. O. Parmaklarımı oraya kaydardım. Kalbim beynimde atıyordu. Parmaklarım A. O. harflerini bulduğu an, düşüp bayılacağımı zannettim. Oydu, bizim evdeki tabloydu bu.

"Beğendiniz mi?"

Soran, dükkâna girerken sağ tarafta bir elyazmasının üzerine eğilmiş yaşlı dükkân sahibiydi.

"E... evet," dedim. "Güzel bir tablo. Kimin tablosu bu?"

"Ressamını mı soruyorsunuz?"

"Evet."

Uzun boylu, zayıf, gözlüklü bir adamdı. "Değerli bir tablodur... Bir Rus ressamına ait olduğunu söylemişti eksperler. Maalesef imzası mevcut değil."

“Ne kadar? Fiyatı yani.”

“Rus musunuz?”

“Nasıl anladınız?”

“Aksanınızdan. Buraya sık sık gelir Beyaz Ruslar. Hususiyetle hanımefendiler. Hakiki Rus antikaları sadece bizde bulunur.”

Heyecanımı göstermemek için bütün kuvvetimi sarf ediyordum. “Fiyatını sormuştum.”

“Sizin için beş yüz lira olur.”

Kulaklarıma inanamadım. Vasnetsov’un tabloları daha o zamanlar Rusya’da binlerce rubleye satılırdı. Beş yüz lira Vasnetsov için çok ucuz, fakat benim için çok pahalıydı. Vasnetsov’un tablosu olduğu bilinse en az beş bin lira ederdi. Fakat ne olursa olsun satın alacaktım onu. O zamana kadar biriktirdiğim parayı düşündüm. Madam Tanya daha geçen gün kendisinde üç yüz altmış liran olduğunu söylemişti. Paris paramın hepsi gidecekti. Madam Tanya’ya bir miktar da borçlanacaktım. Bu tabloyu geri almak için o anda hayatımı bile verebilirdim. Elveda Paris hayallerim! Ama olsun, babama kavuşmuştum bir bakıma ya! O karmakarışık haletiruhiyeme rağmen pazarlık yapmayı akıl edebildim.

“İmzasız, ressamı belli olmayan bir tablo bu,” dedim. “Beş yüz çok fazla. Lütfen biraz tenzilat yapınız...”

“Küçük hanım,” dedi adam bir hindininki gibi uzun boyununu daha da uzatarak, “esasına hakarsanız pazarlık yapmak prensiplerime mugayirdir. Fakat görüyorum ki, memleket hasreti size bu tabloyu aldirtacak. Bunu gören fırsatçı bir satıcı inan olsun ki, beş kuruş aşağı indirmezdi. Ben ise o çeşit satıcılardan değilim. Öyle olsaydım milyonlarla oynuyor olurdum şimdi. Memleket hasretinin ne olduğunu bilirim. Ben de Makedonya tarafındayım. Bogomilleri duyduunuz mu hiç? Her neyse... Sizin için büyük bir tenzilat yapacağım. Dört yüz verip tabloyu alınız.”

Hakikaten büyük bir tenzilattı. Kabul ettim. Evet ama o kadar param yoktu ki o anda. Yirmi lira almıştım yanıma, belki ufak tefek birkaç antika, mücevher kutusu falan satın alırım diye. Yirmi lirayı kapora olarak bıraktım ve koşa koşa Pilgrim Apartınanı'nın yolunu tuttum.

Madam Tanya evvela şiddetle itiraz etti. Bir tabloya o kadar para verilir miymiş falan. Fakat kararlı olduğumu görünce kara kara düşünmeye başladı. Kâğıt üzerinde var olan para hakikatte yoktu. Yani bazı masraflara gitmişti. Nihayet Beyoğlu'nda perükâr dükkânı olan Madam Eleni'yi hatırladı. "Onda vardır," dedi. Birlikte Madam Eleni'nin, Pera'nın arka sokaklarındaki dükkânına koşturduk. Parayı aldığımız gibi ver elini Çukurcuma.

Madam Tanya, antikacıyla ikinci bir pazarlığa kalkıştı ama yeni bir tenzilata muvaffak olamadı. Yaşlı adam; "Biz matmazelle mutabakata varmıştık," dedi de başka bir şey demedi. Sonunda tabloyu bir hamalın sırtına yükledik ve yokuş yukarı çıkmaya başladık. Ne tuhaf! Annemle eski evimize aynı tabloyu almaya gittiğimizde de yanımızda bir hamal vardı. Ama elimiz boş dönmüştük. Şimdi de ben, Madam Tanya ve hamal, "evimize" dönüyorduk. Ama bu sefer tablo hamalın sırtındaydı. Fakat ne ben o zamanki ben, ne Madam Tanya annemdi. Ne de bu arnavutkaldırımları Peterburg'un sokaklarıydı. Hakiki olan bir tek, Rusya'dan uzun bir seyahat yapıp bana gelmiş olan babamın tablosuydu. Onu getirip evin en mutena köşesine, duvara astık. Madam Tanya, tablonun karşısına geçip uzun uzun baktı, sonra da "Bu senin baban mı sahiden?" diye sordu bana.

"Evet," dedim.

"Yakışıklı adammış," dedi, "salona da pek yakıştı."

Büyük bir saadetle dolaştım günler boyu. Garden Bar'da, önümde tabla, etrafıma gülücükler dağıtıyor, "Frigo buz,"

diye bağıırıyordum ama aslında orada değildim. Babamın tablosuna kavuşmak ayaklarımı yerden kesmiş, beni bulutların üstüne taşımıştı âdeta. Halbuki bütün param uçup gitmişti. Paris seyahatini en az dört-beş sene tehir etmem manasına geliyordu bu ama umurumda değildi. Sanki beni Paris'e götürecektir olan, para değit, sihirli bir halıdan farksız olan babamın tablosuydu. Beni Paris'e o taşıyacaktı. Hatta yola çıkmıştım bile.

Saadetten uçtuğum böyle günlerden birinde, bir akşamüstü, Garden Bar'da, önümde tablaml, müşteriler arasında dolaşıyordum. Sahnede kızlar revü yapıyordu. Satışım pek iyi değildi ama umurumda değildi doğrusu. Böyle küçük paralarla Paris'e gidemeyeceğimi anlamıştım. Yaşım on sekizi geçmiş, artık iyice bir kadın görünümünü kazanmıştım. Benim iki ayda kazandığım parayı Madam Tanya'nın kızları neredeyse bir gecede kazanıyordu. Neden ben de onlar gibi çabucak büyük para biriktirmeyeydim. Fakat bunu düşünmek bile korkutuyordu beni. Hele kızlara gelen ziyaretçileri kapı aralığından gördükçe. Kendimi o adamlarla birlikte düşününce yüzüm kızarıyor, kanım damarlarından çekiliyor, midem bulanıyordu. Sonunda bu işi yapamayacağıma karar verdim. Hayattaki tek tesellim babamın tablosuydu. Fırsat buldukça salona gidip onu uzun uzun seyrediyordum.

O akşam müşteri masaları arasında dolaşırken iki adamın beni dikkatle süzdüklerini fark ettim. Bu, hiç başıma gelmemiş bir şey değildi. Erkeklerin artık iyice yuvarlaklaşmış kalçalarını, mayomun üst kısmından hususiyetle biraz taşırdığım göğüslerimi süzmelerine alışmıştım. Fakat bu iki adamın beni süzmelerinde daha başka bir şey vardı, beni son derece rahatsız eden bir şey. Geniş yüzlü, bıyıklı, biri gençten, diğeri orta yaşlı, birbirine oldukça benzeyen iki adamdı. Fiziki benzerlikten çok, aynı mesleği yapan insanlardaki benzerlik gibi bir şeydi bu. Oturuşları, halleri, tavırları, ba-

kışları, ne bileyim, umumi olarak havaları... İkisi de kruvaze takım elbiseliydi. Fötr şapkalarını ve pardösülerini normalde vestiyere vermeleri icap ederken bunu yapmamış, dizlerinin üstüne koymuşlardı. Orada emaneten oturuyormuş gibi bir halleri vardı.

Tuhaf bir tedirginlik hissiyle uzaklaşıp başka masaların arasında dolaştım. Bir ara tuvalet ihtiyacım geldi. Kızlar tuvaletine girdim. Tablarnı girişteki masanın üstüne bıraktım. Tam kabinlerden birine girecektim ki kapı açıldı, deminki iki adam içeri girdi ve genç olanı kapıyı kapatıp sırtıyla yaslandı. Müthiş bir korkuya kapıldım. Bağırarak istedim ama ağzımdan sadece ümitsiz bir nefes çıktı. Daha yaşlı olanı bana doğru gelip geniş çehresini iyice yaklaştırdı.

“Korkma,” dedi ve elindeki hüviyet gibi bir şeyi gösterdi, “polis.”

Kart gibi şeye bakamadım bile. “Ne istiyorsunuz?” diye bildim fısıltıdan da zayıf bir sesle.

“Burada vesikasız çalışıyorsun,” dedi adam. “O ibne seni fahişeliğe icbar ediyormuş...”

Hiçbir şey diyemedim evvela. Adam gittikçe yaklaşıyordu.

“Ha... ha... yır...” diye kekeledim.

“Konuşma,” diye fısıldadı adam. “Kimseye bir şey söylemezsen bir şey yapmayız.”

Ne demekti bu? Kime ne söyleyecektim? Adamın ağır elini kalçamda hissettiğim an neyi kastettiğini anlar gibi oldum.

“Lüt... fen...” diyebilirdim.

Adam bir eliyle ağzımı kapatırken, öbür eliyle mayomu yırtmaya girişti. Bayılır gibi oldum ama bir yandan da ne olup bittiğinin tamamen farkındaydım. Büyük bir acı duydum. Adam beni duvara sıkıştırmış gidip geliyordu. Bir ara adamın inmiş pantolonunu gördüm yerde ve kıllı, çıplak bacaklarını. Çok da uzun sürmedi. Veyahut ben yarı baygın olduğumdan bana öyle gelmişti. Şimdi genç olanı geçmiş-

ti öbürünün yerine. O da gidip geliyordu. Galiba o pantolonunu indirmemişti. Göğüslerimi ısırp duruyordu. Sonra o da çekildi. En son gördüğüm, genç olanının geriye çekilip bir mendille penisini silmesiydi. Yerdeydim. Orada öylece ne kadar kaldığımı bilmiyorum. Kızların sesleriyle kendime geldim. Dansları bitmiş olmalıydı. Güle konuşa tuvalete doğru geliyorlardı. Kendimi hemen tuvalet kabinlerinden birine atıp kapıyı kilitledim. Klozete oturdum. Elimi orama götürdüm. Cıvık bir şey geldi parmaklarıma. Baktım. Kan ve salep karışımı gibi iğrenç bir terkipti, herhat bir kokusu vardı. Hızla silindim. O anda bütün düşündüğüm, bu yırtık mayoyla nasıl dışarı çıkacağımdı. Tuvalete girip aralarında şakalaşan kızların arasından Mari'yi fark ettim sesinden. Estonyalı bir kızdı. Bana daima iyi davranırdı.

“Mari,” diye seslendim.

“Kimdir oradaki? Stara?”

“Benim. Bana yardım eder misin?”

“Ne oldu?”

O anda aklıma gelmişti. “Çok kötü kanamamı var. Mayom falan mahvoldu. Böyle çıkamam dışarı. Hizmetçi odasından bana elbiselerimi getirir misin? Lütfen.”

“Getiririm de kızım, senin elbiselerin hangisidir, bilmem ki...”

“Sarı puanlı bir elbise. Hemen girişte, sol tarafta asılı.”

Mari biraz sonra elbiselerimi getirdi. Giyinip çıktım.

“İyi misin?” dedi Mari, acıyarak.

“Eve gidip yatmam gerekiyor,” dedim. Tablama doğru yürüdüm. Tablanın üzerine atılmış, katlanmış iki adet kâğıt birer liralığı fark ettim o an.

Başıma gelen bu hadiseden hiç kimseye bahsetmedim. Sadece “Hastalandım,” dedim Madam Tanya'ya. Bir hafta boyunca işe gitmedim ve yataktan çıkmadım. Kendimi topar-

lamam lazımdı bir an evvel. En büyük korkum hamile kalmaktı. Aybaşı zamanını yüreğim ağzımda bekledim. Birkaç günlük gecikme benim için ölüm gibi bir şeydi. Aybaşı olduğum gün benim bayramımdı. Kurtulmuştum.

Fakat ruhi tesirlerinden kurtulmam öyle kolay olmadı. Korkunç bir takip edilme paranoyasına kapılmıştım. Her köşe başında birileri beni gözlüyor, fötr şapkalı adamlar her an arkamdan geliyordu. Bir vitrine bakarken vitrinden omuz başımda durmuş bana bakan adamlar görüyordum. Garden Bar'da artık korkumdan tuvalete gidemez olmuştum. Çok sıkışırsam kızlardan birini yanıma alarak gidiyordum. Nihayetinde artık burada çalışamayacağıma karar verdim ve kararımı Madam Tanya'ya söyledim.

“Peki ne yapmayı düşünöorsun?” diye sordu Madam Tanya. Öyle ya, ekmek elden su gölden yaşayamazdım burada.

“Müsaade edin, burada çalışayım Madam Tanya,” dedim.

“Olmaz,” dedi, “sen bana emanetsin. Böyle bir işte çalıştırmam seni.”

“O zaman evin temizlik işlerini yapayım.”

“O da olmaz,” dedi Madam Tanya, “bir prensese yakışmaz hizmetçilik.” Arada bir bana “Prenses,” derdi.

Sonunda o bir fikir attı ortaya. Madam Eleni'nin perükâr dükkânında manikür-pedikür yapmaya ne derdim? Memnuniyetle kabul ettim. Madam Tanya, Madam Eleni'yle konuştu ve beni işe aldıldı. Artık bir manikörcü kızdım.

Garden Bar'dan ayrılmıştım, fakat takip edilme paranoyamın benden ayrılmaya niyeti yoktu. Seher alacasında işe giderken, hususiyetle karanlık kış akşamlarında eve dönerken çok korkuyordum. Soluk ışıkların vurduğu ardımdaki ıslak kaldırım taşlarından akseden her ayak sesinin beni takip eden o meçhul kişiye veya kişilere ait olduğu zehabına kapılarak ürperiordum. Bir zaman arkama bakmadan yü-

rüyör, sonra dayanamayıp bir köşe başından dönerken bakıyordum. Sanki baktığım an öbür köşede birinin kendini gizlediği şüphesine kapılıyordum bu sefer. Bununla baş etmem zordu, çok zordu. Bir ara mevzuyu Madam Tanya'ya açmayı düşündüm ama vazgeçtim. Ruhi buhranları olan biri olarak görünmek istemiyordum ona. Çünkü ister istemez öyle düşünecekti. Elimde, hakikaten takip edildiğimi gösteren hiçbir delil yoktu.

Heyhat! O delil de kendini ortaya koymakta gecikmedi. Filhakika bu sadece benim için bir delildi, başkasına ispatlayayım desem elimde avcumda yine bir şey yoktu. Fakat ben artık takip edildiğimden emindim. Duyduklarım ve gördüklerim evham olamazdı.

Noel arifesiydi. Kızlarla sözleşmiştik. Noel günü ailecek toplanacaktık Madam Tanya'nın salonunda. Madam Tanya da orada olacaktı. Bizim ailemiz de buydu işte. Mamafih Noel'de hakiki ailelerine giden epeyce kız da vardı ama bir yarımız da evde kalacaktık. Noel ağacımızı pencerenin önüne kurmuş, süslemiştik. Hatta bazı kızlar hediyelerini asmaya başlamıştı bile. Noel kutlaması için Beyoğlu'na alışverişe çıkmıştım. Her taraf ısıll ısıldı. St. Antuan Kilisesi'nin çanları çalıyordu. Peterburg'un Noellerini hatırladım. İçimde hüznle sevinç karışımı tuhaf bir his vardı. Lebon Pastanesi'nin önünden geçerken gözüm vitrindeki bademezmelelerine takıldı. Epey pahalıydı, fakat hiçbir şey beni böyle bir günde yarım kilo bademezmesi almaktan caydıramazdı. İçeri girdim. Saçları ağarmış, tezgâhta duran beyefendiye yarım kilo bademezmesi istediğimi söyledim. Adam bir kutuya ezemeleri doldururken, sağ kulağımın dibinde ılık bir nefes hissettim. Biri kulağıma;

“Leningrad toje skuçal pa tibye,” diye fısıldadı.

Şaşkınlıkla sağ tarafıma döndüm. Sağımda kimse yoktu ama seslenenin arkamda olduğunu hissettim. Bana hafifçe

sürtünerek kapıya doğru ilerledi. Onu ancak arkadan görebildim. Başında fötr şapka, üstünde bej rengi, beli sıkılmış, uzun bir pardösü vardı. Kapıdan çıkıp Beyoğlu'nun kalabalığında kayboldu. Yerimde donup kalmıştım.

“Leningrad da seni özledi.” Ne demekti bu? Bana bir mesaj mı ulaştırmak istiyordu birileri? Peterburg için Leningrad ismini bir kere bile kullanmamıştım. Neden bilhassa Leningrad demişti? Bu bir kenara, bu şahıs benim Peterburg’u özlediğimi nereden biliyordu? Çok güzel bir Rusçası, kadife gibi bir sesi vardı. Bu kısacık cümle bile onun Rusya’nın büyük şehirlerinden birinde yetiştiğini ortaya koyuyordu. Bunları düşünün düşünün eve geldim. Noel’le alakalı bütün heyecanım uçup gitmişti.

Günlerce onu aradım, daha doğrusu bekledim. Var olduğuna inanmam icap ediyordu. Eğer bana bir kere daha fısıldamazsa, bırakın onun mevcudiyetini, kendi mevcudiyetimden bile şüpheye düşecektim neredeyse. Takip edilme paranoyası yerini ruhi hastalık evhamına bırakmak üzereydi. Davetimi kabul etti ve bir ay sonra tekrar karşıma çıktı. Gelirken onu tanıdım, yüzünü hiç görmediğim halde. Bu sefer başında fötr şapkası yoktu, fakat pardösü aynı pardösüydü, eminim. İşten çıkmış, eriyen kar sularının kenarlarından aktığı arnavut kaldırımını yolda yürüyordum. Aşağı doğru hafif eğimli bir yoldu. O da yokuş yukarı geliyordu. Yaklaştı, yaklaştı ve aramızda bir metre kadar bir mesafe kaldığında, durup beni bekledi. Yüzüme dikkatle bakıyordu. Hoş bir yüzü vardı. Elmacık kemikleri çıkık, gözleri belli belirsiz çekikti. Dudakları keskin bir bıçak gibiydi, keskin ve renksiz. Kumral saçlarını o zamanlar yeni moda olmaya başlayan briyantınle arkaya doğru sıkıca taramıştı. Bana “Nadya jdyot tıbya,” dedi bu sefer. Evet aynı sestti. Bu sefer fısıldamamış, mırıldanmıştı ama sesi yakalamıştım. Daha doğrusu tınısını, müziğini yakalamıştım. O olduğundan emindim.

“Nadya’yı nereden tanıyorsunuz? Akrabası mısınız?” dedim Türkçe. Neden Türkçe konuştum, bilmiyorum. Belki de beynimde farklı bir mekanizma çalıştı o anda ve onun Türkçe bilip bilmediğini öğrenmek istedim.

Gülümsedi. Birkaç saniye bekledi gözlerimin içine bakarak ve Türkçe “Yakında görüşeceğiz,” dedikten sonra yokuş yukarı yürüdü. Nutkum tutulmuştu. Arkasından bile bakamayacak kadar donup kalmıştım yerimde. O saniyelerde neler geçmedi beynimden... Ne demek istemişti “Yakında görüşeceğiz,” derken? Nadya’yı nereden tanıyordu? Nadya ile beni mi görüştürecekti? Yoksa onunla görüşecek olan ben miydim? Nadya da mı Türkiye’ye gelmişti? Ama neden gel sin ki? Onlar orta halli bir çiftçi ailesiydi. İhtilal’le bir alıp veremedikleri de yoktu. Bu genç adam Nadya’nın nesi oluyordu? Yoksa “görüşeceğiz” lafı bir tehdit miydi?

Huzurum iyice kaçmıştı. Tedirgin, evhamlı bir insan olup çıkmıştım. Günün birinde perükâr dükkânına bir adam geldi. Manikür yaptırmak istiyordu. Müslüman erkekler maniküre gelmezlerdi pek. Bunu kadın işi olarak görürlerdi. Sadece az sayıda, yüksek sosyeteden ekalliyet mensupları ve ecnebiler gelirdi ara sıra. Adam nedense gelir gelmez benim önüme oturdu. Halbuki iki kız daha vardı. Şüphelendim. Parmaklarına baktım dikkatle. Çok biçimliydiler. Bir ara gözlerimi kaldırdığımda beni tetkik ettiğini fark ettim. Takip edilme paranoyam tekrar canlanmıştı.

Sonra araya bir boşluk girdi. O genç adama tekrar rastlama ümitlerim sönüp gitti. Ne Nadya vardı ortada, ne “Leningrad” adlı yabancı şehirden gelen bir başka ziyaretçi. Takip edildiğime dair bir işarete de tesadüf etmiyordum artık. Aylar geçtikçe unutuşun kollarına daha fazla bırakmıştım kendimi.

Bir gece geç vakit, boştaki kızlarla birlikte Süheyla Ab la’nın odasında toplanmış, bir yandan gramofonda Seyyan

Hanım'ın taş plaklarından tangolar dinliyor, bir yandan da ağda yapıyorduk. Bu ağda seansları bizim için bir eğlence vesilesiydi aynı zamanda. Çaylar demlenir, sigaralar tütürülür, gramofonda tangolar, kantolar dinlenir, şakalarla ve dedikoduyla –hatta bazen şarkı da söylenirdi– hoşça zaman geçirilirdi. Süheyla Abla kızların en yaşlısıydı. Kırk yaşına yakındı. Aramızdaki tek Müslüman kadın oydu. Yakında, evden ayrılmasa da mesleği bırakacağı söyleniyordu kızlar arasında. Bir rivayete göre, Madam Tanya artık günlük işlerden el etek çekecekmiş ve bu tür işleri Süheyla Abla'ya bırakacakmış. Yapardı da yani. Süheyla Abla'nın hepimizin üzerinde tuhaf bir otoritesi vardı. Onu hem sever, hem de ondan çekinirdik.

O gece de çay ve sigara eşliğinde ağdalarımızı yaparken koyu sohbetlere dalmıştık ki, laf nereden geldiyse benim korkularıma geldi. Galiba birkaç kız domuzluk olsun diye lafı kasıtlı olarak buraya getirmişti. Süheyla Abla beni kolladı.

“Artık yok bir şeyi,” dedi. “Bir ara öyle bir hissiyata kapılmıştı. Fakat geçti gitti. Öyle değil mi Stara'cım?”

“Öyle abla,” dedim, mevzunun üzerimde teksif olmasından rahatsızlık duyarak. Kısa kesip kapatmak istiyordum esasında. Peri adlı bir Rum kız vardı. Aramıza gireli birkaç ay olmuştu. Yetim bir kızdı. Kadın olarak aman aman bir cazibesi falan yoktu. Pek müşterisi de çıkmazdı. Müşterinin aradığı kız o sırada evde değilse, o kızın boşluğunu doldururdu. Madam Tanya sırf acıdığı için almıştı onu eve. Hiç beklenmedik bir şey söyledi o an.

“Geçen gün bana gelen genç adam seni sormuştur, Stara,” dedi Peri.

Odada bir sessizlik oldu. Sadece ben değil, odadaki herkes donup kalmıştı.

“Kimmiş o?” dedi Süheyla Abla, pek de inanmaz bir tonda.

“Sen de tanıyorsun abla,” dedi Peri, bacağıının alt kısmına yapıştırdığı ağdayı hızla çekerken. “Hani var ya, genç yabancı, sana gelen.”

“Haa... geçenlerde iki defa gelen Rus mu?” diye sordu Süheyla Abla.

“Evet odur.”

Süheyla Abla’nın kaşları çatıldı. “Şimdi mi söylenir kızım bu?” diye çıktı Peri’ye, “Stara’nın korkularını biliyorsun.”

“Ehemmiyet vermedim ki.”

“Ne demek ehemmiyet vermedim... Ne sordu sana Stara hakkında?”

“O da burada müşteri kabul ediyor mu diye sordu. Ben, hayır o burada çalışmıyor dedim.”

Peri’nin deminki kayıtsız havasından eser kalmamıştı. Hatta bir kabahat işlediğini düşünmüş olacak ki, ağda yapmayı bırakmış, azarlanan bir talebe gibi yere hakıyordu. Benim vaziyetim ise iyice kötüydü. Başım dönüyordu.

“Tarif et onu,” diyebilirdim zorbela.

“Ben tarif edeyim sana,” dedi Süheyla Abla.

Anlattığına göre, benim işte olduğum zamanlarda iki kere gelmişti eve. İki seferinde de Süheyla Abla’yla kapanmıştı bir odaya. Çok az konuşan, genç biriymiş. Sanki acelesi varmış gibi işini bitirdikten sonra oyalanmadan çekip gitmiş iki seferinde de. Üçüncü gelişinde Süheyla Abla’yı bulamadığından Peri ile kalmış. Süheyla Abla’ya hiçbir şey sormamış. Onun tarifi, yolda karşıma çıkıp bana Nadya’dan söz eden genç adama tıpatıp uyuyordu.

Mum gibi erimeye başlamıştım. Yemeden içmeden kesilmiştim. Vaziyet kısa sürede Madam Tanya’nın kulağına gitti. Beni karşısına alıp konuştu. Fakat hastalığının bir çaresi yoktu. Yemek yiyemiyor, devamlı uyuyordum. İşe ise sürünerek gidiyordum. Madam Eleni de vaziyetin farkına varmış, hatta eve kadar gelip Madam Tanya ile hakkımda ko-

nuşmuştu. Madam Eleni'ye kalırsa –bu, bilvasıta gelmişti kulağıma– ben kara sevdaya tutulmuştum. Sonunda Madam Tanya bana kurşun döktürmeye karar verdi. Bu işin erbabı Meziyet Abla'ydı. Meziyet Abla yukarıya davet edildi. Bir odaya kapatıp beni, kurşun döktü. Bu kurşun dökme, her türlü hüyyü bozar, kara sevda varsa onu da ortadan kaldırmış. Tabii hiçbir faydasını görmedim. Yüzüm öylesine sararıp solmuştu ki, artık aynaya bakmaya bile korkuyordum.

Bir akşam başıma gelen bir hadise ise bütün olanlara tütüydü. O akşam bitkin bir halde işten çıkmış, eve doğru yürüyordum. Öyle bitkin ve dalgındım ki, arkamdan gelip yanımda duran arabayı bile fark edememiştim.

“Matmazel, binin lütfen. Sizi goturelim.”

Yerimde çakılıp kaldım. Oydu. Sesinden tanımıştım. Ağır Rus aksanından da. Başımı çevirdim. Karanlıktan yüzünü göremiyordum. Kapı açıldı. Bir şey dememe fırsat tanımadan beni bileğimden tuttuğu gibi içeri çekti. Kapı kapandı ve araba hareket etti.

Korkudan donup kalmıştım. Arka koltukta yan yana oturuyorduk. Pera'nın eğri büğrü arka sokaklarında ağır ağır ilerliyordu araba.

“Nereye gidiyoruz?” dedim boğulur gibi bir sesle.

“Ağabeyiniz sizi bekliyor,” dedi yanımdaki.

“Burada mı o?” diye sorabildim güç bela.

“Leningrad'da matmazel. Orada sizi bekliyor. Leningrad da sizi özledi hem.”

Birden dehşetli bir korkuya kapıldım. O anda idrak ettim. Kaçırılıyordum. O korku ve telaş içinde dahi sesindeki alaycı tınıyı yakalamıştım. Beni Rusya'ya göndereceklerdi. Hayır, istemiyordum bunu. Sevgili Peterburg'umu özlemiştim ben, Leningrad adlı, ait olmadığım şehri değil. Şaşa'yı özlemiştim. Beni Rusya'ya cebren kaçırmaya çalışan şahsı değil. O anda korkum müthiş bir mukavemete tahvil oldu, o fev-

kalade kuvveti bütün vücudumla hissettim ve kapının koluna asıldım. Beni omuzlarından tuttu. Çırpınıp kurtuldum, o an araba yalpaladı ve kapı açıldı. Kendimi dışarı attım. Şiddetle yere düştüm. Son hatırladığım şey, birinin “Kadını arabadan attılar,” diye bağırmasıydı.

Gözlerimi bir hastane odasında açtım. Aynı odada benim gibi üç hasta daha vardı. Ara sıra beyaz önlüklü, hayalet gibi bir hemşire içeri süzülüyor, nabzımızı falan kontrol ettikten sonra çıkıp gidiyordu.

Sağ ayağım feci zonkluyordu. Sarılıydı ve yatağın tepesindeki bir mekanizmaya bağlı olarak yükseltilmişti. Orada kaç gün yattım, bilmiyorum. Bu günler içinde birkaç kere Madam Tanya ile Süheyla Abla geldiler yanıma. Alnıma serin bezler koydular. Saçlarımı okşadılar ve pek bir şey konuşmadan gittiler. Bir keresinde de hiç tanımadığım iki kişi geldi. Onları görünce büyük bir korkuya kapıldım. Bana tecavüz eden adamlar zannettim evvela. Değillerdi. Fakat onlara çok benziyorlardı. Bunlar da polismiş. Ifademi aldılar. Uyduruk bir ifade verdim. Hülasası şuydu: Yolda giderken bir araba yanıma yaklaşmış, arabanın içindeki biri beni eve götürmeyi teklif etmişti. Konuşmasından Rus olduğunu anlamış, bu yüzden arabaya binmekte bir mahzur görmemiştim. Fakat arabada adam bana bazı çirkin tekliflerde, tacizde bulunmuştu. Bunun üzerine kendimi arabadan aşağı atmıştım. Şoförün ve arabadaki diğer kişinin kim olduğunu bilmiyordum. Ağabeyimden falan hiç bahsetmedim. Adamlar söylediklerimi not alıp gittiler. İki gün sonra yanlarında kasketli bir adamla geldiler.

“Sizi kaçıran arabanın şoförü bu mu?” diye sordular.

Şoförü teşhis etmem mümkün değildi. Zaten teşhis etsem de “Evet budur,” demeyecektim. Net bir şekilde “Hayır,” dedim. Ve polisi iyice yanıltmak için, “O, kabak kafalı, şişmanca biriydi,” dedim, karşıma getirdikleri zayıf ada-

mın kasketinin altından taşan gür, kıvrıkcık saçlarına bakarak. Gazetede çıkan havadisi iki ay sonra bana Tasula gösterdi, okuyunca çok güldüm. Muhabir hadiseyi iyice komik hale getirmişti.

Hastanede yattığım üç ay içinde, kırılan sağ ayak bileğim yüzünden iki kere ameliyat oldum. Birinci ameliyat ne yazık ki muvaffak olmamış ve ikinci ameliyatta bileğim kırılıp yeniden metallerle falan desteklenerek alçılanmıştı. Netice hiç iyi olmadı. Sağ ayağım üç santim kadar kısalmıştı. Topallayarak yürüyordum.

Hastaneden çıktıktan sonra bir süre koltuk değnekleriyle yürüdüm ama bu çok ağırıma gidiyordu. Üç ay sonra koltuk değneklerini atımda bir kenara. Topallamak koltuk değnekleriyle yürümekten daha iyiydi. Buna alışmam elzemdi.

Madam Eleni'nin perükâr dükkânından da çıkmıştım artık. Arkamdan epey dedikodu yapılmış meğer. Gece sokaklarda fahişelik yaptığımı varıncaya kadar... Güya bu iş, fahişelik yaptığım için başıma gelmiş falan... Dedikodunun menşei Madam Eleni değildi, hatta o muhalefet etmişti etraftaki bu tür laflara ama mani olamamıştı. İşsiz güçsüz kalmıştım. Bu topal ayakla Garden Bar'a da dönemezdim. Hizmetçi olarak bile almazdı beni kimse. Bu noktada, artık evin idaresini ele almış olan Süheyla Abla'nın büyük desteği oldu bana. Madam Tanya evden elini eteğini çekmişti. Haftada bir uğruyordu. Süheyla Abla bana az da olsa bir maaş veriyordu. Sözümona evin temizlik işlerini yapıyordum. Sabahları yalandan şöyle bir toz alıyordum ve o günkü "mesaim" nihayete eriyordu. Süheyla Abla, benim evde temizlik yaptığımı her gördüğünde müdahale ediyordu. "Kendini yorma kız. Tamam tamam olmuş işte. Çık gez, keyfine bak," diyordu. Galiba ayakaltında görünmemi de pek istemiyordu. Çıkıp sokaklarda, parklarda dolaşıyordum. Dolaşmadığım zaman da sandık odası olarak kullanılan küçük

odaya çekilip uyuyor veya mecmua falan okuyordum. İçimde bir boşluk vardı. Bir şeylere hasret duyuyordum ama ne olduğunu bilmiyordum. Paris ümidim artık tamamen sönmüştü. Aldığım bu cüzi maaşla Paris parasını biriktirmem imkânsızdı.

Bir gün yürüye yürüye Gülhane Parkı'na gitmiş, Sarayburnu'nda bir banka oturup önümden akan denizi seyre koyulmuştum. Biraz da ağlamıştım. Ne yapacaktım ben? Ne olacaktım? Paris'e de gidemedikten sonra hayatın ne manası kalmıştı ki? Sarayburnu'ndan kendini denize atarak intihar edenlerin hikâyelerini yazardı gazeteler ara sıra. Ayaklarım beni neden kendiliğinden buraya sürüklemişti? Şu akıp giden sulara kendimi bıraksam ne olurdu ki? Çok acı çeker miydim? Yoksa karanlık sulara gömülüp giden vücudum gibi şuurum da karanlıklara dalar mıydı? Hiçbir şey hissetmemek... Hiçbir şey hatırlamamak... Hiçbir şeye hasret duymamak... Hiçbir şeye üzülmemek... Ölüm güzeldi. Ama ona vâsıl olmak kolay değildi. Neden tecrübe etmeyeydim? Kalk ve yürü şuraya doğru. Bir adım at. Derin sulardasın işte. Yine de yerimden kalkamadım. Rüzgâr biraz da üşütüyordu. Ürperdim. Bir an için, sular da ne kadar soğuktur şimdi kimbilir diye düşündüm.

O sırada yanımda birinin oturmakta olduğunu fark ettim. Bir gölge. Bir erkek. Ne istiyordu? Neden başka yer yokmuş gibi bu tenhalıkta gelip benim yanıma oturmuştu? Bir serse-ri? Bir dilenci? Bir sarhoş?

“Sizin yerinizde olsam yapmazdım matmazel.”

Başımı ağır ağır çevirdim. Evet, oydu. Tuhaf olanı söyleyeyim mi? Korkmadım. Tam tersine... Sevindim. Ve o an içimdeki hasret hissinin onunla alakalı olduğunu idrak ettim. Ona gülümsedim.

“Neyi?” diye sordum.

Güçlü Rus aksanıyla Türkçe konuşmakta ısrar ediyordu.

“Buraya insanlar tek başlarına neden gelirler, biliyorsunuz. Hele sizin gibi güzel bir hanım. Ya âşıktır veya...”

Sözünü kestim. “Âşık mı?” Parmaklarımı gayri ihtiyari onun keskin dudaklarına götürdüm. “Aşk,” dedim ve Rusça tekrarladım. “Lyubof.”

O keskin, renksiz dudakların ağırlığını hissettiğim an bir rüyada olduğumu zannettim. “Olamaz,” diyordum içimden. “Hayır olamaz, hayat böylesine beklenmedik sürprizleri barındıramaz. Bu bir rüya.”

Belki de birkaç saniyelik bir öpüşmeydi bu. Fakat bana saatler sürmüş gibi gelmişti. O devirde, cemiyet içinde, insanların görme ihtimali olan yerlerde öpüşmek çok ayıp karşılanırdı. Kendimi geri çektim. Gözlerime inanamıyordum. Gerçekten oydu ve biz onunla birkaç saniye evvel şu bankın üzerinde öpüşmüştük. Şu anda da kolu omzumdaydı.

“Adın ne senin?” diye sordum.

“Boris,” dedi. Burnuma dokundu, tebessüm etti. “Seninkinin... Yelena olduğunu biliyorum.”

Hayat tuhaftı. En ümitsiz ve yaralı olduğum, yerlerde süründüğüm, hayatla bağlarımı neredeyse koparacak, ölmeyi arzu edecek hale geldiğim bir anda, içimi o güne kadar tatmadığım bir saadetle dolduran aşkla kuş gibi havalanmıştım. Âşık olmuştum ona. Fakat o anda başlayan bir şey değildi bu. Belki çok evvelden. Onu ilk gördüğüm anda mı? Bademezmeleri alırken fısıltısını duyduğum anda mı? Bilmiyordum. Hakikaten bilmiyordum ama ona bir süredir âşıktım. Hafızamı yokluyordum. Hastanede yatarken onu çok düşünmüştüm, evet. Halbuki ona kızgın olmalıydım. Beni kaçırmaya kalkışmış, bacağımin sakat kalmasına sebep olmuştu ama nedense bundan onu mesul tutmuyordum. O gün anlattıkları bu hissiyatımda ne kadar haklı olduğumu ortaya koydu. Fakat bunu baştan anlatmalıyım. Yani onun bana anlattıklarını.

Boris, bir GPU mensubuydu. Ah, tabii, nereden bileceksiniz GPU harflerinin ne manaya geldiğini... GPU, Sovyet gizli servisinin baş harflerinden oluşan kısaltmadır. Boris, Archangelli bir küçük memurun çocuğuymuş. 1917 Oktobr İhtilali'nden bir sene evvel partiye aza olmuş. Bu çok mühimmiş. Partiye İhtilal'den evvel aza olanların itibarı daha fazlaymış. Dahili Harp'te cephelerde savaşmış, hatta iki kere ciddi şekilde yaralanmış. Dahili Harp bittikten sonra ağabeyi de, o da GPU'da vazife almışlar. Bu teşkilatın adının vaktiyle Çeka olduğunu biliyordum. Sonradan adı değişti ve GPU oldu. İlk başlarda GPU'nun Moskova'daki Lub-yanka merkezinde basit işler yapmış. Kâtiplik gibi bir şeymiş bu. 1927 yılında parti içindeki "sol muhalefet"e sempati duymuş, fakat GPU mensubu olduğu için bunu asla ifşa etmemiş. Etseymiş, kendini doğrudan kapının önünde bulur, hatta sonrasında sol muhaliflerin başına geldiği gibi onu da tevkif ederlermiş. Bir vakit sonra tayini Sovyetler Birliği'nin İstanbul sefaretine çıkmış. Buradaki vazifesi de istihbaratçılıkmış. Türkiye'ye gelmeden evvel sıkı bir Türkçe kursu görmüş altı ay kadar, fakat Türkçesini esasen Türkiye'de ilerletmiş.

İstanbul'daki vazifesi Türkiye Komünist Partisi'nin liderleriyle Moskova'daki Komintern bürosu arasındaki haberleşmeleri yürütmek, irtibatı kurmakmış. Bu vazifesini, gizlilik kaidelerine göre altı ay kadar devam ettirmiş. Günün birinde Moskova'dan sefarete bir GPU subayı gelmiş. Bu subay, genç olmasına rağmen mevki olarak epeyce salahiyetli biri olarak görünüyormuş. O zamanlar adını bilmiyormuş. Genelde "Yüzbaşı" diye hitap ediliyormuş. Daha sonra bu kişinin GPU yüzbaşısı Aleksandr Burnov olduğunu öğrenmiş. Burnov, az konuşan, asık yüzlü, talimatlarını verirken yanakları belki de kızgınlıkla kızaran biriymiş. Hata affetmezmiş. Herkese olduğu gibi Boris'e de sert davranırmış.

Boris bunu hiç yadırgamamış, çünkü GPU'da ast-üst münasebetlerine münasip bir tavırmış bu.

Aleksandr Burnov, İstanbul'da üç ay kadar kalmış. Bu zaman zarfında, Boris'e, başka vazifelerin yanı sıra hususi bir vazife daha vermiş. Benim takip edilmemmiş bu vazife. Elbette Boris bu takip işinin iç yüzünü bilmiyormuş. Zaten gizli çalışan bir istihbarat teşkilatında sual sorulmaz, hatta yapılan işin hakiki mahiyeti merak bile edilmezmiş, edilme-mesi icap edermiş. Boris, verilen vazifeyi titizlikle deruhte etmiş. Beni adım adım takip etmiş. Hakkımda malumat toplamış ve bunları üç günde bir Yüzbaşı Burnov'a yazılı olarak rapor etmiş.

Bir zaman sonra Yüzbaşı Burnov'dan benimle alakalı başka talimatlar da gelmiş Boris'e. Daha evvel anlatmıştım ya. İşte kulağıma Rusya ile alakalı bir şeyler fısıldamak, karşıma çıkıp Rusça, "Nadya seni bekliyor," falan demek gibi. Boris bunun neden yapıldığını bilmiyormuş ama verilen talimatları harfiyen yerine getirmiş. Öyle ki, hakkımda malumat toplamak için Madam Tanya'nın salonunu bile müteaddit defalar ziyaret etmiş (bunu anlatırken Boris'in mahcubiyetten yüzü kızarmış, hatta çok beğendiğim renksiz dudaklarına bile kan hücum etmişti). Fiziki hususiyetlerimi iyice kaydetmek için maniküre bir adamını bile göndermiş (evet, hatırlıyordum o güzel tırnaklı adamı).

Aslında bütün bunların beni kaçırma istikametinde hazırlıklar olduğunu daha o zaman tahmin etmiş Boris. Bu noktada, "Peki Yüzbaşı Burnov'un ağabeyim olduğunu da tahmin ettin mi?" diye sordum. Şaşırdı veya şaşırmış gibi yaptı. O an davranışının samimi olup olmadığından emin olamadım. Daha hikâyesinin başında Yüzbaşı Aleksandr Burnov'un Şaşa olduğunu anlamıştım ama bu noktaya kadar sabırla beklemiştim. "Böyle bir akrabalık ihtimali aklımdan geçti fakat üzerinde durmak istemedim," dedi Boris sonunda. "Çünkü

bizim meslekte kafanın içinden tahmin yapmak bile suçtur. Aklına gelenleri hemen kovalaman gerekir. Buz gibi bir hissizlik içinde olmaya mecbur kalırsın.” Bunları söyledikten sonra durup bana dikkatle baktı. “Peki sen nasıl emin olabiliyorsun Yüzbaşı Burnov’un ağabeyin olduğundan?” diye sordu. “Âşık insanların zekâsı ve sezgileri keskin olur,” dedim gülerek. Yeri gelmişti, hemen arkasından bu sefer ben sordum: “Peki bu buz gibi hissizlikle nasıl oldu da bana meylettin?”

Güldü. “Ben sadece olması icap edenden bahsettım sana,” dedi. “Olandan değil. Vazifeliler makine zannedilir fakat onlar da birer insandır. Kafalarının içinden tahminler yürütürler, hissî münasebetlere girerler. İçlerinden amirlerine kızar, hatta küfrederek...” Durdu, birkaç saniye beni süzdü ve ilave etti: “Âşık da olurlar üstelik.”

Nitekim çok geçmeden beni kaçırma hazırlıkları başlamış. Bunun için, Boris ve sefaretin şoförü vazifelendirilmiş. Aslında bu, mühim bir hataymış. Çünkü araba sefarete ait olmasa da şoförü bulmaları işten bile değilmiş. Hadisenin şahitleri plakayı verince araba, ardından da şoför yakalanmış. Neyse ki ben teşhis edememişim.

İtiraz ettim bu noktada. “Teşhis edemediğim doğru, fakat bunu biraz da bilerek yaptım ve polislere yanlış eşkâl verdim. Bunu biliyor musun?”

“Evet,” dedi. “Polis ifadeleri elimize geçti. Ifadeyi okur okumaz bilerek yanlış eşkâl verdiğini anlamıştım. Sana olan sevgim, düşkünlüğüm daha da artmıştı,” dedi. Bu sefer kızarma sırası bendeydi galiba.

Yüzbaşı Aleksandr Burnov, Sovyetler Birliği’ne çoktan dönmüşmüş o sırada. Talimatları Moskova’dan gönderiyormuş. Bana söyleyeceği sözlerin talimatı da hep Burnov’dan gelmiş. Bütün hazırlıklar yapılmış ve bildiğimiz kaçırma teşebbüsü icraata konmuş.

Sordum: “Çok kızdı mı Şaşa, muvaffak olamadınız diye?”

Yine güldü. Fakat bu seferki sinirli bir gülüştü. “İşime son verildi,” dedi.

“Ne diyorsun? Bu ne insafsızlık... Senin kabahatin değil-di ki...”

“Bilmediğin şeyler var... O sırada Yüzbaşı Burnov’a muhalif olduğum hakkında raporlar gitmişti.”

“Muhaliif mi?”

“Evet. Esasen benim hatamdı. Sefarette bir arkadaşım vardı. Bizim meslekte gerçek manada arkadaşlık da olmaz ya neyse... Sevdığım biriydi. İtimat da ederdim. Bir akşam dışarıda içmiştik. Biraz da içkinin tesiriyle ona parti içi hizip kavgaları hakkında hakiki fikirlerimi söylemiştim. Tabii, yememiş içmemiş, devrisi gün beni ihbar etmiş. Tuhaf olan, bu rapor Yüzbaşı Burnov’a gittiği halde beni seni kaçırma vazifesinden almamasıydı. Belki de evvelki bütün prosedürleri ben yürüttüğüm için bana vermek mecburiyetinde kaldı bu vazifeyi. Fakat teşebbüs akim kalınca muhalifliğim büyük bir kabahat olarak önüme geldi.”

“Sonra?”

“Sonrası... Kaçtım.”

“Kaçtın mı? Nasıl yani?”

“Hakkımda rapor verildiğini anlamıştım. Meslekî idrak kabiliyeti diyelim buna. Moskova’ya çağrıldığımı öğrendiğim an, esasında çalışma kampına çağrıldığımı anlamamak için sersem olmak gerekirdi. İki yol vardı önümde: Ya kade-rime razı olacak ve Moskova’ya dönecektim ya da kaçacaktım. Sen olmasaydın belki de giderdim... Ama sen olunca...”

Gözlerime baktı derin derin. “Sen kaçak mısın yani şimdi?” diye sordum.

“Evet matmazel,” dedi gözlerini etrafta gezdirerek. “Üstelik Troçki’nin Türkiye’ye sürgün olarak geldiği günlere rast-lanmıştı ortadan kaybolmam ve bu, gazetelere, ‘Troçki’yi ge-

tiren GPU heyetinden bir memur kayıp,' diye aksetti... Şunu bilmelisiniz ki, bizim meslekte kaçakları bekleyen tek şey ölümdür, eğer ele geçerlerse. Çünkü kaçanların derhal karışı tarafa iltihak ettikleri farz edilir. Aşk yüzünden kaçanı ise işitmedim bugüne kadar.”

Heyecanla ayağa kalkıp kaldığı yerden devam etti. “Bu yüzden ele geçmemem şart. İşin kötü yanı şu ki, sana meylim biliyorlar. Muhbir arkadaşşıma bundan da bahsetmişim o sarhoş kafayla. İşin enteresan tarafı, Yüzbaşı Burnov’a bu da rapor edildiği halde kaçırma işini neden bana verdi, hâlâ hayret ediyorum. Acaba sana meylim olmasını kaçırırırda bir avantaj olarak mı telakki etti? Veyahut o muhbir, raporunda muhalifliğime fazlaca ehemmiyet verip sende bahsetmemiş olabilir mi? Bu da ihtimal dahilinde...”

Üstümüze akşamın loş ışıkları vurmaya, deniz hafif hafif kararmaya başlamıştı.

“Fakat muhterem leydi,” diyerek reverans yaptı önümde, “beni bulmak için sizi takip etmeleri ihtimalini asla aklımızdan çıkarmamamız lazım. Bunu size eski bir istihbaratçı söylüyor... O halde ne yapacağız?”

Ellerini sıkı sıkı tuttum. “Benim yüzümden seni yakalarsa kahrolurum,” dedim. “Bu bana acı verecek ama görüşmeyelim.”

“Tam tersine küçük hanım,” dedi. “Beni siz saklayacaksınız. Fakat benimle birlikte siz de saklanacaksınız.”

Boğa

*sokaklar kuşatılmış
karakollar taranır
yağmurda bir militan ölür*

– Attilâ İlhan, *An Gelir*

Nil, Mephisto Kitabevi'nin bulunduğu sokağın köşesindeki Starbucks'ın iç kısmına oturdu kapuçinosuyla birlikte. Çantasından cep telefonunu çıkarıp baktı. Kasaya para ödediği sırada arayan Figen'miş. Kahvesini yudumlarken geri aradı.

“Ne haber? Beni aramışsın... O an bakamadım da... Starbucks'tayım. Hadi gel, bekliyorum... Bir saatim var... Ne o, sesinde güller açıyor... Ne oldu? Gel de anlat... Bayılıyorum böyle haberlere, biliyorsun. İç kısımdayım...”

Telefonu çantasına koydu. Masadaki moda dergisini karıştırmaya başladı.

Figen on dakika sonra gelip onu yanaklarından öptü. Çok şıktı. Saçlarını omuzlarına doğru dağıtmıştı. Makyajı yerindeydi. Nil, onu beğenerek süzdü. “Bu ne güzellik...”

“Amaaann... Ne güzelliği canım. Acele fırladım dışarı seni kaçırmayayım diye,” dedi Figen saçlarını savurarak. “Ne yapıyorsun bakalım buralarda bu saatte?”

“Bir iş görüşmem var, saat ikide. Beni boş ver de sen anlat bakalım... Ne oldu?”

“Yine mi iş görüşmesi?” dedi Figen, gülerek. “Senin işin iş görüşmesi yapmak mı kızım? Bu kaçınıcı görüşme?”

“Senin gibi tuzu kurular anlamaz bunu. İş aslanın ağzında,” dedi Nil, sonra birinin taklidini yapar gibi sesini kalınlaştırdı: “Biz sizi arayacağız... Zaten bunu söylediler mi anla ki aramayacaklar... Bırak şimdi beni de sen anlat. Bari senin anlattıklarınla teselli bulayım biraz...”

“Kuzey’le çıkmaya başladık,” dedi Figen. Nil’in yüzüne dikkatle baktı, tepkisini ölçmek istiyordu belli ki. Nil şaşkınlıkla görünmedi, şaşkınlıktan çok bir endişe ifadesi belirdi yüzünde. “Ne zaman? Yeni mi? Semiha’nın haberi var mı?”

“Ne bileyim ben? Bu beni hiç de ilgilendirmiyor canım. Kuzey’in sorunu...”

“Semiha senin de arkadaşın...” dedi Nil ve önüne baktı kısa bir süre. “Yani bunu şunun için söylüyorum... Sonradan bir sorun çıkmasın. Arkadaşım kocamı ayarttı falan gibi...”

Figen, “Dur, bir kahve alıp geleyim de anlatayım, nasıl oldu...” diyerek ayağa kalktı. “Sen de içer misin bir şey?”

“Yok, bunlardan çok içince çarpıntı yapıyor...”

Figen kahve kuyruğuna girdi. Nil, çantasından akıllı telefonunu çıkartıp kurcaladı. Figen elinde espressoyla döndü. Oturur oturmaz konuya girdi. “Bence endişen yersiz. Çünkü onlar, biliyorsun bir süredir ayrılar zaten.”

“Ama hâlâ resmen evli görünüyorlar,” dedi Nil, telefonunu masaya bırakırken.

Figen güldü. “Bu ne böyle ya... İsyancı, feminist kızımız yasalara saygılı bir hanımefendi olup çıkıvermiş görmeyeli. Yakında tesettüre de girersin sen ha...”

“Bırak saçmalamay,” dedi Nil. “Ben seni düşünüyorum. Semiha’nın ne cazgır olduğunu biliyorsun. Aynı çevrenin

insanlarısınız. Dedikodu yapar, burnunuzdan getirir vallahi. Endişem bu.”

“Hiç umurumda değil,” dedi Figen. “Ne çirkeflik yaparsa yapsın. Adama neler yapmış, geçen gece Kuzey anlattı da...”

“Hımmm... Geçen gece ha...” dedi Nil. “Demek çıkmanın ötesinde bir durum var. Geceler falan...”

“Ne sandın kızım,” dedi Figen, sesli bir şekilde gülerek. “Liseli âşıkları oynayacak değiliz herhalde bu yaştan sonra... El ele Yıldız Parkı’nda mı dolaşacaktık yani...”

Nil, elini çantasına atıp bir Marlboro paketi çıkardı. “Hadi kahveni al da dışarıda birer tane içelim.”

“Sen iç. Ben bıraktım.”

“İnanmıyorum. Ay gerçekten inanmıyorum... Figen sigarayla bırakmış. Gazetelerde haber olur bu ya...”

“Kuzey’le birlikte bırakmaya karar verdik. Aslında onun bırakmasını teşvik etmek için ben de bıraktım.”

“Anlaşıldı anlaşıldı... Ateş bacayı sarmış.” Nil, Marlboro paketini yeniden çantasına koydu.

“Yok yok... Gel çıkalım,” dedi Figen, ayağa kalkarken, “bunaldım zaten burada. Sen sigara içerken ben de hava alırım biraz.”

Çıkıldılar. Kapalı, durgun, serin bir hava vardı dışarıda. Oturmadılar. Nil bir sigara yaktı. Ayakta laflamaya devam ettiler. “Sana bir haberim daha var,” dedi Figen.

“Bu da öbürü gibi bir şey değildir umarım,” diyerek güldü Nil. “Kuzey’i bıraktım, dünden beri Bülent’le çıkıyorum deme, şurada düşer bayılırım.”

“Amaaannn deli kız, sen de... Tabii ki değil.” Sonra yeni algılamış gibi: “Neeee... Bülent mi?.. Ööööö...”

“O zaman söyle bakalım,” dedi Nil, bir demir iskemlenin arkalığında eliyle destek alırken. “Haberine psikolojik bakımdan hazırım şu an.”

“Terfi ettim.”

“Genel müdür m oldun? Ne terfisi bu?”

“Yok. O kadar değilse de fena sayılmaz. Kanalın dış haber müdürü oldum.”

“Çşnz... Daha üç ay önce haber bölümünde muhabirliğe gir ve üç ayda haber müdürü ol. Biz yerlerde srnelim, sen aya git. Adalet mi lan!”

Figen parmağını dudaklarına götürdü.

“Sus sus, sesini ıkarma. Seni de aldıracağım oraya...” şöyle bir çevresinde döndü. “Bugüne bugün dış haber mdire si var karşınızda... Sakın bir iş kabul etme. Eli kulağındadır. Bak gr. Muhabir olacaksın kanalda. Sağa sola gideceksin haber için. Sen seyahati seversin stelik.”

“Sen maaştan haber ver... Yok, benim maaşımı sormuyorum. Onun pek bir şey tutmayacağını biliyorum. Seninkini soruyorum. Ne kadar oldu şimdi?”

Figen, parlak, büyük gözlerini Nil’e dikti. “Kuzey’le Moda’da bir eve çıkacağız. Kirası da bir hayli.”

“Sizi izleyemiyorum... Gerçekten. Bu nereden çıktı şimdi?”

“Ne var ya... Sevgilimle aynı evde oturmak benim de hakkım. Biliyorsun geçmişte nasıl evlerde srndğm, benim de doğru dürüst bir evim olsun diye nasıl zırladığımı.”

“Ben şeyi sormuştum... Maaşını. Sakıncası yoksa tabii...”

“Ne sakıncası olacak güzelim. Beş bin. şimdilik. Yakın bir zamanda artabilirmiş. Yarisından çoğu kiraya gidecek zaten. Biliyorsun, Kuzey işsiz. evirilerden ne kadar gelecek ki.”

“O da benim gibi müzmin işsizlerdendir zaten.”

“Bir de biliyorsun askerlik sorunu var. Bu yüzden bulamıyor iş. Savaş halinden dolayı iyice ağırlaştırdılar. Bir yakalanırsa, oyarlar valla...”

“Ben bildim bileli kaçak o ayol... Ha şeyi soracaktım... Isıtmayı ne yapacaksınız yeni evde?”

“Lay lay lom yapacağız, ne yapacağız,” dedi Figen ellerini

havada oynatarak. “Tabii ki elektrikli soba, fakat geceleri o da zor. Sekizden sonra elektrikleri kesiyorlar ya... Bir de Kuzey’in romatizması var bu yaşta.”

“Eh, yorgan altına girmek için iyi bahane,” dedi Nil. Gü-lüştüler. “Hadi buranın suyu çıktı. Yukarı doğru yürüyelim biraz.”

“Boğa tarafına gitmeyelim,” dedi Figen. “Bugün orada gösteri mi ne varmış?”

Güldü Nil. “Eh insan zengin ve mevki sahibi olunca kor-kar tabii.”

“Yok be,” dedi Figen, “öğrenciliğimde yediğim iki copun sızısını hâlâ duyarım sırtımda. Tam bir travma. Polis görün-ce titreme geliyor.”

Nil, Figen’in koluna girip onu Altıyol’a doğru sürükledi. “Sana ne polisten canım,” dedi. “Eylemci değiliz ya. Bak sa-na Bahariye’de bir şey göstereceğim.”

“Giyim mi? Kendin için mi?”

“Aynen. İkimiz için de.”

“Amaaan... Hiç sevmem ikizler gibi aynı şeyi giymeyi.”

“Öyle değil. Gel sen. Görünce anlayacaksın... Ve bayıla-caksın... Daha zamanım var.”

Yukarı doğru kol kola yürümeye başladılar. Boğa’nın ora-dan atılan sloganlar duyuluyordu. Figen biraz telaşlanmış gibiydi. Nil’i kolundan tuttu. “Hadi dönelim,” dedi. “Orta-lık karışacak sanki.”

“Amaaan be Figen,” diye itiraz etti Nil. “Ne korkak olmuş-sun sen böyle. Mağaza o tarafta dedim sana. Kenardan ge-çer gideriz.”

“Öğleden sonra işe gideceğim. Allah muhafaza yakalanı-rım falan, ondan sonra al başına belayı... Zaten bugün kanal-da da büyük başların hiçbirisi yok...” Dönüp Nil’e baktı. “Ne-den yok biliyor musun? Hepsi kış yalamaya gitti... Gazeteci-ler toplantısına...”

“Gazeteci mi kaldı yaaaa...” dedi Nil. “Gerçek gazetecilerin hepsi içeride...”

Hızlandılar. O sırada Figen’in cep telefonu çaldı. “Canım... Neredesin? Nil’le birlikteyiz...” Nil’e gülümseyip göz kırptı. “O da selam söylüyor sana. Taksim’de mi? Eylem mi? Aaaa sesler geliyor... İnanmayacaksın ama biz de burada gösteriye gidiyoruz... Sen de duyuyorsundur belki. Boğa’nın orada canım... Tamam, dikkat ederim. Merak etme... Öğleden sonra gideceğim işe. İşten çıkınca uğrarım... Tamam, Mis Sokak’ta... Sen de dikkatli ol canım... Tamam, merak etme... Eylemden sonra ararım seni... Öptüm...”

Nil güldü. “Ne gösterisi kız? Daha demin...” Onun sözünü kesti Figen, koluna girerken. “Yalan değil ki,” dedi. “Gösteriye gitmiyor muyuz?”

Boğa’ya iyice yaklaşmışlardı. O tarafta aniden havai fişekler patladı ve bir koşuşma oldu. Kalabalık bir kitle aşağıya doğru kaçıyordu. Bir mağazanın önüne çekilip kaçanların basıncından kurtulmaya çalıştılar. Fakat bu mümkün olmadı. Kalabalık onları da içine aldı. Birlikte sürüklendiler. Nil, Figen’in elinden tutmaya çalıştı ama o kargaşada birbirlerini kaybettiler. Silah sesleri... Nil tökezleyerek yere kapaklandı. Ayağa kalkıp koştu. Figen’i hatırlayıp geri döndü.

Bulunduğu yer boşalmıştı. Bir TOMA, direnmeye çalışan, taş atan kalabalığa su sıkarak Rıhtım’a doğru iniyordu. Boğa tarafından hâlâ silah sesleri geliyordu. Çevresine bakındı. Ateşler içinde, boynuzlarını yere doğru eğmiş, burnundan soluyarak koşan Dövüşen Boğa’yı gördü.

Ortaköy

Beyaz perdeli pencerelerden
Mavi bir gölge süzülüyor...
Uzak bir haber avutur muydu bizi?
Niçin böylesi mutluyum seninle?

– Anna Ahmatova, *Uykusuzluk*

O günden sonra birlikte yaşamaya başladık. Ortaköy'ün tepelerinde, iki katlı bir evin alt katını kiralamıştık. Bu eve yerleşmeden evvel bütün münasebetlerimi kesmem icap ediyordu, ben de öyle yaptım. Süheyla Abla'ya gidip her şeyi açık açık anlattım. Beni pürdikkat dinledi.

“Zor iş be kızım,” dedi. “Nasıl yok olacaksın ortadan? Kayboldu desek bu sefer Türk polisi düşer peşine.”

“Bilmiyorum abla,” dedim, fakat onun bir hal çaresi bulacağına dair inancım vardı içimde. Akıllı kadındı Süheyla Abla. Hayat yolunda nelerle başa çıkmıştı bugüne kadar. Ümitle gözünün içine bakıyordum. Düşündü düşündü, sonra aklına bir şey gelmiş gibi parmağını şaklattı.

“Tamam be,” dedi. “Buldum. Bak şöyle yapacağız... Senin Paris'e gitmek için ümitsizlikle de olsa para biriktirdiği-

ni herkes biliyor. Parayı biriktirdin sonunda ve Paris'e gittin. Oldu bitti işte..."

Sevinçle Süheyla Abla'nın boynuna sarıldım. İyice inandırıcı olsun diye Madam Tanya'nın salonunda bir veda partisi bile tertip ettik. Hasta olan Madam Tanya gelemedi partiye ama bana destek olsun diye "öpücükleriyle" birlikte bir miktar para da yolladı. Kızlar da karınca kararınca bir şeyler verdiler. Toplanan bu para ve altınlar sonraki hayatımda çok işime yaradı. Gidiyorum diye hepsi gözyaşı döktü. Meğer ne kadar seviliyormuşum. Bazıları beni selametlemeye rıhtıma geleceğini söyleyince, Süheyla Abla araya girdi. "Hayır hayır," dedi, "gemiye teşyi etmeye gitmek uğursuzluk getirir. Giden şahıs bir daha geri dönemez. Sadece evin önünden su dökeceğiz."

Zannedersem bu merasimi bile o anda düşünmüştü benim akıllı Süheyla Abla'm. Ertesi gün elimde bavulum Pilgrim Apartmanı'nın önünden teşyi ettiler beni. Arkamdan su da döktüler. Böylece mahalleye Paris'e gittiğim rivayetini yaymak daha inandırıcı olacaktı. Tabii ki taksiden Karaköy'de bir yerde inip "beni götürecek gemiye" binmek üzere rıhtıma yürüme rolü yapmayı da ihmal etmedim. Ne olur ne olmaz.

Fakat Pilgrim Apartmanı'nda bir parçanı bırakmıştım: Babamın portresi. Çok istediğim halde yanımda götüremedim. Süheyla Abla'ya emanet etmiştim onu. "Merak etme," demişti bana, "ona gözüm gibi bakacağım. Salondaki yerinde kalacak ve şartlar müsait olduğu zaman sana teslim edeceğim." İçim rahattı. Süheyla Abla'nın sözünü tutacağına emindim.

Ortaköy'deki evimiz yukarılarda, bostanlara yakın bir yerdedi. Alt tarafından, lağım sularının aktığı bir dere geçiyordu. Ara sıra burnumuza çarpan lağım kokusu dışında hoş bir yerdi. Ev sahibimiz, üst katta yalnız başına yaşayan, güle-

ceksiniz ama bir “fabrikatör”dü. Mesleğini böyle açıklamıştı. Anladığıma göre, bir zamanlar sabun imalathanesi varmış Zeytinburnu taraflarında. Daha sonra komşulardan, Beşiktaş’ta bir lostra dükkânı olduğunu öğrendik. Bu evi de bir Rum’dan satın almış. Başka evleri de olduğunu söylüyordu, fakat bu ne kadar doğrudu, bilmiyorum. Kimi kimsesi yoktu. Çoktan öbür dünyaya göçmüş “hanımı”ndan bahsederdi arada bir. Hepsi bu. Galiba evladı da yoktu. Çünkü anlattığı bir sürü şey arasında çocuklarına dair hiçbir şey geçmemişti. Mütemadiyen konuşan, eskiye dair bir şeylerden bahseden, ihtiyar bir adamdı. Bu konuşkanlığı çok işimize yaramıştı. Böylece bize bir şey sormamış oluyordu. Onu dinleyelim, arada başımızı sallayarak, “ya”, “öyle mi?” gibi alaka gösteren sualler soralım kâfiydi.

Muhite yeni evli karı-koca olarak gözüküyorduk. Benim değil belki ama Boris’in yabancı olduğu aksanından çok belli olduğundan onun hüviyetine dair bir hikâye uydurmamız lazımdı. Rus olduğunu saklamalıydık. Bulgar muhaciriydik. Dimitri’nin Bulgaristan’ı seçmesinin bile bir sebebi vardı. Bulgar aksanı ile Rus aksanı birbirini tutarmış. Boris’in adı Dimitri’ydi. Benim adım ise Sonya. Türkiye’de tanışmıştık. Benim ailem Balkan Harbi zamanında Müslüman ailelerle birlikte iltica etmişti Türkiye’ye. Ailem Bulgar çetecileri tarafından Müslüman Türklerle işbirliği yapmakla itham edilmiş, bu yüzden onlarla beraber iltica etmek mecburiyetinde kalmıştı. Keza Dimitri de Bulgar polislerinin takibine uğradığı için iki sene evvel kaçıp Türkiye’ye gelmişti. Bu hikâyeyi Boris kasıtlı uydurmuştu. Müslümanlar arasında yaşarken çevrede sempatiyle karşılanmak için lüzumluymuş bu. Eski istihbaratçı ya, biliyordu böyle şeyleri ve hikâye uydurmakta üstüne yoktu.

Maişetimizi nasıl temin ediyorduk? Dimitri bu mevzu da da mahirdi. GPU mensubu olarak çalıştığı devreden ba-

zı münasebetleri vardı. Bu münasebetlere girmek onun için çok tehlikeli olabilirdi esasında. GPU derhal izini bulurdu. Fakat bu mevzuda çok dikkatliydi. Kiminle yeniden münasebet tesis edeceğini çok iyi biliyordu. TKP'den muhalif olduğu için ihraç edilmiş veya uzaklaşmış birini tanıyordu. Çok titiz bir tahkikattan sonra onunla temas kurdu. Adam matbaacıydı. Onun matbaasında çalışabilirdi. Fakat bunun doğru olmayacağını düşündü. Ne olur ne olmaz, sırf muhalif olduğu için onu da takip ediyor olabilirlerdi. Adam ona yardım edeceğine söz verdi ve bunu yaptı da. Başka bir arkadaşının Çağaloğlu'ndaki matbaasında Dimitri'yi işe soktu. Dimitri bu muhalif arkadaşını, görüşmemeleri ve çalıştığı yeri kimseye söylememesi hususunda sıkı sıkı tembihledi. Dimitri'nin anlattığına göre, adam da bu mevzuda tecrübeliymiş. “Elbette,” demiş Dimitri'ye, “bu aparatçıların ne yapacakları belli olmaz.” Dimitri'nin söylediğine göre, onun şurlu bir muhalif olması bizim için çok mühimmiş. Yaşadığımız zamanlarda itimat edilecek insan bulmak çok zormuş.

Ben de çalışıp birkaç kuruş kazanıyordum elbette. Zaten zahiren de elzemdi bu. Arnavutköy ve Bebek sahilindeki zengin evlerine temizliğe gidiyor, yakın muhitteki kömür işçisi bekârların çamaşırlarını yıkıyordum. Bunlardan kazancım pek bir şey değildi ama olsun. Paradan daha mühim olan kamuflelajdı. Dimitri'nin ücreti de kısıtlıydı. Esas Madam Tanya'nın ve kızların verdiği paralarla altınlara bel bağlıyorduk. Yastık altında sakladığımız bu “servet”i yoklardım dışarıdan ne zaman eve gelsem.

Böylece problemsiz bir ömür sürmeye başladık ahşap evin alt katında. Bir zaman sonra, komşularımızın bizi artık benimsediğini görerek ilk günlerdeki gerginliğimizden kurtulduk. Pek sık olmasa da komşulara misafirliğe gittiğimiz bile oluyordu. Dimitri, bu çeşit dostane münasebetlerin çok faydalı olacağını söylemişti.

Yine de ben rahat değildim. Dimitri günde on iki saat çalışıyor, akşamları eve geç saatlerde dönüyordu. Ah, onu nasıl merak ederdim. Biraz gecikecek olsa kalbim kt küt atardı. Başına bir şey mi geldi? GPU onu yakalayıp kaçır-
dı mı? Kahredici bir merak hissiydi bu. Ne kadar bastır-
maya çalışsam da başa çıkamıyordum bu hissiyatımla. Ta-
kip edilme paranoyamın yerini yakalanma korkusu almış-
tı. Sinir hastası mıydım yoksa? Bazen hunu düşündüğüm
bile olurdu.

Kasvetli kış akşamlarında ışığı yakmadan pencerenin önü-
ne oturur, gözümü eve çıkan yokuşa dikerdim. Akşamın ka-
ranlığında yol hem تنها hem de çok loş olurdu. Sokağın
aşağı tarafında bir tek sokak lambası vardı. Sadece zayıf bir
ışık düşerdi sokağı. O ışığın olduğı noktadan ayırmazdım
gözümü. Bir gölge görsem “geliyor” diye ayağı fırlardım.
Fakat yaklaşan gölgenin o olmadığını fark edince, yüreğim
acıyla burkulurdu. Ya başına bir şey gelmişse... Ya onu ya-
kalamışlarsa? Tonla kötü ihtimal beynime hücum ederdi.
GPU matbaadan çıkışta onu takip ediyor, köşe başında e-
virip arabaya tıkıyor. O sırada o beni düşünüyor. “Artık Le-
noka’mı göremeyeceğim” diye fenalıklar geçiriyor. Son-
ra birden arabanın koluna asılıyor. Arabadan yere düşüyor.
Adamın biri beynine silahı sıkıveriyor. Aman Tanrım! Yok
yok, bunların hiçbiri olmuş değil. Gelir birazdan. Geçen ak-
şam da biraz gecikmişti. Meğ er geldiğı tramvay bir çocuğı
arpmış o akşam. Kalkıp sofrayı hazırlayayım! Böyle düşün-
meme rağ men yerimden kıpırdıyamazdım. Gözümü sokak
lambasının ışığından ayıramazdım.

Ah işte o, evet o. Yryşnden tanıdım. Boris’im geli-
yor,ne eğ ik yürüyüşüyle. Oh, Dimitri’n benim. Daha ka-
pıyı almadan aardım. Kollarına atılırdım. Birbirimize sarıl-
mış vaziyette, ayaklarım yerden kesilmiş, kapıdaylece ka-
lırdık bir zaman için. Sonra o beni kollarında içeri taşır, ka-

pıyı yavaşça kapatır, sağ yanağındaki gamzemi öperek kulağıma Rusça fısıldardı:

“Krasivenkaya maya. Malışka maya.”¹

Ah, ne aşktı o. Ne değişik, anlatılmaz şeydi iki insanın ruhlarının o korkulu, karanlık günlerde birbiriyle böylesine sarmaş dolaş olması, birbirine sığınması. Fakat zannedilmesin ki hiç münakaşa etmiyorduk. Hem de nasıl! En büyük münakaşa mevzumuz ihtilal meselesiydi. O, ne zaman Sovyetler Birliği rejimini tenkit eden birkaç laf etse, lafım cebimdeydi.

“Siz tesis etmediniz mi bu rejimi, kuzum. Siz değil miydiniz ihtilal yapıyoruz diye bizleri memleketimizi terk etmeye mecbur bırakan. Alın tepe tepe kullanın şimdi bakalım.”

Böyle söylediğim zamanlarda bana kırgın kırgın bakar, “Yelena... Lenočka,” der, sonra hatırlayıp, “Sonya’cım” diye düzeltir ve uzun izahlara girişirdi. “Yumurtaları kırmadan omlet yapılmaz,” derdi gülmeye çalışarak. Lenin’in meşhur lafıydı bu.

“Yani biz yumurtaydık, öyle mi?” derdim. “Peki omleti kim indirdi mideye?”

Başını öne eğdi. “Böyle olacağını nereden bilebilirdik? Bürokrasi her şeyi mahvetti,” derdi. “Bizim ideallerimiz temizdi. Kirlетtiler.”

“Siz kendi kendinizi kirlettiniz,” derdim. “Şimdi hiç şikâyet etmeyin. Bu diktatörlüğü kendi ellerinizle kurdunuz.”

Lenin’e çok merbuttu. Ona asla laf ettirmezdi. Benim dilim de az uzun değildi. Lafı döndürür dolaştırır Lenin’e getirirdim. “Çeka’yı kuran o değil miydi?” derdim. “O Polis Dzerjinski’yi Lenin salmadı mı insanların üzerine?” Artık hayatta olmayan Çeka’nın başkanı Dzerjinski’yi de çok severdi. Hatta onu Lenin’den bile fazla müdafaa ederdi. Dzerjinski’ye taarruz ettiğim zaman ayağa kalkar, “Onu tanı-

1 “Benim güzel yılakızım. Küçüğün.”

miyorsun. Ben tanıyorum ama,” derdi. “Onu bile bürokrasi öldürmüş olabilir.” “Umurumda değil,” derdim, “toprağın altında yatan binlerce insan onun emirleriyle öldürüldü.” “Kontraihtilalcileri müdafaa etme benim karşımda,” diye sesini yükseltirdi. “Sevdiğim kadının ağzından böyle çirkin laflar işitmek istemiyorum.” Ben de ayağa kalkar, karşısına dikilirdim. “Öpme o zaman beni bir daha,” diye bağırdım. “Bu çirkin lafların çıktığı ağzı öpme bir daha.” Bana yaklaşıp, “Sus, yukarıdan işitilecek,” der ve eliyle ağzını kapatırdı. Çırpınırdım kurtulmak için. Birlikte sedire düşerdik ve boğuşmamız hırçın bir sevişmeyle neticelenirdi.

Bazen de total kalan ayağım yüzünden münakaşa ederdik. Münakaşanın orta yerinde sinirlenip, onu iyice üzmek için, “Senin yüzünden sakat kaldım,” derdim. “Sizi haydutlar... Genç bir kadını kaçırmaya utanmadınız değil mi, haydutsunuz, haydut...” O zaman sedire oturur, ellerini başının arasına alıp bir zaman için öylece kahrırdı. Gözlerinden akan yaşları görünce daha fazla dayanamaz, yanına gider, “Ağlama,” derdim, “ne olur ağlama Boris’im. Affet beni, seni müteessir etmek istememiştim. Sadece içimdeki zehri kustum işte.” Birbirimize sarılır, birlikte ağlardık odanın karanlığında. Maziye değil de atıye ağladığımızı hissederdim. Ne olacaktık biz?

Sisler içindeki ati ikimizi de endişelendirirdi ama bundan bahsetmemeye dikkat ederdik. Çünkü bahsetmenin moral bozmaktan başka bir neticesi olmadığını bilirdik. Ânı yaşayalım isterdim. “Bak Boris’im, ne güzel bir sofraya kurdum,” derdim cumartesi akşamları eve geldiğinde. Çünkü ertesi gün mesai yoktu. Cumartesi akşamları bizim için bir şölendi. Şarap da almış olurdu. O da eve gelirken Dereboyu Caddesi’nden akşam soframız için mezelik bir şeyler getirmiş olurdu. Fırından sıcak francala almayı da ihmal etmezdi. O cumartesi ziyafetlerinde kötü şeylerden bahsetmekten

ikimiz de imtina ederdik. Münakaşaya girmemek için Rusya'dan bahsetmemeye gayret ederdik. Fakat ya istikbal? O, korka korka muğlak bir şeyler söylerdi. "Avrupa'ya gideriz, Paris'e," derdi. "Nasıl?" diye sorardım çekinerek. "Para biriktiririz," derdi. Halbuki ikimiz de biliyorduk kazandığımız paranın maişetimize zorbela kâfi geldiğini. Hatta Madam Tanya'dan ve kızlardan gelen altının bir kısmını bile bozdurmak mecburiyetinde kalmıştım. Bir sükût olurdu aramızda. Piyango biletinden falan bahsettiğinde öfkelenmemek, akşamın içine etmemek için kendimi güç tutar, lafı değiştirmenin yollarını arardım. Her şeye rağmen güzel günlerdi ve bütün güzel günler gibi onlar da nihayet buldu.

Yine bir cumartesi akşamıydı. Âdetimize uyarak güzel bir sofraya hazırlamış, bu sofranın güzel bir sevişmeyle neticeleceğini bilerek şamdanda iki de mum yakmıştım. Heyhat! Daha kapıdan içeri girdiği an kötü bir havadisle karşılaşacağımı anlamıştım. Yüzü bembeyazdı. Keskin dudakları acıdan ince bir hat halini almıştı. Önüne bakıyordu.

"Ne oldu sana?" diye sorabildim kısık bir sesle, "Gel, otur şöyle."

Oturdu. Önüne bakıyordu.

"Anlat," dedim. "Ne söylersen söyle sükunetle karşılamaya hazırım şu anda. Üzülürüm diye korkma."

Başını kaldırıp bana baktı. "Be-ni bul-du-lar." Kelimeleri zorbela çıktı keskin dudaklarının arasından.

"Kim?"

"Onlar."

"Onlar kim?"

"NKVD."

1920'li senelerin GPU'sunun adı değişmiş, artık NKVD olmuştu. Boris söylemişti bunu bana. Sovyetler Birliği'nde olup biten her şeyi büyük bir dikkatle takip ederdi.

"Nasıl? Nereden biliyorsun?" diye sordum.

Bir gün evvel bir adam çalıştığı matbaaya gelip patronuyla görüşmüş. Kendini Beyaz Rus olarak takdim etmiş. Yani benim gibi, Rusya'dan kaçan biri. "İş var mı?" diye sormuş. Patron "İş yok," deyince çekip gitmiş.

"Hepsi bu mu?" diye sordum.

"Kâfi değil mi?" dedi. Kelimeler ağzından zor çıkıyordu.

"Saçmalıyorsun," dedim. "Bu memlekette hayatını idame ettiren bir sürü Beyaz Rus var. Aynı benim gibi. Bunların da iş araması gayet tabii bir şey. Ne yapsınlar iş aramayıp, açlıktan ölsünler mi?" Onu rahatlatmaya çalışıyordum bir yandan ama esas kendim rahatlamıştım. Bir zamanlar benim başıma geldiği gibi onun da takip edilme paranoyasına kapıldığını düşünmüştüm o an.

Düşüncelerimi okumuş gibi, "Paranoyaya kapıldığını zannediyorsun, değil mi?" dedi. "Evet kabul ediyorum, her istihbaratçı bir ölçüde paranoyaktır, fakat bu hadise öyle bir şey değil."

"Gel otur şu sofraya," dedim gergin havayı yumuşatmaya çalışarak. "İçkilerimizi koyalım. Bir yandan yiyip içelim, bir yandan da bu mevzu üzerine kafa yoralım. Ne dersin?"

O da biraz gevşemiş gibiydi. Elini yüzünü yıkayıp masaya geçti. Şaraplarımızı doldurdum. Bir süre hakıştık. Kadehimi kaldırdım. O da kaldırdı isteksizce.

"Za znakomstva,"² dedim Rusça. O da "Za znakomstva," dedi. Kadehlerimizi tokuşturduk.

Birkaç kadehi üst üste diktikten sonra derin bir nefes alıp, "Bilmediğin bir şey daha var," dedi, "Aynı adam benim esas irtibatım olan eski TKP'liye de gelmiş ama bu sefer başka bir hüviyetle..."

Donup kalmıştım oturduğum yerde. Böyle gergin anlarımda hep olduğu gibi sağ ayak bileğime keskin bir ağrı girmişti aniden, fakat belli etmemeye çalıştım.

2 "Tanışmamıza."

“Neymiş bu seferki hüviyeti?”

“Parti içi muhalif gibi yaklaşmaya gayret etmiş bu sefer.”

“Ne hiliyorsun aynı adam olduğunu?”

“İkisinin de tarifi birbirine tıpatıp uyuyor.”

Her tarafımı ateş basmıştı. Birdenbire kendimi çok kötü hissettim. Evet, gerçekten de Boris’i bulmuşlardı. Bir süre sessizce oturduk.

“Ne yapmayı düşünüyorsun?” diye sordum.

“Avrupa’ya kaçacağız,” dedi.

“Sen kaçarsın,” dedim. Büyük bir üzüntü içindeydim, ağzım dilim kurumuştı, zor yutkunuyordum. “Artık şaibeli de olsa yanında hâlâ diplomatik pasaportun var. Ya ben... Bırak pasaportu, hüviyetim bile yok.”

Kahkahayla güldü aniden. Acı bir gülüş müydü bu, yoksa alaycı mı, tereddüt ettim karar vermekte. Beni fazla bekletmedi. Şaka yapmak istediği zamanlar bana “Stara Hanım” diye hitap ederdi.

“Stara Hanım, o diplomatik pasaportu kullanacak kadar aptal olduğumu düşünmenize üzüldüm. O pasaportu kullanmak benim için ölümden beterdir. Anında enselenirim. Türk emniyeti içinde adamları var, bunu sana eski bir istihbaratçı söylüyor.”

Artık kabak tadı vermeye başlayan bu “eski istihbaratçı” lafı da giderek kötü bir şakaya dönüşmüştü aramızda. Bir şey söylemediğimi görünce devam etti: “Onu çoktan imha ettim, canım... Kızmadın değil mi?”

“Neden kızayım,” dedim ve o kötü şakayı bu sefer ben kullandım: “Eski bir istihbaratçı olarak en doğrusunu sen bilirsin. O zaman ne olacak?”

“Sen bana bırak. Bu işi halledeceğim ve sağ salım Paris’e gideceğiz. Göreceksin.”

Bir daha işe gitmedi. Birkaç gün evde oturup bir şeyler düşündü. Pek konuşmuyorduk ama gündüz vakti evdeki

mevcudiyetinden yine de hoşnuttum. Alışkın olmadığım bir şeydi bu. Ben de işe gitmedim ama bir taraftan da paramızın suyunu çekeceğini düşünüp endişeleniyordum. Her şey bir yana da, kiramızı nasıl karşılayacaktık? Ayın başı yaklaşıyordu.

İki gün sonra erkenden çıkıp gitti. Merak içinde bekledim akşam olmasını. Her zaman döndüğü saatte geldi eve. Düşünceliydi ama “işin” peşinde olduğunu söyleyerek bana ümit verdi. Sadece bir hafta kadar zamana ihtiyacı olduğunu söyledi. Bir gün beni alıp Beşiktaş’a götürdü. Orada ikimiz de vesikalık fotoğraf çektirdik. Maalesef kaybettiğim bir fotoğraftır bu. O gidip gelmeler bir haftayı da geçti. Ona hiçbir şey sormamak için kendime söz vermişim. Ayağına dolanmanın manası yoktu.

Bir akşam eve geldiğinde yüzünde güller açıyordu. Beni sevinçle kucakladı. Bir sürü yiyecek almıştı gelirken. “Güzel bir sofraya donatalım,” dedi. İnadım inat ya, yine bir şey sormadım. Sofrayı hazırladım. Karşılıklı oturduk.

“İşi hallettim,” dedi, “gidiyoruz.”

“Ne zaman?” diye sordum artık tahammül edemeyip.

“Üç gün sonra,” dedi. “Yanımızda sadece birer bavul olacak.”

“Pasaportlar?” diye sordum, yüreğim ağzımda.

Elini ceketinin cebine soktu. İki kırmızı pasaport attı masaya. İkisi de İngiliz diplomat pasaportuydu. Şaşkınlıkla alıp baktım: Biri Mr. George Wood, diğeri karısı Elizabeth Wood adınaydı. Mr. Wood İngiliz misyon temsilcisi olarak gözüküyordu. Benim meslek hanem boş bırakılmıştı.

“Fakat ben...” dedim tereddütle, “İngilizce bilmiyorum.”

“Hiç merak etme,” dedi. “Kimseyle muhatap olmayacaksın. İngiliz Sefareti’nden bir memur refakat edecek bize. Trenle gidiyoruz.”

“İngiliz Sefareti mi? Trenle mi?”

“Evet. Hem de misyona tahsisli hususi bir yataklı vagon-
da. Sadece trene binerken pasaportlarımızı şöyle bir göste-
rip geçeceğiz.”

“Sahte mi bunlar?” diye sordum.

“Hayır. Hakiki canım.”

“Nasıl elde ettin?”

Sıkıntıyla yüzünü ekşitti. “Lenočka, bunu sana şimdi izah
etmem doğru olmaz. İngiliz Sefareti dedim ya... Söz, Paris’e
iner inmez her şeyi anlatacağım.”

Aklıma kötü şeyler geldi. İçimdeki sevinç bir anda söner
gibi oldu. Yoksa Boris?

Pilgrim

... hiçlik yoktur. Eğer hiçlikten söz edebiliyorsak, bu yalnızca varlık görünüşüne, ödünç alınmış bir varlığa sahip olmasındandır... Hiçlik var değildir; hiçlik “oldurulur”; hiçlik kendini hiçlemez, hiçlik “hiçleştirilir”. Şu halde geriye, özelliği hiçliği hiçleştirmek olan, onu kendi varlığıyla ayakta tutan, onu durmadan kendi varlığıyla yayan bir varlığın –kendinde olmayan bir varlığın–, hiçliğin şeylere gelmesine aracılık eden bir varlığın varolmak zorunda olması kalır.

– J. P. Sartre, *Varlık ve Hiçlik*¹

Göründüğü kadarıyla içeride iki kişiydiler. Yeni soluklanmışlardı ki, sığındıkları metruk yapının ağır demir kapısı bir kedinin geçebileceği kadar aralandı. Önce bir baş uzandı, birkaç saniye sonra iki kişi süzüldü içeri. Işık düştü ince bir ağaç kalınlığında, boylu boyunca.

“Kapat kapıyı... Sıkıca çek.”

Girenler öyle yaptı. Işık kaybolunca, içerisi yine zifiri karanlık oldu.

“Kapıda durmayın. Biraz ilerinizde merdivenler var. Bu-
raya gelin...”

1 Jean-Paul Sartre, *Varlık ve Hiçlik*, çev: Turhan Ilgaz-Gaye Çankaya Eksen, İthaki, 2014.

İki gölge, merdivenleri ağır ağır çıktı. Önceden orada olan iki kişi, sırtlarını, işlemeyen, nuh nebiden kalma, kafesli asansörün kapısına dayamıştı. “Buraya girdiğinizi gören oldu mu?”

“Yok... Olmadı sanırım. Arkadaş yaralı...”

“Gaz fişegi mi, mermi mi?”

“Hayır... Kafasına taş gelmiş olmalı.”

“Çok mu kanıyor? Göremiyorum.”

Merdivenin, asansörün kapısına ulaşan en üst basamağına oturdu yeni gelenler. Yukarıdan güvercin gurklamaları duyuldu.

“Çok karanlık burası.”

“Kimse yok. Terk edilmiş bir bina herhalde.”

“Yukarılara baksaydık bir... Belki...”

Dışarıdan birkaç el silah sesi geldi. Ardından kısa bir sessizlik. Apartman boşluğundan belirsiz sesler yankılandı. “Hiç ses çıkarmayın. Burada oturalım bir süre. Ortalık yatışınca çıkarız.”

Yeni gelenlerden biri; “Çıkar mıyız?” dedi. Sanki gülmüştü. “Her taraf polis. Kendimizi zor attık buraya.”

“Neler oluyor dışarıda? Biz buraya gireli aşağı yukarı on dakika oldu. En son Gezi Parkı’nın orada saldırıya geçmişti polis...”

“Ne olacak,” dedi başı kanayan, “topluyorlar milleti. Polisle birlikte eli sopalı, sakallı falan bir sürü tip önüne gele-ne saldırıyor.”

“Bir de ceset gördüm yerde...” dedi yeni gelenlerden biri. Yaralı olanı değil de, diğerydi konuşan.

“Ceset mi?”

“Evet... Sanırım ölmüştü. Bir kadın...”

“Uyduruk bir polis kordonu vardı... Onu yardılar... Satırlı, bıçaklı...” Galiba yaralı olanıydı bunu söyleyen. İnce bir sesi vardı. Sustular. Gözleri yavaş yavaş alışıyordu karanlığa.

“Binaları arıyorlar mı?”

“Bilmiyorum,” dedi yaralı olan, zor duyulan ince sesiyle. “Kan gözüme aktı. Hiçbir şey göremedim. Arkadaş yardım etti...”

Daha önce binaya girmiş iki kişiden biri telefonunu çıkardı. Arama tuşuna bastı. “Aradığınız kişiye şu anda ulaşamıyor. Lütfen daha sonra tekrar deneyiniz.”

“Allah kahretsin. Ne oldu bu kıza?” dedi telefonu cebine koyarken. “O da Kadıköy’de gösteriye gidiyordu.”

“Hatları da kapatmış olmasınlar...” dedi ilk gelenlerden diğeri. “Kapatmadıkları bir o kaldı zaten.”

“Daha yarım saat önce konuştum,” dedi telefonu açan. “Sana rastlamadan az önceydi. Bu arada mı kapattılar? Şimdi öğreniriz kapatıp kapatmadıklarını...” Bir numara bulup arama düğmesine bastı. “Bak bu çalıyor. Ama açmıyor.”

“Kimi arıyorsun?”

“Annemi... Hah tamam...”

Telefonu öbür kulağına geçirdi. “Anne... Öyle bir arayım dedim. İyi misin? Yok canım... Süleyman’la birlikteyiz. Bir yerde oturuyoruz... Ne?... Ne olayı?... Haberim yok... Ne olmuş? Sen nereden duydun? Televizyona bak bakalım... Ben de merak ettim... Aç bir bak şimdi... Bekliyorum...”

Elini telefona kapatıp; “Annem bile duymuş anında,” dedi fısıltıyla. Sonra yeniden kulağına dayadı telefonu. Bekledi. “Yok mu bir şey? Ha, tamam o zaman, demek önemli bir şey değil... Ölenler mi varmış? Sen nereden duyuyorsun böyle şeyleri allahaşkına? Bak, televizyonda da verilmemiş herhangi bir şey... Haber yasağı mı konmuş? Aman be anne, söylenen her şeye inanırsın... Ben mi? Nişantaşı’ndayım... Bir kafedeyiz... Tamam tamam, merak etme... Hadi kapatıyorum... Öptüm.”

Telefonu kapatıp karanlığa doğru konuştu. “Annem bile duyduğuna göre... Bu kadar kısa zamanda nasıl duydu, hay-

ret. Demek hatlar kesilmemiş. Peki, Figen neden açmıyor? Hay allah...”

Bir daha denedi. Karşı taraftan aynı kadın sesi, “Daha sonra tekrar deneyin,” dedi. Sessizlik. Güvercin gurklamaları arada bir. Sanki bir sarnıçtan su çekilirmiş ya da bir vinç ağır ağır çalışmış gibi bir gıcirtı geliyordu yukarılardan. Sonra yine sessizlik.

Yeniden telefonuna baktı. “Lanet olsun. şarj da azalmış... Buralarda bir priz bulamaz mıyız?”

“Sanmam,” dedi Süleyman. “Elektrik olsa binanın otomatı yanardı. Terk edilmiş yerde elektrik ne gezer...”

“O zaman mecburen dışarı çıkacağım,” dedi diğeri, altındaki, aşınmaktan zamanla çukurlaşmış mermer basamağa dayanarak ayağa kalkarken.

“Nereye gidiyorsun, hemen alırlar...” dedi Süleyman.

“Mecburum,” dedi diğeri, “Figen’i bulmam şart. Başına bir şey mi geldi, niye açmıyor?” Ayakta dikildi bir süre. Sonra, “Senin telefon ne durumda, şarjı nasıl?” diye sordu Süleyman’a.

“Benimki idare eder şimdilik,” dedi Süleyman. “Kuzey, beni dinlersen çıkma bir yere. Dışarıyı görüyorsun işte...”

Sanki Süleyman’ı onaylarmış gibi yoğun silah sesleri duyuldu. Ardından karmakarışık bağırışlar. Biri, “Vurma,” diye bağırdı. İki el silah sesi daha. Sesler aniden kesildi. Soluklarını tutarak beklediler. Apartmanın yukarılarından ağır vinç sesine benzeyen tuhaf bir gürültü duyuldu. Sonra çok sayıda kuşun aynı anda kanat çırpmasından çıkan kâğıt yırtılmasına benzeyen yoğun bir ses kapladı ortalığı.

“Birini vurdular galiba,” dedi yaralı olan kısık bir sesle. Sesinde üzüntüyle korku karışımı bir tını vardı. Hiç kıpırdamadan beklediler. Yukarıdaki ağır vinç gıcirtısından başka ses yoktu.

Hayat durmuş, her şey durmuş, sular bile akmaz olmuştu

sanki. Korku ve endişeyle çarpan kalbin, bedende gürültüyle devridaim yapan kanın gürültüsünü bile duymaz mı insan? Duymaz. Bazen duymaz. Kahredici bir sessizliktir bu. Bir nevi hiçliktir. Zaman bile durmuştur sanki. İnsanı yaşadığına lanet ettiren kör anlardır bunlar. Sonra yürek çarpmaya, kan damarlardan akmaya, zaman ilerlemeye başlar yeniden. Hayat, o kederli ve korku dolu serüvenine, karşı konmaz döngüsüne kaldığı yerden devam eder. Bendinden taşmış, sel olmuş bir nehir gibi akar durur. Daha önce mahvettiklerinin moloz yığınlarını sürükleyerek...

Karanlık, zamanı emdi. O zamansız karanlıkta belki de uyukladılar kısa bir süre. Sessizliği Kuzey bozdu. “Süleyman, sende Nil’in telefonu var mı?”

“Yok. Neden?”

“Figen’le birlikte gidiyorlardı eyleme.”

“Nil eyleme mi gidiyormuş?” dedi Süleyman, “Hem de böyle bir zamanda... Bende yok onun telefonu.” Karanlıkta güldüğü görülmedi. O sırada yukarıdan bir kapının gıcirtısını duydular. Dikkat kesildiler. Belirsiz bir yerlerden ince bir kadın sesi geldi: “Buraya çıkın.”

Donup kaldılar. “Kimin nesi bu?” diye fısıldadı Süleyman. Kadın, sanki tereddüt ettiklerini algılamış gibi yeniden seslendi: “Çabuk olun. Bütün binaları tek tek arıyorlar. Pencereden gördüm. Üç bina ötedeler. Zaman kaybetmeyin.”

“Gidelim,” diye fısıldadı Kuzey, “yalan söylemesi için bir sebep yok. Acele edelim.”

Sonradan gelenlerden yaralı olmayan, “Çakmağı olan var mı? Hiçbir şey görmüyorum...” dedi.

Süleyman telefonunun ışığını yaktı. O zaman yaralının ne durumda olduğunu gördüler. Kanlar başından aşağı süzülüyor, kazağı ve ceketini tarafından sünger gibi emiliyordu. Kuzey kaşkolünü çıkardı boynundan. “Şunu kafana iyice sar. Kan lekelerinden nereye girdiğimizi tespit etmesin-

ler.” Başı kanayan, kaşkolü alıp başına sardı. Telefon ışığının aydınlatdığı merdivenleri Süleyman önde, diğerleri arkada, ağır ağır çıkmaya başladılar. Kadının sesi yeniden yankılandı apartmanda: “Acele edin. İki bina ötedeler. Dördüncü kat... Işığı göreceksiniz zaten.”

Yeniden o belirsiz vinç gıcırtısı. O sırada Kuzey’in telefonu çaldı. Bir yandan merdivenleri çıkarken telefonu açtı. “Ne var? Burak’ın okul taksidi mi? Tam zamanını buldun... Ben seni ararım,” dedi ve kapattı.

“Neymiş?” diye sordu Süleyman.

“Bırak ya, Allah kahretsin,” dedi Kuzey, “koyun can derdinde, kasap et derdinde. Semiha arıyor. Tüh, keşke Nil’in telefonunu sorsaydım ona...”

Kirli, yıpranmış merdivenlere aralık kapıdan vuran donuk ışığı görünce dördüncü kata geldiklerini anladılar. “Girin,” dedi yaşlı bir kadın, kapıyı ardına kadar açıp kenara çekilirken. Girdiler. Ağır ahşap kapı kapandı.

Hemen hemen eşyasız büyük bir salondaydılar. İlk dikkatlerini çeken, son derece yüksek tavan ve pencereler oldu. Yerde eski bir halı vardı. Yüksek, dar pencereler, tozlanmış izlenimi veren, üzerleri yer yer lekeli ve yırtık, renksiz keten perdelerle örtülüydü. Sanki yıllardır dokunulmamıştı bu perdeler. Evle birlikte eskiyip epriyerek yavaş yavaş var olmaktan çıkıyorlardı. Salona girdikleri kapının sağ tarafındaki duvarda, büyükçe bir çarımha gerilmiş İsa tasviri ile onun yanında bulunan, mobilyasının cilası solmuş, tozlanmış çok eski bir sarkaçlı saat dikkat çekiyordu. Saatin sarkacı sağa sola gidip geldikçe tik tak ediyordu. Saatle İsa tasvirinin bulunduğu duvara bitişik duvarda, büyük, yaldızları solmuş bir çerçevenin içinde yağlıboya bir portre bulunuyordu. Üstünde redingot benzeri giysi olan, sakallı, orta yaşlarda bir adam çerçeveden çatık kaşlarla salondakilere bakmaktaydı.

Paris

*Nice bomboş yollarda taban teptim
Sevdiğim adamla,*

– Anna Ahmatova, Bilgeliğin...

Oldukça sık İngiliz stili giysilerimiz üstümüzde (epey paramız gitmişti buna) Sirkeci Garı'ndan bindik Paris trenine. Lüks bir yataklı kompartımanda seyahat ettik. Hiçbir müşkülât çıkmadı. Boris'in dediği gibi, sadece trene binerken TCDD üniformalı bir memur baktı pasaportlarımıza ve bizi hürmetle selamlayarak trene buyur etti. Hemen yanı başımızda gençten bir İngiliz dikkatle bizi takip ediyordu. Vazifesi, herhangi bir aksilik halinde vaziyete müdahale etmiş. Beni teskin etmek için Boris bunu evvelden söylemişti. İngilizce konuşması bile icap etmedi. Sadece, fiyakalı bir "Thank you," dedi memura, pasaportları geri alırken. Gözcümüz gölge gibi peşimizde, trene bindik.

Çok güzel, rahat bir yolculuktu. Trenin lüks bir restoranı vardı ama Boris oraya gitmemizin doğru olmayacağını söyledi. Lezzetli yemeklerimiz bir garson tarafından kompartımanımıza getirildi. Arada bir İngiliz gözcünün koridordan geç-

tiğini görüyorduk. Trene binerken yanımızda olması iyiydi de, trendeki varlığı sıkıcı olmaya başlamıştı. Neyse, Paris'te trenden indiğimizde de bizi kollayacağını bildiğimizden bu rahatsızlığımızı içimize gömüyorduk.

Bu seyahat esnasında Peterburg'dan Minsk'e, Minsk'ten Odesa'ya yaptığımız, çamur ve açlık içindeki sefil yolculuğumuzu hatırladım. Hayat ne kadar garipti. Kendini cemi-yetin en tepesinde zannettiğin bir zaman, en büyük sefaletle yuvarlanıyor, kendini hayatın en diplerinde, en ümitsiz vaziyette gördüğün bir an, birdenbire en büyük lükse kavuşuyordun. Geçici de olsa... Birinci mevki yataklı vagon lüks kokuyordu. Nasıl bir koku mu? Lüks kokusu sadece koklanır, tarif edilmez.

Ne var ki, bu lüks seyahat benim için hiç de huzur verici değildi. Halbuki Paris'e gidiyordum, ailemi bulacaktım orada, öyle değil mi? Fakat içimi yiyen bir kurt vardı, beynimi kemiren. Boris, bu diplomatik pasaportları nasıl elde etmişti? Böyle pahalı bir seyahati neye karşılık temin etmişti? On-dan şüphelenmeli miydim? Ne olursa olsun vatanperver hislere sahiptim. Sevgilimin Garplı kapitalistlere casusluk yapıyor olduğu düşüncesine tahammül edemezdim. Böyle bir şeyi öğrenirsem onu da kendimi de öldürürdüm. Paris'e bir an evvel adım atmak için sabırsızlanıyordum. Bu sabırsızlığım yeni bir hayata atılma gayretinden veyahut aileme kavuşma sevincinden çok, hakikati öğrenip Boris'i yeniden sevebileceğim, sarılabileceğim temiz bir insan olarak görme arzumdan geliyordu.

Trenin pencerelerinden hızla geçip giden ve geride kalan manzaralar sanki mazimdi. Ortaköy... Evimiz... Karanlıklar içindeki hem kasvetli hem mesut, küçük evimiz... Madam Eleni'nin perükâr salonu... Pera'nın eğri büğrü arka sokakları... Pilgrim Apartmanı, Madam Tanya'nın salonu... Çukurcuma'daki antikacı, babamın portresi... Süheyla Ab-

la, Meziyet Abla, kız arkadaşlarım... Garden Bar, Mösyö Art-yan, Revü. Tasula... Gittikçe silikleşen tablacı kız... Odesa... Minsk... Peterburg... Hepsi trenin penceresinden akıp geri-lerde kaldı...

Üç günlük bir seyahatin ardından nihayet Paris'teki Gare de l'Est'e ayak bastık. Yine hiçbir problem olmadan nazikçe yapılan pasaport kontrolünden geçtik. Gözcümüz biz-den evvel bir şeyler söyledi kontrol memuruna. Memur ona anlayışla gülümsedi. Boris, pasaportları kontrol memurun-dan geri alırken bu sefer "Merci Monsieur," dedi ve kendi-mizi gardan dışarı attık. Arkamıza baktığımızda gözcümü-zün ortadan kaybolduğunu gördük. Boris'i bilmiyorum ama ben rahat bir nefes aldım. Ne maksatla olursa olsun takip edilmekten nasıl nefret ettiğimi o an bir kere daha hissettim.

O noktada diplomatlık oyunumuz nihayete ermiş olma-lı ki, Boris bir taksi çevirdi ve yarım saati aşan bir yolculuk-tan sonra, bir diplomatla eşi için hiç de münasip olmayan, Montparnasse'ta mütevazı bir otelin önünde indik. Boris, ta-kip edilmediğimizden emin olmak için yol boyunca arkası-na bakıp durmuştu.

Artık içinde yaşadığımız bu peri masalının iç yüzünü öğ-renmemin zamanı gelmişti. İkimiz de bu akşam benim için muamma olan hakikatin ortaya serileceğini biliyorduk. Ba-vullarımızı odaya yerleştirdikten sonra akşam yemeği için dışarı çıktık.

"Şöyle تنها bir yer olsun gideceğimiz lokanta," dedi Bo-ris, "çevrede kulak misafiri istemiyorum. Bunu eski bir istih-baratçı söylüyor."

Kendimi gülmeye zorladım. Dışarıdan pek pahalı intibai vermeyen, تنها bir lokantaya girdik. Yemek ısmarladık. Şa-rap da.

"Za znakomstva," diyerek kadeh kaldırdı. "Za znakoms-tva," diyerek ben de kadehimi kaldırdım. Ellerim öylesine

titriyordu ki heyecandan, kadehimden birkaç damla döküldü masa örtüsüne.

Anlatmaya başladı. İlk söylediklerini kısaca hûlâsa edecek olursam, pasaportları İngiliz sefaretini temin etmişti. Sabredemeyip, hiddetle, “Neyin karşılığı?” diye sordum. İki elini kaldırıp beni teskin etmeye çalıştı.

“Sakin ol,” dedi, “ne düşündüğünü biliyorum. Bunu anlamamak için saf olmak icap eder. Günlerdir bana temas etmiyorsun bile. Seni çok iyi tanıyorum Lenočka. Fakat hiç de zannettiğin gibi değil. İtham etmeden evvel beni nihayetine kadar dinleyeceğine söz ver.”

“Peki,” dedim, “seni hiçbir şey söylemeden dinleyeceğim. Ama sual sormama meydan vermeyecek şekilde her şeyi tafsilatıyla anlat bana.” Ve dediğim gibi yaptım. Sanki ağzıma kilit vurmuştum. Gözümü kırpmadan, kıpırdamadan dinliyordum.

Birkaç teşebbüsünden netice alamayınca son çare olarak İngiliz sefaretine müracaat etmiş ve GPU’dan kaçmış bir istihbaratçı olduğunu söylemiş. Bunun doğruluğunu ispatlaması için hüviyetini ibraz etmesi kâfi gelmiş. Çünkü İngiliz istihbaratının elinde fotoğrafı ile beraber hüviyetini havi malumat zaten mevcutmuş. Onlardan, “zevcesiyle” birlikte Paris’e kaçmasına muavenet etmelerini istemiş. Tahmin edeceğiniz gibi, onu sorguya çeken İngiliz istihbaratçıları, GPU hakkında sahip olduğu bütün malumatı dökmesi karşılığında bunu yapacaklarını söylemişler. Eski istihbaratçı ya, kül yutmamış tabii. “Paris’e gitmemi temin ederseniz orada size her şeyi anlatırım, bunu yapmadığınız sürece avcunuzu yalarsınız,” demiş. Herhalde böyle dememiştir ama bana bu sözleri kullanmış gibi anlattı. İstihbaratçılar birbirlerini çok iyi anlarlarmış. Bir “malın” ancak karşılığı alındıktan sonra teslim edileceğini onlar da bilirmiş. Yani malumat vermesi için evvela istenen şeyin yapılması icap ediyor-

muş. Kaide buymuş. Fakat onlar da öyle hemen faka basmayacak kadar tecrübeli istihbaratçılarmış. “Nereden bilelim, Paris’e iner inmez sırra kadem basıp bizi atlatmayacağını?” diye sormuşlar. “İtimat edip etmemek elbette sizin bileceğiniz iş,” demiş onlara, kendinden gayet emin. İnandırıcı olması için kartlarını açık oynaması icap ediyormuş. “Tahmin edersiniz ki, NKVD ajanlarının kaynadığı Paris’te hiçbir garantim olmadan zevcemle birlikte hayatımı idame ettirmem imkânsızdır. Dolayısıyla elim mahkûm, orada size her türlü malumatı vermek mecburiyetinde kalacağım. Fakat burada vermem imkânsız. Ya, malumatı alıp sonra da bana ‘Ne halin varsa gör,’ derseniz ne olacak? Ben şartlarımı açıkça önünüze koydum. Karar sizin,” demiş ve ilave etmiş: “Fakat size bir ön tediye bulunabilirim her şeye rağmen.” Tehlikeli bir kumarmış bu ama oynamaktan başka çaresi yokmuş. Onun lisanından çok iyi anlayan İngiliz istihbaratçılar, biraz düşündükten sonra, “Ön tediye görelim,” demişler. GPU’nun teşkilat şemasını çizip önlerine sürmüş. Adamlar gülmüş. “Bunu bizim bilmediğimizi zannetmiyorsundur herhalde,” demişler. O ise, istihbaratçı tecrübesiyle, hiç bozuntuya vermeden, “Şimdilik bu kadar. Karar sizin,” demiş. Adamlar başka bir odaya geçip müzakere etmişler aralarında. İki saat sonra da gelip, “Kabul,” demişler, “ama bizimle oynamaya kalkarsan neticesini de çok iyi bilirsin.” Biliyormuş elbette. Bu açık bir tehditmiş, fakat zaten bunu çoktan göze almışmış.

Devrisi gün gidip pasaportları ve talimatları, onunla Paris’te irtibat kuracak ajanlarıyla alakalı randevu ve şifreleri almış. Pasaportlar hakikiymiş ama bir pasaport kontrol memurunun anlayamayacağı kadar ufak hatalar da varmış üzerlerinde. Açıp bana gösterdi. “Bak, şu köşeyi görüyor musun?” dedi, “Normal pasaportta o köşe paraflıdır. Bunda ise yok. Bunun gibi birkaç küçük şey daha var, sana gös-

termem bile lüzumsuz. Yakayı ele vermemiz halinde, pasaportları kendilerinin verdiğini inkâr etmek için böyle tanzim etmişlerdi. Farz edelim ki yakalandık. Pasaportları bir elçilik memurundan çalıp kendim sahte olarak tanzim ettiğimi söyleyecektim. Onlar da kendilerine sorulduğunda, ‘Bakın bu pasaportları biz vermemişiz, bizim verdiğimiz pasaportlarda bu hatalar olmaz,’ diyeceklerdi.”

Bu noktada ağzımın kilidini çözdüm artık. “Buluşacak mısın ajanlarıyla?” diye sordum.

“Elbette buluşmayacağım,” dedi.

“Sen deli misin?” dedim. “NKVD zaten peşinde. Şimdi bir de İngiliz istihbaratını mı peşine takacaksın?”

O şartlarda bile güldü. “Sen değil miydin benim İngiliz casusu olmamdan korkan?” diye sordu. “Sanki şimdi de teşvik eder gibisin.”

“Hayır, elbette bu değil,” dedim, önümde unuttuğum kadehime varlığını idrak etmeden bakarak, “böyle hareket etmenin çılgınlık olduğunu söylüyorum sadece.”

“Bu çılgınlığı yapmasaydım şimdi burada olmayacaktık,” dedi acı bir gülüşle, “ve belki de İstanbul’da NKVD’nin eline düşmüş olacaktım. Hangisini tercih ederdin?”

“Bu casus oyunlarından anlamıyorum Boris,” dedim, onu sevdiğimi yeniden hissetmenin verdiği sevinçle masanın üzerindeki elini tutarak, “fakat şimdi vaziyetimiz daha zor. Ne yapacağız? İkisinden birden nasıl korunacağız? Para suyunu çektiği zaman hem saklanıp hem nasıl yaşayacağız?”

“Çok uzun zaman saklanmayacağız,” dedi. Gözleri ışıldı. O an çevremizdeki Paris’in ışıltısını da fark ettim. Paris’teydik ve yaşıyorduk işte.

“Nasıl?” diye sordum.

Elimi tuttu sıkı sıkı. Eli ateş gibiydi. “İspanya’ya geçeceğiz. Orada POUM bizi bekliyor.”

“POUM mu? O da kim?”

Elimi alıp dudaklarına götürdü. “Bir şahıs değil, bir teşkilat. POUM, ihtilalci komünistlerin teşkilatı. Onlarla irtibat kurmuştum, daha Türkiye’deyken. Dahili Harp var İspanya’da. POUM milisi olacağız. Bizi orası paklar.”

“Yine de içimde kanayan bir yer var,” dedim sevinçle üzüntü karışımı bir sesle.

“Nedir?” diye sordu merakla eğilerek.

“Komünistlerin hep söylediği bir şey vardır, sen çok daha iyi bilirsin. Bize ihanet eden, neticede kapitalistlerin işbirlikçisi olur, derler durmadan. Sen bu işbirliğini, zahiren bile olsa kabul ederek onların dediğinin doğruluğunu ispatlamış olmadın mı?”

Yüzü asılıverdi birden. Başını çevirip Paris’in ışıklarına baktı bir süre. “Onlar komünist değil, bir kere,” dedi. “Gerçek komünist biziz ve benim gerçekten işbirliği yaptığım bir tek şey var...” Gözlerinden, fanatik bir itikadın soğuk, çelik gibi parıltısının bir saniye içinde geçip gittiğini gördüm. “O da işçi sınıfının ihtilalidir. İspanya’ya vasil olduğumuzda başımızdan geçen her şeyi açık açık anlatacağım yoldaşlarıma. Kararı onlar verecek. Eğer beni bundan dolayı duvarın önüne dizerlerse, o da kabulümdür. Son nefesimi işçi sınıfının adaletine olan inancımda hiçbir sarsıntı olmadan veririm. Hem unutma ki, Lenin de Almanların yardımıyla girmişti Rusya’ya...”

Toplantı

Ana binanın giriş kapısına doğru ilerledi. Davetiyesini kapıdaki görevliye uzatırken bir yandan da kendisi gibi kapının önünde sıraya giren gazetecileri tanımaya çalıştı. Gazeteciler toplantısına kim gelir? Elbette gazeteciler. Ne kadar da tanımadığım gazeteci varmış diye düşündü, heyecanını yatıştırmaya çalışırken.

Burayı ilk kez görüyordu. Gerçekten görkemliydi; insan da saygı duygusu yaratacak ölçüde. Hatta bir sanat harikası olduğu bile söylenebilirdi. Sanat, evet. Sanat, belirsiz yerlere dikilen o saçmalıklar demek değildi. Sanat, görkemin ve devlet bilincinin sesi olmalıydı. Devletin tarihe ve geleceğe uzanan köklerinden güç almalı, bunları yansıtmalıydı. Yarınki yazısını bu konuda yazmaya karar verdi. İçeri girince not alayım, diye düşündü.

“Bu taraftan efendim,” dedi kapıdaki görevli, davetiyesine bakıp listedeki isminin yanını işaretledikten sonra. O tarafa baktı. Güler yüzlü ve son derece kibar bir görevli kendisini beklemekteydi. Demek her davetliye bir görevli eşlik ediyordu. Çok hoşuna gitti bu disiplin. Bir güvenlik bandından

geçmeleri daha da hoştu. Buraya her isteyen elini kolunu sallayarak girecek değil ya, bunu tahmin etmeliydim, diye düşündü. Mesela ne malum benim bir terörist olmadığım. Belki de gazeteci kılığında yıllar yılı Başkan'ın yanına sokulmak için fırsat kolluyorum ve işte böyle bir fırsatı elime geçirmiş bulunuyorum. Kendini en olmayacak, en olağanüstü roller üstlenmiş biri gibi tasarlamak, hatta bu rollere ilişkin kurguların içinde yer almak, romanın sonunda ortaya çıkan katilin kendisi olduğunu hayal etmek hep hoşuna gitmişti. Zihin oyunları gibi gelirdi böyle şeyler ona.

Görevli onu bir odaya soktu. İçeride, masada oturmuş iki görevli daha bulunuyordu. Onu getiren görevli masaya ilerleyip, "Serhat Bey," dedi, "Serhat Ocaklı." Masadaki görevli ayağa kalktı ve ona bir koltuğu gösterdi. "Şöyle buyurun Serhat Bey," dedi. "Yazılarınızı zevkle okuyoruz." Tanınıyor olmak hoşuna gitmişti. Büyük bir mutlulukla koltuğa gömüldü. İçinden, "Bu kadar zamandır gazetecilik yaparım, böyle bir saygıyı hiçbir yerde görmedim," diye düşündü. "Bu ülkede gazeteciler ilk kez gerçek değerlerine kavuşuyorlar."

"Nasılsınız Serhat Bey. Afiyettesiniz inşallah..."

"Teşekkür ederim. Siz nasılsınız?"

"Teşekkür ederim efendim, iyiyiz. Küçük bir işlemimiz olacak. Onun için sizi aldık buraya. Küçük bir kayıt işlemi, kusurumuza bakmazsınız."

"Ne demek efendim," dedi, yerinden doğrularak.

"Arkadaşımız, adınızı ve gazetenizi kaydedecek. Sonra sizi yukarıya alacağız efendim... Toplantı salonuna."

"Tabii ki."

Öbür görevli, bilgisayara eğilirken "Adınızı soyadınızı yeniden alabilir miyim?" dedi, "Bir de çalıştığınız gazetenin adını ve oradaki görevinizi."

"Serhat Ocaklı. Çığır gazetesi. Köşe yazarı."

Görevli, verilen bilgileri kaydetti. Sonra elini uzattı: “Cep telefonunuzu da rica edecektim. Toplantıdan sonra size teslim edilecektir.”

Buna canı sıkıldı. Cep telefonu artık organı gibi bir şeydi. Ha insanın kulağını almışsınız, ha telefonunu. Elini cebine attı. Birkaç saniye öylece kaldı.

Görevli, bu duraksamayı fark etmiş olmalıydı ki “Toplantının sağlığı açısından alınmış bir önlem,” dedi özür diler tonda, “sizin için söylemiyorum ama bazı ziyaretçiler uyarılara rağmen unutupyorlar telefonlarını kapamayı.”

“Anlıyorum,” dedi. Gülmeye çalıştı. Bir espri yapmak istedi ama aklına bir şey gelmedi. Telefonu çıkarıp verdi. Memur, telefonu şeffaf bir torbaya koyup ağzını zımbaladı ve Serhat’a makbuz gibi küçük bir kâğıt uzattı. Serhat bu sefer de “ziyaretçi” kelimesine takılmıştı. Herhalde “davetli” demek istenmiş olmalıydı. Görevlilerin bu konularda çok sıkı bir eğitimden geçmeleri gerektiğini düşündü.

Kayıd yapan görevli, “Hepsi bu kadar efendim,” dedi, “Buyurun, arkadaşımız size yolu gösterecek.”

Kalktı. Görevliyle el sıkıştılar. Kendisini oraya getiren görevli önden, Serhat arkadan çıktılar kapıdan. Tam çıktıklarında, gazetenin köşe yazarlarından biriyle burun buruna geldi. O da bir başka görevlinin eşliğinde kayıt için getirilmişti buraya. Pek sevdiği biri değildi. Aralarında gizli bir rekabet vardı. Onun klasik gazeteci numaraları yaptığını düşünürdü. Konu kaçırmak ya da sohbet ediyormuş havalarında konu çalmak gibi. Buna rağmen görünüşte arkadaşça davranırlardı birbirlerine. Hatta şakalaştıkları bile olurdu. Fakat binanın resmiyet kokan ortamında ikisinin de üzerine bir ciddiyet çökmüştü. Başlarıyla birbirlerini belli belirsiz selamladılar. O anda, gençlik günlerine gitti birden. Emniyette sorguya götürülürken, koridorda, aslında tanıdığı ama “tanımıyorum” demesi gereken bir arkadaşına rastladığın-

da da yanlarındaki polisler e çaktırmadan buna benzer şekilde selamlaşmışlardı uzun yıllar önce. Kötü anıları uzaklaştırmak için belli etmeden kafasını iki yana salladı. Çevrede, nasıl göründüğünü gösterecek bir ayna arandı. Hale'nin ayrıldıkları gün söylediği ve hiçbir zaman aklından çıkmayan sözlerini hatırladı: "Senin gibi çirkin bir adamla nasıl evlendiğime hayret ediyorum şimdi. Ne aptalmışım. Bana başka türlü görünmüştün o zamanlar."

Karşılarında, dönerek yükselen, geniş, iki taraflı merdivenler vardı. Bu iki merdiven daha yukarılarda bir yerlerde birleşiyor olmalıydı. Yumuşak, koyu kırmızı halılara basarak merdivenleri bir kat çıktılar. Tahmin ettiğ i gibiydi. Şimdi çok geniş bir merdivendeydiler. Yükseldikçe yükseldiğini hissetti.

"Buyurun efendim," dedi görevli kapıyı açarken. Kocaman, ağır bir kapıydı ama galiba otomatik bir mekanizmaya bağlıydı ki, görevli itekleyince ardına kadar açılmıştı. "Soldan üçüncü koltuk size ait Serhat Bey," dedi görevli, "masada isminiz yazılı."

Teşekkür ederek sol tarafa ilerledi. Yaylanarak yürüdüğü gibi bir duyguya kapıldı. Adımlarını yavaşlattı. Salondakilerin gözlerinin üzerinde olduğunu hissetti. Rahat görünmeliydi. Bu çok önemliydi. Ayağı bir yere takılmasın diye bir yandan da önüne bakıyordu. Koltuğunu buldu. Soldan üçüncü koltuk. Önünde ismi yazılı olmalıydı ama bulunduğu açıdan göremiyordu. Eğilip baksam mı, diye düşündü, vazgeçti. Kendinden emin bir davranış sergilemeliydi. Diyelim ki yanlış yere oturdu. O zaman, sizin yeriniz burası değil der, doğru yeri gösterirlerdi. Gerçi isminin yaldızlı harflerle yazılı halini görmeyi de pek istiyordu. Bunun için bir fırsat doğar elbette diye düşünerek oturdu.

Her iki yanı henüz boştu. Eğer dolu olsaydı, diğerleri gibi o da yanındakilerle fısıltıyla sohbet eder, böylece karşı taraf-

takilerin bakışlarının etkisinden kurtulurdu. Bir şeylerle uğraşıyormuş gibi gözükmeye karar verdi. En iyisi buydu. Karısının yıllar önce doğum gününde armağan ettiği ve kaybetmemeye büyük özen gösterdiği altın kaplama dolmakalemiyle defterini çıkarıp ilk sayfasına tarihi attı.

Tarihî bir gün, diye düşündü. Başkan, ülkenin bütün *top* gazetecilerini ağırlıyordu. “*Top* gazeteci” sözcüğüne takıldı bu arada. Şu *top* sözcüğü nereden girmişti ki dilimize. Girmiş miydi, onu da bilmiyordu ama gündelik dilde, gazeteciler çevresinde kullanılıyordu bu sözcük. *Top*, İngilizcede “en üst” anlamına geliyordu. Devlet sırrı ifade eden belgelerin üzerine *Top Secret* diye damga vurulurdu örneğin. “En üst düzey gazeteciler” dense olmuyor muydu sanki? Yazarken asla kullanmazdı böyle züppece lafları ama günlük hayatta kullanıyordu işte.

Top gazetecileri gözden geçirdi. Özellikle karşısına düşenleri. Sima olarak ve ismen tanıdıkları vardı aralarında, bazılarını ismen tanıyordu ama sima olarak ilk kez görüyordu. Bazılarını ise hiç tanımıyor, masanın üstündeki isimlerini de ilk kez duyuyordu. Az sayıdaydı bunlar ama isimlerini ilk kez duyuyor olmasına şaşıtı kaldı. Başkan’ın özel gazeteci davetine çağrılacak kadar üst düzey gazeteciler olacaktı da bunlar, isimlerini bilmeyecekti. Peki, şu önlerinde hiçbir şey yazılı olmayanlar neyin nesiydi? Neyin nesi olacak aptal kafa, dedi kendi kendine. Onlar da istihbaratçılar işte. Geri zekâlılar, bari önünüze uydurma bir şeyler yazın da dikkat çekmeyin, değil mi? Bunca yıllık devlet geleneği içinde hâlâ öğrenemediniz mi böyle şeyleri... Aaaa dur bakayım, şu önündeki tableti kurcalayan, meşhur istihbaratçı Samet Sayınç değil mi? Hani buraya aletle girilmiyordu? Al sana ikinci gaf. Ben teşkilattanım diye bağılıyor âdeta. Şu özgüvene bak adamdaki, patlayacak neredeyse. Gazetede benim hakkımda soruşturma yürütümüştü bu it. Hem de arkamda Na-

ci'nin olduğunu bile bile... Ne var canım, görevi bu, herkes hakkında yapılır bu tür soruşturmalar... Yok yok, öyle değil. Benim solcu geçmişimi kurcalamış. Bizim de haber kaynaklarımız var, yok öyle. Naci uçurdu haberi. Onun her şeyden haberi olur. Sen benim solcu geçmişimle uğraşacağına kendi sülalendeki solcularla uğraş, bebeğim. Hem kimin geçmişinde solculuk yok ki? Şuradakilerin yüzde yetmişi soldan geliyordur. Çünkü sol, bir anlamda gazeteci fideliği gibi bir şeydir. O fidelikte gazeteciliğe ilk adımlarını atan gençler, sonrasında büyük bahçeye alınırlar. Büyük bahçede budanıp terbiye edilirler, topluma hizmet için bir şekle sokulurlar. Buraya gelirken çevrede gördüğüm ağaçlar gibi. O ağaçları da kendi haline bıraksanız kimbilir ne çirkin şeyler olurlardı, her bir dalı başka bir tarafa uzanan. Hepsinden vazgeçtim, Başkan'ın en yakın adamı, medyamızın büyük finansörü sakallı Naci solcu değil miydi? Hem de bizim örgüttendi. Mali sorumluydu o zamanlar. Oralardan yetiştirdi. Bakmayın şimdi öyle büyük adam gibi ortalıkta dolaştığına, o zaman örgütsel hiyerarşide benim altımdaydı. Ellerini ovuşturarak etrafımda dolanırdı. Tam bir şark kurnazı... Neyse, yine de beni gazeteye alarak o zamanları unutmadığını gösterdi bir bakıma. O gelecek mi bugünkü toplantıya? Muhakkak gelir de her zamanki gibi sinsi sinsi kenardan izler; ön plana çıkmama ve arkadan iş çevirme sanatını onun kadar bilen var mıdır bu memlekette?

Saatine baktı. Toplantı onda başlayacaktı. Otuz iki dakika vardı. Daha karga bokunu yemeden toplantı mı yapıldı? Belki de Başkan istemişti bu saate konmasını. Önemli konular konuşulacaktı. Bitmesi akşamı bulurdu. Televizyon kanallarının kameraları içeri doluşmaya başlamıştı. Konuklar da bir yandan gelmeye devam ediyordu. İçeride aşağı yukarı yüz kadar davetli olduğunu tahmin etti. Bir ara çaktırmadan, gözüyle saymaya çaba gösterdi ama dikkati sürekli başka yö-

ne kaydığından yapamadı bunu. Durmadan tanıdığı gazeteciler geliyordu içeri. Bazılarını başıyla selamlıyordu. Ne kadar çok tanıdığım varmış, dedi içinden.

İşte Nurettin... Hıyar, yine karıları kesiyor. Özellikle de türbanlı olanlarını. Bir bok yiyeceğinden değil, sırf temaşa için işte. Ya da kadınların dikkatini çekme güdüsü. Bu herif nasıl oldu da aniden bu kadar yükseldi? Daha on yıl önce az tirajlı, sefil bir solcu gazetede sürünüyordu. Kimse dönüp yüzüne bakmaz, önüne bir kemik bile atmazdı. Beş yıl kadar önce bahtı döndü. Çünkü hükümetin çok ihtiyacı vardı o sırada kendini savunacak gazetecilere. Özellikle soldan gelmiş gazetecilere. Nurettin ve onun gibileri füze gibi göğe yükseldi. Tabii elinden tutan yine Sakallı Naci. Puşt puşt tutar, ha ha, öyle değil mi? Yetenekli bir yazar değil aslında. Bana kalsa, bırak şimdiki gibi Başkanlık basın başdanışmanı yapmayı, gazetede kapıcı bile yapmazdım onu. Bir ke-re adamda hayal gücü diye bir şey yok. Metafor diye bir şey yok. Kuru, hatta kurusıkı yazılar yazar. Dili de bozuk. İnsan onun yazılarını okurken bir yandan da elinde kalem, düzeltme yapmak zorunda hisseder kendini. Zaten gazetelerin düzeltme servisleri de berbat. Köşe yazılarının virgülüne dokunma yetkilerinin olmaması da cabası. Artık başdanışman oldu da kurtuldu yazı yazmaktan. Neyse bu sefer o hırpani havasını bırakmış, iki günlük sakal uzatına modasını da bir kenara atmış. Tam bir orospu çocuğu. Gerçek bir döne-k. O sivri ayakkabılarını giymiş yine, aman ne zevk, ne zevk. Bunu başdanışman yapanın aklına sığayım ben. Başkan'a birileri empoze ediyor bunları ama kimler? Kimler olacak, Sakallı Naci'den başkası değil elbette. Yine de Başkanlık başdanışmanlığını şu Halis'e kaptırdı ya, oh olsun! Aslında basın başdanışmanı olması bir tenzilirütbe bile sayılabilir onun açısından. Çünkü gözü Başkanlık başdanışmanlığındaydı. Başdanışmanın aldığı maaşı duydum da geçen gün, dudağım

uçukladı. Milletvekili maaşının iki misli, yuh be... Milletin parasını kimlere veriyorlar... Yaptığı da ne? Bir iki saçma sapan kelam. Çoğunlukla da yanlış. Peki o Halis ibnesi gelecek mi bugün? Tenezzül edecek mi biz fani gazetecilerin arasına katılmaya? Başdanışman olduğundan beri iyice götü kalktı orospu çocuğunun. Gelir gelir o geveze, kaçırmaz böyle toplantıları. Bütün kibrini üstümüze kusmak için gelir en azından. Ama becerikli puştun biriymiş gerçekten, yalnız Nurettin'i değil, eski başbakan danışmanı, o muşmula suratlıyı da ekarte etmesini bildi. İyi de oldu aslında. O ruhsuz muşmulayı televizyonda dinlemek zorunda kaldığım zamanlar mezarından çıkarılmış bir kadavrayı dinlediğimi sanırdım her seferinde. O ne oldu şimdi? Ortamlarda görünmüyor artık. Mezarına dönmüştür belki... Ha ha...

Saatine baktı yeniden. On beş dakika vardı toplantıya. Koltuklar aşağı yukarı dolmuştu. Boş birkaç koltuk görünüyordu sadece. İki yanı hâlâ boştu. Kameramanlar yerlerini almış, salonun ışıklandırması daha da artmıştı. Başkan sekreterleri toplantısının masasına benziyordu iki yandan uzanan masalar. Elips şeklinde. Masaların üzerinde, herkesin önüne düşecek şekilde çiçekler yerleştirilmişti. Beyaz elbise giydirilmiş koltuklar sadece gülünçtü. Tam bir görgüsüzlük ürünü. Muhafazakârların bu görgüsüzlüğüne her zaman içten içe kızar, hatta alay ederdi ama bu tür duygularını dışa vurmazdı hiçbir zaman. Neme lazımdı. Yerin kulağı vardı. İktidarın gözbebeği bir gazetede çalışıyordu. Tamam da, şu koltukları sünnet çocuğu gibi giydirmenin ne âlemi vardı gerçekten? Biri bunlara söylemiyor muydu bunun saçma ve gülünç olduğunu? Dekoratör olsaydı lafını esirgemez, söylerdi. Fakat üstüne vazife olmayan işlere karışmayı eskiden beri sevmezdi. Eskiden beri mi? Eh, öyle sayılır.

Defterine “Tarihe kayıt düşüyoruz” diye yazdı. Bir çizgi çekti. Çizginin altına o günün tarihini attı.

Herkes gibi Serhat Ocaklı'nın gözleri de salonun giriş kapısına çevrilmişti. Başkan'ın birazdan gireceği kapıya. O kapıyı, tiyatro sahnelerindeki gibi özel bir parlak yuvarlak ışık aydınlatmıştı. Fısıltılar yavaş yavaş azaldı. İçerideki görevlilerin belli belirsiz uyarıları ve tedirgin gezinmeleri yol açmış olabilirdi buna. Kapı aniden açıldı. Başkan alkışlar içinde girdi içeri.

Elini kaldırıp kendisini alkışlayanları selamladıktan sonra en baştaki koltuğuna yerleşti. Yaverinin kulağına bir şeyler fısıldadı. Yaver, baş selamı verip, yüz seksen dereceye bir dönüş yaparak salondan çıktı. Kameralar çalışıyordu. Başkan, iki elini, sanki oturduğu yer dar gelmiş de kendini geriye itmek istiyormuşçasına önündeki masaya dayamıştı. Gözlerini salona sabit bir şekilde dikti. Bir süre sessizce oturdu.

Tam arkasında, kocaman bir yağlıboya portre asılıydı. Başkanlık masasının iki yanında küçük bayraklar diziliyordu. Sonunda Başkan kıpırdadı ve önündeki su bardağından birkaç yudum aldı.

"Hepinize hoş geldiniz diyorum," sözleriyle başlayan konuşmasını şöyle sürdürdü: "Bugün burada memleketin en güzide gazetecileriyle bir toplantı düzenlemiş bulunuyoruz. Ben çok konuşmayacağım. Toplantının esas amacı, sizlerin görüşlerini dinlemek. Elbette memleket meseleleri hakkında. Memleketteki gidişatı nasıl görüyorsunuz? Ekonomimiz hakkında neler düşünüyorsunuz? Terörle mücadele konusundaki önerileriniz nelerdir? Savaşın gidişatı hakkında görüş ve önerileriniz nelerdir? Medyamızın sorunları noktasında fikirleriniz ve bunun gibi şeyler... Serbestçe konuşacağız. Sözümüzü sakınmadan, esirgemedi. Şahsıma olan eleştirileriniz dahil olmak üzere her türlü eleştiri ve görüşünüzü serbestçe ortaya koyacağınızı ümit ediyorum. Hâlâ kulağıma gelen sesleri duymuyor değiliz. Muhalefet, sağıyla

soluyla bir 'diktatörlük' söylemi tutturmuş gidiyor... Hangi diktatörlükte görülmüş, hem de memleketin başında bir savaş belası varken, basın, medyanın neredeyse bütün mensuplarının bir araya gelip ülkenin başkanının huzurunda meseleleri böyle serbestçe ortaya koyduğu? Nerede görülmüş bir diktatörün 'Beni eleştirin,' dediği..”

Gazetecilerin çoğu defterlerine not alıyordu. Serhat defterine şöyle yazdı: “İşte gerçek bir lider. Gerçek bir demokrasi havarisi (birkaç gün sonra bunu işleyen bir makale yaz).” Bunları not alırken birkaç cümleyi kaçırmıştı.

“Kimse kusura bakmasın, buna bu devlet izin vermez. Biz ne dedik? Bu memlekette ne şiddete, ne teröre izin vermiyeceğiz dedik ve şimdi de bu sözümüzü yerine getiriyoruz... Ne dedik? Bu memleket çok savaşlar görmüş, nice şehitler vermiş, bu cennet vatan çok badireler atlatmıştır, Allah'ın izniyle bu savaştan da ordumuzun zaferiyle çıkacağız. Muhalefet ise savaşta olan memleketimizi zaafa düşürmek için elinden geleni yapmaktadır. Geçmişte olduğu gibi devletin teröristler karşısında güçsüz kalmasını, darbeciler önünde boyun eğmesini, devlet içinde devlet kuran yapıların at oynatmasını, hükümet buhranları içinde sarsılmasını, dış düşman karşısında mağlup olup boyun eğmemizi istiyorlar. Bu millet tarihinin hiçbir devresinde vatana ihaneti affetmemiştir. Bu hainlerin tek bir amaçları var. Güçlü devlet, güçlü başkan onların amaçlarının önündeki en büyük engel. Bunu önlemek istiyorlar. Kimse kusura bakmasın, bu devlet güçlüdür ve güçlü kalacaktır...”

Gazeteciler kalemlerini bırakıp alkışlamaya başladılar. O anda Serhat'ın gözü alkışlayanlardan birine takıldı. Şuna bak nasıl da gayretle alkışlıyor, diye düşündü, daha bir yıl önce muhalif basının en önde gelenlerinden. Hem de en azılılarından. Ne oldu şimdi? Tabii, bükemediğin eli öpeceksin, öyle değil mi? Bu herif bükemediği eli öpüyor mu, yoksa çaktır-

madan ısırmaya mı kalkıyor, o da belli değil ya. Şu başdanışman hıyarın marifeti. Böylelerini çağırıyor buraya. Yalakalık yapsın da ne olursa olsun. Dünün hainleri bugün Başkan'ın şakşakçıları oldu. En itibarlı köşelere yerleşti. Bizim gibi gerçek, idealist gazetecilere de kendilerine ayrılmış küçük köşelerinde pineklemek düştü. Pineklemek mi? Yok canım, o da nereden çıktı şimdi? Pineklemek demeyelim ama şöyle bir durum doğdu gerçekten de... Heves kalmadı heves. İnsan yaptığı hizmetlerin gerçek karşılığını alamayınca ister istemez kırılıyor, köşesine çekiliyor, kalem oynatmak bile gelmiyor içinden. Gerçek karşılığı almaktan vazgeçtim, bari bu ve buna benzer hıyarları başımıza çıkarmasalar. Şu salondaki düzenleniş bile boktan aslında. Bizleri, ceceryanı göğüsleyen, o zor günlerde Başkan'ın yardımına koşan gerçek gazetecileri uzak yerlere sürmüşler. Başkan'ın en yakınındaki yerler ise bu yalakalara, bu çakma gazetecilere ayrılmış. Tamam, Arife bir şey demiyorum. O, en yakın koltuğu fazlasıyla hak etmiş biri. Ama onun hemen yanına bu hıyarı oturtmalarına ne demeli? Başkan'ın sağ tarafındaki ilk koltuk başın başdanışmanına ayrılmış tabii ki... Daha doğrusu, kendi kendine bu yeri ayarlamış. Ben Başkan'ın sağ koluyum demek istiyor. Sen Başkan'ın sağ kolu değil, şeytanın sol taşağının sol... Ha ha... Bu işte. Dur ben şunu yazayım imalı bir şekilde. Yazının başlığı da "Şeytanın sol bacağı" olsun. Hem hıyarın sol geçmişine de bir dokundurma olur bu. Fakat dikkat etmeli, yanlış anlamalara yer vermemeli. Şeytan diye Başkan'ı ima ettiğimi falan söyler biri, ondan sonra ayıkla pirincin taşını... Bu şeytanın jet gibi yükseldiği günü çok iyi hatırlıyorum. Üç yıl önceydi. İktidar yanlısı bir kanalda Başkan'la tek başına söyleşi yapma şerefine nail olmuştu sonunda. Başkan'ın konutunda, büyük salonlardan birinde, altın varaklı koltuklara Başkan'la karşılıklı oturmuşlardı. Ayağında da bugünkü gibi bir metre uzunluğundaki komik, palyaço ayakkabıları... Başkan'ın kar-

şısında ayaklarını ne yapacağını şaşırmıştı salak. Bacak bacak üstüne atmaya korktuğunu nasıl da belli etmişti. O sormuş, Başkan cevaplamıştı. Başkan'ın cevapları iyiydi de ben olsam çok daha güzel sorular sorardım. Hem de çanak değil, Başkan'ı zorlayan sorular. Bunlarda nerede o entelektüel cesaret. Tam bir körler sağırılar birbirini ağırlar söyleşisiydi aslında. Hiç beğenmemiştim hiç. Ama iktidarın böyle şeylere ihtiyacı oluyor, ne yaparsın. Hele söyleşinin sonundaki o şov neydi öyle... Aynı zamanda utanmazca bir yalakalık tabii. Bugün gibi hatırlıyorum. Bu Nurettin Demirci denen dallama, yanı başındaki sehpayı teatral bir edayla dönmüş, sanki yeni görmüş gibi sehpanın üzerinde duran bardağa bakmış ve “Bu bardakların mı altın kaplama olduğunu iddia ediyor muhalefet?” diye sormuştu. Hiç inandırıcı bir görüntü değildi. Biraz zekâsı olan bunu şıp diye anlardı. Ben olsam asla böyle basit numaralara girişmez, doğrudan sorumu sorardım. Bu geri zekâlının düzenlediği ya da o anda aklına gelmiş zavalıca bir mizansen. Böyleleri kendi rezilliklerini Başkan'a da bulaştırdılar, Başkan bir ara zor duruma düştüyse, bunun nedeni, çevresindeki bu bostan korkulukları işte. Soldan dönmeler...

Bir an duraksadı. “Evet ama ben de sol bir geçmişten geliyorum,” dedi kendi kendine. Neredeyse fısıldayarak söylemişti bunu. O sırada kapı açıldı. İçeri şişman biri süzüldü. Sanki sırtında ağır bir yük taşıyormuş gibi öne eğik yürüyordu. Belki de bel fıtığından muzdaripti. “Hah geldi işte,” diye söylendi Serhat kendi kendine. “Büyük adamlar en son gelirmiş. Bu şişko kendini Başkan'dan bile büyük görüyor ki ondan sonra geldi. Gel bakalım Halis ukalasını mısın vükelasını mısın nesin... Biz gerçek gazeteciler senin de boyunun ölçüsünü almasını biliriz... Zaten gazeteci değil ki bu. Öyleyse ne işi var gazeteciler toplantısında? Tabii, şu işi var ki, kendileri Başkan'ın başdanışmanı. Sen danışman olmadan önce şu kıcını küçült biraz. Akademik çevreden gelmiş de falan fi-

lan. Beyefendi Oxford'da okumuş da falan filan... Hangi parayla okumuş orada acaba? Nasıl okumuşsa okumuş. Mevzu bu değil ki. Mevzu, bu Halis efendinin, o boş ve uzun kelimeleriyle nasıl olup da başdanışmanlık koltuğuna oturabildiği. Bunu dinledim birkaç kere televizyonda. Lafı uzatıyor da uzatıyor, cümlesini bir türlü bitiremiyor. Oradan oraya, oradan oraya atla dur. Bourgas Baba bunun daha okuldayken müzevirlik yaptığını söylememiş miydi? Yine o sayede başdanışmanlığı kapmıştır bu, adım gibi eminim. Yükselmek istiyorsan müzevir olacaksın kardeşim, yoksa bizim bitli ihtiyar gibi kuyunun dibini boylarsın.

“Bu devlet güçlü olduğu içindir ki, ekonomik kriz dedikleri şeyin pususuna yatan muhalefetin hevesi bir kere daha kursağında kalacaktır. Hayır, yok öyle bir şey. Bu memleket zengin kaynaklara sahip, güçlü bir ekonomik temele oturan, büyük bir ülkedir. Bu memleketin gücünü defalarca sınamaya kalktılar, her seferinde hüsrana uğradılar. İktidar hırsları sebebiyle, bize savaş açan düşman ülkelere istihbarat taşımaktan bile çekinmediler. Yaptıkları fesatla devleti zaafa uğratamayacaklarını anlayınca sokakları karıştırmaya çalıştılar, halkı kışkırtarak terörist saldırılar yoluyla millet iradesini yok etmeye kalkıştılar. Millet onlara hak ettikleri dersi sandıkta yine verdi. Ama susmadılar, çenelerini kapamadılar. Milletin iradesini tanımayacaklarını açıkça ifade etti muhalefet liderleri. Ne oldu? Sen misin tanımayan, sen misin millet iradesine karşı darbeci bir zihniyetle ortalığı karıştırmaya çalışan, sen misin bize savaş açan düşmanlarımıza ajanlık yapan... Şimdi milletin mahkemelerinde hesap veriyorlar. Bağımsız yargının, partileri hakkındaki hukuki işlemlerini hazmedemiyorlar. Efendim, gazeteciler tutuklanıyormuş. Bu memlekette gazeteciler değil, sadece yabancılara ajanlık yapanlar tutuklanır, bunu kimse aklından çıkart-

masın. Hapishanedekiler gazeteci değil, yabancı ülkelere haber taşıyan casuslardır, bundan yargılanmaktadırlar. Sen bu milletin meclisini, yasalarını tanımazsan elbette hukuk düzeninden karşılığını alacaksın. Devlet nizamımızın sarsılmasına asla izin vermeyeceğiz, kimse kusura bakmasın. Kimsenin gözünün yaşına bakmayız. Efendim, muhalefete baskı yapılmıyormuş, muhalefet liderleri tutuklanıyormuş. Sen imtiyazlı mısın? Bağımsız mahkemelerimiz elbette bütün vatandaşlara eşit davranacaktır. Kimseye imtiyaz yok. Bu memlekette kanunlar önünde herkes eşittir.”

Başkan sustu, çevresini süzdü. Ve sözlerini bağladı.

“Başta dediğim gibi, bu bir tanışma toplantısı olduğu kadar bir fikir teatisi toplantısıdır. Siz değerli medya mensuplarının, memleketin en değerli kalemlerinin görüşlerini almak istiyorum. Dediğim gibi, eleştiriler de dahildir buna. Lütfen bizden tenkitlerinizi esirgemeyin. Benim gözümde en değerli gazeteci, görüşlerini dobra dobra ortaya koyan, gerektiğinde tenkitlerini ileri süren gazetecidir. Sözlerimi bağlarken, buraya kadar zahmet edip geldiğiniz için hepini-ze teker teker teşekkür ediyor ve sözü, basın başdanışmanım Nurettin Demirci’ye bırakıyorum. Toplantının bundan sonraki bölümünü, onun siz sayın basın mensuplarına söz vermesiyle sürdüreceğiz.”

Nurettin Demirci, Başkan’ın sağ tarafındaki yerinden, önündeki notlarına bakarak konuşmaya başladı. Serhat onun ne söylediğini bile dinlemedi. Defterine, “Alkışlar ki-me?” diye yazdı, “Bu ülkeyi yükselten bir Başkan’a mı, yoksa kendi mevkilerinin yükseltilmesinden başka bir şey düşünmeyenlere mi?” Sonra üstünü karaladı bu satırların, sadece “Alkışlar” sözcüğünü karalamadı. Bu konuyu metaforik bir anlatımla yazmayı düşündü. Elbette Başkan’ı ilzam etmeyen bir yazı olmalıydı bu. Bütün iktidarları çürüten, iktidara üşüşen parazitler, at sinekleriydi. Ne diyor bu solu-

can surat şimdi? Dinlemeyeceğim, vallahi dinlemeyeceğim. Konuşma kirliliğine karşı önlem almalıyım. Bu tür pisliklerin dünyanın en büyük hakikatlerini açıklıyormuş gibi yaptıkları konuşmalara kulaklarımı tıkamalıyım. Yoksa, buraya gelirken yanımda pamuk mu getirseydim, kulaklarıma tıkaç yapmak için.

Düşüncelere dalıp gitmişti. Nurettin Demirci'nin konuşmasının bitip diğer gazetecilerin söz almaya başladığını fark etti birden. Toparlandı. Onun da bir şeyler söylemesi mutlaka gerekliydi. Bu cahil takımının içinde Başkan onu fark etmeliydi. Bu bir fırsattı. Fırsatı kaçırmamalıydı. Aslında konuşması için notlar çıkarmıştı. Fakat notlarda yazıldığı kadar uzun konuşma şansının olmayacağını biliyordu. Konuşmasını “yazarın özgürlük bilinci” üzerine inşa etmeyi düşünüyordu. Elbette Başkan'ın bu bilince yaptığı katkıları belirtmeyi ihmal etmeden.

O sırada, konuşan gazetecinin sözlerine kulak vermeye çalıştı. Başkaları neler diyordu bakalım. Ayrıca bunları dinlemeliydi ki tekrara düşmesin. Gerçi kendisinin söyleyeceklerini bir başkasının söylemeyeceğinden son derece emindi. Tanıyordu bu kadını. Devlet gazetecilerinden biriydi. “Devlet büyükleriyle”, soruları önceden belirlenmiş röportajlar yapardı. “Efendim, biz gazetecilerin merak ettiği konulardan biri de ülkemizin sizin liderliğinizde, özellikle güney komşumuz olan ülkelerde başlattığı büyük atılımın somut sonuçlarının bugünkü savaş koşullarında neler olduğu, savaşın bu atılımı engelleyip engellemediğidir.”

Başkan, geniş bir nefes aldı ve sorulan soruyu yanıtlamaya girişti. Bütün gazeteciler ellerinde kalemleri, pürdikkat dinlemektedirler.

Başkan, “Her şeyden önce şunu söyleyeyim...” diye başladı. O sırada, Başkan'ın sol tarafındaki kapı açıldı ve yave-riyle sivil giyimli bir görevli içeri girdi. Sivil görevli masanın

arkasından saygıyla Başkan'a yaklaşıp eğilerek kulağına bir şeyler fısıldadı. Başkan'ın rengi aniden kül gibi oldu. "Peki" anlamında başını salladı. Görevli geri geri çekildi ve yaverle beraber öylece dikildi. Başkan, bir süre önüne baktı. Gerginliği bütün salona yansımıştı. Önemli bir olay söz konusuydu ama ne? Yoksa ülkenin önemli şehirlerine füzeyle veya uçaklarla yine yıkıcı bir saldırı mı söz konusuydu?

Başkan, sesinin tonunu ayarlamaya çaba göstererek şunları söyledi: "Toplantıya on beş dakika ara veriyorum. Acil bir meseleyle ilgili olarak danışmanlarımla kısa bir görüşme yapmam gerekiyor."

Herkes gibi Serhat Ocaklı da ayağa kalktı. Kalemmini ve notlarını ceketinin iç cebine yerleştirdi. Çevresine bakındı. Samet Sayınç'la Halis Serol hızla Başkan'ın yanına geldiler. Başkan, eliyle ağzını kapayarak Samet Sayınç'ın kulağına bir şeyler fısıldadı. Başkan, Samet ve Halis, yan taraftaki kapıdan birlikte çıkıp gözden kayboldular.

Serhat, düzensiz bir şekilde, hatta biraz da itişip kakışarak salondan çıkmakta olan gazeteci kalabalığının arasına karışırken, cep telefonunun yanında olmamasına bir kere daha hayıflandı. Neydi bu acil mesele? Akıllı telefonu yanında olsa, şıp diye öğrenirdi.

Karşılaşmalar

*O binbir güçlükle sonuna değin sürüklenen bir kadın
Ve doğduğu topraklara ayak basamayan öbürü*

– Anna Ahmatova, Sonde yi

Artık Montparnasse'taki m tevaz  otelde kalmam z bile m ş  ld . Param z suyunu hızla çekiyordu. Daha  ok Müslüman menşeli siyahi Fransızların kaldığı Clichy-sous Bois'da, oldukça ucuz bir otele geçtik. Boris, İspanya işini halledinceye kadar burada kalmak mecburiyetindeydik. Fare ve hamamb cekleriyle dost olmadan yaşımanın mümkün olmadığı bir yerdi. Gerisini siz anlayın.

İspanya işini halletmeden evvel acil olarak yapmamız icap eden iki işimiz vardı. Birincisi, benim ortopedik ayak-kabım, ikincisi de ailemi bulmamdı. Nereden  ıktı bu ortopedik ayakkabı da şimdi demişsinizdir içinizden. Üstelik aciliyeti de neymiş? Aciliyeti şuydu ki, ailemin karşıısına bu total karga halimle çıkmak istemiyordum ama esas amil bu da değildi. Total bir insanın gizlenmesi çok zordu, hemen deşifre olurdu ve bizim de gizlenmemiz gerekiyordu. Eş  limi NKVD çok iyi biliyordu. İngilizler de son

seyahatte açıkça görmüşlerdi total olduğumu. Topallamamak için ne kadar gayret edersem edeyim bunu gizlemem kabil değildi.

Fransa o zaman da ortopedide tekâmül etmiş bir memleketti. Evvela bir ortopedi hastanesine gidip muayene oldum. Onlar bana bir dükkân tavsiye ettiler. Orada topallığı hemen hemen hiç göstermeyen ayakkabılar satılıyormuş. Ayakkabıyı giydiğimde hayretler içinde kaldım. Hiç topallamadan yürüyebiliyordum. Tek mahzuru ayakkabının altındaki yükselticinin görülüyor olmasıydı. Onu da nasıl olsa uzun bir etekle hallederdim. Mamafih, zamanın modasına göre bu kadar uzun etek giymek biraz tuhaf kaçacaktı ama olsun. Ayakkabıyı satın aldık. Aşağı yukarı bütün paramızı buna harcamak mecburiyetinde kalmıştık. Tam yüz elli frank. Kalan parayla ancak on günlük otel paramızı karşılayabilirdik. Tanrım, ne zor günlerdi!

Bundan sonra, Boris beni otelde bırakıp ailemin peşine düştü ve iki günlük bir tahkikatın ardından sevinerek geldi. Bulmuştu. Evet, babamı bulmuştu. Hem de nerede? Bir taksi istasyonunda. Babam orada taksicilik yapıyormuş. İnaniyecek şey değildi bu. Knez¹ Aleksandr Obolenskiy'i bir taksi şoförü olarak tahayyül bile edemiyordum.

"Hemen gidelim," dedim Boris'e.

"Yarın gideriz," dedi. "Bu karşılaşmaya manen hazırlanman icap ediyor. Diğer taraftan, unutma ki baban bir Rus mültecisi."

"Eee ne olmuş?"

"Çok dikkatli olmalıyız. NKVD'nin takibi altında olabilir. Ben dışarıda bekleyeceğim. Etrafı kontrol edeceğim. Sen babanın yanına gidip en fazla bir saat görüşeceksin. Sonra da çekip gideceğiz."

"Bir saat mi?" dedim hayal kırıklığıyla. "Yirmi seneye ya-

1 Ruslarda prens unvanı.

kın beklemenin karşılığı bir saat mi?” Hüngür hüngür ağlayacaktım az kalsın.

“Mecburuz sevgilim,” dedi Boris. Böyle hallerde hep tekrarladığı “hürriyet ve mecburiyet” teorisini yine önüme sürmesini bekledim ama o yutkunmakla iktifa etti. Başımı önüme eğdim. Başka çarem yoktu.

Merkeze yakın Montreuil’de bir taksi istasyonuydu. Oradaki bir kafeye oturduk. İstasyonun kapısı kafeden görünüyordu. Boris orada vaziyeti müşahade edecekti. Anormal bir şey görürse mecburen içeri girecek ve beni ikaz edecek, babamla görüşmeyi kısa kesip birlikte çıkıp gidecektik. Fakat Boris’e göre böyle bir şeyin olması çok zayıf ihtimaldi. Adamlar benim oraya girdiğimi tespit etseler bile hemen yakalamaya teşebbüs etmezlermiş. Boris’in orada etrafı kolaçan etmesinin esas sebebi bir takip kapıp kapmadığımızı tespit etmekmiş.

Üstümde uzun bir etek vardı. Kolumda da şık olduğunu ümit ettiğim bir çanta. Hiç topallamadan taksi istasyonuna doğru yürüdüm. İçeri girdim. Girişteki taksici “Bonjour Madame, est-ce pour un taxi?” diye sordu.

“Hayır,” dedim Rusya’dayken mektepte öğrendiğim ve artık iyice unuttuğum Fransızcamla. “Bir mösyo’yü arıyorum.”

“Mösyo Obolenskiy’i mi?” dedi adam sevimli bir gülümsemeyle.

“Ah, nasıl anladınız?”

Konuşmam çok kötüydü ama söylenenleri az çok anlıyordum.

“Aksanızdan madam,” dedi. “Bu aksanla ancak bir Rus konuşabilir ve burada Mösyo Obolenskiy’den başka Rus yok.”

Söylediklerini anladım mı diye durup dikkatle beni süzdü ve ardından ilave etti: “Birazdan gelir. Yakın bir muhite müşteri götürdü. Şu odada bekleyiniz.”

Hol gibi bir boşluğun sağ tarafındaki kapıyı göstermişti. Adama teşekkür edip o odaya doğru yürüdüm, kapıyı açtım,

tam girecektim ki, arkamdan seslendiğini duydum. “Mösyö Obolenskiy geldi madam.”

Dönüp baktım. O anda düşüp bayılmamak için sırtımı duvara dayamak mecburiyetinde kaldım. İstasyona giren, çökmüş bir ihtiyardı. Böyle bir ihtiyarı taksi şoförü olarak bile çalıştırmazdı kimse. Tepesinde kalan bir tutam saçının beyaz telleri sağa sola dağılmıştı. Sakal tıraşı olmuştu fakat bu, derin çizgilerle dolu yüzünün çökmüş halini daha fazla gösterir gibiydi. Üstüne bol gelen bir ceket giymişti. “Baba,” kelimesi ağzımdan insiyakı bir şekilde çıktı.

Durup bana baktı. Ne kadar baktı bilemiyorum. Fakat bana bir hayli uzun geldi. Sonra birdenbire omuzlarını dikleştirdi, benim onu tanıdığım zamanlardaki haline dönmek istermiş gibiydi. “Lena,” dedi, hırıltılı bir sesle, “sonunda gelebildin demek...”

Koşup boynuna atıldım. Bu merasimi nedense kısa kesmek istediğini hissettim. Adamın daha evvel bana gösterdiği kapıyı iterek açtı. İçeride koltuklar vardı. Bir de sehpa. Arkasından bastırarak kapıyı kapattı. Karşılıklı oturduk. Beni yeniden uzun uzun süzdü. “Büyümüşsün,” dedi, “koca kadın olmuşsun. Burada mısın artık?”

“Şimdilik öyle,” dedim. “Baba, çok fazla zamanım yok. Bir saatten bile az... Acil şeyleri hemen konuşalım. Sonra daha geniş sohbet ederiz.”

“Acelen ne?” diye sordu.

“Bunu anlatması uzun sürer baba,” dedim, “takip altındayım. NKVD kocamın ve benim peşimde.”

“Anlıyorum” der gibilerden başını salladı ve önüne baktı. “O zaman sor bana ne sormak istiyorsan,” dedi.

“Annem?”

Acı acı güldü. “Bir Alman’la çekip gitti,” dedi. “Sonradan öğrendim. Adam bir Nazi ajanıymış. Şimdi Almanya’dalar zannederim.”

“Ağabeyim Andrei ne oldu?” diye sordum.

“O artık meşhur bir satranç şampiyonu. Amerika’ya göç etti.”

Şaşa’yı sormakta zorlandım ama yine de sordum. Bakalım benim bildiklerimi o da biliyor muydu?

“Ya Şaşa?”

“Bilmiyor musun?” diye sordu, fakat cevabımı beklemeden, “Rusya’da kalmıştı ya... Bir istihbarat subayı oldu en nihayetinde.”

Elini cebine attı, bir sigara çıkardı. Kibritle yaktı. Etrafına bakındı tabla ararmış gibi. Tabla göremeyince, kibritin çöpünü oturduğu koltuğun altına attı. “Burada içme diyorlar ama dinleyen kim...” diyerek güldü. Sonra “Suallerin bitti mi?” dedi. “Bütün aile fertlerini saydık zaten. Ha ha, çok komik... Karım Nazi ajanıyla beraber, oğlumun biri Sovyet ajanı. Sen... Ya sen?”

Güldüm. “Ben hiçbir şeyin ajanı değilim, fakat kocam eski bir GPU ajanı.” GPU’yu bilerek vurgulamıştım. Çünkü bu ad ’20’lerde kalmıştı.

O da güldü, sigarasından derin bir nefes çekerken. “Hiç şaşırmadım. Her taraf ajan kaynıyor,” dedi, “âdeta bir ajanlar savaşı...” Sonra dikkatle bana baktı. “*Gaspadin* Guçkov’u biliyor musun, hani seni emanet ettiğim, Muvakkat İhtilalci Hükümet’in anlı şanlı Harbiye Nazırı Guçkov?”

“Aaa evet, ben de onu soracaktım,” dedim, “burada mı o?”

Gülmeye çalıştı ama öksürük tuttu. Sigarasını koltuğun tahta kolunda söndürdü. Külleri yere silkeledi. İzmariti yine koltuğun altına doğru savurdu. O titiz insan ne hale gelmişti, Tanrım!

“O da NKVD’ye çalışıyor diye işittim,” dedi, “NKVD, bütün Beyaz Rus mülteci teşkilatlarına sızdı.”

Bir saati bu tür ajan havadisleriyle harcadık desem yeridir. Bu dünyada bize ayak basacak yer kalmamıştı, babam böyle

söylemişti beni geçirirken. Onu yanaklarından öptüm. “Yine geleceğim,” dedim. “Dikkatli ol,” diye tembihledi beni. Herhalde Boris yüzünden yapmıştı bu ikazı. O şaşkınlıkla babama, çalınan portresini Konstantinopol’deki antikacıda bulup satın aldığımı söylemeyi bile unutmuştum. Taksi durağından çıkmış, Boris’in beni beklediği kafeye doğru omuzlarının sarsılarak yürürken sırtımın istasyona dönük olmasına şükreliyordum. Arkamdan baktığına emin olduğum babamın gözyaşlarını görmesini istememiştim.

Babamı bir daha görmek nasip olmadı. Yirmi yılın hesabı bir saatte görülmüştü, lakin kapanmış mıydı?

Boris, kaldığımız otelden sabah çıkıyor, gece yarısı dönüyordu. Bana ise otel odasında oturup pineklemek düşüyordu. İstanbul’dan gelirken, kasten hiç kitap almamıştık yanıma. Paris’te de okuyabileceğim Rusça veya Türkçe kitap bulmak hayli müşküldü. Odadaki eski püskü turist kataloglarını karıştırmaktan gına gelmişti artık. Zamanın ekseriyetini uyuyarak geçiriyordum. Sıkıntılı, uykuyla kâbus karışımı bir şey işte. Kapının önünde çıt sesi duysam endişeyle açıyordum gözlerimi. Paramız iyice suyunu çekmişti. İspanya’ya geçip orada bizi bekleyenlere bir an evvel vasıl olmamız artık iyice bir mecburiyet halini almıştı. Paris’in pahalılığına daha fazla tahammül edemeyecektik.

Bir gün akşama doğru çok bitkin ve meyus döndü. Yatağa oturup öylece kaldı bir süre. Hiçbir şey sormadan bekledim. Yanıma uzandı. Gözlerini tavana dikti. Uzun bir zaman öylece yattıktan sonra, kısık bir sesle, “Ignace Reiss’i öldürmüşler,” dedi kendi kendine konuşmuş gibi. Adı geçen şahsı tanıımıyordum ama yakındaki kilisenin aniden çalmaya başlayan çanlarının onun için çaldığı intibana kapıldım.

Söyleyecek bir şeyim yoktu onun hakkında. Ayrıca ne

söyleyebilirdim ki? Ağzımdan çıkacak her kelimenin aptalca olacağını biliyordum. Dönüp bana baktı.

“Kim o biliyor musun?” diye sordu. Ona dönük yatıyordum. Bilmiyorum manasında kaşlarımı kaldırdım.

“Bizim en kıymetli, en sevgili büyüğümüz. İhtilalin yılmaz neferi. İhtilalden evvelki parti azalarındandı ve Dahili Harp’ten kalma üç yarası vardı.”

Artık bir şeyler sormam gerekiyordu. “Neden öldürüldü ve kim tarafından?”

“Sigaran var mı?” diye sordu. Sigara içmezdi. Bense ara sıra içerdim. Fakat umumiyetle yanımda sigara bulundururdum. Kalktım. Çantamdan, yola çıkarken aceleyle tıktırdığımı *Gelincik* paketinden iki sigara çıkardım. İkisini de dudaklarıma sıkıştırıp yaktım. Birini ona verdim. Kalkıp tekrar yatağa oturdu. Sigarayı derin derin çektikten sonra, “NKVD’nin öldürdüğü kesin,” dedi, “muhalif kılığına girmiş bir ajan, kadın bir ajan pusuya düşürmüş onu. Tertipleyenin ise Yejov’un kadını dedikleri o yılan olduğu çok açık. Avrupa’da muhaliflere karşı tertip edilen bütün suikastlarda onun parmağı vardır. Teşkilattaki adıyla Liza...” Çanlar susmuştu.

Yejov, o sırada Sovyetler Birliği’nde NKVD’nin başı, adını herkesin korkuyla andığı şahıstı. Devamını getirmesini bekledim. Konuşursam saçmalayacağımdan korkuyordum. Bana tamamen yabancı bir âlemde onun dünyası. Soru sormadığımı görünce, sanki sormuşum gibi omzuma sarılıp şunları söyledi: “Evet, Ignace de benim gibi eski bir GPU mensubuydu. Ama çok yüksek bir mevkideydi. Seneler evvel muhalefete geçti. Kendisine bir zamanlar verilmiş Lenin nişanını Merkez Komitesi’ne geri gönderdi, hepsini itham eden bir mektupla birlikte. Mektubunda, ‘Artık cellatlara verilen bu nişanı şerefle taşıyamam’ diye yazdı. Mektubun kendi ölüm fermanı olduğunu elbette biliyordu. O sırada Avrupa’da va-

zife yapıyordu. Sovyetler Birliği'nde olsa anında yok ederlerdi. Fakat yine de yok ettiler işte...”

Ağlamaya başlamıştı. Sarıldım ona. Ignace'le birlikte kendi kaderine, kaderimize ağladığını biliyordum. “Kimseyi yaşıtmayacaklar,” diye hıçkırdı, başını omzuma yaslayarak, “kimseyi...”

Birkaç gün ortalıkta hayalet gibi dolaştı. Dışarı çıktığı zamanlar oldu ama birkaç saat sonra dönüp geldi. Konuşmuyor, tavana bakıp öylece yatıyordu. Doğru dürüst yemek bile yemiyordu.

Bir sabah çıktı ve gece yarısına kadar ortalıkta görünmedi. Meraktan çatlayacaktım. Oteldeki her sese kulak vererek odada bir aşağı bir yukarı dolaşıyordum. Artık geleceğinden ümidli kesmiştim ki aniden kapıyı açıp içeri girdi. Hayret! Ayak seslerini bile işitmemiştim. Yüzüne baktım. Yüzündeki sevinç ifadesini görünce kollarına atıldım. Kollarımı boynumdan çözüp fısıltıyla, “İki gün sonra geçiyoruz İspanya'ya,” dedi.

“Aynı pasaportlarla mı?” diye sordum, hem sevinçli, hem de endişeli bir haletiruhiye ile.

“Ne pasaportu... Onları çoktan imha ettim,” dedi.

“Neden yaptın bunu?” diye bağırmışım.

“İngiliz ajanı olmaktan korkan sen değil miydin?” dedi gülerek, “Onları kullanamazdık artık. Randevularını atlat-tım. Ajanlarıyla buluşmadım. Bütün hudutlara o pasaportların sahte olduğunu çoktan bildirmişlerdir. Bir yoldaş bizi İspanya'ya Pirene dağlarından geçirecek.”

1936'nın ortalarında başlayan İspanya'daki Dahili Harp bütün şiddetiyle devam ediyordu. Franco'nun Faslı müfrezelerinin İspanya içlerinde bazı şehirleri aldığı haberleri geliyordu. Cumhuriyetçiler mukavemet ediyordu. Boris'in söylediğine göre, bu mukavemetin en önündeki kuvvet POUM milisleri ile anarşist milislermiş. Moskova'nın emrindeki İs-

panya Komünist Partisi, bu milisleri eritmeye, geride tutmaya gayret ediyormuş. Hatta İspanya Komünist Partisi'nin taraftarlarıyla milisler arasında zaman zaman çatışmalar çıkıyormuş. Bir an evvel İspanya'ya geçmeliymişiz, çünkü dağlar karla kaplanınca o tarafa geçmek imkânsız olurmuş.

İki gün sonrası için acil bazı hazırlıklar yapmamız icap ediyordu. Boris bir yerlerden para bulmuştu. Bu parayla kazak, dağ ayakkabısı gibi kışlık bir şeyler alacaktık. Çünkü üstümüzde kışlık doğru dürüst bir şey yoktu. Dağlar şimdiden çok soğuk olurmuş, öyle demişti Boris.

Rue de Serves'de *Le Bon Marche* adlı meşhur, büyük bir mağaza vardı. Boris, "Cimrilik etmeyelim. En kaliteli kışlık malzemeler orada bulunurmuş," demişti. Kocaman bir mağazaydı. İçeri girince büyüklüğünden başımı döndü. Sağma soluma bakındım. Vitrin tarafına doğru yürüdüm. Mağazaya girmeden evvel çok güzel, bordo renkli, kaşmir moher bir kazak görmüştüm vitrinde. Yeni bir ülkeye, yeni bir hayata böyle güzel bir kazakla adım atmak düşüncesi beni baştan çıkarmıştı. Çok pahalıydı ama Boris cimrilik etmeyelim dememiş miydi? Tezgâhtar kıza vitrindeki kazağı göstermek için yerini tam tespit etmeliydim. Vitrine baktığım sırada dışarıdaki biriyle göz göze geldim. Vitrine değil, bana bakıyordu.

"Vera!" ismi çıktı ağızımdan gayri ihtiyari. Boris'e doğru elimi uzattım. Fakat Boris yoktu. Geride kalmıştı. Başımı Boris'i görmek için çevirdiğim bir saniyeden bile kısa aralıkta vitrinin dışındaki kadın kaybolmuştu. Vera'ydı o, Vera'ydı, biliyordum. Elbette büyümüş, genç bir kadın olmuştu, fakat yüzünün karakteristiği kaybolmamıştı. Ancak birkaç saniye görmüştüm onu ama yine de emindim. Mağazadan çıkıp onu bulmak için kuvvetli bir arzu hissettim içimde, fakat bir şey tuttu beni. Neydi tutan? O anda babamın Guçkov ile ilgili söylediklerini hatırlamıştım, Guçkov'un

NKVD'ye çalıştığıyla alakalı sözlerini. Bilmiyorum, hatırlamıyorum. Ama içimden bir kuvvet, sanki yakın bir tehlike beni bekliyormuş gibi, “Dur!” demişti, “Dur, sakın onun peşinden gitme!”

“Beğendiğin kazak var mı sevgilim?” diyen Boris’in sesini duyup, sıcak nefesini boynumda hissedince gevşedim biraz. Boris, bende bir tuhaflık hissetmiş olmalı ki, “Ne oldu?” diye sordu merakla, “Rengin solmuş güzelim.”

“Hiç,” dedim, “eski bir arkadaşımı gördüğümü zannettim de bir an için.”

“Nasıl biri?” diye sordu Boris, biraz da huylanmış gibi. “Senin arkadaşının Paris’te işi ne? İstanbul’dan buraya gelmek pek kolay bir şey değildir. Zengin mi?”

“İstanbul’dan değil, Rusya’dan,” dedim, dalgın dalgın.

Bunun üzerine bileğime yapıştı. “Çabuk ol, hemen gidiyoruz buradan,” dedi ve beni mağazanın çıkışına doğru âdetâ sürükledi. Mağazanın önünde taksiler vardı. Hemen atladık bize kapısını açıp buyur eden taksilerden birine. Fakat birkaç metre sonra şoför durdu. Başını çevirip Fransızca bir şeyler söyledi. Dışarıdan üç şahıs taksinin kapılarını açıp içeri girdi. Öne binen kadındı. Taksinin sol arka kapısından binip Boris’in yanına oturan, kabak kafalı, Şarklıya benzeyen bir tipti. Benim yanıma âdeta itekleyerek sıkışan zayıf adamın elinde ise, bir gazetenin altına gizlediği tabanca vardı. Araba hareket etti. Öndeki kadın geriye dönüp “Zdravstvuy, Lena!” dedi Rusça, “Tı minya ni uznayoş?”²

Tanımıştım. Vitrinden gördüğüm kadının ta kendisiydi. Vera. Sol tarafıma, Boris’e baktım. Elini tutup sıktım. O da benimkini sıktı. Yüzünde hiçbir ifade yoktu. Gözlerini şoförün omuzunun üstünden yola dikmişti.

2 “Merhaba Lena. Beni tanıdın mı?”

Tanışma

Görünüş, “olmayandı” ve görünüşün yanılsamanın ve hatanın varlığından başka bir varlığı yoktu. Hatta bu varlık bile ödünç alınmıştı, görünüşün kendisi bir aldanıştan ibaretti...

— J. P. Sartre, Varlık ve Hiçlik

Kuzey, salonun kapısının hemen yanında duran yaşlı kadına “Acaba elektrik var mı, telefonumu şarj etmek için?” diye sordu.

“Olmaz mı...” dedi kadın ve arkasından ekledi: “Ama sesi ni kapatın lütfen. Telefon çalarsa, polis burada birinin yaşadığını anlar. Herkes sessize alsın.”

“Birinin yaşadığını mı?” diye sordu Kuzey, sesi kapatırken. Kafası karışmıştı. Yoksa bu kadın da kendileri gibi az önce mi sığınmıştı binaya? Doğrusu evin hali de bunu düşündürüyordu. Böyle bir yerde birinin yaşadığına inanmak güçtü. Evet ama o zaman kadın ne biliyordu evde elektrik olduğunu? Üstelik bunu son derece emin bir havada söylemişti. Telefonu ve sırt çantasından çıkardığı şarjını kadına teslim etti. Kadın salonun sol köşesindeki ağır berjer koltuğun arkasına eğilip şarjı taktı, telefonu da koltuğun üstüne

koydu. Sonra başı yaralı olana döndü: “Ne oldu böyle? Gaz fişeği mi geldi?” Bunu telaşsız, “sinek mi ısırıldı?” der gibi bir havada söylemişti.

Baş kanayan, “Sanırım taş geldi,” dedi.

“Ne demek zannetmek,” dedi kadın, görünüşündeki yumuşaklığıyla uyuşmayan sert bir ses tonuyla. Konuşurken yumuk gözleri iyice içeri doğru gömülüp görünmez oluyordu. “O kafanızdakini koyun şöyle bir kenara da ben bir bakayım. Zamanında hemşirelik yaptım. Pansuman için bir şeyler de var evde.”

O zaman Kuzey, kadının gerçekten bu evde yaşadığını anladı. Kadının konuşmasında, Türkçeyi sonradan öğrenenlerde fark edilen hafif bir aksan vardı. Topallayarak yürüyordu.

Çok yakında olduğu anlaşılan bir kilisenin çanı hızlı hızlı ve ısrarla çalmaya başladı. Kadın, İsa tasvirinin önüne gidip diz çöktü. Ellerini dua eder gibi önünde kavuşturdu. İstavroz çıkarıp ayağa kalktı. Kilise çanı bir süre daha çaldıktan sonra sustu.

Kadın salonun girişindeki konuklarına doğru geldi. “Pek oturacak yerim yok. Şimdilik halıya oturun. Sonra buluruz bir şeyler,” dedi. Salondan çıkacakmış gibi davrandı, sonra durup pencere tarafına baktı. “Durun ben bir dışarı bakayım. Apartınana girmişler mi?”

Dördü halıya otururken, yaşlı kadın denizde ilerlemeye çalışan bir taka gibi sağ tarafına yata doğrula ama çabuk adımlarla pencerelerden birine gidip eski püskü perdeyi kenarından belli belirsiz araladı ve aşağıya doğru baktı.

“Demin dışarıda birini mi vurdular? Gördünüz mü?” diye sordu Süleyman.

“Hayır, görmedim,” dedi kadın, bakışlarını pencereden salona çevirerek, “kimi vurmuşlar ki?”

“Ne bileyim,” dedi Süleyman biraz da sinirli bir ses tonuy-

la. “Birinin ‘Vurma,’ diye bağırdığını duyduk aşağıdayken, birkaç dakika oluyor. Sonra da silah sesleri geldi.”

“Silah sesi mi?” diye sordu yaşlı kadın. “Ben duymadım öyle bir şey. Yanılmış olmayasınız... Böyle zamanlarda insan, biliyorsunuz hayal görebilir. Hayalet bile görebilir. Su sesini kamçı sesi, yalvaran insan sesi sanır, falan filan...”

Sustu. Sanki söylediklerine pişman olmuş gibi lafını yarıda kesmişti. Yeniden baktı pencereden. “Polisler karşı apartmanlara bakıyorlar. Buraya henüz girmemişler gördüğüm kadarıyla. Ama yine de sessiz olun... Ha bir de... Siz sakın dışarı bakayım demeyin. Perdelerin hiç hareket etmemesi gerekiyor. Buranın terk edilmiş bir apartman olduğunu sanıyor etraftaki herkes.”

Kuzey, kadının söylediklerini oldukça yadırgadı ama sesini çıkarmadı. Süleyman’la göz göze geldiler. Süleyman, omuz silkip gülümsedi ona.

Kadın kısa, batıp çıkan çabuk adımlarla içeriye gidip elinde bir pamuk ve kolonyayla geldi. Ellerine steril eldivenleri geçirmeyi de ihmal etmemişti. Yaralının kafasını temizlemeye girişti: “Acıyor mu?”

“Eh biraz...”

“Sizin kafanıza taş değil, gaz fişegi gelmiş bana kalırsa ama neyse ki sıyırmış. Dua edin mermi isabet etmemiş...” dedi.

Süleyman eğilip yaraya baktı. Derince bir yarık görünüyordu. “Gaz kapsülü olduğunu nereden anladınız?” diye sordu. “Belki de mermidir. Çünkü hakiki mermi kullanıyorlar artık.”

Kadın güldü. “Mütehassıs görüşü,” dedi kısık bir sesle. “Bakın, şurayı görüyor musunuz, alındaki deriyi de yakmış biraz. Taş olsa olmazdı bu. Şu pamuğu fazla bastırmadan tutun yaranın üstünde. Kanama azalmış... Kahrolasica, devrilip gidemedi ki bir türlü...” Doğrulup Süleyman’a baktı. “Mermi yarası gördünüz mü hiç?” diye sordu.

“Hayır.”

“Bakın göstereyim size,” dedi ve eğilip ensesinde bir noktayı işaret etti. Gösterdiği yerde deri içeriye doğru büzülüp kaynamıştı. Çevresinde saç yoktu. “İşte böyle olur mermi yarası,” dedi kadın.

O sırada, koltuktaki titreşimden telefonun çaldığını anladı Kuzey. O tarafa doğru atıldı “Figen’dir,” diyerek. Telefonu şarjdan çıkarmadan baktı. Yüzü ekşidi. “Lanet olsun,” diye söylendi. “Tam sırasıydı.” Yeşil düğmeye bastı. Sesine normal bir hava vermeye çalışarak “Buyur Samet...” dedi. Karşı taraftaki uzunca bir şeyler söylüyor olmalıydı ki, on beş saniye kadar sessizce dinledi. Sonra, “Annemi bilmiyor musun?” dedi, “Her şeyi abartır. Nereden çıkarmış benim gösteride olduğumu... Bana ne zaman inandı ki... Nişantaşı’ndayım diyorsam Nişantaşı’ndayımıdır... Yok... Ne? Onu siz daha iyi bilirsiniz... Hesabını ben verecek değilim... Tabii siz vereceksiniz... Ya boş versene sen Samet... Yine başlamayalım... Çocuk değilim, tamam mı? Neyse, tartışmayalım... Zaten şarjım azaldı... Seninle burada laf yarıştıramam... Anneme söyle... Evet, iyiymiş dersin... Küçük oğlun pastanede arkadaşıyla uslu uslu oturuyormuş dersin... Kapatıyorum.”

Telefonun düğmesine hırsla basıp kapattı. Bu konuşmalar sırasında yaşlı kadın tek kelime kaçırmak istemiyormuş gibi Kuzey’in burnunun dibine sokulmuştu. “Neden o kadar sinirlendiniz ki?” diye sordu. Kuzey, anlamayan gözlerle kadına baktı. Yaşlı kadın devam etti: “Ayrıca şarjdan bahsetmemeliydiniz, her kafede şarjınızı doldurabileceğinizi karşınızdaki de bilir. İllegal faaliyette böyle açıklar vermemek çok önemlidir.”

Kuzey kadına şaşkınlıkla bakarken, telefonu yeniden çaldı. “Kahretsin... Yine o?” diyerek açtı telefonu. “Yine ne istiyorsun? Nasıl yani? Evet, şarja taktım, burada varmış... Bu-

rası sessiz bir yer... Bir köşede oturmuş sohbet ediyoruz arkadaşşımla... Seni inandırmak diye bir zorunluluğum olduğunu sanmıyorum... Normal kafe gürültüsü mü?”

Salondakilere dönerek, tek eliyle “konuşun”, “gürültü yapın” işareti yaptı. Yaşlı kadın hemen role girerek “Başka bir şey arzu eder misiniz efendim?” dedi şen şakrak bir sesle. Süleyman sesli olarak güldü. Diğer iki kişiden yaralı olmayan kalkıp ayaklarını vurarak yürümeye başladı. Yaşlı kadın, sanki gerçek bir garsonmuş gibi, elinde hayalî bir tepsiyle salonda, topallayarak bir aşağı bir yukarı gidiyor, arada bir şuh denebilecek kahkahalar atıyordu.

Kuzey sinirli sinirli güldü. “Hasta mısın sen ya...” dedi telefonun öbür ucundaki Samet’e. “Garsonu sana mı vereyim? Neden? Peki ne olacak... Ne soracaksın? Al o zaman...” Telefonu kendinden uzaklaştırıp yaşlı kadına seslendi, bir yandan da göz kırpıp öbür eliyle işaretler yaparken: “Bakar mısınız bir dakika, dayım sizinle konuşmak istiyor... Buranın ne kafesi olduğunu öğrenmek istiyormuş. Kendisine açıklar mısınız?”

Kadın, sesini bir genç kız sesine benzeyecek şekilde iyice incelterek “Aaaa tabii...” dedi ve telefonu aldı. “Buyrun efendim,” dedi. “Evet, burası Nişantaşı’ndaki *Do-re-mi* kafe... Ben garson Süheyla... Bir emriniz mi var? Bekleriz efendim, rica ederim.” Yeniden Kuzey’e uzattı telefonu.

“Tatmin oldun mu şimdi? Hah nihayet... Anneme de böylece söylersin... *Do-re-mi*’de oturuyoruz... Buraya mı geleceksin? Biz birazdan kalkacağız yalnız... Ne yapacaksın arkadaşşımla ismini? Seni ilgilendirmez... Yine görev başındasın bakıyorum... Hadi hadi uzatma... Kapatıyorum.”

Kapattı. Salondakilere döndü. “Atıyor,” dedi. “Geleceği falan yok. Ankara’dadır o. İstihbarat faaliyetlerini oradan yürütür...”

“İstihbaratçı mı?” diye sordu Süleyman, şaşırmış.

“Tabii ki. Hem de önde gideni. Başkanı’nın yanından ayrılmaz bu dallama. Şu meşhur Samet Sayınç var ya hani, o işte. Annemin küçük üvey kardeşi olur. Dayı dediğime bakmayın, zaten yüzüne karşı Samet derim. Aramızda sadece beş yaş var.”

“İstihbaratçı demek?” dedi yaşlı kadın. “İstihbaratçı epey tanıdığım olmuştu vaktiyle. Kibar bir insan ama...” Kuzey, onu ilk kez görüyormuş gibi baktı. “Siz de rolünüzü iyi oynadınız, gerçekten,” dedi.

Kadın güldü. “Sahnelere yabancı değilimdir,” dedi.

“Maşallah, on parmağında on marifet,” diye mırıldanan Kuzey pencereye doğru yürüdü. Kadın atılıp önüne geçti. “Lütfen siz bakmayın dışarı. Derhal fark ederler. Hele karşı apartmanda bir Meziyet Teyze vardır ki... Eve erkek aldığım dedikodusunu bile yayar, berbat karının tekidir...” Pencereye gidip perdenin aralığından dışarı baktı. Sonra salondakilere döndü. “Anlamıyorum, neler oluyor... Her binanın önünde çevik kuvvetin polisleri var. Bizim apartmanın kapısında da var mı, bilmiyorum. Buradan göremiyorum. Pencereyi açıp aşağı sarkınam gerekir ki, bu da doğru olmaz...”

Süleyman: “Ama demin bu binanın boş sanıldığını söylemiştiniz. Şimdi de dedikodudan söz ediyorsunuz. O dedikoducu teyze sizin burada oturduğunuzu bildiğine göre...”

Kadın gülmeye çalıştı. “Dikkatinize hayran kaldım,” dedi. “Benim tenakuzlarımı yakaladınız. Diyalektik materyalist bir kafa yapınız var. Söylediklerim tenakuz gibi görünse de aslında değil. İzah edeyim... Muhitteki apartmanlardan beni tanırlar, bir ay evveline kadar burada oturuyordum ama bir ay evvel evi tahliye etmek mecburiyetinde kaldım. Çünkü yıkılacak. Biliyorsunuz, her tarafta renovasyon var. Kent-sel dönüşüm mü diyorlar ne... Fakat ben gizlice yeniden girdim eve, kimsenin haberi olmadan oturmaya devam ettim... Bugüne kadar... Anlatabildim mi?”

“Anladım,” dedi Süleyman, bir sigara sararken. Kadının gözü Süleyman’ın ellerine kaydı. “Yalnız burada sigara içmiyorsunuz, ancak mutfakta...” “Tabii,” dedi Süleyman, sigarasını sarmaya devam ederken.

Başı yaralı olan değil de diğeri, Kuzey’e “Şu aletinizi kullanabilir miyim?” diye sordu. “Evden merak ederler de...” Kuzey, koltuğa doğru baktı. “Benimkinin şarjı doluyor. Süleyman’inkinden ara,” dedi. Süleyman telefonunu çıkardı cebinden. “Çok kısa ama,” dedi. “Şarj aletim yanımda değil. Numarayı ver.”

Genco numarayı söyledi. Süleyman düğmelere basıp telefonu ona uzattı.

“Benim benim... Benim ya, Genco... Evde misiniz? Beni merak etmeyin diye aradım. Biraz gecikebilirim. Belki gece gelmem... Neler oluyor? Gelmeyeyim mi? Neden? Peki peki, daha sonra gelirim... Çocukları sakın dışarı falan salma. Oyun moyun yok... Sen de çıkma bir yere... Tamam ya allahşkına... Kessene artık... İyiyim... Yara falan yok. Nereden duydun? Kim demiş ki? Bakalım doğru mu? Böyle zamanlarda her türlü... Neyse, şimdi kapatıyorum... Ararım yenden. Dediğim gibi, çocuklara dikkat et.”

“Ne olmuş?” diye sordu Süleyman telefonu geri alırken, sigarası ağızındaydı ama yakmamıştı.

“Ümraniye’de 1 Mayıs Mahallesi karışık. O da çok bir şey bilmiyor ama silah seslerinden falan bahsetti. Çok ölü var diyor ama bu tamamen fısıltıyla yayılan bir şey belli ki. Evden çıkmadan nereden bilecek... Ha bir de, Ankara’da da şiddetli çatışmalar varmış...”

“Onu nereden işitmiş?” diye sordu yaşlı kadın, “Hanımınız mıydı?”

“Evet, eşim olur,” dedi Genco.

“Ankara’yı sormuştum,” diye ısrar etti kadın.

“Ha o mu? Eşim Ankaralıdır. Akrabalarıyla telefonda ko-

nuşmuştur herhalde. Üç gündür Gazi'de çatışmalar vardı zaten. Demek bizim oraya da sıçramış olaylar.”

Yaralı olan, “Ben de evi bir arasaydım,” dedi. “Numara kaçtı?” diye sordu Süleyman. Diğeri tavana bakıp düşündü bir süre. “Hay allah, sonuncu rakamı unuttum,” dedi. Elini cebine atıp küçük bir defter çıkardı, karıştırdı. “Hah tamam. Yazmışım,” dedi kendi kendine konuşurmuş gibi. Numarayı söyledi.

“Bu yaka mı, Anadolu yakası mı?”

“Nasıl?”

“212 mi, 216 mı?”

“Öyle bir şey yazmıyor. Neden ki?”

“Hem bir numara eksik bu,” dedi Süleyman.

“Eksik mi?”

“Evet. Bir numara daha olması gerekiyor.”

“Sen bir çevir hele. Çıkar o.”

Süleyman, başını iki yana sallayıp numaralara bastı. “Bak, yanlış numara diyor,” dedikten sonra ayağa kalktı. Yaşlı kadın “Ben size mutfakçı göstereyim,” diyerek salon kapısına doğru yürüdü, alçalıp yükselerek. Döndüğünde salonda bulunanları, “mevcut tamam mı?” havalarında gözden geçirdi. “Şimdi beyler...” dedi uzun bir konuşmaya başlayacakmış gibi, “Kusura bakmayın, adlarınızı bilmiyorum da bu nedenle topluca ‘beyler’ diye hitap ediyorum...”

“Kuzey,” dedi Kuzey, “mutfaktaki arkadaş da Süleyman.” Kadın, bakışlarını Genco’ya çevirdi. “Sizin adınızın Genco olduğunu biraz evvel öğrendim... Ya arkadaşınızın?” Yaralı olanı işaret etmişti. “Ben de bilmiyorum,” dedi Genco. “Apartmana girmeden hemen önce karşılaşmıştık. Yani yaralı olduğu için...”

“Duran,” dedi yaralı olan, zor duyulan bir sesle. Yaşlı kadın, Duran’a yaklaşmış, “Size Mişka desem bir mahzuru var mı? Bu adda çok sevdiğim bir arkadaşım vardı da.” “Hiçbir sakıncası yok,” dedi Duran, inlermiş gibi.

“Ya sizin isminiz?” diye sordu Kuzey, yaşlı kadına. Kadın, cıvıltılı bir sesle “Asla tahmin edemezsiniz,” dedi ve ekledi: “Adım Stara. Kocam bana Rusçasını söylerdi, Zvezda derdi arada bir.”

“Zvezda ha,” dedi Kuzey, “Stara Rusçada yaşlı anlamına gelir. O yüzden Zvezda demiştir.”

Stara, hayretle baktı Kuzey’e. “Aaaa... Siz Rusça biliyor musunuz?”

Kuzey gülümsedi. “Rusça çevirmeniyim ben.”

Salonun kapısından Süleyman daldı heyecanla. “Ayaklanma ülke çapında arkadaşlar!” diye bağırdı. Stara “Bağırma-
yın,” dedi Süleyman’ı göğsünden geriye doğru iteklerken. “Adamlar belki de şu anda kapının arkasındalar. Üstelik si-
garanızı da söndürmemişsiniz.”

Süleyman, yeni fark etmiş gibi, parmaklarının arasında-
ki iyice küçülmüş sigaraya baktı. Dönüp mutfığa doğru yü-
rüdü. “Söndürüp gelin. Tablayı göstermiştim. Bakalım ney-
miş bu ihtilal dediğiniz... Merak ettim. Tuvalete gidecekse-
niz, hemen solda...”

“Ben gideyim,” dedi Duran, başındaki pamuğu bir eliyle
tutup koridora doğru yürürken. “Şu kapı mı?” “Evet, hemen
orası Mişka’cım ama kusura bakma, tuvalet kâğıdımız yok.
Zaten tuvalet kâğıt atmamak gerekiyor. Tıkıyor çünkü. Ay-
nanın yanında bir havlu olacak. Alafranga tuvalettir, kenar-
lara sıçratma lütfen.”

Süleyman yeniden göründü kapıda. Biraz daha yatışmış gi-
biydi. “Bir arkadaşla telefonda konuştum. Diyarbakır’da ve di-
ğer birçok Kürt il ve ilçesinde kanlı çatışmalar oluyormuş...”

“Yaşasın,” diyerek ayağa fırladı Genco. “Bizimkiler boş
durmaz.”

Stara, yeniden topluluğa hitap etti: “Şimdi efendiler... So-
ruyorum... Açlık vaziyetleri ne âlemde?”

“Benim bir şey yiyecek halim yok,” dedi Kuzey, bezgin.

“Evde de pek bir şey yok...” dedi Stara. “Pirincim mevcut. İsterseniz bir pilav yapabilirim. Küçük bir tüpüm var, çok şükür. Ama yoğurt, salata falan hiç aramayın. Çünkü buzdolabım çalışmıyor. Bozuk...”

Kuzey’e yaklaştı. Kulağına eğildi. “Davayte s vami atayd-yom i nemnoječka pagavarim pa-russki,” diye fısıldadı. “Mnye oçin ne hvatayet russkava abşeniya...”¹

Tuvaletten dönen Duran biraz önce Stara’nın buzdolabı hakkında söylediklerini duymuş olacak ki, “Ben bir bakayım,” dedi, “tamirciyim. Belki basit bir arızadır.” Başındaki pamuğa kan sızmıştı.

“Aaaa seni Allah gönderdi Mişka,” dedi Stara, neşeyle. “Ben de bir tamirci çağırayım diyordum daha bu sabah. Gel göstereyim...” Duran’ın koluna girdi. Ağır ağır koridora doğru ilerlediler.

Duran biraz sonra asık bir suratla döndü. “Elektrik yok ki,” dedi, “tamir etsen ne olacak...” Arkasından Stara geliyordu, başı önünde. Mahcup bir edayla, “Elektrikler kesilmiş demek,” dedi. “Belki de kasıtlı olarak kestiler. Sabah vardı... Boyu devrilesice, o kesmiştir o... Daha karartma saatine çok var halbuki.”

“Eyvah,” dedi Kuzey, berjer koltuğun üstündeki telefonuna doğru hızla yürürken. “Şarj ne olacak şimdi...” Telefonu eline alıp baktı. “Çok azalmış,” dedi. “Ancak on beş-yirmi dakika idare eder.” Stara’ya döndü. “Emin misiniz?” diye sordu. “Siz şarjı takarken elektrik var mıydı? Hiç dolmamış da...”

“Aaaaa... Vardı tabii,” dedi Stara, iyice bozulmuş. “Size yalan mı söyleyeceğim...”

“Yalan söylüyorsunuz demedim... Belki taktığınızda dolup dolmadığını fark etmemişsinizdir diye soruyorum.”

1 “Sizinle bir ara bir kenara çekilip Rusça konuşalım, ne olur. Çok özledim Rusça konuşmayı...”

“Hayır... Baktım, doluyordu,” dedi Stara, kırılgan bir havada, “siz merak etmeyin, daha olmadı, aşağı iner yine doldururum. Kahraman’dan...”

“Nasıl dolduracaksınız?” dedi Kuzey, sinirli bir sesle, “Kesilmişse, onda da kesilmiştir.”

“Doğru ya...” dedi Stara ayakkabılarının burnuna bakarak. “Ben esas geceyi düşünüyorum. Evde de hiç mum kalmamış. Bu karartılardan gına gekli artık... Gına geldi...”

Kuzey, sinirli sinirli güldü. “Komşular bu evde kimsenin oturmadığını düşündüğüne göre nasıl olacak da mum yakadınız ki zaten? Mum ışığı az da olsa dışarı sızar, öyle değil mi?”

Stara’nın yanaklarına ilk kez renk gelir gibi oldu. “Peki beyler,” dedi, “size yalan söylediğimi kabul ediyorum. Bunu neden yaptığımı bilmiyorum... Belki de sizi biraz ürkütüp kendime tabi kılmak istemişimdir. Ben bu evin sahibiyim. Eve de gizlice falan girmiş değilim. Yani mum ışığının görünmesinden çekinmemiz için bir sebep yok, tamam mı? Biraz oyun olsun dedim işte...”

Sonra Duran’a doğru ilerledi. “Ama yine de dolaba bir bakabilirdin Mişka,” dedi, “arızasını tespit için.” Konuyu değiştirmek istemişti sanki. “Bakamam, Stara Hanım,” dedi Duran, yüzünü buruşturup, “elektrik olmadan bir şeyi tespit etmem mümkün değil.”

Stara, Duran’a ağır ağır yaklaştı. Önünde durdu. “Mişka, bana Stara Hanım mı dedin?” diye sordu sesini iyice incelterek. Duran ürkmüş gibi ona baktı. “Bir hata mı yaptım hanımefendi?” diye sordu. “Yok yok,” dedi Stara, “bana böyle hitap etmen çok eski günlerden bir şeyler hatırlattı da.” Gözleri nemlenmişti. Aceleyle salondan çıktı. Birkaç dakika sonra elinde bir pamuk paketiyle döndü. “Şu pamuğu değiştirilim,” dedi, “evde de bant bitmiş aksi gibi.”

Aşağıdan kapı çarpması gibi bir ses duyuldu. Hepsi ye-

rinde donup kaldı. Stara “Sanırım geliyorlar,” diye fısıldadı. Perdeyi aralayıp dışarı baktı. “Bütün sokak robokoplarla dolu,” dedi fısıltıyla. “Neyi arıyorlar ki bu kadar? Beyler, mutlak bir sessizlik istiyorum, tamam mı? Lütfen mutfakta bile olsa sigara içmeyelim. Kokudan anlayabilirler. Gizli bir teşkilatın sessizliğine bürününüz lütfen.”

Apartmandan gelen seslere kulak verdiler. “Herkesin telefonunun sesi kapalı mı?” diye fısıltıyla sordu Stara. Kimse-den ses çıkmadı.

“Kısıldık kaldık burada,” diye dişlerinin arasından tısladı Kuzey. Stara’ya döndü. “Sizin telefonunuz yok mu?”

Stara, suçluymuş gibi başını önüne eğdi. Sol ayağının üzerine abanınca, sağ ayağı boşlukta sallandı. “Maalesef,” dedi, “bir türlü alışamadım bu aletlere...” Geniş bir nefes aldı. “Zaten arayacağım, konuşacağım hiç kimsem de yok.”

Pazarlık

*Ve kulu-kölesi ol senin
En belâlı düşmanın,
Ve yabanıl bir hayvana, kardeşim de,
Tanrı'dan da bişey dileme.*

– Anna Ahmatova, *Yiyip Bitirme Kendini...*

Karanlık bir odada, sedir olduğunu sandığım bir şeyin üzerinde oturuyordum. Yalnızdım. Beni bu odaya iteklemiş, Boris'i ise zannedersen başka bir odaya kapatmışlardı. Biraz ileride kilitlenen bir kapı sesi işitmiştim. Ardından kulağımı kapıya dayamış, “Boris,” diye seslenmiştim, “orada mısın? Ses ver bana.” Hiç ses vermemişti, fakat biliyordum, oradaydı, biraz ilerimdeki odadaydı. Galiba eski istihbaratçı tecrübesiyle sessiz kalmayı tercih etmişti. Bunu düşünerek ben de sesimi kesmiş ve elimle yoklayarak sediri bulup oturmuştum. Zifiri karanlıktı. Yukarıdan, hücre penceresi gibi küçük bir aralıktan belli belirsiz bir ışık sızıyordu. Herhalde siyah bir örtü ya da perdeyle sıkı sıkı kapatılmıştı. Kalkıp elimle yoklayacak kadar bile takatim yoktu. Düşünceler hızla akıp geçiyordu kafamdan. Bir ara tıkanır gibi oldum. Nabzıma baktım. Çok hızlı atıyordu.

Beni orada çok fazla bekletmediler. Tahminen bir saat sonra, takside Boris'in yanına oturan kabak kafalı, tıknaz adam geldi ve beni üst katlarda bir yere çıkardı. Büyükçe, iyi döşenmiş bir salona girdim. Beni getiren, kapıyı arkamdan kapattı ve çekip gitti. Karşımda, ayakta duran, yüzleri bana dönük üç kişi vardı.

Ortakları Vera'ydı. Çocuksu yüz hatları değişmiş ama havası değişmemişti. Yüzünde bir balmumu beyazlığı vardı. Dokunulmaz, şeffaf bir beyazlık. Bu ona esrarengiz bir hava veriyordu. Çocukken de böyle miydi diye hafızamı yokladım birkaç saniye içinde. Hayır, çocukken yüzünde böylesi uçucu bir beyazlık yoktu, bu belki de ondaki en büyük değişiklikti. Bu şeffaf beyazlık ona, mesafeli, içten pazarlıklı bir insan görünümünü kazandırmıştı nedense. Üstünde uzun, dar bir elbise vardı. Yandan yırtmaçlı, oldukça sık bu elbise ona bir Çin prensesi havası vermişti. Topuklu ayakkabı giydiğinden ve zayıflığı nedeniyle daha uzun görünüyordu.

Vera'nın sol yanında ayakta duran erkek, ağabeyim Aleksandr, yani Şaşa'ydı. Onca seneye rağmen yüz hatları ve ifadesi neredeyse hiç değişmemişti. İstihbaratta çalışmaya başladığı 1920'li senelerde asalet ifade eden Obolenskiy soyadını değiştirip Burnov adını aldığını biliyordum. Acaba hâlâ aynı adı mı kullanıyordu? Hislerimi yokladım. Evet, onu hâlâ seviyordum. Çocukluğundaki gibi o çökük beyaz yanaklarına yine kan hücum etmişti. Demek benimle karşılaşmak onu heyecanlandırmıştı. Resmî bir duruşu vardı fakat çocukluğunda da sıcakkanlı biri değildi. İnsanlarla zor kaynaşır, kardeşleriyle bile çok samimi olmazdı. Gözleri buz gibiydi. Bunu fark etmek beni biraz irkiltse de ona olan sıcak hislerimi kaybetmek korkusuyla bastırmaya gayret ettim. Üstünde, İngiliz sörleri-nin giydiği türden, kalın, kışlık, iyi kumaştan, kumlu bir ceket vardı. Kravatlı değildi. Yakasız gömleği, Rus usulü, en üst düğmesine kadar iliklenmişti. Bir saniye için, Rus olduğunu

veya Rusya'dan geldiğini saklamıyor demek ki. Sefaret mensubu olarak mı burada bulunuyor yoksa? diye düşündüm. Bu Rus tarzı gömlekle, İngiliz tarzı ceket arasında tuhaf bir ahenksizlik vardı. Böyle bir anda bile neler düşünüyordum, Tanrım! Gözüm ayakkabılarına gitti. Pantolonunun paçalarının altında gözükten ayakkabıların aslında çizme olduğunu hemen fark ettim. Bu da bir başka ahenksizlikti işte.

Vera'nın sağ tarafındaki adam ilk anda tıpık bir İngiliz gibi gelmişti bana. Esasen İrlandalı olduğunu daha sonra öğrenecektim. Baston yutmuş gibi dimdik duruyordu veyahut buna gayret ediyordu. Zayıf ve oldukça uzun boyluydu. O İngiliz asilzadesi havası nereden geliyordu, bilmiyorum, çünkü kıyafeti bir felaketti. Ayağında çuval gibi bir pantolon vardı ve pantolon, askının yanı sıra bir de kemerle tutturulmuştu. Üstünde deri bir yelek bulunuyordu. Bu deri yelekle pantolon arasında münasebet kurmak mümkün değildi. Âdeta iki kişiyi ayaküstü soyup elbiselerini üstüne geçirmiş biri gibi görünüyordu. Bir tür postala benzeyen ayakkabıları boyasızdı. Yüzünde fevkalade ciddi bir ifade vardı. Gözleri odanın içinde fır dönüyor, arada bir benim üzerimde sabitleniyordu. Donuk, gri gözleri vardı. Hatta insan bu gözlerin takma olabileceği zehabına bile kapılabiliyordu.

Karşılıklı birbirimizi tetkik ederek ayakta öylece bir zaman için durduk. Sükûneti Vera bozdu. "Lena," diye Rusça söze girdi, "sana kocam Robert'i tanıtayım. Robert Tryle. Beni tanıyorsun zaten. Kocamın soyadıyla kendimi bir kere daha tanıtacak olursam, Vera Tryle..."

Sol tarafına döndü. Eliyle Şaşa'yı gösterdi. "Binbaşı..." dedi.

Artık daha fazla tahammül edemedim. Öz kardeşimin bana tanıtılmasına fena halde içerlemiştim. "Ağabeyimi tanıyorum Vera," dedim.

"Ağabeyin mi?" dedi Vera şaşırmış gibi yaparak. Başını çevirip Şaşa'ya baktı, "öyle mi?" diye sorar bir havada.

Şaşa'nın çökük yanakları önce bembeyaz oldu, sonra yeniden kızardı. Bu onun o kadar tipik bir hususiyetiydi ki, sadece bu bile onun Şaşa olduğundan şüphe etmemem için kâfiydi. Tabii ki konuşması ve sesi de öyle. "Zannederim madam beni bir başkasıyla karıştırıyor," dedi, bana değil de Vera'ya hitap ederek, "benim hiçbir zaman kız kardeşim olmadı."

Vera bunun üzerine tekrar bana döndü. "Bir karışıklık olmalı hakikaten," dedi ve Rusça konuşmaları anlamadığını enikonu belli eden Robert'e dönerek, kısık sesle, İngilizce kısa bir izahatta bulundu. Bunun üzerine Robert, şaşırmış gibi yapıp ("yapıp" diyorum, çünkü davranışları son derece teatraldı) "Yeah, I understand. Strange!"¹ dedi.

Vera, bu absürt sahneyi uzatmak istememiş olacak ki, doğrudan mevzuya girdi. "Seni buraya neden getirdiğimizi öğrenmek istersin zannederim," dedi. Artık bu kadarı fazlaydı. Boris'i yok addetmelerine müsaade edemezdim.

"Beni değil, bizi," diye sesimi yükselttim, "beni ve kocamı... Kaçırdınız. Nerede o?" Boris'in adını da söyleyecektim az kalsın, fakat son anda yutmuştum. Boşboğazlık etmenin âlemi yoktu.

Vera hiç istifini bozmadı. "Sayın Boris Zaluskiy himayemiz altında, merak etme. Senin kaldığın odanın hemen yanındaki odada misafirimiz."

Hem rahatlamış, hem tedirgin olmuştum. Boris'in adını bilmeyi bırakın, hakiki soyadını da biliyorlardı. Madem Vera mevzuya balıklama girmişti, ben de ondan geri kalmama-lıydım. Hissî akrabalık münasebetleriyle zaman kaybedilecek bir atmosferde değildik.

"Ne istiyorsunuz bizden?" diye sordum. "Kocamdan ve benden?" diye de üstüne bastım bir kere daha.

"Doğrudan iş hususunda konuşan insanlara bayılırım," dedi Vera alaycı bir havada ve artık benim için o andan iti-

1 "Evet, anlıyorum. Tuhaf!"

baren Aleksandr Burnov'dan başka biri olmayan NKVD binbaşısına döndü. "Buyrun, siz anlatın isterseniz," dedi.

Binbaşı sözün kendisine geçmesine memnun olmuş gibiydi. Kısa bir süre çizmelerinin ucuna baktı. Ellerini arkada kavuşturdu ve şunları söyledi: "Madam, zannederim kocanızın Troçkist bir hain, düşman tarafına iltihak etmiş bir kapitalist casusu olduğunu siz de biliyorsunuzdur," dedi ve benim bir şey söylememe fırsat vermeden devam etti: "Bunun cezasının ölüm olduğunu da tahmin etmeniz hiç zor olmasa gerek. Kocanız şu anda Sovyet emniyet makamlarının elinde bir idam mahkûmu. Sizi de bir Troçkist casusun karısı olarak en az on beş senelik bir çalışma kampı cezasının beklediğini şimdiden söyleyeyim."

Donup kalmıştım. O anda kalbimin patladığını ve içime şakır şakır kan aktığını zannettim. Bitmişti, her şey bitmişti işte! Kulaklarım uğulduyordu. O uğultu içinde, binbaşının bir şeyler daha söylediğini dudaklarının hareket etmesinden anlayıp bütün kuvvetimle dikkatimi toplamaya çalıştım.

"So-son söy-le-dik-lerinizi a-anlaya-madım," diye kekeleydim. Dilim ağzımın içinde öyle büyümüştü ki, konuşmama mani oluyordu.

"Söylediğim şuydu madam," dedi Burnov, "kocanızı da, kendinizi de kurtarmanız için size muavenet etmek istiyorum."

"Na-nasıl?"

"Eğer istediğimizi yaparsanız kurtulursunuz." Tam bir istihbaratçı kesinliği ve keskinliği. Benim Boris'im gelsin de görsün hakiki istihbaratçı nasıl olurmuş!

"Nedir iste-diğiniz?"

"Gayet basit," dedi binbaşı aynı katiyetle. Bunu söylerken, sanki dans kursundaymış gibi bir ayağını ileri atmış, sonra geri çekmiş, sağa sola doğru yine dans eder gibi yaylanmıştı. Hayır, Şaşa'da bu yoktu, o konuşurken böyle şeyler yapmaz-

dı. Yoksa Şaşa zannettiğim kişi hakikaten Şaşa değil miydi? Bunun böyle olmasını ne kadar isterdim.

“Yapacağınız şu madam...” diye devam etti Burnov, “Sadece iki aylık bir zaman için Madam Vera’nın yerine geçecek ve Mister Robert Tryle’in karısı rolünü oynayacaksınız. Bize bunun sebebini sormayın, çünkü söyleyemeyiz.”

Sustu. Bakıştık.

“Vera’nın yerine geçmek...” diye söylendim zorbela, “Evet ama benzemiyoruz ki onunla.”

Sanki tekliflerini kabul etmiştim de detayları görüşüyorduk. Ne budalaydım! Kozlarımı kullanmak hususunda kafam hiç çalışmıyordu. O anda kendimi azarlamakta olduğumu fark ettim.

“Olur mu öyle şey,” dedi binbaşı, benim sözlerimden kabul manası çıkarıp rahatlamış gibi. Gülmüştü üstelik. Aman Tanrım, gülmüştü! “Hem de öyle bir benziyorsunuz ki. Fotoğraflarınızı karşıma koyup uzun uzun tetkik ettim. Başka namzetlerle kıyaslayarak üstelik ve en münasibinin siz olduğunuza karar verdim. Ufak birkaç makyaj, birkaç rötuş, boyla ilgili bazı meseleleri de hallettik mi tamamdır. Ayaktaki sakatlık meselesini siz zaten hallettiniz. Yeni ayakkabılarınız harika.”

Demek onu da biliyorlardı. Epeydir takip altında olduğumuzu gösteriyordu bu son söyledikleri. Artık onların istediği mecraya girmiştim bir kere. Devam ettim. Zaten Boris’i de, kendimi de kurtarmak için başka bir yol olmadığı sarihiti.

“Lisan meselesi ne olacak?” diye sordum. “Bu bay, anladığım kadarıyla Rusça bilmiyor, ben de İngilizce bilmiyorum.”

“Bunun hiçbir ehemmiyeti yok,” dedi Burnov, yine dans edler gibi öne bir adım atıp geri alarak. “Aranızda muhaverе şart değil. Her şeyi Mister Tryle halledecek. Cemiyet içinde ise, insanlar size uzaktan bakarken konuşuyor gibi yapacaksınız. Başkalarıyla muhatap olunduğunda Robert konuşur, siz de onu tasdik ediyormuş gibi baş sallarsınız. Zaten

Miss Vera pek konuşkan biri olarak tanınmıyor. Biri sizinle konuştuğu zaman, sadece ‘Yes Yes,’ der, başınızı sallarsınız. Gerisini *Mister Tryle* halleder. Burada kritik nokta, Robert’i adım adım izleyen Fransız istihbaratının, her zaman yanında olan karısının eksikliğini fark etmemesi. Sadece iki aylık bir zaman için. Ondan sonra zaten *Mister Tryle* da buralarda olmayacak. Mutabakata vardık mı?”

Mutabakat? Ah yüce Ana’mız! “Boris’le konuşmam lazım,” dedim, “o da kabul ederse...”

“Tabii ki,” dedi binbaşı. Vera’ya döndü. “Boris’i getirin.”

“Hayır,” diye atıldım, “onunla yalnız görüşmek istiyorum.”

Birbirlerine baktılar. Bu noktada da binbaşı inisiyatif gösterdi. Belli ki burada şef oydu. “Tamam,” dedi, “Miss Vera’yı Boris’in yanına götürsünler.”

Şaşkınlıklar içindeydim, “Miss Vera mı?” diye sordum.

Şaşa, o bildiğim gülümsemesiyle gülümsedi bana. “Şimdiden alışmanız lazım Vera adına, öyle değil mi Miss Vera?” dedi.

Deminki tıknaz, kabak kafalı adam beni alıp aşağı götürdü. Beni tıktıkları yerin iki ötesindeki odanın kapısını açtı ve içeri itekledi. Kapıyı arkamdan kilitledi. Aynı beni tıktıkları oda gibi zifiri karanlık bir yerdi. Onu göremedim. “Boris!” diye seslendim. “Boris, burada mısınız?” Kalbim hem güm güm atıyor, hem de bana her an duracak gibi geliyordu. Odanın köşesinde bir kıpırtı oldu. Neden konuşmuyordu? Aniden bir el ağzımı kapadı ve kulağımda onun sıcak nefesini duydum. “Konuşma,” diye fısıldadı. “Konuştuklarımızı dinlemek için koydular seni buraya.”

Elini tutup hızla çektim. Ona temas etmek iyi gelmişti, fakat bir yandan da kızmıştım. Çocuk muydum ben! “Konuşmalarımızı dinlemelerinde hiçbir mahzur yok Boris,” dedim oldukça yüksek sesle. “Hatta dinleseler daha da iyi olur. Çünkü her şey ortada zaten.”

Gözlerim karanlığa alışıyordu yavaş yavaş. Gözleri, burunu, yanakları. Parmaklarımla yokladım yüzünü. Beni tetkik ediyordu. Onun gözleri çok daha fazla alışmış olmalıydı karanlığa.

“Otur şuraya,” dedim. Benimki gibi bir sedir vardı duvara bitişik. Oturdu. “Dinle beni. Acil kararlar almak mecburiyetindeyiz.”

Anlattıklarımı sessizce dinledi. Bana yapılan teklifi detaylarıyla anlattım ve “Kabul etmekten başka çaremiz yok,” dedim. “Ancak bir şartla. Seni serbest bırakacaklar. Ben de iki ay sonra yanına geleceğim. Hayatımız bu teklifi kabul etmemize bağlı.”

Dudaklarını kulağıma yapıştırıp, “Onun adı Vera değil, Liza,” diye fısıldadı, sıcak nefesi kulağını yakmıştı. Kulağımı çekip, “Bunun bir ehemmiyeti yok şu an,” dedim. “Mühim olan benim şu an Vera Tryle olduğu söylenen kadının yerine geçmem, bu rolü oynamam.”

Bir dakika kadar düşündü önüne bakarak. “Sözlerinde durmazlar,” dedi. “Sana serbest bıraktık derler, beni buradan çıkar çıkmaz, daha köşe başında temizlerler.”

“O zaman da kendileri bilir,” dedim gayet net bir tavırla, “ben de istedikleri rolü oynamam, olur biter. Beni de öldürsünler o zaman.”

“Sana söylemezler ki beni öldürdüklerini,” dedi. “Hatta benim ağzımdan sahte pusulalar bile yollarlar.”

Güldüm. Eski istihbaratçı konuşmuştu işte yine. Onların ciğerini biliyordu. Belki vaktiyle böyle iğrenç şeyleri o bile tatbik etmişti. Ama söyledikleri beni sarsmamıştı. Çünkü kendimden ümit etmediğim bir şekilde, bu kısa zaman zarfında ben de kafamı bir mukabil istihbaratçı gibi hızla çalıştırmıştım.

“Bunu düşündüm,” dedim kendimden gayet emin. “Sen İspanya’ya gittikten sonra bana...” Sözümlü tamamlayama-

dan ağzımı kapattı. Yine sıcak soluğunu hissettim kulağımda. “Söyleme İspanya’yı...”

Artık bu kadarı kâfiydi. Gına gelmişti bu istihbaratçı budalalıklarından. İttim onu. “Bunu söylememin hiçbir mahzuru yok,” dedim. “Hatta bilerek söyledim. İşitsinler. Evet, sen İspanya’ya gideceksin ve oradan bana ulaşacak şekilde bir telgraf çekeceksin. Bu telgrafta sadece ikimizin bildiği bir cümleyi ya da kelimeyi kullanacaksın. O zaman ben İspanya’dan telgraf çekenin hakikaten sen olduğunu anlayacağım. Elleri mahkûm, bunu kabul etmek mecburiyetindeler.”

Düşündü. O oturuyor, ben önünde, ayakta duruyordum. Elimi tuttu. “Akıllıca görünüyor,” dedi ve beni kendine çekip dudaklarımdan öptü. “Ama seni nasıl bırakırım bu alçakların elinde... O kadın...” dedi yalvarır gibi bir ses tonuyla ve sustu.

“Hissî meselelerle kaybedecek zaman yok,” dedim ve o anda birkaç saniye için kendimi yukarıdaki Binbaşı Burnov’un benzeri pozisyonda yakalamanın rahatsızlığını yaşadım. Boris’le konuşmayı daha fazla uzatmayıp kapıya gittim ve tıklattım.

Tıknaz kabak kafalı, kilidi çevirip kapıyı açtı. Yanında, o zamana kadar görmediğim iki silik tip daha vardı.

“Tamam,” dedim şeflerine, “İkimizi de yukarı götürün.” Sesimde emreden bir ton vardı. Bu hoşuma bile gitti.

Adam, “Bir dakika,” dedi yabancı aksanı bir Rusçayla. Galiba Azeri’ydi. Aksanını benzetmişim. Kapıyı yeniden kilitledi. Boris’le el ele bekledik. O kadar gergindik ki, bu gergin bekleyiş anında birbirimize sarılmayı bile akıl edemedik. Halbuki muhtemelen az sonra ayrılacaktık. Kaderimiz birazdan belli olacaktı. Ya ikimizin de ölümü ya da Boris’in İspanya’ya gitmesiyle vuku bulacak bir ayrılıktı bu. Beklediğimiz o hem uzun hem kısa zaman diliminde sadece kulağıma, “Ben seni aldırıyorum, merak etme,” dedi. Fakat o kadar

ihtiyathydı ki, telgrafında kullanacağı, sadece ikimizin bildiği kelime ya da cümleyi o an benden bile gizlemişti.

Kapı açıldı. Binbaşı Burnov adamlarıyla birlikte aşağı gelmişti. Vera ve Robert Tryle yoktu. Bizi koridora çıkarttı. Gözlerimizi kırıştırdık.

“Tamam mı?” diye sordu binbaşı.

“Tamam,” dedim. “Fakat Boris’in İspanya’ya geçtikten sonra bana hayatta olduğunu bir telgrafla bildirmesi icap ediyor. Rica ederim, aklınızdan herhangi bir hile geçirmeyin. Çünkü telgrafta sadece ikimizin bildiği bir kelimeyi kullanacak. Ah evet, o kelimeyi ona cebren söyletebiliriz diye düşünebilirsiniz. Fakat unutmayın ki, o da sizin gibi istihbaratçılık yapmış biri. Cebir karşısında size doğru kelimeyi değil, uydurma bir kelimeyi söyleyecektir. Ve bu uydurma kelime bana ulaştığında, vaziyeti derhal anlayacağımı tahmin edersiniz. Bu yüzden sakın birbirimize oyun oynamaya teşebbüs etmeyelim. Eğer karşılıklı oyun oynamazsak, rolümün hakkını vereceğimden hiç endişeniz olmasın... Bize bir adres verin.”

Binbaşı, irkilmiş gibi bir adım geri attı. “Bizden bir Troçkistin İspanya’ya geçmesine yardım etmemizi veya göz yummamızı istemiyorsunuz herhalde. İspanya’da onlardan bol sayıda var zaten. Hitler ve Franco’yla işbirliği yapıyorlar...”

Bu konuşma sırasında mütemadiyen Boris’in kolunu tuttuğumdan adalelerinin nasıl aniden kasıldığını hissettim. Kolunu sıktım, “sakin ol” der gibilerden.

“Bu mevzuda münakaşaya girmeyelim isterseniz,” dedim. “Bunun, oynayacağım role hiçbir faydası olmaz, tersine zararı olur. Burada sadece iş görüşüyoruz. Sizden Boris’in İspanya’ya geçmesine muavenet etmenizi istemiyoruz. Serbest bıraktın kâfi. O kendi imkânlarıyla geçer. İstedikimiz sadece, oraya sağ salim vasil olduğunu bildiren telgrafı çekeceği adres.”

Binbaşı biraz düşündü. Sonunda kel kafalı, tıknaz Azeri'ye döndü. "Bildiğin bir adres var mı? Hemen verelim," dedi.

"Bu çeşit haberleşmeler için Dok İşçileri Sendikası'nın adresi uygundur," dedi Azeri.

"Yanında mı adres? Ver hemen," diye emretti binbaşı.

Azeri, bir defter çıkardı. Yırtığı bir sayfaya, deftere başka başka adresi yazıp binbaşıya verdi. Binbaşı katlayıp kâğıdı bana uzattı, ben de Boris'in eline tutuşturdum. Her şey tamamdı. Binbaşı, "Adamlarım, onu arabayla munasip bir yere bırakacak," dedi. Hepsi bu kadar mıydı? Başka bir şey yok muydu? Ayrılık bu kadar yakın ve kolay mıydı? Ağlamamak için kendimi zor tuttum.

"O zaman uzatmadan buradan ayrılalım," dedim ve Boris'in boynuna sarıldım. Tıknaz Azeri ve bir adamı Boris'i alıp merdivenlere doğru yürüdüler ve gözden kayboldular. Onu son görüşüm müydü?

Binbaşı, yanımızda kalan üçüncü adama beni gösterdi. "Madamı *Mister Tryle*'nin evine götüreceksiniz," dedi. Adamla birlikte demin Boris'in gözden kaybolduğu merdivenlere doğru yürümeye başlamıştık ki, binbaşı arkamdan yetişip, kulağıma, "İstanbul'da seni Sovyetler Birliği'ne götürme teşebbüsüne mukavemet etmeseydin..." dedi, "Hem bacağına sakatlamaz, hem de kendine başka bir kader çizerdin. Şimdi teşkilatta üst bir mevkin olacaktı."

Yerimde çakılıp kaldım. Kulaklarıma inanamıyordum. Şaşa'ydı bu, evet, çocukluğunu bildiğim, kardeşim Şaşa. Bir şeyler söylemek üzere başımı çevirdiğimde, yok olmuştu.

Akşam

Yalanın özü, yalancının, gizlediği hakikatin tümüyle farkında olmasını gerektirir. İnsan bilmediği şey hakkında yalan söylemez, kendisinin yanlış içinde olduğu bir konudaki yanlış yayan insan yalan söylemiyordur, yanlış içindeki insan yalan söylüyor değildir.

– J. P. Sartre, Varlık ve Hiçlik

Süleyman saatine baktı. “Akşam olmak üzere...” dedi. “Ne yapacağız arkadaşlar, burada tıkilıp kalacak mıyız, yoksa çıkıp gidecek miyiz?”

“Evet,” dedi Genco, “buna bir karar vermeliyiz karanlık bastırmadan.”

“Ama,” dedi Stara, “yaralı arkadaşımız var, o ne olacak? Çıktığında belki sizi değil ama onu hemen alırlar. Bir Narodnik, arkadaşını nasıl teslim eder...”

Süleyman, şaşkınca baktı Stara’ya. Bir iki yutkundu. Ne diyeceğini bilemedi.

“Belki de iyi olur,” dedi Kuzey. “Beyin kanaması riski var. Yirmi dört saat içinde hastaneye gitmesi gerekiyor zaten.”

Duran, halının üstünde bağdaş kurmuş, bir eliyle başında-

ki pamuğu tutarken, diğer eliyle bir ipi sallayıp duruyordu. Salon, solan bir çiçek gibi yavaş yavaş loşlaşıp içine kapanırken, dışarıdan son martı sesleri geliyordu.

Süleyman, pencereye doğru yürürken “Önce bir dışarıya bakalım. Ona göre karar verelim,” dedi. Stara, onun önüne geçti: “Lütfen siz bakmayın. Söylemiştim değil mi? Talimatlara riayet etmeniz icap eder. Ben bakarım.”

Süleyman çaresiz durdu salonun ortasında. Stara gidip perdeyi araladı. “Benim bakmamam çok mu önemli?” diye sordu Süleyman. “Evet, çok mühim. Benim buradaki vaziyetimi de riske atarsınız,” dedi Stara, ağlamaklı bir sesle. “Zaten binadan çıkarılmak için yapmadıkları kalmadı... Hem polis hâlâ dışarıyı muhasara etmiş vaziyette. Bana inanmıyorsanız gelin bakın. Hadi, rica ederim, bakın... Kendi vaziyetim falan umurumda değil... Ne yapayım artık, basarlarsa da basarlar. Gelin... gelin...”

Süleyman yerinden kıpırdamadı. “Tamam,” dedi, “siz öyle diyorsanız öyledir. Size inanıyorum. Bakmama gerek yok.”

Kuzey, “Hadi şu işi sonuçlandıralım,” dedi. “Önce karar verelim. Sonra dışarı bakma işini hallederiz...”

“Nasıl karar vereceğiz?” diye sordu Genco.

“Herkes fikrini söylesin,” dedi Kuzey.

Stara’nın ruh hali anında değişti, bir ilkokul öğrencisi gibi parmağını kaldırıp “Ben de fikrimi söyleyebilecek miyim?” diye sordu.

“Tabii ki,” dedi Kuzey.

“O zaman herkesin reyleriyle bir karara varılacak,” dedi Stara. “Demokratik merkezîyetçi bir metot. Hangi teklif daha çok rey alırsa... Öyle değil mi?” Memnuniyetle gülümseledi. Gülümseyince, sağ yanağında o zamana kadar hiç fark edilmemiş küçük bir gamze belirmişti.

“Tamam oylayalım,” dedi Kuzey. “Sen ne diyorsun Süleyman?”

“Ben, ne pahasına olursa olsun çıkalım diyorum. Hem arkadaşın durumu açısından...” Duran’ı göstermişti.

“Sen arkadaş?” diye Genco’ya sordu Kuzey.

“Ben kalmaktan yanayım. Sokağın boşaldığından emin olmadan çıkmamız doğru değil.”

“şimdilik bire bir,” dedi Stara, parmaklarıyla sayarak.

“Sence arkadaşım?” diye sordu Kuzey, yerde oturan Duran’a.

“Kalalım,” dedi Duran kısaca.

“Ben çıkalım diyorum,” dedi Kuzey.

“İkiye iki,” dedi Stara.

“Eee bu durumda?” dedi Süleyman.

“Durun, daha ben reyimi vermedim,” dedi Stara, “teşkilatımızın kaidelerini ıgnemeyelim.”

Gözler ona çevrildi. ken akşam karanlığında tek tek hepsini gözden geçirdi. Sanki vereceği oyu merak ettirip tadını çıkarmak istiyor gibiydi. Sonunda “Bence gidilmemeli,” dedi ve ardından çocukça bir neşeyle ekledi: “İkiye ...”

Kuzey’in telefonu titredi yeniden. Heyecanla açtı. “Nil... Evet benim... Neredesiniz? Th...” Salonda onu dikkatle dinleyenlere döndü, “Bitti işte,” dedi, “Allah’ın cezası şarj en sonunda bitti.” Telefonu haliya fırlattı, kapağı bir yana fırladı.

Stara gidip telefonla kapağını yerden aldı, Duran’a doğru yürüdü. “Sen bundan anlarsın Mişka,” dedi telefonu ona verirken. Duran telefonu aldı. Elinde evirdi çevirdi. “Ben telsizden anlamam,” dedi. Yine de kapağını takmaya girişti.

“Nerede olduklarını söyledi mi? Bak boşuna merak etmişsin,” dedi Süleyman, Kuzey’in yanına gelip yatıştırmak istemiş gibi elini omzuna koyarken.

“Anlayamadım ki. Sesi telaşlıydı.”

“Arayan numaralardan bulabiliriz Nil’in telefonunu, benden ararız.”

“Tamam da, numarayı okumak için önce şarj etmemiz lazım, nasıl yapacağız?”

“Telaşlanmayın beyler,” diye ortaya atıldı Stara. “Ben halledebilirim bu meseleyi. Kahraman’ın bakkal dükkânına inerim. O şıp diye çözer. Nişanlınızla hemencecik konuşursunuz.”

“Nasıl çözecekmiş, elektrik yoksa?” dedi Süleyman. Ortalık iyice kararmıştı. Birbirlerini bile zor görüyorlardı artık. Duran, telefonun kapağını takmak için uğraşıyordu. Stara, Duran’a yaklaştı. “Sen fazla enerji harcama Mişka,” dedi. “Ayrıca seni hastaneye göndermemiz icap ediyor. Kahraman halleder onu da. Hem gidip mum da almalıyım. Varsa bant da alırım.”

“Bu Kahraman galiha aynı zamanda başhekim falan,” dedi Süleyman, alaycı bir şekilde gülerken.

“Onun bu muhitte birçok tanıdığı vardır. Kim nedir, neyin nesidir bilir. Yoktan var eder vallahi. Dükkânında yok yoktur. Biraz kazıkçıdır ama eh o kadar olsun artık...” Stara bunları söyledikten sonra salondan çıkıp kayboldu.

Kuzey fısıltıyla, “Sizce akli başında mı?” diye sordu.

Genco, “Biraz tuhafça bir bayan,” dedi aynı şekilde fısıltıyla.

“Ne tuhafı ya,” dedi Süleyman. “Resmen kaçığın biri.”

“Bilmediği de yok,” dedi Kuzey. “Narodnikler falan... Yuh artık... Oturur, Neçayev üzerine de sohbet eder bu.”

“Neçayev kim?” diye sordu Genco.

“Bırakın şimdi Neçayev’i falan ya...” diyen Süleyman pencereye doğru yürüdü. “Ben dışarı bakacağım. Belki de etrafın çevrili olduğu falan hayal ürünü.” Perdeyi aralayıp baktı. “Bir şey görünmüyor ki,” dedi, “zifiri karanlık.”

Salona sıkıntılı, karanlık bir sessizlik çökmüştü. Dışarıdan da hiç ses gelmiyordu. Sessizliği, salonun kapısında beliren Stara bozdu:

*Pust çornıye sukna pakroyut,
i pust unesut fanari...*

Noç.¹

“O zamanlar çocuktum. Aynı böyle karartılırdı her taraf. İçeride çok kısık bir ışık yanardı ve tabii pencereler mor ve siyah yağlı kâğıtlarla kaplı olurdu. Annem ikide bir sessiz olun diye uyarırdı. Sanki düşman kapının hemen ötesindeymiş gibi... O gün de harp bugün de harp. Bir şey değişmiş değil ki...”

“Evet, Anna Ahmatova bu,” dedi Kuzey, Stara’nın Rusça okuduğu şiiri kastederek. Stara, Kuzey’e bakıp anlamlı anlamlı gülümsedi.

Süleyman, Stara pencereden baktığını anlamasın diye birkaç adım geriye çekilmişti. “Çakmak çakabilir miyim?” diye sordu. “Tabii ama çakmağa gerek yok,” dedi Stara ve o anda elinde beliren el fenerini yakıp kendine doğru çevirdi. “Nasılım?”

Hepsi şaşkınlıktan küçük dilini yutacaktı neredeyse. Karşılarında, orta yaşlarına yakın, âdeta bir kabare yıldızını hatırlatan, hoş bir kadın vardı. Gerçi yüzündeki makyaj biraz ağır kaçmıştı ama yine de büyük bir değişimdi bu. Üstelik giysilerini de değiştirmiş, şingir mıngır sesler çıkaran allı pullu bir elbise giymişti. Elbise, vücut hatlarını olduğu gibi ortaya çıkarmıştı. Başına bir bant geçirmişti. Kesinlikle yaşlı bir kadının vücudu olamazdı bu. Enikonu seksi bir görünümü vardı o anda Stara’nın. Işın tuhafı, topalamıyordu da.

“Peki nereye böyle?” diye sordu Kuzey. “Böyle” derken, elinde olmadan Stara’nın giyimini, makyajını falan kastetmiş oluyordu, zaten eliyle de onu baştan aşağı şöyle bir ta-

1 *Ve gece fenerlerini de götürüyorlar...*
Gece. Zifiri gece

Anna Ahmatova, *Requiem*, çev: Güneş Acar, Can Yayınları, 2008.

ramıştı. Üstelik ses tonunda, annesinin ya da ablasının giyiminden hoşnut kalmayan, onları babasının adına kıskanan bir ergenin haşlayıcılığı vardı sanki. Bu ilgi Stara'nın hoşuna gitmiş olmalıydı. Çevresinde şöyle bir dönüp endamını her yönden göstermeye çalışmasından anlaşılıyordu bu.

“Nereye olacak,” dedi Stara, şen şakrak bir havada, “Kahraman’a elbette. Birincisi mum alınamıycaz ediyor...” Bunları söylerken bir yandan da, maddeleri unutmamak için bir eliyle diğer elinin parmaklarını tek tek kapatarak sayıyordu. “Sonra, Kahraman’a hastane soracağım... Mişka'nın yarası için bant alınamıycaz şart... Kahraman'ın yardımıyla Kuzey'in telefonunu şarj edeceğimi unutmayayım bu arada... Mişka'yı hastaneye nasıl sevk edeceğimizi sorup öğrenmeliyim... Yiyecek bir şeyler, ekmek peynir falan...”

Genco araya girdi: “Şu buzdolabını da tamir ettirin bari. Kahraman Abi her şeyden anlıyor anlaşılıyor...”

“Ne abisi ayol,” dedi Stara, “hepinizden gençtir o. Daha yirmi beşinde var yok. Oğlum gibi severim onu. Akli-nıza yanlış bir şey gelmesin... Dev-Yol mahalle mümessilimizdir.”

Elindeki feneri salondakilere çevirdi Stara. “Perdeye tutma,” diye uyardı Kuzey. O anda Stara'yla artık senli benli konuşmaya başladığını kendi de fark etti.

“Şimdi beyler,” dedi Stara, ışığı yeniden kendine çevirirken. “Telefonlarınızı ve şarjlarını bana veriyorsunuz ve bekliyorsunuz.”

Duran, sonunda kapağını taktığı Kuzey'in telefonunu uzattı. Stara bir hamlede gelip telefonu aldı, şarjı da prizden çekti, her ikisini de önceden elinde hazır tuttuğu küçük bir naylon torbaya özenle koydu.

Süleyman, “Benimki kalsın şimdilik,” dedi, “zaten şarjımı da almamışım yanıma.”

“Sen bilirsin Süleyman’cığım, mamafih Kahraman bir şarj uydururdu ona,” dedi Stara, işveli bir sesle ve salonun kapısına doğru ilerlerken, “burada uslu uslu oturup ablanızı bekleyeceksiniz,” diye ekledi, “yaramazlık yapmak yok. Bak karışmam.”

“Kahraman’da bir tornavida var mıdır acaba?” diye sordu Duran.

“Oooo... Bakıyorum iyileşiyorsun Mişkoçka,” dedi Stara, “geldiğinden beri dut yemiş bülbül gibi oturuyordun. Baka-yım yarana.” Pamuğu kenara çekip feneri Duran’ın başına tuttu. “Kanama durmuş, çok hafif bir sızıntı var ama o da ya-kında durur. Nasıl hissediyorsun şimdi?”

“Eh işte...”

“Ne yapacaksın tornavidayı bakayım?”

“Yine de bir bakardım buzdolabına.”

“Onu Kahraman halleder. Sen otur oturduğun yerde şim-di. Yorulma...”

Feneri Kuzey’e verdikten sonra çıkıp gitti. Kapıyı usulca kapadığı duyuldu. Sonra da merdivenlerde yankılanan ayak sesleri. Çok uzaklardan silah sesine benzer sesler duydular. Kulak kesildiler. Fakat devamı gelmedi. Genco ayağa kalkıp salonda bir yukarı bir aşağı dolaşmaya başladı. “Acıktık be,” diye söylendi, “buzdolabında bir şeyler var mıydı?”

“Tam takır kuru bakır,” dedi Duran, “bir reçel kavanozu var yalnızca. O da küflenmiş.”

“Bu evde oyalanacak bir şeyler var mıdır acaba?” diyen Kuzey, salonun köşesindeki, o zamana kadar dikkatlerini çekmemiş eski püskü bir dolaba yöneltti feneri. Sonra du-varlarda gezdirdi. Kocaman çerçeve izleri net bir şekilde gö-ründü. “Bu evde ne hayatlar yaşandı kimbilir,” diye kendi kendine söylendi.

“O ışığı fazla oynatma,” dedi Süleyman, “dışarıdan görü-lebilir.”

“Sokaktan da artık hiç ses gelmiyor,” dedi Genco. “Bu biraz tuhaf değil mi? Bir araba da mı geçmez şuradan?”

“Burada her şey biraz tuhaf,” dedi Süleyman, “şu Stara Hanım mesela.”

“Nesi tuhaf?” diye sordu Duran. “Kendi halinde, yaşlı bir hanım işte.”

“Bence söylediklerinde tutarlılık yok,” dedi Kuzey. “Benimle Rusça konuşmak istedi. Rusçayı nereden öğrenmiş ki, bu da bir tuhaf... Aksansız konuşuyor hem de.”

“Rus filolojisinden hatırlamıyor musun? Sizin öğretmenlerinizden biri filan olmasın sakın.” Süleyman kendi esprisine güldü.

“Ama yardımcı olmak için elinden geleni yapıyor,” dedi Genco, “bizi almasaydı, belki şu anda içerdeydik.”

Süleyman’ın telefonu çaldı. Hemen açtı. “Selam Füsün,” dedi, “gazetede misin? Bana hemen haberleri ver... Büyük çatışmalar... Evet... Sonra? Çıkamıyor musunuz? Ya baksana, zor olur mu senin için bilmiyorum ama bir ricam olacak... Bir arkadaşı bulmam gerekiyor... Zor durumda olabilir. İsmi Figen...” Telefonu eliyle kapatıp Kuzey’e döndü. “Figen’in soyadı neydi?”

“Semerci,” dedi Kuzey, “Figen Semerci.”

“Figen Semerci,” diye tekrarladı Süleyman. “Evet evet o... Haber müdürü mü... Onu bilmiyorum da... Sen onu bırak şimdi. Bu isimle arayiver... Tamam, senden cevap bekliyorum,” diyerek kapattı.

“Neymiş durum?” diye sordu Genco.

“Arayacak mı?” diye sordu Kuzey.

“Her tarafta çatışmalar varmış. Bir radyomuz olsaydı...” Kuzey’e döndü. “Figen haber müdürü mü? Füsün tanıyor muş onu.”

“Evet,” dedi Kuzey, “yeni oldu. Ne çabuk duyulmuş.”

“Bizim camiada öyledir,” dedi Süleyman.

Uzun bir sessizlik oldu. Kuzey gidip köşedeki dolabı karıştırdı. Genco yere uzanıp duyulur duyulmaz bir sesle türkü mırıldanmaya başladı. Süleyman telefonunu kurcaladı. Duran burnunu çekip durdu. Tedirgindiler.

“Bir de bakıyorsun gelmiyormuş Stara Hanım,” dedi Süleyman.

“Meğer dolandırıcıymış. Her şey, benim telefonu iç etmek için bir tertipmiş,” dedi Kuzey. Gülmeye çalıştı.

Genco, yattığı yerden, “Güzel oluyor. Konuşun konuşun. Eğlenceli...” dedi.

“Ben olsam vermezdim telefonu,” dedi Duran. Genco dirseklerini yere dayayarak doğruldu. Duran’a, “Sen ciddi misin?” dedi. “Bunlara kanma ya... Ayakta işletiyorlar işte...” “Yok yahu,” dedi Duran, gülmeye çalışarak, “ben de şaka yaptım... Yani biraz eğlenelim diye işte...”

Süleyman üstüne gitti: “İlk söylediğinde pek şaka gibi görünmedi de.” “Yok ya,” dedi Duran, “yaşlı bir hanım hiç öyle şey yapar mı?”

“Pek sandığımız kadar da yaşlı değil,” dedi Kuzey, “görmediniz mi üstündeki giysiyi? Aniden gençleşti sanki.” “Öyle bir elbiseyi giysen sen de gençleşirsin hocam,” dedi Süleyman. Yüksek sesle güldüler. “Fazla gülmeyelim,” dedi Duran. “Seslerimiz duyulabilir.”

Apartmandan ayak sesleri geldi.

“Birileri geliyor.”

“Susun. Ses yok.”

Yerlerinde sessizce beklediler. Kapı gıcırtyla açıldı. Stara’nın sesi duyuldu: “Gel gel. Buradalar. Salonda.”

Hepsi salonun girişine doğru baktı. Kuzey feneri o tarafa çevirdi. Ellerinde naylon torbalarla ve paketlerle biri girdi içeri. “Nereye koyayım abla?” diye sordu Stara’ya.

“Mutfağa götür de bir şeyler hazırlayalım orada. Mumları da yak.”

Adam daha önce gelmiş olmalı ki, koridorun sol tarafına doğru yürüdü. Mutfaktan seslendi: “Sandviç hazırlayayım mı abla?”

“Hazırla canım,” dedi Stara, “sabahtan beri kursaklarına bir şey girmedi bu zavalcılıkların...” Salondakilere döndü. “Şimdi beyler,” dedi, “kısa bir zaman zarfında yaptığım işleri sayayım. Dikkatle dinleyin...”

“Dışarısı nasıl?” diye sordu Süleyman, “Polis molis?”

“Resmî polis yok ortalıkta,” dedi Stara. “Ama bu, tehlikenin geçtiği anlamına gelmiyor. Çünkü edindiğimi intibaa göre, bunu birazdan Kahraman da izah eder size, ortalık taharri memuru kaynıyor... Bu biir...”

“Taharri memuru nedir? Doğrusu bilmiyorum,” diye araya girdi Kuzey.

“Bir de mütercim olacaksın...” diyerek güldü Stara. “Evet sırasıyla gidelim şimdi.” Birden Kuzey’e sabitlendi gözleri: “Ne oldu, nişanlından bir havadis var mı? Telefonunun şarjı doluyor şu anda, merak etme. Dolunca getirteceğim buraya.”

“Henüz bir haber yok,” dedi Kuzey, “bakalım, Süleyman’ın arkadaşları bulmaya çalışacaklar... Bu arada, nişanlım değil Figen. Sadece arkadaşız.”

“Hadi hadi...” dedi Stara, müstehzi bir gülümsemeyle, “İnsan ancak nişanlısını böyle merak eder...” Derin bir nefes alıp konuyu değiştirdi: “Birazdan burada birkaç misafirimiz daha olacak. Meziyet Teyze, Alman Hastanesi’nden bir hekim ve hemşireyle birlikte gelecek ve Mişka’nın vaziyetine bakılacak. Kendisi Alman Hastanesi’ndeki herkesi tanır. Ne tatlı teyzemdir o benim...”

“Evet ama tehlikeli olmaz mı buraya gelmesi?” diye sordu Süleyman, tedirgin bir havada, “Bu teyzenin biraz dedikoducu olduğunu söylemişsiniz.”

“Söylemesine söyledim,” dedi Stara, “doğru da bu. Sağ ol-

sun, laf taşımayı sever biraz. Ama bu, iyi ve hamiyetperver bir insan olmadığını göstermez. Tanıyınca siz de göreceksiniz, baldan tatlı bir insandır. Asla kimsenin kötülüğünü istemez. Çok da iyi fal bakar haaaa...”

Kahraman girdi salona, bir clinde tepeleme sandviç dolu bir tabak, öbür elinde yanan bir mum. Kuzey, feneri Kahraman’a çevirdi. İki metre boyunda bir dev vardı karşılarında. Kilolu biri değildi. Vücudunun sırf kastan ibaret olduğu gibi bir izlenim ediniyordu insan ilk bakışta. Kalın, pos bıyıklıydı. Bedenini saran koca yakalı, dar bir gömlek vardı üstünde. Ayağında da bol paçalı bir pantolon. En dikkat çekici özelliği bunlar da değildi. Kahramanın bütün çekiciliği gözlerindedeydi. Sürme çekmiş gibi kara gözler, ince, kara kaşlar ve uzun kirpikler, gözlerdeki utangaçlık ve hüznün karışımı anlamla birleşince son derece etkileyici oluyordu. Kahraman sürekli yere bakmaya çalıştığından, o uzun kirpikler göz altlarına genişçe bir gölge düşürüyordu. Devasa yapısıyla çelişen ince bir çenesi, narin bir yüzü, kıvırcığa yakın, dalgalı, siyah saçları vardı. Sinekkaydı tıraş olduğu halde sakallarının gölgesi yine de vuruyordu yanaklarına. Favorileri kulaklarının epey altına kadar uzanıyordu. Sürekli öne eğik duruyordu. Uzun, güçlü kolları bedenine bitişik, her an hazırol-da gibi bir duruştu bu. Bedeninin öne eğikliğiyle başının hafif sağa yatık hali, ona hem mazlum hem de taşralı bir görünüm veriyordu.

“İşte mahallemizin medarı iftiharı Kahraman’ımız bu,” diye âdeta haykırdı Stara. Kahraman, içeridekileri başıyla selamladıktan sonra sordu: “Nereye koyuyoruz bunları abla?”

“Masamız yok maalesef,” dedi Stara, “mecburen halının üstünde yiyeceğiz. Bir yerlerde eski gazete olacaktı ama nereden bulacağız şimdi...”

Kahraman elindeki mumu halının üstüne koydu, altında küçük bir çay tabağı vardı mumun. Bir mum daha ya-

kıp, başka bir çay tabağına doğru eğdi tabağa yapıştırmak için. Ardından “Buyrun beyler Halil İbrahim sofrasına,” dedi. Hep birlikte yumuldular. Üç-dört dakika kadar bir sessizlik oldu. O sırada Stara birkaç kere mutfaka gidip ekmek getirdi.

Tryle

*Ama sonsuza dek sürgüne yanacağım,
Bir tutukluya, bir hastaya yandığım gibi;
Ordan oraya, yolun karanlık,
Yabanın ekmeği apacı.*

– Anna Ahmatova, Ben Onlardan Değilim

Robert Tryle'in evinin beni hayal kırıklığına uğrattığını itiraf etmeliyim. Ben daha derli toplu, daha şirin, mecmualarda gördüğüm, üst katına dar bir merdivenle çıkılan iki katlı İngiliz evlerine benzer bir evle karşılaşacağımı ümit etmiştim. Alakası yoktu. Ancak Cezayirli bir göçmen işçinin yaşayacağı ruhsuz bir evdi. Şimdi hatırlamaya çalışsam hiçbir hususiyeti gelmez aklıma. İçi intizamsız eşya yığınyla dolu iki odalık bir yer. Küçük bir tuvalet ve ondan bile daha küçük mutfak benzeri bir aralık. Odanın biri yatak odası. Diğeri de oturma odası diyeceğim ama doğru dürüst oturacak yer bile yoktu. Köşede eski püskü bir çalışma masası, üstünde masayla ahenk içinde olmayan ve gündüz bile yanan (çünkü perdeler devamlı kapalı olduğundan içerisi gündüzleri de karanlıktı) güzel bir masa lambası. Yerlerde karma-

karışık kâğıtlar, kitaplar. Odada bulunan ağır koltuğun üstü bile kâğıt yığınlarıyla dolu.

Birden duraksadım. Yatak odasındaki iki kişilik yataktan başka yatacak yer yoktu. Bu, onunla aynı yatakta yatacağımız manasına mı geliyordu? Karı-koca rolü oynayacağız dediysek o kadar da değil!

Evi dolaşmaya devam ettim. Beni buraya getiren adamlardan biri, sadık bir köpek gibi, nereye gitsem arkamdan geliyordu. Oyun şimdiden başlamıştı benim açımdan! Adamın “sadakatini” ölçmek için, fazladan maksatsızca birkaç tur bile attım odada. Mıknatıs gibi yapışmış, nereye gidersem gideyim peşimden geliyordu. Peki tuvalete gitsem ne yapacaktı? Onu da yaptım. Kapının önünde beklemekle iktifa etti. İçeri girmeye teşebbüs etmemesini bile bir kazanç olarak görmeliydim!

Sehpa gibi bir şeyin üzerindeki yapma çiçekleri görünce bir İngiliz sörünün artık bu kadar da görgüsüz olamayacağını düşünüp, yoksa bu *Mister Tryle* gerçekte İngiliz değil mi diye düşündüm. Peşimdeki adam sanki düşüncelerimi okuma kabiliyetini haizmiş gibi, üstelik de Türkçe olarak, “*Mister Tryle*, İrlandalıdır,” deyince şaşkınlıkla dönüp baktım ona. Türkçe konuşmasına mı şaşıraydım, düşüncelerimi okumasına mı, yoksa *Mister Tryle*’ın İrlandalı oluşuna mı? Tabii memnun olmuştum hiç beklemediğim bir anda Türkçe konuşan birine rastladığıma. Uzak diyarlarda hemşerisine rastlayan herkesin sorduğu klasik suali sormama ben bile hayret ettim o anda.

“Memleket neresiydi?”

Adam, soruma cevap vermek yerine açıklamada bulunmak gereğini duydu. “Size refakat etmek için hususiyetle seçildim,” dedi, “Fransa’da Türkçe bilen kadro bulmak zordur.”

Memleketini öğrenmek için ısrar etmedim artık. Bunu müsait bir zamanda nasıl olsa öğrenirdim. Hem de adama

biraz zekâ testi yapmak lüzumunu hissetmiştim o an. “Neden hususiyetle yanıma Türkçe bilen birini koydular ki?” diye sordum. Adam, hiç beklemediğim halde, safça cevapladı: “Birilerine Türkçe bir şeyler söylersiniz diye düşündüler herhalde.” “Anladın mı, der gibilerden bir de göz kırptı. “Sizi sıkı kontrol altında tutmamız icap ediyor.”

Anlamıştım ve bunu anlamam çok da iyi olmuştu.

Günleri saymaktan canım çıkmıştı. Dört gün oldu, beş gün oldu... Of, Boris’ten gelecek telgraf neden bu kadar gecikti? Halbuki geciken bir şey yoktu. Ne tedirgin günlerdi! On gün sonra, Türkçe konuşan muhafızım elinde bir telgrafla çıkageldi. Elinden koparırcasına aldım kâğıdı. Açtım ve okudum:

“Ben İspanya’ya geldim, Stara Hanım’a bildiriniz,” yazıyordu telgrafta. Hem de tamamen Türkçe kelimelerle. Oh nihayet! Boris sağ salim ulaşmıştı İspanya’ya. Telgraf, Madrid merkez postanesinden, o zamana kadar adını hiç duymadığım bir Fransız’a çekilmişti. Herhalde bu küçük noktadan sonra, Boris’le Azeri arasında kararlaştırılmıştı. Telgraf memuruna bu telgrafi harf harf dikte etmiş olmalıydı. Acaba Madrid’de mi yaşayacaktı? Hiç zannetmiyorum. Mahsus oradan çekmişti telgrafi, yerini belli etmemek için. Demek Stara Hanım ha! Bunu seçmişti sadece ikimizin bildiği kelime olarak. Bundan sonraki hayatımda kim bana “Stara Hanım” diye hitap etse, bir tuhaf olur, o günleri, Boris’imi hatırlarım.

Artık Paris sokaklarında mesut bir halde dolaşır olmuşum. Herhalde Fransız istihbaratçıları raporlarında, “Bayan Vera’nın saadeti dikkat çekici” diye not düşmüşlerdir. Tabii iki gölgem de peşimde. Bu arada Azeri olduğunu tahmin ettiğim adamın hakikaten Azeri olduğunu öğrendim. Fakat onun vazifesi Türkçe konuşmamı kontrol edip etmemek değildi. Zaten bunu doğru dürüst yerine getiremezdi. Onun

Azeri Türkçesiyle benim konuştuğum Türkçe arasında o kadar az benzerlik vardı ki. Mutlaka müstear addır ama bana söylediğine göre adı Nusrullah'tı. Diğerinki de Feridun. Memleketini de öğrenmiştim Feridun'un. İzmirliymiş. *Mister Tryle* ona "Fernando" diye hitap ederdi.

Nusrullah'la Feridun, benim için en büyük meselelerden biri olan yatak meselesini ciddiye alıp hemen bir hal çaresi buldular. Oturma odasında portatif bir yatağa yer açıp benim orada yatmamı temin ettiler. Kendileriye o dar koridora serdikleri yer yataklarında yatıyorlardı. Anlayacağınız, tam bir sefalet.

Günlük hayatta *Mister Tryle* ile pek bir temasımız olmuyordu. Sabah kalkar kalkmaz evden çıkıp gidiyor, gece geç vakit geliyordu. Ben de gölgelerimle birlikte Paris'i arşınılıyordum. Gölge dediysem, sokakta öyle bana yakın yürüdüklerini düşünmeyin. Dışarıdan bakan biri onların beni takip ettiğini anlayamazdı bile. Öyle ki, ben bile göremezdim onları sokaktayken fakat peşimde olduklarını bilirdim. Çünkü hiç beklemediğim bir zaman ve yerde kendilerini bana birkaç saniyeliğine gösterip, âdeta, "biz buradayız" demek isterlerdi. Peki beni, yani sahte Vera'yı takip eden Fransız istihbaratçıları neredeydi? Onları fark etmem asla mümkün olmadı. Bu işi öyle ustaca yapıyorlardı ki, eğer Vera'yı takip ettikleri doğruysa tabii. O iki buçuk ayda "işte bu!" diyebileceğim tek kişi bile çıkmadı. Yoksa, Vera'nın takip edilmesi bir palavra ya da paranoya mıydı? Peki ama, o zaman NKVD neden bu kadar zahmete giriyordu?

Bana son derece nazik davranan *Mister Tryle*, hususi hayatında, sadece benimle değil, hiç kimseyle konuşmayan, içine kapanık bir adamdı. Fakat birlikte gittiğimiz (benim esas rolüm burada ortaya çıkıyordu) toplantılarda, tut adamı tutabilirsen. O zaman bambaşka biri olup çıkıyordu. Bir konuşmaya başlıyordu, makineli tüfekten farksız. Anladım

ğım kadarıyla Fransızcası da iyiydi ki, ekseriyetle Fransızca yaptığı konuşmalarında, anadilinde konuşuyormuş gibiydi, hiç teklemiyordu.

Ekseriyetle Fransız Komünist Partisi'nin tertip ettiği, aşağı yukarı elliyle yüz kişinin katıldığı, komünistlerin "kad-ro toplantısı" dedikleri türden toplantılardı. Bazı toplantılar daha kitleviydi, bazen hini bile buluyordu. Bu tür toplantılar daha çok İspanya'yla alakalı mitingler oluyordu. Böylesi mitinglerde *Mister Tryle* sesini yükseltip, sağ yumruğunu havada sallayarak ajitatif konuşmalar yapıyordu. Mühim bir lider figürdü zannedersem.

Toplantılarda rolümü kolaylıkla oynayabiliyordum. Çünkü yapacağım çok fazla bir şey yoktu. Vazifem, en önlerde bir yerlerde mum gibi kıpırdamadan oturup konuşmaları dinler gibi yapmaktan ibaretti. En müşkül vaziyete düştüğüm yerler, ara sıra yapılan piknik ya da ev partisi türünden toplantılardı. Tahmin edeceğiniz gibi, bu tür yerlerde sohbet etme, en azından sorulan suallere, söylenenlere cevap verme mecburiyeti doğuyordu. Böyle yerlere katılmam zaruriydi. Çünkü Vera rolü en çok buralarda lüzumluydu. Gölgelerimin bana fısıldadığına göre, Fransız istihbaratçıları en çok bu tür toplantılara damrlarmış. Herhalde kim kime dumduma bir atmosferden faydalaniyor olmalıydılar.

Böyle parti veya pikniklerde gölgelerim daha da uyanık olur, uzaktan da olsa beni bir an bile gözden kaçırmazlardı. *Mister Tryle* da öyle. Hatta böyle hallerde en büyük vazife ona düşüyordu. Birinin bana yaklaştığını görür görmez, "kıskanç ve titiz koca" pozlarında hemen yanımda biter, bana sorulan sualleri o karşılar, bana da yüzümde sahte bir tebessümle "sevgili kocamı" başımla tasdik etmek düşerdi.

Fakat imdadıma yetişemedikleri anlar da olurdu. Bazen geveze bir Fransız erkeğine veya kadınına yakalanıverirdim. Belki de bunlar benim hakikaten *Miss Vera* olup olmadığımı

yoklamak isteyen Fransız istihbaratının adamlarıydı. Fransızca bir şeyler sorar ya da söylerlerdi bana. Eğer Tryle ya da Nusrullah'la Feridun'dan biri yardımına yetişememişe, tebessüm eder, başımı sallar, "Oui, Oui," der dururdum. Bazen suali soranın veya bana bir şeyler söyleyen kişinin yüzünde bir donukluk veya şaşkınlık ifadesi görürdüm. Belki de adam veya kadın bana bir şey sormamıştı veya "evet" denecek bir şey söylememişti. Mesela düşünebiliyor musunuz, belki de adam bana, biraz da kur yapan bir havada, "Yaşımı siz tahmin edin, madam," demişti, ben de aptal aptal, "Oui, Oui," demiştim. Böyle haller pek nadiren olurdu, fakat az da olsa olurdu. Adamın ya da kadının yüz ifadesinden vaziyeti anladığımda sırtımdan soğuk terler boşanırdı. Neyse ki, gölgelerimden biri "yanlışlıkla" ayağıma basıp canımı acıtarak küçük bir kargaşa yaratırdı da beni içine düştüğüm müşkül vaziyetten kurtarırdı.

Mister Robert Tryle, İrlandalıların şanına yakışır derecede çok içki içen biri olmasına rağmen, sarhoş olduğu zamanlarda bile son derece nazik bir insandı. Konuşma tarzından bazen çevresindeki insanlara sert davrandığını anlıyordum fakat bilhassa bana karşı, son derece nazik, hatta müşfikti. Gece yatak odasına çekilmeden evvel oturma odasındaki portatif yatağının yanına kadar gelerek, "Good night, madam," demeyi bir gün bile aksatmamıştır. Tabii konuşmıyorduk ama arada bir davranışlarıyla ve anlamadığım bir şeyler söyleyerek beni teselli etmeye, yakında benim için her şeyin iyi olacağına ikna etmeye çalıştığını biliyordum. "Very soon," diyordu, "You..." Eliyle sanırım İspanya istikametini işaret ediyordu. "Go... to Spain..." Artık o kadarını anlıyordum. Yakında İspanya'ya gideceğimi söylemek istiyordu. Dediği doğru da çıktı. İki buçuk ay kadar sonra (artık sabrım tükenmeye başlamıştı) İspanya'nın yolunu tuttum. Hem de onunla birlikte. Oraya giderken bile peşimden ayrılmama-

yan gölgelerimin bana söylediğine göre, İspanya'ya vardığımızdan kısa bir zaman sonra, *Mister Tryle*, Boris'e kavuşmam için beni münasip bir yerde salıverecekmiş. Bunu duyduğum an dünyalar benim oldu ve hiç utanıp sıkılmadan, o resmî tarih görünümlü mesafeli İngiliz'in veyahut İrlandalı'nın boynuna sarılıp yanaklarından öptüm. Tek endişem orada bir başıma, yol bilmeden, iz bilmeden ve tek kelime İspanyolca bilmeden Boris'i nasıl bulacağımıydı.

İspanya yolu görünmüştü. *Mister Tryle* adamlarıyla birlikte İspanya'ya geçip Uluslararası Tugaylar'a katılırken beni de POUM milislerinin bulunduğu bölgeye yakın bir yere bırakacakmış. Artık ondan sonrası benim maharetine kalıyormuş ama bunun üstesinden geleceğime de inanıyorlarmış. Boris'in bir adresi olsaydı yanımda, telgraf çekip geleceğimi bildirirdim, fakat böyle bir adresin olmamasından daha tabii bir şey olamazdı. Ne yapıp edip, sorup soruşturarak onu bulacağıma dair büyük bir inanç vardı içimde. Fakat bazen kendimi İspanya yollarında yalnız başına düşündüğümde, içimin karardığı da bir hakikatti.

O sabah sıkış tepiş salonda mutlulukla Rus halk şarkıları söyleyerek küçücük çantama (çünkü fazla ağırlığım olmaması gerekiyordu) koyacağım en nadide elbise ve eşyalarımı nasıl seçtiğimi hiç unutmam. Bekle beni Boris, geliyorum!

Gece

Eğer özgürlük bilincin varlığıysa, bilinç de, özgürlük bilinci olmak zorundadır. Bu özgürlük bilincinin aldığı form nedir? Özgürlükte, insan varlığı, hiçleme formu altındaki kendi öz geçmişidir (aynı zamanda kendi öz geleceğidir de).

– J. P. Sartre, Varlık ve Hiçlik

Kahraman da onlarla birlikte oturmuştu yer sofrasına. Arada bir kaş altından içeridekileri inceliyordu.

“Abilerim hep aynı yerden mi?” diye sordu.

O sırada bir kedi, mırılarak salona girdi ve gelip Süleyman’a sürtündü. “Aaaaa... Bu Munise değil mi? Nereden çıktı?” diye sordu Stara.

“Yok, bu Masume. Benim dükkânın oradaydı, herhalde peşimizden bizi takip etti,” dedi Kahraman, Masume’nin önüne bir kaşar peyniri parçası koyarken. “Kardeşi Munise’yi geçenlerde araba ezdi.”

“Ay demeeee...” dedi Stara, “Ben de bunu o zannetmiştim.”

“Şuradan geçerken yavaş olun diye kaç kere söyledim o taksicilere,” dedi Kahraman. “Yan binada oturan Selahattin Amca, ezen arabayı neredeyse Taksim’e kadar kovaladı. Bir yakalasa canına okuyacaktı ama...”

“Salahattin Bey değil mi?” dedi Stara, alnına düşmüş saçını zarif bir hareketle geriye doğru attıktan sonra, yanakları aniden al al olmuştu, “Evindeki kedileri görseniz bir de. Onlara nasıl şefkat gösterir nasıl...”

Sonra, lafı aniden değiştirmek istermiş gibi, “Bu yoldaşlar aynı yerden değil,” diyerek Kahraman’ın biraz önceki sorusuna çevirdi konuyu. “Zannederim Kuzey’le Süleyman eskiden arkadaş oluyolarlar. Öyle değil mi?”

“Öyle,” dedi Süleyman.

“Abi size bir şey soracaktım.” dedi Kahraman, Süleyman’a dönerek.

“Buyur, sor,” dedi Süleyman.

“Devrimci misiniz?”

“Eh, öyle sayılır,” dedi Süleyman.

“Benimki de soru değil ya işte,” dedi Kahraman, elini cebine atıp bir sigara paketi çıkarırken. “Böyle bir günde buraya kim sığınır ki...” Sigarayı herkese tuttu. Kimse almadı. Kendisi de yakmadı bunun üzerine. Belli ki Stara’nın bakışlarını fark etmişti.

“Tamam tamam abla,” dedi Kahraman, “bir an için unuttum bu evde içilmediğini.” Süleyman, Kahraman’ın buraya sık sık geldiğini düşündü.

“Benim esas sormak istediğim,” diye sürdürdü Kahraman, “kusuruma bakmayın, eğer damdan düşer gibi oluyorsa ama çok merak ettiğim bir nokta, Mahir Çayan’ın kesintisizleri hakkında ne düşündüğünüz... Özellikle şu suni denge meselesi...”

Bir sessizlik oldu. Kuzey lokmasını çiğneyip yuttuktan sonra ayağa kalktı. “Dizlerim biraz ağrıyor da böyle uzun süre oturunca,” dedi. Ardından ekledi, “Benim bu konuda fazla bilgim yok. Doğrusunu söylemem gerekirse, sözü geçen kitapları okumadım bile.”

“Ben bir şeyler söyleyebilirim,” dedi Süleyman. Başlar

ona çevrildi. Süleyman, Masume'yi okşarken şunları söyledi: "Mahir Çayan bu teoriyi Latin Amerika ülkelerinden almıştır, bildiğim kadarıyla. Burada uzun uzun konuşamayız belki ama kısaca söylemek istediği, oligarşi ile halk arasında suni bir denge olduğu ve öncü silahlı mücadelenin bu suni dengeyi bozacağıdır. Çok özet olarak tabii..."

"Nasıl bozacak abi?" diye sordu Kahraman, "Mahallede Kurtuluşçu arkadaşlar var, onlarla tartışıyoruz da..."

"Onu ben de ayrıntısıyla bilmiyorum doğrusu," dedi Süleyman. "Ama teori bu. Yani şöyle düşün: Bir yerde bir yapı var. Sağlam gibi görünüyor ama aslında suni bir denge üzerinde duruyor. Yani çok sağlam değil. Silahlı mücadele bir buldozer darbesi gibi yapıyı sarsıyor ve halk bu bozulan denge sonucu, içinde bulunduğu uyuşukluktan silkinip ayağa kalkıyor, oligarşinin egemenliği tehlikeye giriyor falan gibi bir şey işte..."

"Anladım abi," dedi Kahraman.

"Nereden aklına gelir böyle şeyler çocuk?" dedi Stara, oluşan ağır havayı dağıtmak istermiş gibi. Ardından ekledi: "Doydunuz mu? Kaldıralım mı?"

Halının üstünde kalanları mutfaka taşıdılar. Birkaç kâğıt bardak kaldı yerde.

"Masume'yi atayım mı dışarı abla?" diye sordu Kahraman.

"Yok yok, kalsın," dedi Stara, "ortalığı pisletmez değil mi? Dışarıda miyavlar falan şimdi bu..."

"Yok abla, pisletmez," dedi Kahraman, "çok terbiyelidir. Bir yerlerde saksı kumu var mı? Bir eski gazeteye biraz dökersek oraya yapar."

"Arka terasta birkaç kurumuş çiçek vardı," dedi Stara. "Ne dersin Kahraman... Masume'yi terasa koyayım mı?"

"Koy abla, daha iyi olur."

Stara, Masume'yi kucağına alıp salondan çıktı. Geri döndüğünde Stara'nın üstündeki giysileri de değiştirdiğini fark

etti Kuzey. Eski yaşı Stara olmuştu yeniden. Stara, Duran'a doğru ilerledi. "İyisin değil mi Mişka? Doktor birazdan burada olur. Ha, bu arada beyler, Kuzey'in telefonuyla şarjını Meziyet Teyze'ye verdim. Şu anda Alman Hastanesi'nde şarjı doluyor. Haberiniz olsun. Oranın jeneratörü var ya."

O sırada Süleyman'ın telefonu çaldı: "Evet Füsün..." Bir sessizlik oldu. Süleyman bir süre "Hımm... hımmm..." deyip durdu. Hepsı dikkat kesilmişti. "Peki, tamam..." dedi ve telefonu kapattı.

"Bulmuşlar mı?" diye sordu Kuzey, tıkanan bir sesle. Süleyman zor konuşuyordu: "Yok... Bulamamışlar... Ama bulmaya çalıştıklarını söyledi..."

"Benden bir şey saklamıyorsun değil mi?" diye sordu Kuzey.

"Hayır," dedi Süleyman, "niye saklayayım... Bu arada senin telefonun şarjı dolunca zaten Nil'i de Figen'i de arayabilirsin." Sonra Stara'ya döndü. "Ne zaman gelir telefon?"

"Meziyet Teyze, Alman Hastanesi'ne gitti. Oradan bir hekim alıp gelecekti. O arada telefonu da şarja koyacaktı. Ama şarjın dolması zaman alır. Sonra gidip alır oradan. Birazdan gelirler."

Stara, Kahraman'a döndü: "Sen nerelerdeydin bütün gün? Taksim'de neler olup bittiğini en iyi senin bilmen lazım."

Kahraman önüne baktı. "Hiç sorma abla..." Apartmanda ayak sesleri duyuldu. Dinlediler.

"Zannederim geliyorlar," dedi Stara. Kapıya gidip bekledi. Ayak sesleri iyice yaklaşıncaya kapıyı açtı. İçeriye beş gölge süzüldü. Kuzey, feneri o tarafa doğru çevirip saymıştı.

İspanya

*Bir yerlerde, kediler miyavlıyor,
Uzaktaki adımların sesinde kulağım
Sözlerin öylesine bir ninni ki
Uyku girmede gözlerime iki aydan beri.*

– Anna Ahmatova, *Uykusuzluk*

Sırtımızda çantalarımız, Fransa'nın etrafı kırılık, ıssız mıntıkalarında yürüyorduk. Beş kişiydik. Mister Tryle, Nusrullah, Feridun, İspanyol rehberimiz ve ben. Trenle Toulouse şehrine kadar gelmiştik. Oradan bir arabayla Pau kasabasına vardık. Bundan sonrasını yürüyerek gitmemiz icap ediyormuş. Pireneler'in başladığı noktaymış burası. Dağ geçitlerinden ilerleyecekmişiz. Pireneler'i aşınca İspanya'da olacaktıymış. O bölgeler Franco'nun Mağribi birlikleri veya Falanjistler tarafından henüz ele geçirilmemiş. Cumhuriyetçilerin kontrolündeki yerler olarak görülebilmemiş, fakat pek de emniyetli değilmiş. Başiboş çetelerin saldırısına uğrama tehlikesi varmış. Burası aynı zamanda göç yoluymuş. Durup, bunları bana anlatan Feridun'a baktım. "Göç mü?" diye sordum. "Evet hanımefendi," dedi. Bana Türk usulü, "hanımefendi" diye

hitap ederdi daima. “Maalesef İspanya’nın iç bölgelerindeki halk Fransa hududuna doğru kaçmakta. Dadalier hükümeti, hududu resmen kapatmış olsa da, insanlar Fransa’ya geçmenin yolunu bulmaya gayret ediyorlar.” Boris’i düşündüm. İspanya’sı kan kaybediyordu.

Dar bir geçide girmiştik. “Artık Pireneler’deyiz,” dedi Feridun ya da Fernando. Durup, geldiğimiz yollara baktım. Rusya’nın, dalgalanan yeşil bir halıya benzeyen kırlarını hatırladım. O kadar benziyordu ki. Veya o an ben benzetmiştim. Sonra yüzümü yeniden İspanya tarafına, tırmanmakta olduğumuz dar geçide çevirdim. Beni Boris’e götüren geçide. Heyecan, coşku ve hüznle karışık hisler içindeydim. Gittikçe yükseliyorduk. Çok güzel bir hava vardı. Dağ çiçekleri açmıştı sağda solda, kümeler halinde. Kışın Pireneler’den geçmek çok müşkül bir şeymiş. Şimdi tam geçiş mevsimindeymişiz. Boris’in nasıl geçebildiğini düşündüm.

Yüksek bir yerde mola verdik. Artık etrafımızda, zirveleri karlı yalçın dağ silsilelerinden başka bir şey görünmüyordu. Orada bir şeyler yedik. Heyecandan iştahım kapanmıştı. Mister Tryle çıkarıp bir puro yaktı. Bizlere de ikram etti. Sadece İspanyol rehber aldı purodan.

Geceyi boş bir dağ evinde geçirdik. İki katlı, ahşap, şirin bir evdi. Evin çevresinde atlar da vardı. Feridun’dan, sabah yolumuza atlarla devam edeceğimizi öğrenince ödün koptu. Hayatımda ata binmiş değildim. Üstelik ayağım... Feridun endişemi giderdi. Onun terkisine binecekmişim. Beline sıkı sıkı sarıldığım zaman hiçbir problem kalmazmış. Gece çok soğuktu ve üstümüze örtecek pek de bir şey yoktu. Ne buldularsa üşümeyeyim diye üstüme örttüler. Sabaha doğru yoğun çiyin ıslaklığını ve ayağımın sızısını hissettim.

Sabah, atlarla devam ettik. Feridun’un beline sıkı sıkı sarılmıştım. Evvela korktum ama zamanla alıştım. Atımız, sırtında ürkek bir “hanımefendi”yi taşıdığını biliyor olacak ki,

adımlarını son derece dikkatli atıyor, bizi sarsınamaya ihtimam gösteriyordu. Mola verdiğimizde, boynunu okşadım bu kahverengi, yeleleri örgülü kızın. Feridun'un tavsiyesi üzerine avcumla şeker bile verdim. Ne kadar nazikti. Koca dudaklarıyla şekerleri nasıl da incitmeden alıyordu.

Sonunda yine dar bir geçitten geniş bir araziye çıktık. Feridun, "İspanya topraklarındayız," dedi başını çevirmeden. Atlarımız düzlüğe inince hızlandı. Lerida muntıkasındaymışız. Tarrega'ya vardığımızda yollarımız ayrılacakmış. Ara sıra yanımızdan kadınlı, erkekli, çocuklu mülteci kafileleri geçiyordu. Bize çekinerek bakıyorlardı. Sırtlarında birkaç parça eşyalarını taşıyorlardı. Minsk'ten Odesa'ya gittiğimiz günleri hatırladım. Fernando'ya "Yolda birkaç kilise gözüme çarptı ama hiç çan sesi duymadım, belli bir sebebi var mı?" diye sordum. Onunla at üstünde giderken Türkçe sohbet etmek hoşuma gidiyordu. "Bildiğim kadarıyla hanımefendi..." dedi, "Anarşistler bütün kiliseleri ateşe verip çanlarını da kırmış veya eritmişler." Kızdım anarşistlere. Halbuki Boris onlardan sitayişle bahsetmişti.

Feridun, ilerideki evleri gösterip, "İşte Tarrega burası," dediğinde ağlamamak için kendimi zor tuttum. Beni esir alan insanları sevmiş, dost olmuştum, ne garip! Hayat yolunda bambaşka yerlerden geldiğimiz ve bambaşka yerlere savrulacağımız bu insanlarla müşterek hatıralarım vardı. Eminim birbirimizi hiç unutmayacak, hafızalarımızda taşıyacaktık. Büyük bir çeşmenin bulunduğu yol ağzında durduk. Ayrılacağımız nokta burasıymış. *Mister Tryle* yanımıza geldi. Feridun'a bir şeyler söyledi. Feridun onun cümlelerini tercüme etti bana. Sağa doğru giden yolu göstermişti Tryle. Orası şark tarafıymış. O yoldan gidecekmişim tek başıma. Yürüyerek. Ata binmesini bilseymişim bile atla tek başıma gitmem doğru olmazmış. Kadın olduğumdan, bu tehlikeli olabilirmiş. Yolda çeteler atıma el koyup beni de esir

alabilirmiş. Bir köylü kadın gibi gitmeliymişim yollarda. O zaman, bana neden uzun, biçimsiz bir elbise giymem için ısrar ettiklerini anladım. Bu yol beni en nihayetinde Barcelona'ya götürürmüştü. O taraflar "kontraihtilalci" (bunu bilhas-sa vurgulamıştı *Mister Tryle*, böyle bir anda bile ideolojik taviz vermemişti) POUM milislerinin ve anarşist milislerin hakim olduğu yerlermiş. Yolda, gözüme kestirdiğim birilerine İspanyolca, "Estoy buscando POUM,"¹ demem kâfiymiş. İspanyolca bilmediğim halde bu cümleyi papağan gibi ezberledim ve tek başıma yola çıkmadan evvel Feridun'un karşısında defalarca provasını yaptım: "Estoy buscando POUM." Feridun, "Tamam, oldu işte," diyerek memnuniyetle başını salladı.

Mister Tryle makineli tüfek gibi bir şeyler anlatmaya devam ediyor, Feridun da hızla bana tercüme ediyordu. Barcelona'ya varmadan, o taraflarda, yakın köylerde "kontraihtilalci" POUM'u ve anarşistleri bulabilirmişim. Onlar da beni Boris'e götürürmüştü. Kendileri ise yola atla devam edecek olsalar da çok uzun bir yolları varmış. Madrid'e gidiyorlarmış.

Sırtıma kumanya dolu koca bir heybe yüklediler. İtiraz edecek oldum. *Mister Tryle* kaşlarını çatarak bir şeyler söyledi Feridun'a. "Yollarda açlıktan ölmek istemiyorsa alsın bunu yanına," demiş. Rehberle sorarak İspanyol parası peseta hakkında bilgi aldılar ve bana verecekleri parayı tespit ettiler. Şimdi hatırlamıyorum ama epeyce bir paraydı verdikleri. Kâğıt pesetaları eteğimin altına saklamamı sıkı sıkı tembihlediler. Artık ayrılma vakti gelmişti.

Rehberimiz de dahil olmak üzere hepsiyle kucaklaştım. Ve tabii o güzel gözlü atımla da. İtiraf edeyim ki, en zor ondan ayrıldım. Atlarına binip uzaklaştılar. Arkalarından bir süre baktım ve sonra şark tarafına uzanan yolu tuttum. Bilmediğim bir memlekette, hiç bilmediğim yollarda, dilini an-

1 "POUM'u arıyorum."

lamadığım insanların arasındaydım. Hayatımın en büyük yalnızlığıydı bu. O ıssız yollarda yürüyen, içi ıssızlıkla titreyen bir kadın...

Akşamın karanlığı basıncaya kadar öylece yürüdüm. Bir an bile durmadan. Ara sıra yanımdan köylü kadınların geçtiğini görüyordum ama başımı kaldırmadan yürümeye devam ediyordum. Ne diyecektim ki onlara? Ne diyebilir, ne sorabilirdim ki. Gece bastırdıktan sonra da devam ettim yürümeye. Bir meczuptan farkım yoktu. Hani deli kuvveti denen bir şey vardır ya... En ufak bir bitkinlik hissetmeden yürüyordum. Her adımda Boris'e biraz daha yaklaştığımı hissederek.

Sonunda aniden takatim kesildi ve yolun kenarına çöktüm. Bana verdikleri battaniyeye sarındım. Yol kenarında uyumuşum. Gözümü açtığımda yolun karşı tarafında, ters istikamette yürüyen insanlar gördüm. Ortalık aydınlanmıştı. Onların yürüdüğü tarafa geçtim. Önüme ilk çıkan kadına "Estoy buscando POUM," dedim. Kadın hiçbir şey anlamamış gibi yüzüme bakıp yürüdü. Söylediğimi anlamamış olması canımı sıkıyordu. Demek doğru söyleyememiştim veya İspanyolca konuştuğumu zannederek anlaşılmayan bir şeyler gevelemiştim. Sırtlarındaki ziraat aletlerinden anladığım kadarıyla bunlar tarlaya giden köylülerdi. Yaşlıca bir adamı çevirdim bu sefer, "Estoy buscando POUM," diyerek. Adam bana gülümsedi. Bir şeyler söyledi. Cümlesinin en sonundaki "Senyora" kelimesini anladım sadece. Eliyle benim gittiğim istikameti gösterdi. El işaretinden POUM'un o taraflarda bir yerlerde olduğunu ve daha epeyce yürümem icap ettiğini anladım. Demek söylediğim İspanyolca cümleyi anlamıştı. Ne saadet!

Sonunda köy ya da kasaba gibi bir yere vardım. Üç adam yolumu kesip bana bir şeyler söylediler. Tabii hiçbir şey anlamadım. Boyunlarında kırmızı-siyah eşarp veya mendiller

bağlıydı. Onlara da “Estoy buscando POUM,” dedim. Gü-
luştüler. Aralarında bir şeyler konuştular. Biri gülerek bir
şey söyledi bana. Aradan sadece “Troskista” kelimesini seçe-
bildim. Yoksa bana Troçkist olup olmadığımı mı sormuştu?
Hiçbir şey diyemedim elbette. “Evet,” desem bir türlüydü,
“hayır” desem bir türlü. Militan bir halleri vardı. Birinin be-
lindeki silahı fark edince çok korktum. İçimden dua ettim,
inşallah Falanjist falan değildirler diye. Şu kilise yakan anar-
şistler bunlar olmasındı sakın. Yine de anarşistleri Falanjist-
lere bin kere tercih ederdim. Beli silahlı olan, içinde POUM
geçen bir şeyler sordu. Ellerimi iki yana açıp anlamadığımı
göstermeye çalıştım. Adamlar biraz şaşkın, aralarında mün-
kaşa etmeye başladılar. İşte birazdan kaderim belli olacaktı.
Son anda aklıma geldi. Onlara “Boris,” dedim, “POUM... Bo-
ris.” Beli tabancalı olan “Boriis?” diye tekrarlayıp bana yine
bir şeyler sordu. Tanrım, ne kötü bir şeydi dilsizlik.

Beni götürüp kasabadaki küçük bir kulübeye soktular. Bir
iskemleye oturttular. Biraz sonra, yine boynuna kırmızı-si-
yah eşarp bağlamış genç bir kadın girdi içeri. Aba gibi kaba
bir kumaştan haki renk bir pantolon vardı ayağında. Üstün-
deki asker gömleğinin sol tarafına ise, CNT-FAI harflerini
ihtiva eden, yine haki renk bir kumaş parçası dikiliydi. Aya-
ğa kaldırıp üstümü aradı. Neyi aradığını anlatmak için olsa
gerek, parmağını tabanca gibi yapıp güldü, “Bum bum,” de-
di. Anlamıştım. Üstünde silah arıyorum, demek istiyordu.
Ben de gülümsedim. Genç kadın son derece üstünkörü bir
arama yapmış, eteğimin altına lastikle tutuşturduğum İspan-
yol paralarını bile bulamamıştı. Bulsalardı casus olduğum-
dan şüphelenebilirlerdi. Köylü görünümlü bir kadın, dil bil-
miyor ve üstünden yüklüce bir para çıkıyor. Tanrının him-
metiyle bu badireyi de atlatmışım.

Derken kapıdan orta yaşlı bir adam girdi. Onun eşar-
bı yoktu ama salahiyetli birine benziyordu. Bana bir şey-

ler sordu. Sorusunun içinde “POUM” geçince sevindim. Başımı salladım. “POUM, POUM,” diye tekrarladım. Adam, “Do... you... speak... English?” diye sordu yavaş yavaş. Bu kadarını anlamıştım. “İngilizce biliyor musun?” diye soruyordu. “No,” dedim: “Russian... Turkey...” Galiba kafalarını iyice karıştırmıştım. Aralarında hararetle bir şekilde konuşmaya başladılar yeniden. O sırada gözüm pencereden dışarı kaydı. Kasabanın giriş tabelasını gördüm. “Granyanella” yazıyordu. Kasabanın adı buydu demek. “Barcelona?” dedim adama. *Mister Tryle*’dan öğrendiklerimi kullanmanın zamanıydı. “Go... to Barcelona... POUM...” Bu sefer adam, “Senyora”lı İspanyolca bir cümle kurdu. Tabii yine hiçbir şey anlamamıştım. Biz böylece sağırlar diyalogu içindeyken, iki kişi daha girdi içeri. “Salud!” diye selam verdiler. İçeridekiler de hep bir ağızdan “Salud!” dediler. Biri genç, diğeri yaşlıca iki adamdı. Genç olanı, yaşlıca olanı gösterdi. “POUM,” dedi. Anlamıştım, yaşlıca adam POUM’luydu. Bulmuştum işte. “Boris,” dedim adama. Adam içinde Boris’in adının da geçtiği bir cümle kurunca, neredeyse boynuna sarılacaktım. Herhalde Boris’i tanıyordu. Ya da öyle gelmişti bana. Adam, eliyle uzakta bir yerleri gösterdi, bana “gel” işareti yaptı. Eşyalarımı alıp onu izledim. Üstü açık bir cipe bindi, ben de arka tarafa yerleştim. Altımdan batan yaylara aldırmadan. Eşarphılara el salladım cipten. Onlar da el salladı. Boris’in Paris’teyken öğrettiği tek İspanyolca sloganı kullanarak “Viva revolución!” diye seslendim onlara coşkuyla. Onlar da sağ yumruklarını şakaklarına dayayıp “Viva revolución! Viva anarquía!” diye bağıldılar. İşte anarşistleri de görmüştüm. Pek öyle kilise yakıp çan tahrip edecek tiplere de benzemiyorlardı ya... Cip hareket etti. Yüzümü ve saçlarımı rüzgâra verdim. Boris’i bulmuştum, emindim artık. Ömrümde kendimi hiç bu kadar mesut hissetmemiştim!

Cip toprak yoldan, toz bulutlarını kaldırıp sarsıla sarsı-

la ilerlerken, geçtiğimiz manzaraların tadını çıkarıyordum. Ağaçlar... Otlayan birkaç zayıf inek... İleride kahverengi, basık, yaşlı dağlar... Adını bilmediğim ağaç kümeleri... Hayat, her şey, bu kadar güzel görünebilir miydi?

Yıkık dökük, fakat sağlam olduğu intibainı veren, iki katlı, yandan merdivenli bir binanın önünde durduk. Toprak yolda on mil kadar gitmiş olmalıydık. Cipi süren yaşlıca adamın da, benim de üstümüz sarı bir toz tabakasıyla kaplanmıştı. İnip üstümüzü silktik. Daha doğrusu adam üstünü silkince, ben de onu taklit ettim. Adam bana bir şeyler söyleyip binanın merdivenine yürüdü. Herhalde burada beklememi söylemişti. Merdivenlerin yarısında durup bana el etti. Demek beklememi değil, onu takip etmemi söylemiş. Peşinden merdivenleri tırmandım. İçeriye seslenerek kapıya vurdum. Kapıyı ince, rahibe yüzlü bir kadın açtı. Girdik. Ecza kokusu çarptı burnuma. Yoksa burası hastane miydi? Yoksa?

Sol tarafta bir kapıyı açtı adam. İçeri baktı ve “Camara-de,” diye seslenip beni eliyle çağırdı. Yavaşlatılmış bir filmin oyuncusuydum sanki. Birkaç saniye sonra Boris’i göreceğimi biliyordum. Kalbim, bu yavaş filmle hiç de mütenasip olmayan bir şekilde hızlı hızlı çarpıyordu. Ne görecektim? Boris hasta mıydı? O bir saniyelik sürede beynimden neler geçti neler. Onu ölüm döşğinde göreceğimi bile düşündüm. Bana “Sevgilim,” diye sesleniyor ve başı yana düşüyordu. Bu manzarayı bile gördüm.

Kapıya vardım. İçeri baktım. Boris! İşte Boris! Bana bakıyor! Gülümsüyor. Yatakta değil. Bir iskemlenin üstünde oturuyor. Ama sağ bacağını başka bir iskemleye uzatmış. Sargılar içinde bacağı. Hatta sargıdan dışarı biraz kan bile sızmış. O anda sakat bacağıma korkunç bir sızı girdi ama belli etmedim. Başı da sargılı. Ah Boris'im! Seni yaraladılar mı! Ama olsun. Hayattasın ya! Ben sana bakarım. İyileştiririm. Kavuştuk ya. Gerisi mühim değil.

Arkamdan bir kadın sesi duydum. İnce suratlı, rahibe-ye benzeyen o kadın omzumun üzerinden bir şeyler söyledi Boris'e. Boris başını salladı. Onun İspanyolca bildiğini bilmiyordum. Belki de burada öğrenmişti biraz. Böyle bir anda bunları düşünmem garipti ama düşünmüştüm işte. Hatta itiraf edeyim ki, içimde vahşi bir kıskançlık rüzgârı bile esti o an, hatırlıyorum. Boris oturduğu iskemleden tek ayağının üzerinde kalktı ve sekerek bana doğru gelmeye çalıştı. Atılıp elinden tuttum ve ona sarıldım. Oh Boris'im! Benim Boris'im! Kimseye verinem seni, kimseye. Yandaki yatağa düşercesine oturduk. Bir süre sarılmış vaziyette öylece kaldık. Başımı çevirip kapıya baktım. Kapı kapanmıştı. İkimizden başka kimse yoktu. Onun o çok iyi bildiğim keskin dudaklarını buldu dudaklarım. Öyle ne kadar kaldık bilmiyorum. Gözyaşlarım yanaklarına akmıştı.

"Geldin," dedi Türkçe. "Ya prişla,"² dedim Rusça.

O uzanmış, ben yatağının kenarında oturmuş, eli elimde saatlerce konuştuk. Rahibe suratlı kadın bu arada yemek getirdi bir tepsi içinde. Ben Boris'e yemeğini yedirirken de konuşmaya devam ettik, saatlerce ve saatlerce. Konuşmanın böylesine tedavi edici bir şey olduğunu bilmiyordum. Birbirimizin sözünü keserek, gülerek, arada öpüşerek, ağlayarak, daldan dala atlayarak, birbirimizin başından geçenlere tekrar tekrar dönerek, hasretimizi anlatarak, geçmişe, Orta-köy'e giderek, trene binip Paris'e gelerek... Arada bir sızlamakta olan sağ bacağımı hissediyordum ama bunu ona hiçbir zaman söylemedim.

Bir ara durup gözlerime baktı derin derin ve beni sarsan bir şey söyledi: "Tam da sağ bileğimden yaralanmama ne dersin?"

"Ne diyebilirim..." dedim. Ne demek istediğini anlayıp başımı önüme eğmiştim.

2 "Geldim."

“Bu da benim kefaretim oldu,” dedi, “seni sakatlamamın bedeli.”

“Saçmalama sevgilim,” dedim. “Böyle şeylere inanmazdın sen. Ne oldu sana?” Onu zayıf yerinden vurup lafı geçiştirmek istemiştim. Bileğim fena halde sızlıyordu. Bu mevzu-ya bir daha dönmedi. O zaman anladım içinde nasıl ağır bir manevi yara taşıdığını.

Benden ayrıldıktan sonra onu Paris’in merkezinde serbest bırakmışlar. Hiç zaman kaybetmeden yoldaşlarıyla irtibata geçmiş. Onun için en mühim şey bir an evvel İspanya’ya geçip bana telgraf çekmekti. Hatta bir ara yoldaşlarına, şu mahiyette bir telgraf çekin İspanya’dan demeyi bile düşünmüş, fakat kelimeleri doğru yazdırabileceklerine itimat edememiş. Kışın başında Pireneler’den geçmek imkânsız gibi bir şeymiş. Dağlarda beklenmedik kar fırtınaları olurmuş. Buna rağmen iki rehberle birlikte yola koyulmuş. Pireneler’i aşmışlar, doğruca Madrid’in yolunu tutmuş ve bana o telgrafı çekmiş.

Gülerek “Stara Hanım ha,” dedim. “Sadece ikimizin bildiği sözün bu olacağı hiç aklıma gelmezdi. Peki, nasıl yazdırabildin telgraf memuruna?”

“Hiç de kolay olmadı,” dedi. “Ne kadar uğraştığımı anlata-mam sana. Ama sonunda muvaffak oldum işte.”

Sözün burasında kafamı en çok kurcalayan mevzuya gir-dim. Canını yakacağını biliyordum ama sormak zorunday-dım. “Nasıl oldu?” diye sordum. “Yani nasıl yaralandın?”

“Şu pencereyi açsana,” dedi, “çaktırmadan birer sigara içelim. Hemşire bana yasakladı da.”

Rahatlamıştım. Kıskançlık hissim açtığım pencereden uçup gitti. “Hemşire mi o kadın?” diye sordum.

“Onun gibi bir şey,” dedi. “Profesyonel hemşire mi bilmi-yorum fakat şu anda vazifesi bu. Yan tarafta bir hasta daha var. Onun durumu ağır ama...”

Yastığının altından buruşmuş bir sigara paketi çıkardı. Paketin üstünde İspanyolca bir şeyler yazıyordu. “Bakıyorum paket taşımaya başlamışsın,” dedim.

“Senin hasretin sebep oldu buna,” dedi. Yüzünü bir kez dikkatle inceledim. Sakalları epey uzamıştı. Hatta belki de sakal bırakıyordu. Tek tük beyazları görünce hüzünlendim. Şakakları da ağarmaya başlamıştı.

Yaralanmasıyla alakalı konuşmak istemiyordu galiba. Başka mevzulara atlamaya çalıştı ama buna müsaade etmedim. “Anlat bana,” dedim, “üzüleceğim için anlatmaktan kaçındığını biliyorum Boris.” Yakalanmış gibi gözlerini kaçırdı ve sonunda anlattı.

Madrid’den Barcelona’ya giderken bir yerden sonra benim takip ettiğim yolun aynısını takip etmiş meğer. Bir kısmını atla, sonra arabayla, daha sonra yayan ve sonunda Barcelona’ya varmış. O vardığında Barcelona çok karışıkmış. Anarşistlerle ve POUM’la İspanya Komünist Partisi militanları, hatta nizami ordu arasında yer yer muharebeler oluyormuş. Hemen POUM milislerine katılmış. Zaragoza cephesinde de, milislerle Franco’nun taarruz birlikleri arasında muharebeler varmış. Bir milis müfrezesiyle birlikte oraya sevk edilmiş. Madrid’in de yardıma ihtiyacı varmış, Franco birlikleri Madrid’e doğru ilerliyormuş. Durruti’nin kumanda ettiği anarşist müfrezeler Madrid’e sevk edilmiş. Bu arada Cumhuriyetçi hükümetin Madrid’i boşaltıp Valencia’ya kaçtığı havadisi gelmiş. Bu büyük bir moral bozukluğuna yol açmış. Buna rağmen milisler cesaretle mukavemet ediyormuş her yerde. Boris’in bulunduğu milis birliğine, Zaragoza cephesinden çekilip Madrid’i takviyeye gitmeleri emri gelmiş. Öyle yapmışlar. Fakat Barcelona ve çevresinde Cumhuriyetçi nizami ordunun, anarşistlerin liderliğinde kurulmuş komünleri cebren dağıttığı havadisleri gelince, iki ateş arasında kaldıklarını anlamışlar. Garptan Franco

orduları yürüyormuş, şarktan ise cumhuriyetçi nizami ordu üstlerine geliyormuş (bunları anlatırken bu karmaşık vaziyeti ne ölçüde anladığımı ölçmek için arada bir durup yüz hatlarımı tetkik ediyor ve durmadan “Anladın mı?” diye soruyordu). Milis güçleri iki ateş altındaymış ve mukavemetleri gittikçe kırılıyormuş. En mühimi, müthiş bir silah ve cephane kıtlığı varmış. Silahları çok eskiymiş ve mermileri de gittikçe azalıyormuş. Büyük Harp’ten kalma eski Rus tüfekleriymiş ekseriyeti. Madrid’e doğru ilerlerken Zaragoza cephesinden kaydırılan Falanjist birliklerle çarpışmaya girmek mecburiyetinde kalmışlar. Aslında Falanjistlerin silahları da pek matah değilmiş, fakat yukarıdan Alman ve İtalyan faşistlerinin tayyareleriyle destekleniyorlarmış. Çarpışmalar sırasında, bir arkadaşıyla birlikte bir çukurda, nereye ateş ettiklerini bile bilmeden son mermilerini harcamak mecburiyetinde kaldıkları bir sırada sağ ayağına bir bazuka mermisi parçası gelmiş, başına da mermi gibi bir şey çarpmış. Tabii bazuka mermisi olduğunu daha sonra sıhhiyecilerden öğrenmiş.

“Bazuka mı?” diye bağırdım, “Aman Tanrım! Kocaman bir şey olmalı.” Bazukanın nasıl bir şey olduğunu bilmiyordum, fakat ismi bile korkutucuydu.

“Tabii o anda ne olduğunu bilmiyordum,” dedi, o ânı yeniden yaşamanın gerginliğiyle. “Aynı anda kafamda ve ayağымda korkunç bir acı hissettim. Sonrasını hatırlamıyorum. Yanımdaki yoldaşım vurulduğumu anlayınca beni çukurdan çıkarıp sürükleyerek ateş hattının dışına taşımaya çalışmış. Kendisi de kolundan yaralandığı halde buna muvafak olmuş.”

Durdu. Gözlerinde korkunç bir hüzn gördüm o an. “Biliyor musun?” dedi, “Diago artık hayatta değil. Beni sıhhiyeye teslim ettikten sonra kolunun yarasına aldırmadan yeniden mevziye koşmuş ve orada vurularak ölmüş.”

Ağlamamak için dudaklarımı ısırırdım. Diago için sonra ağlamalıydim, daha sonra. Şu anda değil.

“En son hatırladığım Diago’nun üzerime kapanmasıydı. Sonra kendimden geçmişim. Gözlerimi sıhlhiye çadırında açtım. Tam üç gün sonra. Başımdaki yara çok mühim değildi. Bir şarapnel parçası sıyrıp geçmişti. Sıhlhiye çadırı milislerle birlikte devamlı yer değiştirmek mecburiyetindeydi. Bu yüzden beni buraya taşıdılar. Yirmi gündür de buradayım.”

“Nasıl şimdi ayağın?” diye sordum ayağına bakmamaya çalışarak.

“İki ameliyat geçirdim. Bilek kemiği çok kötü parçalanmış. Çakıtaşı gibi dağılmış. Bunların bir araya gelip kaynaması zor. Barcelona’ya hastaneye sevk etmek istiyorlar, fakat yol üstünde çarpışmalar var ve vaziyet tehlikeli. Cumhuriyetçi ordu yakaladığı milisleri tevkif edip hapse atıyor. Görüyorsun işte... Geceler boyu kâbus gördüm. Sana gelmek istiyordum, fakat alçı içindeki ayağım mâni oluyordu buna. Ayağımdaki alçı öyle ağırdı ki ve bütün vücudum alçılanmış gibiydi. Bu alçının içinden çıkamıyordum, boğulur gibi oluyordum. Artık hiç çıkamayacağım diyordum, bu benim ömrüm boyunca çekeceğim bir hapislik. Yüreğim daralıyordu. Bağırarak, ter içinde uyanıyordum.”

Onun odasında, yanına portatif bir yatak koydular. Orada yatıp kalkacak ve Boris’e ben bakacaktım. Zaten portatif yatak artık benim kaderim gibi bir şey olmuştu! Boris’in söylediğine göre, Barcelona’ya sevk edilmesini bekleyecektik burada, ne kadar zaman bilinmez. Barcelona yolu emniyetli bir hal alınca, oradaki hastaneye sevk edilecekti. Tabii ki ben de yanında olacaktım. Artık ayrılmak yoktu.

Sonraki günlerde ve gecelerde anlatma sırası bana gelmişti. Boris, belli etmek istemiyordu ama gizli bir kıskançlıkla örtülü büyük bir merak içinde olduğunu biliyordum. Daha anlatmaya yeni başlamıştım ki “Bizi kaçıran, Rusya’dan ar-

kadaşın olduğunu söylediğin Vera Tryle adlı kadının hakikatte kim olduğunu biliyor musun?” diye sordu. Yeni ve eski istihbaratçılar arasında geçirdiğim zaman içinde bu mevzularda epeyce pişmiştim. Bu yüzden renk vermedim. Üstelik, onun anlatmasını teşvik etmek için, “Kimmiş?” diye sordum. “Sana Paris’te bahsetmiştim ya, Avrupa’daki NKVD ajanları içinde mühim birinden, hani şu Yejov’un kadını dediğim, o işte.” Şaşırmıştım. “Vera, Yejov’un metresi mi yani?” diye sordum. “Teşkilattaki adı Liza’dır,” dedi. “Hakikatte Vera mıymış adı?” Sonra, buna pek ehemmiyet vermemiş olacak ki devam etti: “Yejov’un kadınlarla alakadar olmadığı bilinir bizim muhitte, mamafih bundan kimse pek bahsetmez. Tehlikelidir çünkü. ‘Yejov’un kadını’ lafı bir kamuflaj da olabilir. Yejov’un Avrupa’da en başta gelen aparatçıklarından biridir. Bu işleri Burnov’la birlikte yürütürler. Teşkilat bünyesindeki adıyla Liza, Yejov’un değil, Burnov’un sevgilisidir, yani ağabeyinin.” Şaşkınlık üzerine şaşkınlık. “Yani Mister Tryle’in karısı olması...” derken lafımı tamamladı, “Tamamen kamuflaj.”

Birlikte bir paket İspanyol sigarasını bitirmiştik neredeyse. Artık Hemşire Maria’nın yasaklarına da aldırış ettiğimiz yoktu. Sadece pencereyi yarı açık tutuyorduk. Zaten havalar da güzel gidiyordu. “Çok içiyorsun,” diyerek tablayı sehpanın üzerinden alıp çöpe döktüm. Bir çocuk gibi itaat edip, sigarasını yarisındayken, getirip yeniden sehpayı koyduğum boşaltılmış tablada söndürdü. “Vera benim çocukluk arkadaşımdı,” dediğimde şaşıрма sırası ona gelmişti. “Nasıl yani?” diye sordu. “Sana anlatmıştım,” dedim, “beni gemiyle İstanbul’a getiren *Gaspadin* Guçkov’un kızı Vera’yı.” “Olamaz,” diyerek sarılı bacağına vurdu. Guçkov’un kızı Vera’dan haberdarmış halbuki. Bir Beyaz Rus’un kızıyla Yejov’un baş ajanı Liza’nın aynı şahıs olabileceği aklının köşesinden bile geçmemiş. Tabii bir de ajan Liza’nın mazisinin

NKVD tarafından yeni haştan ustalıkla imal edilmesinin de tesiri varmış bunda. Ajan Liza, NKVD mahfillerinde Voronejli bir işçinin kızı olarak bilinirmiş.

Bundan sonra tahlillerimizi *Mister Tryle* üzerine teksif ettik. İkimizin de vardığı müşterek netice, *Mister Tryle*’ın NKVD’ye hizmet etse de esasen inanmış bir komünist militan olduğu istikametindeydi. Bütün hedefi bir an evvel İspanya’ya geçerek Uluslararası Tugaylar’da bir komutanlık vazifesi deruhte etmekte. Vera’yla evli gibi gözükmeyi, davaya hizmet maksadıyla kabul etmişti. Çünkü “sosyalizmin kalesi” Sovyetler Birliği için çok mühim gizli işler çeviren Vera’nın esaslı bir şekilde kamufle edilmesi icap ediyordu. Vera’nın ortadan yok olması da muhtemelen bununla alakalıydı. Belki de benim “Madam Vera” rolünü oynadığım devrede hakiki Vera, vazife icabı, Yejov’la bizzat görüşmek için Sovyetler Birliği’ne gitmişti. Bu tahmini Boris ileri sürmüştü. “Bu kadar zahmete değeri mi?” diye sordum. “Bazen istihbarat işlerine dışarıdan bakınca akıl erdiremezsin, fakat istihbaratın kendine has bir mantığı vardır,” dedi gülerek ve ekledi: “Bunu sana eski bir istihbaratçı söylüyor.” İstanbul’dan kalma bu ortak esprimizi hatırlayınca birbirimize sarılıp dakikalarca güldük.

Mister Tryle’ın karısı rolünü oynadığım günleri teferruatıyla anlattırdı bana. Elbette neyi merak ettiğini biliyordum. Her şeyi anlattım. *Mister Tryle*’ın günlük hayatını, muavinleri Nusrullah ve Feridun’u, evini, toplantıları, toplantılarda düştüğüm müşkül halleri. Bunları anlatırken epeyce güldük. Rahatlamış görünüyordu. Hatta sempatiyle bahsetmeye başlamıştı *Mister Tryle*’dan. En çok da onun bana karşı nazik ve kibar tavırlarından hoşlanmıştı. “Bu İngilizler centilmendir,” deyip duruyordu. “İngiliz değeri, İrlandalı,” diye tashih ettim. “Olsun,” dedi, “netice itibarıyla İngiliz sayılır.” Bir komünistten bu kadar basmakalıp bir kanaat işitmek garipti, fakat o gün bunun üzerinde durmadım.

Sonra Pireneler'den İspanya'ya geçiş maceramıza geldim. Epeyce eğlenceliydi. Ahrazlığımın, yanlış anlamalarımın misallerini anlattıkça kahkahadan kırılıyorduk. Bir ara o kâdâr gülmüşüz ki, rahibe suratlı Hemşire Maria, kapıyı açıp ne oluyor gibilerden içeri bakındı. Ne kadar gayret gösterirsem göstereyim bu kadınla arkadaşça bir münasebet kuramamıştım.

Mister Tryle ve ekibinden ayrılıp Barcelona yolunu tek başıma tutuşumla alakalı hikâyeye geldiğimde, o zamana kadar eteğimin altında titizlikle sakladığım, istikbalimizin garantisi olarak gördüğüm pesetaları çıkarıp iftiharla koydum yatağın üstüne. “Nereden buldun bunları?” diye sordu, gözleri dört açılmış. Saydı. “Epeyce para hı,” dedi. “Köle tacirlerinin hizmetim karşılığında tediye ettikleri para,” dedim gülerek.

Karyolanın demirine sırtını yaslayıp uzun uzun baktı bana. Pek sevinmişe benzemiyordu sanki. Yüzünde, deminki gülüşmelerimizle tam bir tezat teşkil eden son derece ciddi bir ifade belirmişti. “Al o parayı. Sende kalsın,” dedi. Bozulmuştum. “Ne o, köle tacirlerinin köleye verdiği parayı kabul etmiyor musun?” diye sordum. Bu kinayeli laflarım bile fayda etmemişti. “Sende kalsın,” dedi yeniden, “ihtiyacın olabilir.” Beynimden vurulmuşa dönmüştüm. “Ne demek ihtiyacın olabilir?” dedim üstüne basarak. “Hani artık hiç ayrılmayacaktık.” “Elbette arzumuz bu. Fakat şartlar...” dedi ve sustu. Bazen çocukluğumda annem beni yanında Gostiny Dvor’a alışverişe götürmediği zamanlarda yaptığım gibi kendimi yerlere atarak haykırmak geldi içimden. Ama bütün irademle sükûnetimi muhafaza ettim. O anda bana son derece soğukkanlıymış gibi gelen bir ses tonuyla “Yani bu bir ayrılık ültimatomu mu?” diye sordum. “Hayır canım,” dedi, “biliyorsun, harp bu. Düşman kuvvetleri ilerliyor. Hem de her iki taraftan birden. Benim vaziyetimi ise görüyorsun. Se-

ni önden göndermem lüzumu hasıl olabilir. Söylediğim sadece bu. Neden hemen ayrılığa getiriyorsun lafı.”

Boris'in yatağından kalktım. Ona uzun uzun baktım. Beyninin içinden neler geçtiğini anlamaya çalışıyordum. Fakat bu kabil değildi. Ah, bir bilebilseydim.

“Benim biraz yürümem lazım,” dedim ve dışarı çıkıp kapıyı arkamdan kapattım. Revirin taş zemini ayaklarımın altından kayıyordu. Yere yığılmamak için sırtımı duvara yasladım ve zamanın durduğu bir boşlukta gözlerim kapalı öylece kaldım.

Boris'le aramıza görünmez bir duvar girmişti. Zannederssem bu, ruhi muvazenemi koruma saikimin neticesiydi. Ondan bu şekilde ayrılmamın beni korkunç ölçüde üzeceğini, harap edeceğini, hatta yıkacağını biliyor, hissediyordum. Bu yüzden kendimi böyle bir felakete şimdiden hazırlamalıyım. Artık ölüm de dahil hayatta her şeyi normal karşılamalıyım diye telkin ediyordum kendime. Bu hayatta her şey olabilir ve ayrılık da, hasret de buna dahil. Hazırla kendini! Hazırla! Olabilecek her şeye hazırla!

Elbette Boris de bunu hissetmişti, fakat aramızdaki duvarı yıkmak için hiçbir gayreti olmadı. Belki de işine gelmişti bu. Fazladan enerji sarf etmemiş, benim ördüğüm duvara sırtını dayayıvermişti. Hissî meselelerden uzak durmanın en iyi yoluydu bu. Konuşmalarımıza bir resmiyet gelmişti. Artık gülüp şakalaşmıyorduk. Maziye de konuşmuyorduk. Hatta mevzu oralara gelir gibi olduğunda ikimiz de başka istikametlere çeviriyorduk; günlük hadiseler falan.

Zaten günlük hadiseler de iç açıcı mahiyette değildi. Gelen bütün haberler ayrılığımızı ilan eder gibiydi. Cumhuriyetçiler bütün cephelerde ağır mağlubiyetler yaşıyor, hemen hemen her gün bir şehrin düştüğü haberi geliyordu. Öte yandan, Cumhuriyetçi saflarda işler iyice kaotik bir hal almıştı. Anarşistler, Troçkistler, Stalinistler, Sosyal Demok-

ratlar birbirlerinin gözünü oynamakla meşguldü. Cumhuriyetçi kuvvetlerin toptan mağlubiyetinin ve ricat edişinin aşkımızın mağlubiyeti ve ricatı manasına geldiğini biliyordum. Faşistlerin attığı her adım aşkımızın nihayetini ilan eder gibiydi. Ferdi kaderimle içtimai kaderimiz tamamen birbirine bağlanmıştı.

Bir de kafamdan bir türlü kovamadığım ve kesinkes paranoyakça olduğunu bildiğim bir kıskançlık içimde boy atıp duruyordu. Hemşire Maria ile Boris arasında gizli bir aşk olduğu paranoyasıydı bu. Boris harp bahanesiyle beni başından atmak istiyordu. O, esas Maria'yı seviyordu. Beni burarlardan gönderdikten sonra onunla birlikte kimbilir nerelele kaçacaklardı. Belki de Amerika'ya. Neden olmasın? Kendimi bu tür saçmalıkları düşünürken yakaladığımda sinirlerim bozuluyordu. Ruh hastası bir paranoyak haline geldiğimi düşünüp iyice içime kapanıyordum. Boris bunu görüyor, fakat "neyin var?" diye sormuyordu bile. Halbuki bunu sormasını o kadar arzu ederdim ki.

Paranoyamı besleyen en mühim nokta, Boris'le aramızda o görünmez duvarın örülmesinden itibaren Hemşire Maria'nın bana karşı fevkalade dostça bir tavır göstermeye başlamasıydı. Ne olmuştu? Bu solucan suratlı beni neden aniden "sevmek" mecburiyeti hissetmişti? Neden, hastaların sabah bakımından sonraki boş zamanlarında birlikte kırlara gidip, faydalı otlar toplamayı teklif eder olmuştu? Maksadı beni Boris'ten mümkün olduğunca uzakta tutmak mıydı? Yoksa yakında başıma gelecek felaketi Boris'ten öğrenmişti de, böyle davranarak vicdanını mı rahatlatmaya çalışıyordu? Paranoyam öylesine had safhaya varmıştı ki, revire iki günde bir uğrayan Doktor Manuel'in bana hafiften kur yapmasına bile müsaade eder olmuştum.

Doktor Manuel, kıvırcık saçlı, genç, yakışıklı, tipik bir İspanyol'du. Herkese dostça davranırdı. Bana gösterdiği ya-

kınlığın dostluktan mı, yoksa kur yapmaktan mı kaynaklandığından bile emin değildim. Bazen büyük zahmetleri göze alıp bizi cipiyle kırlara, birkaç mil ilerideki küçük göle bile götürdüğü oluyordu. Büyük zalimet diyorum, çünkü Boris'in o dik merdivenlerden omuzlarda cipe taşınması, sonra da gerisin geri yine omuzlarda çıkarılması meşakkatli bir işti. Buna rağmen, Boris'in temiz hava alması için bunun yapılmasına ihtiyaç olduğunu söyler ve koltuğunun altına girip onu itinayla cipe ve cipten de yukarı taşırdı. Boris'in öbür koluna da Hemşire Maria girerdi her seferinde. Bu işin tekniğini o bilirmiş. Bana bir kere bile müsaade etmedi Boris'i taşımam için. Böyle zamanlarda kalbimin tuz buz olduğunu hissederdim.

İşin daha da kötü tarafı, Boris'in bilek kemikleri bir türlü kaynamak bilmiyor, vaziyeti kötüye gitmemekle birlikte, iyiye de gitmiyordu. Topal kalacağı kesindi, fakat topallayarak bile olsa yürüyecek hale gelemiyordu.

Nihayet en kötü haber geldi. Madrid düşmüş ve Franco'nun Mağribi Birlikleri Madrid'den şimale doğru hızla ilerlemeye başlamıştı. Milisler ve Uluslararası Tugaylar, bütün farklılıklarını bir yana bırakarak Aragon cephesinde var kuvvetleriyle mukavemete gayret etmelerine rağmen devamlı ricat etmek mecburiyetinde kalıyorlardı. Gerilerinde de büyük bir mülteci kalabalığı İspanya-Fransa hududuna doğru kaçıyordu. İşin kötü tarafı, Franco'nun Mağribi müfrezeleri ve Falanjistler şimalde, Zaragoza tarafından bir taarruz başlatmışlardı. Yani milisler ve mülteci kalabalıkları hem cenup hem de garp cephelerinden taarruz altındaydı. Düşman, Madrid tarafından bize doğru yaklaşıyordu. Ne yapacaktık?

Harita üzerinde yapılan münakaşaları, çok az şey anlayarak sessizce takip ediyordum. Beni buraya getiren yaşlıca adamın takma adı "Komandante"ydi. Herhalde bu tarafların

komutanı olduğu için ona herkes böyle hitap ediyordu. Komandante, haritayı Boris'in odasındaki sehpanın üzerine serer, yanındaki birkaç adamına ve bizlere cephedeki son vaziyeti anlatır, ne yapılması icap ettiğiyle alakalı tekliflerini sıralardı. Bundan sonra anlamadığım münakaşalar cereyan ederdi. Sonradan Boris bana izah ederdi münakaşaların ne noktada olduğunu. Burada kalamayacağımız kesinmiş. Komandante'nin teklifine göre, kadınlar ve çocuklar Madrid tarafından gelip Barcelona yolunun –benim yolumdu bu– yakınlarından geçen mülteci kabilelerine katılarak halen kapalı vaziyette olan huduttan Fransa'ya geçmenin bir yolunu aramalıymış. Geriye kalanlar, silahlarıyla birlikte Barcelona'ya doğru ricat etmeliymiş.

“Peki sen Boris?” diye sordum. Boris, yüzüme bakmadan şunları söyledi: “Seninle gelmeyi o kadar isterdim ki. Fakat bacağımanın halini görüyorsun. O kadar yolu yürümem imkânsız. Sizin tarafa vasıtayla gidilmesi de mümkün değil, çünkü Alman tayyareleri bütün vasıtaları bombalıyor. Ayrıca o tarafta NKVD çok kuvvetli. Beni hemen tevkif ederler. Seni ise tanımaları o kargaşada çok zayıf ihtimal. Tanısalar da sana bir şey yapacaklarını hiç zannetmem. Neticede onlara yardım etmiş bir insansın. Senin kadın ve çocuk kafilesiyle Fransa tarafına gitmen en doğrusu, sevgilim. Orada yaşama şansın çok daha fazla. Barcelona çok karışık. Sana açık söyleyeyim. Bizi orada bile bekleyen yüzde doksan ölüm. Barcelona tarafında yüzde on kurtulma şansım var. Fakat içimde, yeniden birlikte olacağımıza dair öyle kuvvetli bir his var ki...”

“Nasıl gideceksin?”

Yine yüzüme bakmıyordu. “Beni ciple gecenin karanlığından istifade edip Barcelona'ya götürecekler.”

“Maria?”

Başını iyice yere eğdi. “Bütün sıhhiye ekibi bizimle gelecek. Doktor Manuel'in idaresinde...”

Yollarımız belli olmuştı. Ters istikametlerde gidecektik. Ben ailelerle birlikte evvela garba, sonra şimale; o ise şarka. Hayal kırıklığı ve hicranımı mezara gömer gibi yüreğime gömüp ölüden farksız bir halde uzaklaştım onun yanından. Yol hazırlıklarımı yapmalıydım. Ayağımı yükselten ayak-kabım paramparça olmuştu. Onun altına koyacak bir tahta parçası bulmam icap ediyordu.

Gölgeler

Her inanış yeterince inanış değildir, insan inandığı şeye asla inanmaz.

– J. P. Sartre, *Varlık ve Hiçlik*

Meziyet Teyze'yi görür görmez tanıdılar. Karşılarındaki yaşlı kadın, Stara'nın anlatımlarıyla kafalarında oluşmuş imaja neredeyse tıpatıp uyuyordu.

Meziyet Teyze, girer girmez içeriği gözleriyle şöyle bir taradı ve konuştu: “Vışşış... Kız, burrasi erikek dolu immiş be yahhu.”

Bundan şikâyet mi ediyordu, yoksa erkek bolluğuna sevinmiş miydi, ses tonundan anlamak mümkün değildi. Her heceyi takur tukur ve güçlü bir vurguyla birbirinin üstüne yıkarak söylüyordu. Bu yüzden de, konuşmadan çok, bir makineli tüfek takırtısı duyar gibi oluyordu insan. Ağzındaki kocaman takma dişlerin de bu takırtı tukurtuya bir hayli katkısı olduğu muhakkaktı. Konuşurken ağzının bir tarafı oynuyordu, çünkü öbür tarafında, külü düşmek üzere olan yassı bir sigara bulunuyordu ve konuştukça sigara yuvarı aşağı dans eder gibi gidip geliyor, dinleyenler, bütün

dikkatlerini, ha düştü ha düşecek külün üzerinde topladıklarından söylenenleri zaten pek anlayamıyorlardı. Alnından çenesine kadar karayolları haritası gibi tüm yüzünü kaplayan derin çizgiler, o karanlıkta bile net bir şekilde seçiliyordu. Zaten seçmemek mümkün değildi. Meziyet Teyze'nin fizik varlığı bu çizgilerden ibaret gibiydi. Yetmiş ile yüz aralığında bir yaşta olmalıydı. Başında son kalan, iyice seyrelmiş kınalı saçlarını kelebek bir tokayla tepeden tutturmuştu. Konuştukça, kelebek toka sanki uçacakmış gibi sağa sola sallanıyordu. Üstünde kirli bir etek ve hırka vardı. Çoraplarını, o yaşlardaki mahalleli kadınların genellikle yaptığı gibi, dizlerinin altından lastikle tutturmuştu. Ayaklarında şıpidik terlikler vardı. İşte asırlık abide Meziyet Teyze.

“Erkek bolluğuna” rağmen ayaklarını sürüyerek içeri girmekten geri kalmadı. Geriye dönüp “Gellin gellin...” dedi salonun kapısında titrek gölgeler gibi duranlara. “Yabbancı yer değııldir burrassı. Bennim kızzım sayyılıır Sıttarraccık. Ellimde büyyümmüştür vallahhi.”

Titrek gölgeler salona doğru birer adım attılar.

“Bu hekkim Turran Beg,” dedi Meziyet Teyze, dudağında ki, külü mucizevi bir şekilde hâlâ düşmemiş, bitmek üzere olan sigarasını dans ettirerek. “Alımman Hastassanesi'ninin hekkimiddir.” Ardından bir takma diş takırtısı. “İsitiklal'den gelimmeddik. O tarrafta tükkan üsütne tükkan kallımmam-mış. Kürküller bille yerllerde...”

Gözlüklü, elli yaşlarında gösteren bir zattı Doktor Turan. Temiz giyimliydi. Gri izlenimini veren bir takım elbise vardı üstünde, hemen hemen kırışksız. Artık çoktan geçmişe karışmış duble paçalıydı pantolonu. Ceketini ise kruvaze. Kravatı özenle bağlanmıştı. Bu üçgen bağlama tarzı da epeyce eskilerde kalmış bir şeydi. Öyle ki, 1960'lı yıllarda üçgen bağlanmış kravat modası yüzünden Mahmutpaşa'da bir aralar lastikli üçgen kravatlar bile satılır olmuştu. Fakat Dok-

tor'un yana yatık, yeşile çalan çizgili kravatının bu lastikli kravatlardan olmadığı daha ilk bakışta anlaşılıyordu. İnce, narin yapıydı. Belki de bu yüzden, takım elbise sanki üzerine biraz bol gelmiş gibiydi. Çenesi ileriye çıkıktı. Keskin, ince bir burnu vardı. Renksiz gözlüklerinin arkasından bakan, zekâyla parlayan gözleri daha ilk anda dikkat çekiyordu. Atik, ayağına çabuk, pratik ve sorumlu bir insan olduğu izlenimi veriyordu.

Doktor Turan başıyla içeridekileri selamladı. Hiç vakit kaybetmeden, "Hastamız nerede?" diye sordu. Meziyet Teyze, doktorun bu aculluğuna aldırış etmeden tanıştırma merasimine kaldığı yerden devam etmek istediğini gösteren bir hareket yaparak doktoru yana doğru itekleyip devam etti.

"Bud da hemmişerrimmiz..." dedi, doktorun yanında sessiz sedasız duran kızıl saçlı kadını göstererek. Gerisini getiremedi. Galiba ismini bilmiyordu. Hemşire ona yardımcı oldu. "Sibel," diye kendini tanıttı ve küçük bir düzeltme yaptı: "Başhemşire."

Başhemşire Sibel kızıl, kabarık saçlarıyla ve o karanlıkta daha da dikkat çeken, çillerle kaplı beyaz ya da renksiz teniyle balmumundan yapılmış bir oyuncak bebek izlenimi veren, genç gösteren, fakat yaşı belirsiz bir kadındı. Mezardan çıkıp gelmiş, dünya ya da varlık dışı bir görünüme sahipti. Bir anlamda tarif dışıydı. Dudaklarındaki patlıcan rengi koyu rujuyla yüzünün renksizliği hem tuhaf bir kontrast hem de uyum içindeydi. Yaşadığını gösteren tek şey, aralıksız kırpıştırdığı, uzun, kıvrık, kızıl kirpikleriydi. Gerçi biraz önce konuşmuş ve kendini tanıtmıştı ama bunu bir seferliğine yapmış gibi bir hali vardı. Bundan sonra zorlasanız da bir daha asla konuşmayacakmış izlenimi veriyordu. Üstünde hemşire önlüğü yoktu. Elindeki doktor çantası sağlıklı ilgili bir görevi olduğunu düşündürüyordu ama o çantayı da emaneten tutar gibiydi. Giysileri üstünde öylesine eğreti

duruyordu ki, dergilerden kesme kâğıt elbiseleri omuz yerlerindeki uzantılarından katlanıp tutturulan karton kız modelleri hatırlatıyordu. Salonda bulunanların ötesindeki belirsiz bir noktaya dikmişti gözlerini.

“Hastamız beyefendi galiba...” dedi Doktor Turan, başındaki pamuğu tutarak oturan Duran’ı göstererek ve o tarafa doğru yürüdü. Duran’ın önünde diz çöküp nabzına baktı. Körüklü çantasından bazı aletler çıkardı. Tansiyon aletini Duran’ın koluna taktı. Pompaladı. Herkes sessizce onu izliyordu. Turan, tansiyon aletinin kadranına baktı. Kendi kendine mi konuşuyordu, yoksa Hemşire Sibel’e mi söylüyordu, belli değildi.

“Hımm... Sistolik basınç iyi... Diyastolik de güzel. Hipotansif değil.”

“Aaaa çok iyi,” diye atıldı Stara. “Hipotansif olur diye korkuyordum ben de...”

Doktor, Stara’ya şöyle bir baktı. “Daha önce temizlenmiş bu yara,” dedi. “Ben temizledim,” dedi Stara, doktora iyice sokularak.

Doktor, kafa kemiklerine bastırdı parmaklarını. Yine kendi kendine konuşur gibi: “Yalnızca saçlı kafa derisi yırtılmış. Burası da iyi kanar ama,” dedi. “Çok kanamıştı, evet,” diye yine araya girdi Stara, “ama kanama durdu sonra.”

Doktor, takdir eder bir havada gülümsedi. “Anlaşılan travma yalnızca skalpe ait. Yine de grafi çekilmeli ama acelesi yok. Ona sabah bakarız. Kanama spontan durmuş. Tampon yapar, sıkı sararsak tekrarlamaz ama önce birkaç sütür atmalı.” Küçük el lambasını Duran’ın gözlerine tuttu. “Evet... Myozis! İşte bu!” dedi. Topluluğa döndü. “Sabah hallederiz. Hasta gözetim altında tutulacak. Ani ve beklenmedik bir durum olursa hemen sevk ederiz, fakat böyle bir şey olmazsa sabahı beklemekte fayda var. Yalnız biz fazla kalamayacağız. Arkadaşları nöbetçi bırakıp bir koşu buraya geldik. Tehlikeli

bir durum olursa siz getirirsiniz artık. Ama sanmıyorum...”

“Yaşşayacak mı bu zavvallicık, hekkim beyciggim?” diye sordu Meziyet Teyze. Şimdi dudaklarının arasında yeni bir yassı sigara vardı. Diğerini ise parmaklarının arasında ezmiş, atacak yer arıyordu. Sigara konusunda o kadar titiz olan Stara, nereden bulduysa, üstüne basılınca izmaritleri içine alan bir tablayı uzatıp onun eline tutuşturdu.

“Ne demek efendim,” dedi doktor, “elbette yaşayacak... Tehlikeli bir durum yok.”

Topluluk rahatlamış gibi hastanın çevresinden dağılmaya başladı. Hemşire Sibel, yanında getirdiği küçük çantasından çıkardığı sargı bezleriyle tampon yapıp Duran’ın kafasını sardı. Sargı işini bitirdikten sonra, “Söyle rahatça uzanmamız gerekiyor. Başımızın altına da çok yüksek ve sert olmayan bir yastık lütfen,” dedi. Dudakları hiç kıpırdamamıştı bunları söylerken.

Stara koşup içeriden yastığa benzer bir şey getirdi. Duran uzandı. Başının altına yerleştirdiler.

Uzaktan birkaç el silah sesi duyuldu. O zaman kapının önünde beklemekte olan diğer iki gölgeyi fark ettiler. Başların iki gölgeye çevrildiğini fark eden Doktor Turan, açıklama gereği duydu. “Bu genç arkadaşları apartmanın bodrumunda bulduk,” dedi. “Apartmana yeni girmiştik ki, hemşiranının hassas kulakları bodrumdan bazı belirsiz sesler geldiğini tespit etti. Bunun üzerine bodruma bir bakalım dedik, ne olur ne olmaz. Bu iki genç talebemiz orada, öylece büzülmüş oturuyorlardı. Biraz da korkmuşlardı sanırım... Ben olsam ben de korkardım. Neyse ki yanımdaki iki hanımefendi onlara bir nebze itimat telkin etti. Meğer onlar da polisten kaçıp apartmanın bodrumuna sığınmışlar. Bizimle birlikte yukarı gelmelerini teklif ettik, kusura bakmayın, sizin müsaadenizi almadık ama... Teklifimizi kabul edip geldiler. Sizde kendilerini bizzat tanıtsınlar efendim.”

“Adım Ece,” dedi iki gençten kız olanı. Uzun sarı saçlı, herrak, saydam, su gibi güzel bir kızdı. Gecenin karanlığı içinde oraya aydınlık diyarlardan tesadüfen düşmüş bir melek gibi görünüyordu. Sonra yanındaki gence dönüp baktı. Onda bir kıpırtı görmeyince, “Onun adı da Cebrail,” dedi.

“Aman, Azrail olmasın da... Ha ha ha...” diye espri yaptı Süleyman. Kendi esprisine kendinden başka gülen olmadı.

Adının Cebrail olduğu söylenen genç gülümsemi. Esmer, yakışıklı yüzü aydınlandı gülümseyince. “Geçiyorduk, uğradık,” dedi zamane gençleri arasındaki bir kullanımı devreye sokarak. Salondakiler gülüştü bu sefer.

“Buyrun, geçin, oturun gençler,” dedi ev sahibi sıfatıyla görevin kendine düştüğünü fark eden Stara, “pek oturacak yerimiz yok ama ne yapaım artık...”

“Önemli değil,” dedi Cebrail aynı gülümseyen yüz ifadeyle, “yere de otururuz, o bir şey değil de, bodrumda o kadar çok oturduk ki, izninizle biraz ayakta dursak...” “Aaaa... Tabii ki,” dedi Stara, “nasıl rahat ediyorsanız.”

“Siz gelirken durum nasıldı dışarıda?” diye sordu Kuzey, doktora dönerek, “Yani sokakta gelirken bir şeyler görmüşsünüzdür belki diye soruyorum.”

Doktor Turan derin bir nefes aldı. “Hastaneye iki ölümümüz getirildi. Sanırım arkadaşlarıydı, bırakıp hemen kaçtılar. Haklılardı da. Çünkü polis, hastaneye ölü ya da yaralı getiren herkesi içeri alıyor. Şu anda sekiz yaralımız var. Biri ağır. Hepsi bakım altında. Yaralılarımızı getirenlerden bir kısmını içeri aldı polis. Gündüz Beyazıt’ta da ölenler varmış.”

“Beyazıt’ta mı?” diye sordu Süleyman.

“Evet, hadiseler orada başladı,” dedi Doktor Turan. Sonra durup Kuzey’e baktı. “Ha evet...” dedi. “Alman Hastanesi’nin oralarda da hadiseler cereyan ediyor. Hastanenin aşağı tarafında büyük bir yangın vardı. Belki de bir barikatı ateşe vermişlerdir, bilemiyorum. Polis kordonu olduğundan dik-

katli bakamadım. Bunun dışında bir fevkaladelik görmedim. Ortalık da karanlık zaten. Bir şey göremiyorsunuz ki...”

“Ne olacak bu memilekkettin halli duktur bey?” diye sordu Meziyet Teyze. “Kahhır olası dikkitattürler bu dünüyya sizze gallır mı?”

Sustular. Derin sessizlikle derin karanlık birleşip yoğun bir kütle oluşturdu salonda. Yalnızca mum ışıkları sağından solundan deliyordu bu yoğunluğu. Salondaki silüetler kıpırtısızdı.

Doktor Turan saatine baktı: “Eh artık biz de hastaneye dönsek iyi olacak.”

Stara birden bağırdı. “Meziyet Teyze nerede? Nerede o?” Salonda koşturup köşe bucak bakınmaya başladı. Eğilip köşedeki berjer koltuğun altına bile baktı.

“Eve gitmiştir abla,” dedi Kahraman, “boşuna telaşlanma...”

“Hayır hayır,” dedi Kuzey, “benim şarjdaki telefonu almak için Alman Hastanesi’ne gitti. Giderken söyledi bana. ‘Sen Kuzey değil misin?’ diye sordu bir de. Nasıl bildi beni, anlamadım.”

“Hay allah ya,” dedi Stara, “ödümü koparttı... Hipertansiyon vardır onda. Bir şey olduğunu sandım. Bir de ruhi trans vardır...”

“Nasıl yani?” diye sordu Kuzey.

“Medyumdur o. Farklı farklı ruhlar girer içine. Hepinizin ismini o yüzden bilir. Siz söylemeseniz bile.”

Ortalık yeniden sakinleşti. Eski püskü dolabın bulunduğu diğer köşede Doktor Turan’la Hemşire Sibel çantalarını topluyor, Stara’ya bazı pansuman malzemelerini teslim ediyorlardı.

Yollarda

*Soluk soluğa seslendim: “Tüm bunlar geçici
Bir eğlence; bırakırsan ölürüm.”*

Gülümsedi, sonra, rahat, çıldırtıcı

“Hadi, dedi, durma orda, üşüyeceksin.”

– Anna Ahmatova, *Durma Orda*

Ayrılık zamanı gelip çatmıştı. Sabahtan yola çıkılacaktı. Kapalı bir hava vardı. Gökyüzünde ağır, kara bulutlar şarktan garba doğru ilerliyordu.

Komandante, üstünü kapattığı cipe doğru yürürken “Acele edelim. Yağmur başlayabilir,” dedi. Artık öğrendiğim birkaç İspanyolca kelimeden böyle söylediğini çıkardım. Kadın ve çocuklardan ibaret bizim kafile hazırды. Toplam yirmi kişi kadar vardık. Bizi Komandante’nin cipi ve bir kamyon taşıyacaktı yol ayrımına kadar. Arabayla yarım saatlik bir yoldu bu. Orada Madrid tarafından gelen mülteci kabilelerine katılacak ve şimale doğru yürüyecektik. Komandante’nin dediğine göre, Zaragoza’ya yakın bir noktada, eğer demiryolu tahrip edilmemişse, trenle yolumuza devam edebilirmişiz fakat bu zayıf bir ihtimalmiş. Falanjistlerin demiryollarını tah-

rip ettiği haberleri geliyormuş. Hafiften topallayarak (ayağının altına bağladığım tahta biraz kısa kalmıştı) Komandante'nin cipine doğru ilerledim. Boris'le yukarıda vedalaşmıştık. Çünkü aşağı inmesi çok zordu. Bana sarılmış ve kulağına "Yine birlikte olacağız, inan bana," diye fısıldamış, ardından keskin dudaklarını dudaklarıma bastırmıştı. Gözlerimdeki acıyı görür korkusuyla yüzüne değil, yere baktım. İçimden onu itmek geldi ama yapmadım bunu. Sadece kollarının bir kuklanın kolları gibi yanlarımda sallandığını gördüm. Aşkımızın can çekiştiğini ikimiz de biliyorduk.

Cipin kenarına tutunup ayağımı basamağa attım ve başımı çevirip son defa binaya baktım. Penceresi yolu görmüyordu. Son bir defa demiştim halbuki. Geçip arka tarafa oturdum. Üstümde, Boris'in "Yollarda üşüme," diyerek verdiği gri kazağı vardı. Elimi gezdirdim kazağın üstünde. Cipin içi benzin kokuyordu. Benim ardından iki kadın ve iki çocuk daha bindi. Komandante şoför mahalline geçip anahtarı çevirdi. Cip hareket ettikten kısa süre sonra yağmur başladı. Aracın silecekleri yoktu, kapıları olmadığından yağmur içeri giriyordu. Yağmura dalıp gittim.

Kavşağa gelince indik. Çeşmeyi tanıdım. Yalakta su içen bir at vardı. Gidip boynunu okşamak geldi içimden ama yapmadım bunu. Kollarımın yanlarımda sallandığını görünce bir saniye için endişelendim. Yoksa felç mi oluyordum... Kollarımı jimnastik yapar gibi öne, arkaya, yana, yukarı hareket ettirdim. Hayır, bir sakatlığım yoktu.

Komandante bize son talimatlarını verdikten sonra hepimize teker teker sarılıp vedalaştı. Çocukları kucağına alıp öptü. Ona el salladık ve yürümeye başladık şimale doğru. Yürümek iyi gelmişti. Hiç değilse yürürken düşünmüyor, üzölmüyor, hislenmiyordum. Sağ ayağım sızlıyordu ama bu sızıyı vücudumun herhangi bir parçası gibi benimsemiştim artık. Sadece dikkatim ayağıma bir an için kaydığında, sızı-

nın devam ettiğini fark ediyordum. Hissetmemek, düşünmemek, hislenmemek, konuşmamak, şuursuzca yürümek, yürümek, yürümek ne güzel bir şeydi.

Bir yerlerde mola verildi. Sanki bir piknikteymişiz gibi çınlar açıldı. Bir şeyler yenildi. Ben hiçbir şey yemedim. Canım istemedi. Öyle hissediyordum ki, bundan sonra hiç acıkmayacağım, hiç yemek yemeyeceğim. Acıkmamak, yememek ne güzeldi. Netice itibarıyla yaşamamak ne güzeldi!

Öyle ne kadar gittik bilmiyorum... Nedendir bilmem, tarlalara saptık. Uzun zaman yürüdük. Samanlık gibi bir yere girdik. İçeride samanlar vardı. Onların üzerine uzandık. Eirafımdaki konuşmalardan hiçbir şey anlamıyordum. Herkes üzerlerindeki çıkarıp bir yerlere seriyordu. O zaman fark ettim bütün yolu yağmur altında yürüdüğümüzü. Üstümü yokladım. Sırılsıklamdım. Boris'in kazağı iyice ağırlaşmıştı. Bir kadın gelip bir şeyler dedi. Galiba üstümdekileri çıkarıp kurumaya bırakmanı söylüyordu. Öyle yaptım. Üzerimde bir tek bluzla kalmıştım. Aynı kadın getirip bir battaniye attı sırtıma. Yere oturdum. Kadın, ekmek gibi bir şey getirdi bana. Alıp çiğnemeye çalıştım. Aç değildim. Sırf ısrar etmesin diye yer gibi yaptım. Sonra çocuklardan birine verdim. İçerisi karanlıktı. Sadece mum gibi bir şey yakmışlardı. Belki de gaz lambasıydı. Galiba burada uyunacaktı. Bir kenara uzandım. Uykum yoktu.

Gözlerimi açınca sabah olduğunu anladım. Demek uyumuşum. Islaklığını hâlâ muhafaza eden elbisemi, kazağımı geçirdim üstüme. Öbürleri de uyanmıştı. Bir şeyler yediler. Ben yemedim. Yeniden yola çıktık. Bir kadın yanıma gelip bana bir şeyler söyledi gökyüzünü göstererek. Baktım. Gökyüzü maviydi. Belki de artık yağmurun durduğunu söylemek istemişti. Fakat yürüdüğümüz tarlalar çamur içindeydi. Yapışkan bir çamurdu. Ayaklarımızın altına yapışıyor ve müthiş ağırlık yapıyordu.

Sonunda şose yola çıktık. Bir süre sonra oldukça kalabalık bir kafilenin içinde yürüdüğümü fark ettim. Demek başka mülteci kabileleriyle birleşmiştik. Anlaşılan böyle böyle çoğalacaktık yol boyu. Bir trenin yanından geçtik. Tren hareket etmiyordu. İçinden başlar uzanmıştı kadınlı erkekli. Bazılarında milis şapkaları vardı, hatta tüfekler. Fakat biz trene binmedik. Belki de yer yoktu. Belki de hiçbir zaman hareket etmeyecek bir trendi bu.

Bir ara üstümüzden tayyareler geçti. İlerimizde bir yerleri bombaladılar. Kafiledekiler koşarak tarlalara kaçtı. Ben kaçmadım. Tayyareden atılan bir bombayla parça parça olsam ne olacaktı ki. Benim için hayat bitmişti. Aşkımla birlikte her şey bitmişti. İçimde hiçbir arzu kalmamıştı. Ölüm arzusu bile. Yine de o anda parçalanmayı istemiştim. Zan nedersem bunun için kaçmamıştım tarlalara. Bir adam yanıma gelip kolumdan tuttu, gökyüzünü gösterip bir şeyler söyledi telaşla. Baktım, tuttuğu kolum bedenimden ayrı bir uzuv gibi adamın elinde sallanıyordu. Bir daha hiç kimseye sarılmayacak cansız kollar! Nadya'ya emanet ettiğim zavallı kukla bebeğim Mişka'yı hatırladım.

Han gibi bir yerde mola verdik. Bir şeyler yendi. Uyundu. Sabah olunca kalkıldı. Uyuşmuş beynim bütün bunları idrak ediyor, fakat hiçbir aksülamel göstermiyordu. Fransa hududuna gittiğimizi biliyordum ama oraya ne kadar yaklaştığımızı bilmiyor, merak da etmiyordum. Bir uyurgezerden veya yürüyen ölüden farkım yoktu. Veyahut ağır afyon yutmuş bir dervişten, abdaldan. Bizden önce bu yollardan geçmiş göç kabilelerinin bizi irkilten izlerine rastlıyorduk adım başı. Kaburgaları, haykıran bir hayvanın ağzındaki dişler gibi gökyüzüne doğru açılmış at leşleri, ayaklarındaki çizmeleri yaşamakta olan birinin bu acılı yolda biraz daha yürümesine hizmet etmek üzere alınmış, çamurun içinde neredeyse kaybolmuş ve çürümüş insan cesetleri, kı-

rık araba tekerlekleri ya da tersine, tekerlekleri alınmış ve bir hendeğe iteklenmiş arabalar, belli ki artık taşınamayacak kadar ağır gelip terk edilmiş kırk dökük eşya parçaları, kuşları hürriyete salınmış kafesler... Aman Tanrım! Ben bu ânı daha önce yaşamıştım. Şimdi birkaç genç, yolu açmak için ihtiyar kadının yarı yarıya çürümüş cesedini kenara sürüklemeye çalışacak...

Izdırap

*bize yapılanları gördüm, hepsini
bin ejder kuvvetinde kötüydüler
bir kuşak yok edilirse belki, çok yılın
öcünü alacaklardı; kimbilir haklıydılar
hepsini gördüm; dağılan beyinler
ucuz bir klişe kadar hakikiydi*

– Orhan Alkaya, *Tuz Günleri*

Gecenin çökmesiyle birlikte dışarıyla bütün bağları kesilmişti sanki. Çevrelerini karanlık sarmıştı. Ortalarına aldıkları mum ışığı bile karanlığı hatırlatıyordu, onun bir parçası gibiydi. Sesler tamamen uzaklaşmış, yok olmuştu. Ne ses ne ışık. İçerisi de soğumuştur. Sırtlarından ara sıra soğuk bir esinti geçiyordu. Zor duyulan bir fısıltıyla konuşuyorlardı artık. Kapının yanındaki saatin tik takları duyulmaz olmuştu. Hayat da, zaman da durmuş, her şey durmuştu. Mum ışığının çevresinde sıralanmış, aralarından konuşan birini dinliyorlardı. Süleyman'dı konuşan:

“Yenilgi nasıl bir şeydir, nasıl bir tat bırakır insanın damagında. Neden yenilgi bizim için kader gibi bir şey? İyi yeni-

leceğiz... Öyle mi? Nefret ediyorum bu sözden. Yenilgiden de öyle. Lanet olsun bu kadere de kaderciliğe de... Ben yenilmek istemiyorum arkadaş... Bu kadar basit. Yenilgiden de mazoşistçe bir zevk alıyor falan değilim. Yenilmek de istemiyorum, kaçmak da istemiyorum. Dayak yemek de istemiyorum... Bunlara boyun eğmek istemiyorum. Çok genç yaşımda, bundan on beş sene kadar önce polise düşmüştüm. Masum bir gösteriden... Karakolda polis avuçlarımı açıtırıp ikişer cop vurmuştu. İşte o günden beri dayak yemekten nefret ederim. Acısı değil acı olan. Onurunun kırılması... Çaresizlik... Bir şey yapamamak... Karşılık verememek, anlıyor musunuz? Bu işte... Steinbeck'in *Bitmeyen Kavgası*'nı okumuştum o yıllarda. Jim Nolan'ın –bak, ismini bile unutmamışım– polislerden, grev kırıcılardan, patronun adamlarından durmadan dayak yiyen bir babası vardı. Bir de küçük adam vardı, adını unuttum şimdi. Devamlı dayak yiyen... Daha o yaşlarda onların acısını içimde duymuştum. Roman işte, demeyin. Romanda dayak yiyenle birlikte siz de dayak yersiniz. Neden hep biz? Neden hep biz oluyoruz ezilen. İki yüz yıldır... Ve neden âdeta benimsiyoruz bu durumu? İşte tahammül edemediğim bu. Neden sineye çekiyoruz? Neden bu ağrıyı, acıyı göğsümüzde bir madalya gibi taşıyoruz? Bu direnmek değil. Yenilgiyi peşinen kabul etmek. Bizi alıstırmışlar buna. İşlerine geliyor, hem de fazlasıyla geliyor. Biz... Biz bunu hak etmiyoruz. Oysa 'biz bunu hak etmiştik' bilinci taşıyoruz gizlice, kendimize bile itiraf etmeden.”

Kuzey araya girdi. “Haklısın,” dedi. “Böyle bir yenilgi bilinci var gerçekten de. Bunu direnç sanıyoruz. Ama sanırım bu yanlış bilinç sonuna geldi artık. Ankara bombalamasından bu yana, iki yılı aşkın bir zamandır yüreğimin üzerinde bir ağırlıkla yaşıyorum... Bazen nedenini unutuyorum ama o ağırlık hep orada. Bana kendini her saniye hatırlatıyor. Beni unutma diyor âdeta. Acı gibi, yara gibi bir şey. İçimde bir

isyan büyüyor. Bunu sineye çekme, diyor. Bu acıyı unutma ama sineye de çekme. Onu bir yenilgi bilincine dönüştürme. Sabahları yatağımdan kalktığımda duyuyorum o yüreğimdeki ağırlığı, ağrıyı. Neden böyleyim diyorum, kendi kendime. Neden mutsuzum. Bireysel hayatıma bakıyorum. Mutsuz olacak pek bir şey yok. Bir sevgilim var, geçim sıkıntısı çekiyorum ama o kadar da kötü bir durumda değilim... Sonra hatırlıyorum. Evet o. Orada duruyor, yüreğimi çokertiyor. Onların acısı bu... O garın önünde parça parça edilen kardeşlerimizin acısı. Ben o gün yoktum orada. Olabilirdim de ama yoktum. Neden yoktum diyorum bu seler. Bir tür suçluluk duygusu... mu? *Survivor sendrom* deniyormuş buna. Bilmiyorum. Gitmemiştim işte. Kahretsin... Öyle bir duygu ki... İnsan altından kalkamıyor bir türlü. Bir savaşta bile bir asker hemen, anında öleceğini düşünmez. Ona bile ölüm biraz uzak bir mesafededir. Bir askerî birliğin içindedir. O askerî birlik kendini korumaktadır. Silahları vardır. Korunakları vardır. Koruyucu müfrezeleri vardır. Koruma ateşleri vardır. Ölümle ne kadar burun buruna olursa olsun, o asker yine de ölmeyeceğini düşünür. Belki ölebilir. Vurulduğunda bu bir sürpriz değildir onun için. Vurulmadığı sürece 'Hâlâ yaşıyorum,' der kendi kendine. Askerin ölümle dansıdır bu. Ya oradaki kardeşlerimiz öyle mi? Ölümü hiç akıllarına getirmemişlerdi. Alt tarafı bir barış yürüyüşüne gitmişlerdi. Halay çekerek, eğlenerek, gülerек. Simitle, çayla kahvaltı etmişlerdi. Barışı haykırarak, savaş güçlerine karşı kendi sloganlarını yükselteceklerdi. Sonra da hayatlarını sürdürecektlerdi. Ölümü hiç akıllarına getirmemişlerdi, hiç. Savaşta değillerdi ki. Sadece barış istemişlerdi. Kendileri için de değil, ülke için, dünya için. Ve bir saniye içinde paramparça oldular. Ölmeden önce ölümü hiç düşünmemişlerdi. Öldükleri o anda bile ölümü düşünmeye zamanları olmamıştı, bir kahpe bombayla, içine bilyeler yerleştirilmiş bir patlayıcı

cıyla havaya uçup bu dünyadan yok olup gitmişlerdi. Ölüm; onlara ölümü düşünme, hissetme ya da ondan korkma fırsatını bile tanımamıştı... Biz hayatta kalanlar için yıkıcı olan bu işte. Onların bedenleri parçalandı, biz hayatta kalanların ise ruhları. Şimdi de bu parçalanmış ruhlarla yaşamaya çalışıyoruz... Yaralı, parçalanmış ruhlarımızla...

yıkılmış bir ev gibi zaman
çöküntüsünün içinde oturuyor
herkes kendi yarasını dikmeyi öğrensini diyor
iğne ipliği elinde, yarısından dehşette
kendim denen sarmala dolanıyor insan..."

Sustu Kuzey. Önüne baktı. "Bu dizeleri ben yazmıştım," dedi, "patlamanın ertesi günü, o acıyla."

"Ne zaman oldu bu patlama?" dedi Kahraman, hüzün dolu kara gözlerini ortada yanan mumdan ayırıp Kuzey'e iyilik ve sevecenlikle bakarken. "Duymamıştım."

"Nasıl duymazsın?" diye sordu Süleyman hayretle. "İki yıl önce, Ankara Garı'nın orada iki canlı bombanın patlattığı bombaları nasıl duymazsın? Seçimlerden hemen önceydi. Ondandır bir buçuk ay önce de Suruç bombalaması var. Orada da otuzun üstünde genç insan ölmüştü... Kobanê'ye gideceklerdi... Kırk yıl önceki suni denge teorilerini biliyorsun ama iki yıl önceki Ankara bombalamasını bilmiyorsun... Ya Paris katliamı, onu da mı duymadın?"

Ece, araya girmeye cesaret edip alçak ama son derece duyulur bir sesle, "Cebrail'le ben de Suruç'taydık bomba patladığında," dedikten sonra vurgulamak istemiş gibi, "Suruç'taydık," diye tekrarladı.

Kahraman gözlerini yeniden mum ışığına dikti. Süleyman'ı duymamış gibiydi. "Benim kollarımda da öldü bir arkadaşım..." dedi, kendi kendine konuşmuş gibi. "Afiş yapıştırırken... Yaklaşık bir yıl oluyor. Faşistler pusu kurmuştu. Aniden ateşlediler silahlarını... Onu kucaklayıp bir duvar

dibine götürdüm. Orada, kollarımda öldü. Gözlerinde sönen hayatı gördüm, Metin'di adı. Çok candan bir çocuktuk. Lise sonda okuyordu. Bilirim bu acıyı... Bilirim..."

"Bir yerde okumuştum," diye söze girdi Başhemşire Sibel. Daha gitmemişlerdi demek. "Acı çeken ruhlar bu dünyayı terk edip öbür dünyaya gidemezlermiş bir türlü. İzdırap içinde, yıkıntılarda, boş binalarda dolaup dururlarınmış."

Başlarını çevirip ona baktılar. Kimse bir şey söylemedi. Sessizlik yeniden kaplanmıştı her yanı. Salonu soğuk bir rüzgâr dolaştı sanki. Mumun ışığı çırpındı.

"Biraz da iyi şeylerden konuşsak çocuklar," diyerek mumun çevresinde oturanlara yaklaştı Stara. Hiçbir şeyi kaçırmayan dikkatiyle, belli ki konuşmaları dinlemişti. "Hep böyle karanlık şeylerden, ölümden konuşmamız şart mı sanki... Yaşıyoruz işte iyi kötü... Ölümlere üzüleceğiz elbette ama ölümün kasvetini bu kadar ayakta tutmak da doğru mu... Biz ne için mücadele ediyoruz, hayat için değil mi?"

"Hayat için..." dedi Genco, güldü. Acı bir gülüştü bu. "Hayat için elbette, fakat hayatın kendisi ölüme bulanmışsa ne yapacaksın ablacım. Hangi hayat için mücadele edeceksin?"

"Hayat için mücadele edersen, ona bulaşan ölümü de kovalarsın içinden, yoksa İspanyol Falanjistleri gibi, 'Viva la Muerte'¹ diye bağırır duruma düşersin," diye ısrar etti Stara, başlarında dikilmeye devam ederek. Şen şakrak halinden eser yoktu o anda. Ağırbaşlı, hatta durgun bir ruh haline bürünmüştü.

"Hayatı gel de bizim oralarda gör abla," dedi Genco, "o zaman hayat denen şeyin pek de övülecek bir şey olmadığını anlarsın. Yoksulluk, sefalet, daha kötüsü insanların birbirinin gözünü oyması, kuyusunu kazması. Hem de ne için? Küçük bir menfaat için. Emekçidir dersin değil mi... İnanma. O emekçi dediğin seni anında satar. Çok tanık oldum

1 "Yaşasın Ölüm."

böyle şeylere, çok. Bunları Taksim'den göremezsiniz. O çamurun, çamur deryasının, pisliğin içine girmedikçe anlayamazsınız. Bunları buradan konuşmak kolaydır... *Akrep gibisin kardeşim...*"

"İyice karamsar olmaya başladık," dedi Süleyman, "ben başlattım, biliyorum ama şimdi görüyorum ki, aslında içinde bulunduğumuz duruma hiç de uygun olmayan bir karamsarlığın içine gömülmekteyiz. Stara Hanım haklı. Biraz da iyi şeylerden konuşmalıyız. Sanki her şey batmış, bitmiş gibi bir ruh hali içindeyiz. Oysa şu anda durum tam tersi. Tamam, biz burada sıkışmış durumdayız ama düşünsenize, şu anda bütün ülke çapında büyük bir ayaklanma söz konusu, aslında koşullar elverişli olsa sevinç naraları atmamız, bir güzel halaya durmamız gerekir. Biz ne yapıyoruz? Oturmuş burada ölümden, emekçilerin ihanetinden falan konuşuyoruz. Karamsarlık kusuyoruz durmadan. Bakın adamlar sarsılıyor. Belki de bu ayaklanmanın sonucunda yıkılıp gidecekler..."

"Gidecekler de yerine ne gelecek? Önemli olan o," dedi Kuzey.

Gözler, çırpınmakta olan mum ışığından Kuzey'e çevrildi.

"Ne demek istiyorsun 'Ne gelecek?' demekle?" diye sordu Genco.

Kuzey, ellerini yere dayayıp hacaklarını yana doğru uzattı.

"Kusura bakmayın. Böyle oturunca dizlerim ağrıyor da..." dedi. Herkesin ona bakmaya devam ettiğini görünce bir şeyler söylemesi gerektiğini anladı.

"Tarihte çok ayaklanma oldu. Bunları biliyoruz. Paris Komünü, 1917 Devrimi, İspanya İç Savaşı... en büyükleri. Sonuç olarak hepsi şu ya da bu şekilde yenildi. Kimisi zorbaları yenemedi yenildi, kimisi de yeni zorbaları işbaşına getirerek yenilmiş oldu. Yani yenilsen de yensen de, sonuçta yenilmiş oluyorsun."

“Al bir karamsar görüş daha,” dedi Süleyman, “yine karamsarlığın dibine düştük.”

Genco girdi lafa: “1917 Devrimi yenilmedi ki... Ne demek istiyorsun?”

“Sonrasını söylüyorum,” dedi Kuzey, “yeni zorbalara devrimi yozlaştırdı.”

“Kruşçev revizyonistlerini söylüyorsan, öyle bir şey var ama...”

“Hayır... Ondan çok öncesini söylüyorum.”

“TKP-ML’nin son kararları bu konuyu net bir şekilde çözmüştür bir kere.”

Stara ellerini çırparak araya girdi. “Burada ideolojik münakaşa istemiyorum beyler.”

Kahraman, dudağının köşesine sıkıştırdığı yanmamış sigarasını yukarı aşağı oynatarak, “Biz CBS’ci miyiz Stara Abi?” dedi ve gevrek gevrek güldü. “İdeolojik tartışma ve araştırmaları, CBS’ciler veya ‘araştırıyorumcular’ yapar. Bizim yaptığımız ise sadece tartışma. Belki ikna edeceğim Süleyman Abi’yi... Belki Dev-Yol’a katacağım...” Süleyman güldü. “Dev-Yol mu kaldı be Kahraman arkadaş?” dedi. “Kurtuluş çok iyi durumda mı sanki be Süleyman Abi, yapma,” dedi Kahraman, “Onlar bir kere suni dengeyi de reddettiler. Tam Sovyetçi tezlere yaklaştılar. Halbuki çok doğru bir teori bu...”

“Sen neden söz ediyorsun?” dedi Süleyman. O da yanmayan bir sigara tutuşturmuştu dudaklarının arasına. Çevresine bakındı. “Burada içmeyelim. Gel seninle mutfakta devam edelim,” dedi. Kahraman kalktı. Üstünü silkeledi. Bir toz bulutu yayıldı ortalığa. Mutfığa doğru yürüdüler.

“Yaprak kıpırdamıyor,” diye kendi kendine söylendi Duran yattığı yerden. Dışarıdan yoğun silah sesleri geldi. Hem de oldukça yakından. “Ah Meziyet Teyze’cim ya... Başına bir şey gelmeseydi...” diye bağırdı Stara, pencereye atılırken. Hâlâ

gitmediği anlaşılan Doktor Turan, “Dışarı bakmayın,” diyerek onu omuzlarından tutup geriye doğru çekti.

“Meziyet Teyze... Meziyet Teyze...” diye bağırdı Stara.

“Hıııııııı... Ne bağırrıııııııııı kızı...”

Herkes sesin geldiği köşeye baktı. Meziyet Teyze berjer koltukta oturmaktaydı. Önünde, yerde iki mum yanıyordu. Dudaklarında, külü uzamış yassı sigarası. Elinde, üstten basmalı kül tablası.

“Aaaa burada mıydın?” diye o tarafa atıldı bu sefer Stara, “Ne zaman geldin?”

“Nezzaman gelidiysem geliddim. Veliveleye verimmesse ne orutallığı. Allın telleffonnu gettirdüm. Dolummuştur bu...”

Kuzey telefonunu alıp hemen düğmelerine bastı. “Hayallah,” dedi, “bu sefer de Nil açmıyor.” “Bu saatte uyuyor olabilir,” dedi Duran yattığı yerden. O sırada Kuzey’in telefonu çaldı. “O dallama arıyor yine,” dedi. “O uyumuyor ama. Su uyur devlet uyumaz anasını satayım...” Açtı. “Ne var... Ne istiyorsun bu saatte? Ben orada iki saat oturdum... Gelmiş olamazsın... Orada o adda bir garson çalışmıyor mu? Belki işini bitirip gitmiştir, ne bileyim ben... Evet biliyorum... Ne oldu şimdi? Ne görüşeceksin? Bakıyorum ağız değiştirmişsin... Yok, sizinle işbirliği yapmıyoruz kardeşim... Böyle numaralara karnımız tok...” Kapattı. Çevresindekilere baktı boş boş. “Devriliyor bunlar,” dedi, “şimdi ikna oldum ki devriliyorlar.”

“İstihbaratçı dayın mı arayan? Ne diyor?” diye sordu salona giren Süleyman.

“Nasıl bir alttan almak, anlatamam. Bu Samet’i hiç böyle görmemiştim. Görüşelim falan... O da karşıymış diktatörce yöntemlere... Savaşın çıkartılmasına muhalefet etmiş. Bir an önce barış ilan edilmeliymiş. Müzakere masası kurulmalıymış. Ha ha ha... Bunu söylemesi var ya, olacak şey değil. O bunu söylüyorsa, bu herifler gerçekten devriliyor demek-

tir. Ha... Bu arada uzlaşma hükümetinden falan da söz etti. Başkan'ın yerine böyle bir hükümet geçecekmiş. Geçici uzlaşma hükümeti savaşa son verip tek yanlı barış ilan edecekmiş. Araya sıkıştırdı bunları da..."

"Böyle zamanlarda evvela istihbaratçıları harcarlar," dedi Stara, "vah zavallı..."

Yeniden silah sesleri duyuldu ama bu kez biraz daha uzaktan. Susup dinlediler.

"Bence siz gitmeyin doktor," dedi Süleyman salonun kapısında dikilmekte olan Doktor Turan'a. "Dışarıda durum pek parlak görünmüyor." Doktor güldü: "Önlüklerimizi giyersek bir şey olmaz. Biliyorsunuz, savaşta Kızılhaç'a kimse ateş açmaz."

Bunu söylerken çantasını açıp karıştırdı. Doktor önlüğünü arıyordu belki de. O sırada Stara, Hemşire Sibel'in yanına yaklaşıp kulağına eğilerek "Avrupa'da bulundunuz mu hiç?" diye fısıltıyla sordu. Sibel, renksiz gözleriyle baktı Stara'ya. "Hayır," dedi kesin bir ifadeyle. Stara gülümsemeye çalıştı ona. "Tanıdığım bir hemşire vardı da," dedi zor duyulan bir sesle, "İspanyol bir hemşire. Ona çok benziyorsunuz."

Cehennem...

Ve her şeyin bittiğini bilmek

Yaşamın korkunç bir cehennem olduğunu,

– Anna Ahmatova, *Uykusuz Gece*

Bir kadın yanıma geldi. Bana bir şeyler söyledi. Sözlerinin arasından sadece “Andorra” kelimesini tefrik edebildim. Yola çıkmadan evvel Boris bana Andorra’dan bahsetmişti. İspanya-Fransa hududundaki tek geçiş kapısıymış. Demek Pireneler’i aşmıştık. Veya Pireneler’in ortasındaki bir yerdi burası. Kadının gösterdiği tarafa baktım. Kadınla erkekli binlerce mülteci dikenli tellerle çevrili bir yerin önüne yığılmıştı. Sol tarafta ekseriyetle erkekler vardı. Bazıları silahlıydı. Sağ tarafta ise kadınlar ve çocuklar yığılmıştı. Dikenli tellerin arasından silahlı Fransız *gendarmeleri* bir koridor yapmışlardı. O koridora sağ taraftaki kadın ve çocuklar alınıyordu. Sol taraftaki erkekler, omuzlarında battaniyeler, asık suratlarla, sinirli sinirli sigara içerek bekleyordu. Dikenli tellerin öbür tarafında, solda tüfek ve tabancaların teşkil ettiği bir yığın vardı. Ara sıra bir milis gidip silahını dikenli tellerin arasından o tarafa, yığının üzerine atıyordu bezgince.

Bir kadın beni kolumdan tutup *gendarme* koridoruna doğru sürükledi: “Anda!”¹ Aksayarak yürümeye çalıştım. Önümde kadınlar ve çocuklar vardı. Dikenli tellerin öbür tarafına geçtik. Silahlı *gendarme* koridoru devam ediyordu. Aralarından yürüdük. İleride, koridorun sonunda bir masa vardı. Orada iki Fransız zabiti oturmuştu. Önlerinde bir defter duruyordu, açık. Masaya iyice yaklaşmıştım. Fransız zabiti, önüne gelenin ismini sorup bu deftere kaydediyor, sonra Fransızca bir şeyler söylüyordu. İki *gendarme*, ismi deftere kaydedilen kadını, eğer çocukları da yanındaysa, hep birlikte alıp sağ tarafta beklemekte olan kamyonu götürüyordu. Önümde birkaç kişi kalmıştı. Sol tarafa baktım. Orada bekleyen sivil giysili adamlar vardı. Birkaç adım ötelerinde de bir araba. Benden evvelkileri kamyonu götürdüler. Masanın önüne geldim. Zabitin sual sormasını beklemeden ismimi söyledim: “Yelena Obolenskaya”. Zabiti başını kaldırıp bana baktı. Cebinden küçük bir not defteri çıkarıp bir şeyler arandı. Sonra adımı önündeki büyük deftere kaydetmeden Fransızca bir şeyler söyledi ve sol tarafı gösterdi. O zaman sivil adamların bana dikkatle baktığını gördüm. Yürüdüm. Onlara doğru değil de sağ taraftaki kamyonu doğru. Zabiti sertçe seslendi arkamdan. Bir *gendarme* gelip beni sol tarafa doğru itekledi. Başımı kaldırıp baktım. Beyaz yüzlü iki adam duruyordu karşımda. Biraz daha yaşlıca görüneni bana Fransızca hitap etti:

“Bienvenue à France, Madame. Nous vous emmènerons à votre père. Nous allons par ici, s’il vous plaît.”²

Ne dediğini tam anlamamıştım. Anladığım kadarıyla beni babama götürmek istiyordu. Sevinemedim. Hatta üzüldüm bile diyebilirim. Babamın beni bu halde görmesini is-

1 “Yürü!”

2 “Fransa’ya hoş geldiniz madam. Sizi babanıza götürmekle görevliyiz. Lütfen bu taraftan.”

temiyordum. Onların gösterdiği tarafa doğru yürüdüm. Arabanın kapısını açtılar. Arka tarafa bindim. Adamlardan biri şoför mahalline geçti. Yaşlıca olanı yanına oturdu. Araba hareket etti. Yol boyunca hiçbir şey konuşulmadı. Gözlerimi kapattım.

Saatlerce gittik. Bir yerde mola verdik fakat arabadan inmedik. Benzin istasyonuna benzer bir yerdi. Şoför indi, sandviçlerle geldi. Yemedim. İçimden durmadan, babam beni böyle görmemeli deyip duruyordum. Paris'e ne kadar kaldı? Sorsa mıydım?

Yine saatlerce yol aldık. Artık akşamın karanlığı çökmeye başlamıştı. Arabanın camından Le Havre tabelasını görünce kaçırıldığını anladım. Babama değil, Sovyetler Birliği'ne götürülüyordum. Babama değil, anavatanıma. Bir bakıma sevindim. Anavatana döndüğüme değil, babama götürülmediğime. Le Havre limanının Sovyetler Birliği'ne kaçırılan insanların Fransa'daki son durağı olduğunu Boris anlatmıştı bana Paris'teyken. Emindim artık kaçırıldığımdan. Arabadan indirildim. Yaşlıca olanı nazik bir şekilde koluma girdi ve kulağıma eğilip "Sakin bir hadise çıkarmaya kalkışmayın," dedi Rusça, "çevrede bizimkilerden başka kimse yok."

Öyle bir niyetim yoktu zaten. İstesem bile bunu yapacak halim yoktu. "Bizimkiler" ha! Ah şu "bizimkiler!" Meslekleri bizleri kaçırmak olan "bizimkiler". Artık NKVD'nin elinde olduğumdan emindim.

Sallanan bir merdivenden gemiye bindirildim. Büyük bir yük şilebine benziyordu. Direğinde sallanan orak-çekiçli bayrağı son anda fark ettim. Boris'i düşündüm. Bu bayrak uğruna hayatını ne tehlikelere atmıştı. Boris'i hâlâ çok sevdiğimi hissettim. Bunu yeniden hissetmek beni hem hüzünlendirdi, hem de yeni bir hayat kıvılcımı üfledi yüreğime.

Gemide alt taraflara indirildim. Demir bir kapıyı açtılar. İteklendim. Kapkaranlıktı içerisi. Bir mahkûm hücresi!

Nemli bir demire oturdum, ellerimle yoklayarak. Gözlerimi kapattım. Karanlık daha da karardı. Burnuma rutubet ve demir kokusu geldi. Geminin sintinesinden tuhaf sesler geliyordu. Bir ara bu sesleri ağlayan, hıçkıran, yalvaran insan sesleri zannettim. İşittiğim her ses bende bir başka acılı illüzyona yol açıyordu. Beynimde canlar çalışıyordu.

Ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Uyumuştum herhalde. Gürültülerden geminin seyir halinde olduğunu anladım. Başımı nemli bir demire dayayarak yeniden uyudum. Bir ara bir ışık çarptı gözkapaklarıma. Kapının altındaki bir kapak açılmış, galiba bir tas yemek itelenmişti içeri. Yerimden bile kalkmadım. Etrafıma bakındım. Köşede büyük bir kova vardı. Gidip kapağını açtım. Irkilerek geri çekildim. Pislik kovasıydı bu. Rusya'ya dönüşümün bu kadar hazin olacağını düşünemezdim.

Kaç gün yol aldığımızı bilmiyorum. Nihayet beni hücreden çıkardılar. Gemiden indirdiler. Memleketimin havasını koklamak için derin derin soludum çok kısa bir yürüyüş mesafesinde. Hiçbir koku almadım. Kapalı bir cezaevi arabasına bindirdiler. İçeride birileri vardı.

Karanlığa doğru “Nereye götürülüyoruz?” diye sordum Rusça.

Pürüzlü, ihtiyar bir kadın sesi cevap verdi: “Lubyanka'ya.”

Vukuat

İnsan-gerçekliği kendi varlığında ıstırap çeker, çünkü kendi-için olmaktan çıkmaksızın kendindeye erişemeyeceğinden ötürü, o olmaya muktedir olmadığı bir bütünlüğün sürekli istilasına altında varlıkta ortaya çıkar. Şu halde insan-gerçekliği, doğası gereği mutsuz bilinçtir ve bu mutsuzluk halinin ötesine geçmesi imkânsızdır.

– J. P. Sartre, Varlık ve Hiçlik

Gecenin iyice karanlığa gömüldüğü sessizlikte Stara'nın ırları duyuldu: "Ayyy ayyy ayyyy... Bakın yine transa girdi."

Berjer koltukta oturmakta olan Meziyet Teyze'yi gösteriyordu. Gerçekten de Meziyet Teyze'de bir tuhafılık vardı. Romatizmadan eğrilip bükülmüş pençe gibi parmaklarıyla koltuğun kolçaklarını sıkı sıkı kavramış, başını arkaya atmıştı. Bacakları kazık gibi kasılmış, gözleri kaymıştı ve ağzından köpükler geliyordu.

"Durun, sara nöbeti bu," diye o tarafa doğru atıldı Doktor Turan. Çantasını karıştırıp bir şeyler arandı. "Dişlerinin arasına yumuşak bir şey sıkıştırmalıyız. Şu olur..." dedi Sibel. Rulo gibi bir şey vardı elinde.

Stara, Sibel'in kolunu tuttu. "Durun. Şimdi değil," dedi. Hepsi koltuğun çevresine toplanmıştı. Meziyet Teyze kusa-

calmış gibi ağzını açtı ve o ağızdan bambaşka sesler çıktı. Hepsî hayreile ona bakıyordu. Önce Rusçaya benzer sözcükler duydular, ardından küçük bir kız çocuğu sesiyle Türkçe konuşmaya başladı: “Yorulдум, ah babacım çok yorulдум, daha ne kadar yürüyeceğiz...”

Stara, orada bulunanlara “susun” işareti yaptı ve Meziyet Teyze’nin iyice yanına sokuldu: “Senin adın ne bakayım küçük kız?”

Meziyet Teyze, sesin nereden geldiğini anlamak istiyormuş gibi başını sağa sola çevirip bakındı. O anda gözlerinin yerinde sadece ak bir perde olduğunu gördüler. Çok ince bir kız çocuğu sesiyle konuştu: “Benim mi?”

“Evet senin yavrucum. Adın ne? Annenin, babanın adını da söyle bana. Sana yardımcı olayım.”

“Adım Yelena. Babam buralardaydı. Beni ona götürün lütfen.”

“Götürürüm ama babanın adını söyle bana ki yardımcı olayım.”

“Knez Obolenskiy.”

“Nasıl?”

“Knez Aleksandr Obolenskiy...”

“Nereden geliyorsunuz böyle? Annen yok mu?”

“Annem de babamla birlikteydi. Ağabeylerim de. Evimiz yok artık. Peterburg’dan geliyoruz.”

“Nereye gidiyorsunuz?”

“Tam bilmiyorum. Babam Konstantinopol dedi.”

“Neden kaçyorsunuz?”

“Ordular varmış peşimizde... Herkes kaçıyor.”

Stara, geriye dönüp şunları söyledi kısık bir sesle: “Evet, ben biliyorum bu hadiseyi. Knyagina Yelena Obolenskaya bu. Beyaz Ruslardan. Bu evde oturmuş. Garden Bar’da var-yete mi, revü mü ne yaparmış. Meziyet Teyze tanırdı onu. Bu kaçınıcı gelişi...”

“Kimin kaçınıcı gelişi?” diye sordu karanlık gölgelerden biri.

“Knyagina Yelena’nın. Meziyet Teyze ne zaman buraya gelse, ruhu onun içine girer. Görüyorsunuz işte. İspatı ortada. Hiç Meziyet Teyze’nin konuşmasıyla ilgisi var mı?”

“Hayret bir şey,” dedi Genco, “hiç böyle bir şeye şahit olmamıştım.”

Doktor, Meziyet Teyze’nin üstüne doğru eğildi elindeki ruıyla. “Müdahale etmeyin doktor bey,” dedi Stara, “müdahale edince daha kötü oluyor. İçindeki ruh birazdan çıkar gider.”

Doktor durakladı. Stara’nın tavsiyesine uyup uymamakta ikirciklendiği belliydi. Meziyet Teyze bir şeyler mırıldanıyor ama ne dediği anlaşılmıyordu. Stara iyice yanına sokulup “Ne diyorsun Yelena?” diye sordu. “Beni tanıdın mı, ben Meziyet?”

“Meziyet... Meziyet... Ha evet. Beni madama götür Meziyet Abla?”

“Peki, gel...”

Meziyet Teyze aniden horultulu bir uykuya geçti. Onun üstünden doğrulan Stara “Hep böyle olur,” dedi, “alıştık artık. Madama götüreyim deyince huzur bulup uyur.”

Meziyet Teyze’nin soluk alışverişleri düzeldi. Hatta horultusu da kesildi. Küçük bir kız çocuğunun masumiyetini görmek mümkündü uyuyan bu yaşlı bedende. Ondan biraz uzaklaşıp salonun ortasına doğru toplandılar.

“Haklıymışsınız,” dedi Doktor Turan, Stara’ya, “kendiliğinden düzeliverdi. Eh artık ben izninizi isteyeyim. Epey zaman geçti. Şimdi de hastaneyi merak etmeye başladım.” Duran’a döndü, “Umarım daha iyiyiz,” dedi, “baş dönmemiz, mide bulantımız gibi şeyler yok değil mi?”

“Yok,” dedi Duran.

Köşedeki berjer koltuktan şiddetli bir esneme ve ardın-

dan hapşırık sesi gelince dikkatler yeniden Meziyet Teyze'ye çevrildi. Kuzey, feneri o tarafa yöneltti. Meziyet Teyze uyanıp yerinde doğrulmuştu. Elindeki yassı paketten çıkardığı sigarasını kibritle yakıp topluluğa baktı ama onları görüp görmediği kuşkuluydu. Boşluğa bakar gibiydi. Derken kendi sesine pek de benzemeyen bir sesle ve hafif bir aksanla konuşmaya başladı.

“Tasula, gel buraya kızım,” dedi. “Gelirken bizim Salomon’un dükkânından bir gazete aldım. Biliyorsun; o, sabaha kadar kapatmaz dükkânını. Gazete, içki falan satar orada. Bakın size de söylüyorum... Sigaranız biterse, canınız gece yarısı içki, cep kanyığı falan isterse Salomon’un dükkânına gideceksiniz. İstiklal’e girin Taksim’den, elli metre yürüyün, hemen solda görürsünüz. Güzel fındıklı çikolataları da vardır. Cep kanyığıyla iyi gider. Tasula...”

“Efendim Madam Tanya...” diyen Stara, Meziyet Teyze’nin yanına geldi.

“Gel bakayım kızım buraya. Eteğin biraz fazla mı uzun ne?” diyen Meziyet Teyze, eliyle Stara’nın eteğini yokladı, “Onu kısalt... Mühim misafirlerimiz olacak...” “Peki Madam Tanya,” dedi Stara ve bir adım geri attı.

“Yok yok, şimdi değil,” dedi Meziyet Teyze. “Bana gazete okuyacaksın. Evvelsi gece bir hadise meydana gelmiş. Stara... Evet o... Hastanede şu anda. Bir şoförün taarruzuna uğramış. Gazeteyi de onun için aldım zaten. Bu gazetede neşredilmiş onunla alakalı havadis. Haberi bul ve bana oku...”

Stara, Meziyet Teyze’nin uzattığı *Cumhuriyet* gazetesini alıp karıştırmaya başladı.

“Tarihi ne gazetenin? Bugünün gazetesi olması lazım.”

“On beş Kânunusani...” dedi Stara.

“Tamam, bugünün gazetesi...” dedi Meziyet Teyze, dibine kadar içtiği sigarasını basmalı tablada söndürüp yenisini yakarken.

Ece'nin kıs kıs güldüğü duyuldu. Cebrail sarılıp elini ağzına bastırarak onu susturmaya çalıştı. "Bir tiyatro oynuyorlar, anlamıyor musun," diye fısıldadı Ece'nin kulağına, "güldüğünü fark ederlerse yarıda keserler. Bırak da oyunu sonuna kadar izleyelim..."

Bir süre sadece gazetenin hışırtısı duyuldu. "Işık kâfi değil, göremiyorum," dedi Stara. Kuzey yaklaşıp, leneri gazeteye tuttu.

"Hah tamam, burada... Buldum... Dördüncü sayıladaymış... Vukuat faslında... Şoförün intikamı..."

"Oku bakayım," dedi Meziyet Teyze, müttehakkım bir ses tonuyla. Stara emre uydu. "Beyoğlu'nda, Ağacamı'nda, bir perükâr salonunda manikürcülük yapan Matmazel Y. akşamüzeri geç vakit işinden çıkmıştır..."

"Tamam işte," dedi Meziyet Teyze, "bizim kızların hep gittiği perükâr salonudur bu. Madam Eleni'nin salonu. Sen de gitmişsindir. Ben de giderim ara sıra. Stara'yı oraya ben sokmuşumdur. Matmazel Y. diye yazılan bizim Stara. Devam et kızım..."

"Bu sırada bir Rus şoför kendisine musallat olmuş ve Matmazel Y.'yi evine kadar otomobille götürmek için ısrar etmiştir."

"Rus sefaretinin şoförü bu..." dedi Meziyet Teyze, "Onu tanıyorum. İşin içyüzü başka... Devam et."

"Matmazel Y. nihayet otomobile binmişse de şoförün kendisini birtakım sokaklara götürdüğünü görmüş ve sebebini sorunca: 'Seni babamın hayrına bedava taşıyacak değilim a!' cevabını almıştır..."

"Vay terbiyesiz herif," diye yine araya girdi Meziyet Teyze. "Ama bakalım hadise hakikatte böyle mi cereyan etti? Bir aşk meşk işi olmasın işin içinde... Tasula, senin de tanıman lazım bu şoförü. Hatırlorsun, Süheyla'ya gelmişti birkaç kere... Neyse, sonra ne olmuş? Devam et bakalım."

Stara, biraz daha hızlı okumaya başladı: “Neye uğradığını şaşırın kadının ısrariyle şoför Matmazel Y.’yi Taksim’de, Talimhane meydanına indirmiştir. Fakat şoför arzusuna muhalefet gösteren kadından intikam almayı düşünmüş olacak ki, otomobiline manevre yaptırarak kadına çarpmış ve ayağını çiğnedikten sonra savuşmuştur. Sağ ayağının bütün kemikleri kırılmış olan biçare kadın, tesadüfen meydandan geçen iki kişinin muaveneti ile baygın bir halde hastaneye yatırılmıştır. Matmazel Y. vak’ının şahitleri bu iki kişinin o zaman adreslerini almaya muktedir olamadığı için şimdi kendilerini aramak zaruretindedir. Zira bir az sonra zabıtaca yakalanan Rus şoför vak’ayı külliye inkâr etmektedir.”

Haber bitmişti. Meziyet Teyze bir süre sessizce oturdu öylece. Sonunda konuştu. “Gördün mü şu Rus şoförün marifetlerini Tasula?” dedi. Stara cevap vermedi, yerinden kalkıp salondan çıktı. Sonra tekrar geldi. Uzaktan seslendi: “Madam Tanya, Stara geldi. Görmek ister misiniz?”

“Aaa öyle mi?” dedi Meziyet Teyze, yeni bir sigara yakarken, “Hastaneden taburcu edilmiş demek... Gelsin.”

Stara, Meziyet Teyze’ye doğru ilerledi. “Buradayım Madam Tanya,” dedi, “hastaneden taburcu olup doğruca geldim sizi görmeye...”

“Ayağın nasıl oldu?”

“Şimdilik iyileşti diyor hekimler.”

“Otur o zaman,” dedi Meziyet Teyze. “Neler oldu, anlat bana. Nedir bu Rus şoför mevzusunun hakiki mahiyeti?”

Stara onun yanı başına diz çöktü. İlkircikli gibiydi. “Anlatırım anlatmasına ama bu mevzunun iyice idrak edilebilmesi için her şeyi bidayetinden nihayetine kadar anlatmam iktiza ediyor, madam.”

“Anlat be kızım,” dedi Meziyet Teyze, “zamanımız bol. Sabaha çok var. Seni dinliyoruz.”

Salonun girişindeki duvar saati on ikiyi vurdu.

Lubyanka

*Bir merhaleden güneşle deryâ görünür
Bir merhaleden her iki dünyâ görünür
Son merhale bir fasl-ı hazandır ki sürer
Geçmiş gelecek cümlesi rû'yâ görünür*
– Yahya Kemal, Rubâiler

Sovyetler Birliği'nde ölümün diğer adıydı Butyrka ve Lubyanka hapishaneleri. Boris, Ortaköy'deki karanlık kış akşamlarında bana uzun uzun anlatınıştı Moskova'daki bu meşhur yerleri. Lubyanka'yı çok iyi biliyordu, çünkü senelerce orada vazife yapmıştı. Lubyanka'nın gri duvarlı alt katları ve bodrumları o zamanlar GPU'nun merkezi, sorgulama ve infaz yeriymiş. Hatta acil ve kapalı mahkemeler de burada yapılmış. En alttaki bodrum katı tamamen mahkûm hücreleri ve infaz odaları olarak kullanılmış. İki üst katta GPU'nun idari büroları ve sorgu odaları bulunmuş. Daha üst katlar ise bildiğimiz hapishaneymiş, fakat diğer hapishanelerden farklı olarak burada sadece politik mevkûflar tutulmuş ve korkunç bir disiplin varmış. Boris bunları bana anlatırken, günün birinde, şu anda olduğu gibi, bu hapis-

hanenin en alt bodrumuna indirileceğimi hiç tahmin edebilir miydi?

Lubyanka'nın zindanlarına indirilip, insanın kendi ayak seslerinden başka ses duymadığı sessiz ve ıssız koridorlarında yürürken daha evvel bildiğim bir yerde yürür gibi hissetmiştim kendimi. Sağlı sollu demir kapılar vardı. Bir kat daha indik. Bu katın koridorlarında demir kapılar seyrekleşti, ıssızlık tam bir mezar sessizliğine büründü ve ortalık iyice karardı. Görünmeyen bir yerlerde aydınlatma vardı ama bu aydınlatma insana sadece karanlığı hatırlatıyordu.

Parmaklıklı bir demir kapıdan genişçe bir aralığa girdik. Burada üç-dört demir kapı çarpı gözüme. Üzerlerinde, kapıyı boydan boyca kaplayan demirden kollar vardı. Kolların ucunda asma kilitler bulunuyordu. Arkamdan yürüyen iki asker, beni, buradaki nöbetçi askere teslim etti ve parmaklıklı demir kapıyı çekip gitti. İçerideki nöbetçi, parmaklıklı kapıyı kilitledikten sonra beni soldaki demir kapının önüne getirdi. Üzerindeki demir kolun kilidini açtı, kolu çekti ve kapıyı araladı. Beni içeri itekledi. Kapıyı yeniden kapattı. Demir kolun yeniden indirilip kilitlendiğini duydum. İçerisi çok karanlıktı. Kapının önünde durup girdiğim hücrenin büyüklüğünü tahmin etmeye çalıştım. O sırada kapının üst kısmından bir kapak açıldı ve nöbetçi bana, "Sest!"¹ diye seslendi. Kapak açılınca, içeriye biraz ışık düşmüştü. İleride demir bir sıra vardı, o birkaç saniye içinde orada bir kadının oturduğunu gördüm. Yalnız olmadığımı sevinmiştim. Hücre yeniden karanlığa bürününce, kadının olduğu tarafa doğru yürüdüm. El yordamıyla oturacağım yeri bulmaya çalışırken biri elimi tuttu.

"Otur Lena."

Tanrım! Vera'ydı bu. Burada ne işi vardı? Emin olmak için "Vera! Sen misin?" diye sordum.

1 "Otur!"

“Benim Lena,” diye fısıldadı. Oturdum. Heyecandan titriyordum. “Ne işin var burada?” diye fısıldadım kulağına.

“Senin gibi bir mahkûmum ben de,” dedi fısıldayarak. Böyle yerlerde yalnızca fısıldayarak konuşulurdu. “Birazdan öldürmeye götürecekler beni.” Kulaklarıma inanamıyordum. Yaşadığım bu an hakikat olamazdı. “Öldürmeye mi? Seni? Neden?”

Soğuk bir sesi vardı. Ölümüne yakın bir insanın sesi mi? “Ye-jov tasfiye oldu. Beni de onun işbirlikçisi olarak itham ettiler, sen gelmeden bir saat evvel uyduruk bir şekilde muhakeme edildim ve idam cezası verdiler. Zannedersem burada infaz edecekler.”

Tıkanmıştım. Konuşamıyordum. O da susmuştu. Yeniden konuşan o oldu: “Üzüleceğini biliyorum fakat söylemek mecburiyetindeyim, ağabeyini de dün infaz ettiler.”

“Şaşa! Aman Tanrım! Onu ne-den?” Boğazım öyle kuru-muştu ki, kelimeler boğazımda takılıp kalıyordu.

“Onu da aynı şeyle itham ettiler. Ye-jov’un adamı olmak-la.” O an babamın yirmi sene evvelki sözleri çınladı beynimde. “Onu Bolşevikler öldürecek.” Öyle mi? Onu babamın dediği gibi Bolşevikler mi öldürmüştü? Yoksa Bolşevik olduğu için mi öldürülmüştü? Kafam karmakarışık. Yeniden sessizlik oldu. Konuşmuyorduk. Fakat nefes alıp veriş-lerimizi işitiyorduk.

“Sen şimdi şey için mi bekliyorsun burada?” diye sordum uzun bir sessizlikten sonra.

“Evet,” dedi.

“Ya ben? Beni de mi?”

“Hayır. Seni evvela sorgulayacaklar. Sonra yine burada askerî hâkim heyetinin önüne çıkarırlar. En fazla on sene alırsın.”

“Nereden biliyorsun?” diye sordum, sağ bacağımanın ağrısı yüzünden elimi dizime bastırarak.

“Ben bilmeyeceğim de kim bilecek,” dedi. “Eski bir istihbaratçı söylüyor bunu sana.” Gülmüştü galiba. Boris’i hatırladım. Yine sessizlik oldu. Ağrım dayanılmaz bir hal almıştı. “Senin yerinde olmayı ne kadar isterdim,” dedim.

Bir şey söylemedi. Başını döndürüp yüzümü tetkik etmeye gayret ettiğinin farkındaydım. Ben de başımı sola çevirip onun olduğu tarafa baktım ama bir şey göremedim. Öylece bakiştık karanlıklar içinden. O uzun sükût anında, karanlığın derinliklerinden gözlerinin belirlediğini gördüm. Fevkalade parlaktılar.

“Bunu hakikaten arzu ettiğinden emin misin?” diye sordu ağzını kulağıma iyice yaklaştıarak.

“Evet,” dedim kararlılıkla. Bunu laf olsun diye söylemediğimi çok iyi biliyordum. O an ölmekten başka bir şey arzulamıyordum. Bilhassa sorguya çekileceğimi öğrenmem bezginliğimi son haddine getirmiş, buna tahammül edemeyeceğimi anlamıştım. Sessiz bir karanlığa gömölüp gitmeyi o kadar istiyordum ki.

“Bunu hakikaten istiyorsan, sana bir iyilik yapabilirim,” dedi.

“Nasıl?” diye sordum heyecan ve korkuyla.

“Seninle yer değiştirebiliriz.”

İnanamadım. “Nasıl mümkün olabilir ki bu?” diye sordum.

“Kazaklarımızı değiştirmemiz kâfi,” dedi. Elimi uzatıp kazığında dolaştırdım parmaklarımı. Kaşmir yünden bir kazaktı. “Bordo bir kazak,” dedi, “seninki zannedersem bordo değil.”

“Değil.”

“Ne dersin?”

“Nasıl olacak?”

“Gayet basit. Kazakları değiştireceğiz. Birazdan beni çağırırlar. Benim yerime sen gidersin. Tek dikkat edeceğin nokta mümkün olduğu kadar topallamamak. Adını tekrar sormazlar bile. İnfaz odasına götürürler.”

“Ya sen?”

“Sen gittikten sonra adını söyleyip muhtemelen sorguya çağıracaklardır. O zaman da ben gideceğim ve senin yerine sorguya gireceğim. Hakkındaki her şeyi biliyorum nasılsa...”

Böyle bir anda nasıl düşünebilmişti bütün bunları? Zaman kaybetmememiz gerekiyordu. Kazağını çıkarttım aceleyle, sanki Boris’ten son kopuşumdu bu: “Al.”

O da çıkarttı. Hatta başımdan o geçirdi kazağı.

“Paris’te almıştım. Güzel kazaktır,” dedi, “infaz odasında adını tekrar sormazlar, merak etme. Onlar için mühim olan birilerini bir an evvel cehenneme yollamaktır.”

Kazakları değişmiştik. Heyecamım yatışmıştı. Bir kere daha Vera olunca ölümcül bir soğukkanlılık çökmüştü üzerime. Yine fikrimi söyledim, “NKVD’nin böyle bir hata yapacağını zannetmem,” dedim. “Peki hilemiz ortaya çıkarsa ne yapacağız?”

“Hiç de değil,” dedi. “Bir teşkilat ne kadar muazzam bir teşkilatlanımayı haizse o kadar da muazzam boşlukları vardır... Ortaya çıkarsa, heyecandan kendi adımın söylendiğini zannettim dersin, olur biter.”

Sustuk yeniden. Elimi tuttu. Buz gibiydi. Öyle ne kadar oturduk bilmiyorum. Belki de uyuduk. Ölümü hissediyordum. Kapının kilidinin açıldığını ve demir kolun indirildiğini işitince tekrar müthiş bir titreme geldi üzerime.

Vera kulağıma fısıldadı: “Titremen iyi,” dedi, “ölüme giden insanlar umumiyetle titrer.”

Kapı açıldı. Solgun ışıktaki nöbetçinin silueti görüldü. Elindeki kâğıda bakarak okudu: “Vera Tryle.”

Vera’nın buz gibi elini bırakıp ayağa kalktım. Topallamaya gayret ederek kapıya doğru yürüdüm. Çıktım. Nöbetçi kapıyı kapadı. Kolu indirdi. Kilitledi. Karşı duvarın köşesine doğru bir kapı vardı. Oraya yürüdük. Kapıda demir yoktu. Zindan kapısından çok büro kapısına benziyordu. İçeriden

açıldı. Girdik. Gözlerim kamaştı. Çiğ, beyaz bir ışık aydınlatmıştı her yanı. Nöbetçi topuklarını birbirine vurup içerideki kişiye selam vererek “Vera Tryle,” dedi, o arada kollarımı arkadan birleştirip kelepçeledi. İçerideki adam, bana hakmadan, “Syad!”² dedi, odanın ortasındaki iskemleyi işaret ederek. Topallamamak için azami gayret göstererek aceleyle, iki adımda geçip oturdum iskemleye. Kollarım arkadan kelepçeli olduğundan sırtım dik oturuyordum, iskemlenin arkalığına dayanmadan.

“Kommandatura” kelimesi beynime çekiç darbeleri gibi vurup duruyordu. Boris, anlatmıştı bana. GPU’nun Lub-yanka’daki karargâhının en alt katının bir kısmına böyle deniyormuş. Burası GPU’nun en gayri kanuni, en gizli kapaklı işlerinin çevrildiği kısımış. “Kanuni” veya değil, bütün cinayetlerin işlendiği, infazların yapıldığı yer de buradaymış. Kommandatura’nın infaz odasında olduğumu biliyordum. Boris, buranın sadece adını işitmişti. İçine girmemişti. Onun bile bilmediği infaz odasıındaydım. Yere baktım. Oturduğum iskemlenin altından genişçe bir kanal geçiyor ve karşıki duvarın altından dışarı gidiyordu. Yer gri yağlıboyaydı, kanal da öyle. Sol tarafta, kanalın yanında bir hortum gördüm. Gözümle takip ettim. Sol taraftaki bir musluğa bağlıydı. Duvarlar yerden yarısına kadar koyu kırmızı yağlıboyaydı. Yarıdan sonrası tavana kadar yine gri yağlıboya. Adam, arka tarafımdaki, girdiğimde gördüğüm masanın yanında bir şeylerle meşgul oluyordu herhalde. Başımı çevirip bakmadım. Arkamdan bazı gıcırtilar ve tıkırtilar duyuyordum. Adamın ilk girdiğimdeki görünüşü gözlerimin önündeydi. Orta yaşlarda, boz renkli, geniş çehreli biriydi. Üstünde, deriden, kasap önlüğü gibi uzun bir önlük vardı. Başında cerrahların giydiğine benzer bere gibi bir şey. Ellerinde ise dirseklerine kadar eldivenler. Önlüğü yere kadar uzandığından

2 “Oturun!”

giysilerini pek görememiştim. Fakat NKVD mensuplarının giydiği üniformaya benziyordu ilk bakışta. Önlükten dolayı ayağında çizme olup olmadığını anlayamamıştım. Fakat attığı kısa adımlardan gelen gıcirtı, ayağında çizme olduğu intibainı veriyordu. Sağıma soluma bakındım. Hiç pencere yoktu. Nereden geldiği belli olmayan çığ, beyaz ışık yalnızca. Işık gözlerime batıyordu.

Titrememe bir türlü mani olamıyordum. Bana bir şeyler söylemesini arzu ettim o an. Son defa da olsa, katilim de olsa bir insan sesi duymak. Hâlâ bu dünyada olduğumu hissettirecek bir canlı sesi. Arkamdaki tıkırtılar durmuştu. Çizme gıcirtısı bana doğru yaklaştı. Titremem iyice arttı. “Boris!” diye fısıldadım. Dişlerim birbirine çarptı. “Elveda!”

Ensemde demirin soğukluğunu hissettim. Beynimde çanlar çalıyordu.

Çanlar

Çanlar kimin için çalıyor deme, çanlar senin için çalıyor.

– John Donne

Çan sesleriyle uyanan Kuzey, gözlerini açıp çevresine baktı. Perdelerin arasından sızan bir güneş huzmesi gözüne çarpıyordu. Başının altında bir yastık olduğunu hissetti. Elini başına götürdü. Nedense başının ağrıyor olması gerektiğini düşünmüştü o an. Fakat herhangi bir ağrı hissetmedi. Üstüne bir battaniye örtülmüştü. Nerede olduğunu hatırlamaya çalıştı birkaç saniye. Hatırlamış olacak ki, hızla yerinden doğruldu. Çevresine baktı. Stara'nın evinde, halının üzerindeydi. Yer sofrasından kalan birkaç kâğıt bardak bile duruyordu eski püskü halının üstünde. Berjer koltuğun üzerindeyse, kartonu eskilikten sararmış bir *Gelincik* sigarası paketi vardı, yanında da artık üretilmeyen bir tek el kibriti ve üstten basmalı tabla. Saatine baktı. 08.25. Ayağa kalkıp gözlerini duvar saatine çevirdi. Saatin sarkacı durmuştu, 04.21'i gösteriyordu. Saatin yanındaki haça ilişti gözü. "Bu haçın üstünde bir İsa tasviri yok muydu? Nereye gitti?

Yoksa ben ni yanlış hatırlıyorum?” Telefonunu aradı. Yoktu. Berjer koltuğa gitti. Şarjına bakındı. Meziyet Teyze’nin, telefonuyla birlikte şarjı kendisine verdiğini hatırladı. Fakat şarjı ne yaptığını hatırlamıyordu. Çantasına mı koymuştu? Çantası? Yoktu. Süleyman nerede, neden beni uyandırmadan gitti? Figen’in öldüğünü biliyordu. Bana söylemek istemedi. Belki de sabah erkenden bu yüzden çıkıp gitti beni uyandırmadan, diye düşündü. Gözüne, berjer koltuğun yanındaki katlanmış gazete ilişti. Eskilikten iyice sararmış gazeteyi alıp baktı. “Vukuat... Şoförün intikamı” başlıklarını okudu. O sırada çan sesi kesildi.

Gidip pencereden dışarı baktı. Aşağıdaki yoldan yürüyen olağanüstü bir kalabalık... Taksim yönüne doğru... Duvardaki tablonun önünde durdu. Uzun uzun baktı. Tablodaki sakallı adam ona gülümsüyormuş gibi geldi. Gözlerini ondan ayırmadan salonun kapısına doğru yürüdü. Tablodaki sakallı da onu gözleriyle takip etti. “Hep böyle olur,” dedi kendi kendine. Küçükken de bu oyunu oynardım. Birden bir şey hatırlamış gibi durdu. Çerçevenin yanına gidip alt tarafında gezdirdi elini. “İşte orada,” diye söylendi, “A. O. harfleri. Aleksandr Obolenskiy.”

Geceye ilişkin başka bir şeyler bulmak umuduyla salonu bir kere daha dolaştı. Tuvalet gitti, fena halde sıkışmıştı. Tuvalette, klozetin yerinde bir delikten başka bir şey olmadığını görünce şaşkınlıkla çevresine bakındı, klozet başka bir yerde olabilir miydi? Hayır, yoktu. Mecburen deliğe işedi. Sifona bağlı kabloyu çekti. Sular kesik olmalıydı ki, sifondan boğuk bir iç çekişten başka bir ses gelmedi. Mutfığa gitti. Bir küllükte, ezilmiş izmaritleri gördü. Kahraman’ın getirdiklerinden bir kısmı hâlâ tezgâhın üstünde duruyordu.

Geceki kediği hatırladı. Koridordan yürüyüp dipteki kapıyı açarak terasa çıktı. Temiz hava ve kent yüzüne çarptı. Sağa sola bakındı. Yere dökülmüş saksı toprağını fark etti.

Yerde bir mandal bulup toprağı karıştırdı ve kedi pisliğini gördü. Fakat kedi yoktu ortalıkta. Doğrulup bakındı. Çevredeki damları görünce, “Tabii ki damdan dama atlayarak kaçtı kedicik,” diye söylendi. Aşağıdaki yolun bir kısmı terastan da görünüyordu. Sessiz bir kalabalık Taksim’e doğru akmaya devam ediyordu. Bir gün önceki olayları hatırladı. Belki de devrildiler, diye düşündü, insanlar bunu kutlamaya gidiyor Taksim’e. Hareketleri hızlandı. Tam terastan çıkacağı an üst üste yığılmış, içleri tıka basa dolu çöp torbalarından oluşan yığını fark etti. Durup bakındı. Herhangi bir koku gelmedi burnuna. Çöpler uzun süredir orada olmalıydı ki, özellikle altta kalanlar yeşillenip yosunlanmıştı. Starra Hanım şu çöp biriktirme hastası ihtiyarlardan mıydı yoksa? diye düşündü. Terastan içeri girdi. Kapısını sıkıca kapattı. Salona bir kez daha bakındıktan sonra kapıyı aralayıp apartmana çıktı. Ne olur ne olmaz diyerek tamamen kapatmamıştı. Merdivenlerden koşarak indi. Apartmanın kapısını açıp dışarı bakındı. Bir taksiden inen mini etekli iki genç kadın aceleyle yandaki apartmana girdi. Arkalarından bakmaktan kendini alamadı.

Taksim Meydanı hıncahınç doluydu. 1 Mayıs gibi, diye düşündü. Kendine zorlukla yol açarak Beyoğlu’nun girişine doğru ilerlemeye çalıştı. O tarafta hem büyük bir kaynaşma hem de suskunluk hüküm sürüyordu. Sanki saygı duruşu gibi bir şey. O an öyle algıladı. Merakı daha da arttı. Eliyle insanları aralayarak ilerledi.

“Bu daha başlangıç... Mücadeleye devam!” sloganı atılmaya başladı. O da katıldı. Alkışlar. “Yuh” sesleri. Daha fazla sabre demedi. Yanındaki birine sordu: “Ne oluyor orada?”

“Hepsi teslim alındı,” dedi orta yaşlardaki bir adam, gülümseyerek.

“Kimler?”

“Halka silah sıkan polisler... Geçici Devrimci Hükümet, savaş halinde olduğumuz tüm ülkelerle tek taraflı barış ilan etti.”

Kalabalığı yarararak yaklaştı. Sonunda oraya vardı. Artık her şeyi net olarak görebiliyordu. Beyoğlu’nun girişine yakın bir yerde, sayıları üç yüz ya da dört yüz olarak tahmin edilebilecek çevik kuvvet polisleri elleri enselerinde, yüzükoyun yerde yatmaktaydı. Çevreleri, çoğunun elinde makineli tüfek olan bir askerî birlik tarafından çevrilmişti. Askerlerin arasında eli silahlı siviller de göze çarpıyordu. Tüfekler, yere yatırılmış polislerle dönüktü. Biraz daha yaklaştı. O zaman, sırtlarını, polisleri teslim almış asker ve sivil kordonuna, yüzlerini meydana dönmüş ikinci bir asker kordonunun silahlarını kalabalığa doğru çevirmiş olduğunu gördü.

Serhat Ocaklı, Ankara’da, kız kardeşiyle eniştesinin evinde bir gün kaldı. Olayların seyrini izledi. Telefonla aradığı bir arkadaşından Başkan’ın helikopterle bilinmeyen bir yere kaçtığını öğrenince son umutları da yıkıldı. Eniştesinin davranışlarından orada daha fazla kalamayacağını anladı. İstanbul’a dönmeye karar verdi. Bundan sonra ne yapacağını orada düşünecekti.

Evden ayrılmadan önce gazeteden tanıdığı bir arkadaşından kötü bir haber daha aldı. İktidar yanlısı bütün gazeteci ve yazarlar, idareye el koyan Geçici Devrimci Hükümet’in emriyle aranmaya başlamıştı. Kendisinin de arananlar arasında olduğuna kuşkusu yoktu. Buna rağmen soğukkanlılığını korumaya ve evdekilere bir şey belli etmemeye çalıştı. Kendi evinde kalmasının mümkün olmadığını biliyordu. Ama nerede barınacaktı? Aklına gelen her yer güvensizdi, büyük olasılıkla evlerinde kalmayı düşündüğü arkadaşları da aranıyordu. Eski arkadaşlarını düşündü. “Onlar anında ihbar eder beni,” dedi içinden. Kız kardeşinde daha fazla kalamayacağı kesindi.

İstanbul'a ayak basar basmaz gazeteden birkaç kişiyi aradı. Hiçbirinin telefonu cevap vermiyordu. O zaman ilk kez korktuğunu fark etti. Eve gidip birkaç parça eşyasını ve yazışmalarını alması gerektiğini düşündü. Peki ya eve gittiğinde içeri alırlarsa? Kim görecekti ki! Apartmanın kapıcısı bile haftada bir gelip şöyle yalandan bir paspas yapardı, o kadar. Randevuevine girip çıkanlar ilgilenmezlerdi bile. Bourgas Baba dersin, farkında bile olmazdı, olsa bile öyle şey yapacak biri değildi. "Çok kalmam, yazışmalarımı, birkaç parça eşyayı alıp çıkarım," dedi kendi kendine. Eve gitmekten başka çaresi yoktu. Doğal bir havada, hiçbir olağanüstülük yokmuş gibi girecekti.

Akşama doğru, oturduğu apartmanın önüne geldiğinde çevreyi hızla gözden geçirdi. Hiçbir olağanüstülük göze çarpmıyordu. Yanda, yakında yıkılacak metruk bir apartman vardı. Diğer tarafta ise kapısına ne zamandır kilit vurulmuş, camları zaman içinde tozla kaplanmış bir bakkal dükkânı. Son derece soğukkanlı, kendimden emin bir havada yürümeliyim, diye düşündü. İçeride en fazla on dakika kalırım. O arada ihbar edilsem bile çoktan yolu tutmuş olurum.

Yakındaki Aya Triada Rum Ortodoks Kilisesi'nin çanları çalmaya başladığı sırada kararlı adımlarla, önünde bir taksinin beklemekte olduğu apartmanın basamaklarını çıktı. Tam kapıdan girecekken, apartmandan çıkan mini etekli iki kadına yol vermek için kenara çekildiğinde ihtiyarın pencesinde bir yazının asılı olduğunu fark etti. Merakını yene-meyip göz ucuyla okudu:

"Bourgas Baba'yı¹ arayan arkadaş! Burdayım ben, burdayım!"

Aya Triada'nın çanları çalmaya devam ediyordu.

1 Robert Sabatier'in *İsveç Kibritleri* (çev: Orhan Suda, Sel, 2006) romanının Olivier'den sonraki en önemli karakteri.

Anılarına...

Turan Emeksiz

(28 Nisan 1960'ta Beyazıt'ta öldürüldü)

Duran Erdoğan

(16 Şubat 1969'da Taksim Meydanı'nda
öldürüldü)

Kahraman Alsancak

(1 Mayıs 1977'de Taksim Meydanı'nda
öldürüldü)

Sibel Açıkalın

(1 Mayıs 1977'de Taksim Meydanı'nda
öldürüldü)

Genco Demir

(15 Mart 1995'te Ümraniye-1 Mayıs
Mahallesi'nde öldürüldü)

Ece Dinç

(20 Temmuz 2015'te Suruç'ta patlatılan
bombayla öldürüldü)

Cebrail Günebakan

(20 Temmuz 2015'te Suruç'ta patlatılan
bombayla öldürüldü)

Kınalıada

19 Mart 2015 - 5 Şubat 2016

*Göründüğü kadarıyla içeride iki kişiydiler.
Yeni soluklanmışlardı ki, sığındıkları
metruk yapının ağır demir kapısı
bir kedinin geçebileceği kadar aralandı.
Önce bir baş uzandı, birkaç saniye sonra
iki kişi süzüldü içeri. Işık düştü ince bir
ağaç kalınlığında, boylu boyunca.*

Çanlar, siyasetin zamanı ve şehirleri altüst ettiğini duyurmak için çalışıyor. Petersburg'da, Neva Caddesi'nde kızakla kayılan güzel ve sakin günler... Sonra devrimin saatleri, sonra şehrin ismini Leningrad yapmak için gelen Bolşevikler... Ülkesinden uzakta, Konstantinopol'de, Çukurcuma sokaklarında o eski sakinliği beyhude arayan bir kadın... Ajanlar, muhbirler, istihbarat servisleri... Genelevler, revüler, perükâr salonları arasında kışı çıkartan, baharı başlatan hayata tutunma çabası... Stalinistler ve Troçkistler... Paris'e ve oradan Barcelona'ya, İspanya İç Savaşı'nın çetin bir cephesine varan bir öfke... Geçmiş günlerden gelecek güne. Nereye varır bu mücadele?

Gün Zileli, Bolşevik Devrimi'nden Gezi Parkı'na, şimdiki zaman direnişlerine, isyanla ve yaşam iştahıyla geçen bir ömrü anlatıyor. Dirençli, sokağı çağıran, gencecik.

